

PETDESET IZBRANIH KRATKIH ZGODB

avtorjev in avtoric rojenih po letu 1980

—

Izbrala in uredila *Petra Kolmančič*

Ana Schnabl ⁽⁹⁾ Ana Svetel ⁽¹⁵⁾
Andrej Hočevan ⁽¹⁹⁾ Andrej Tomažin ⁽²⁹⁾
Anja Mugerli ⁽⁴⁷⁾ Davorin Lenko ⁽⁷³⁾
Denis Škofič ⁽⁹¹⁾ Dijana Matković ⁽¹⁰⁵⁾
Goran Vojnović ⁽¹¹³⁾ Jasmin B. Frelih ⁽¹²³⁾
Kristina Kočan ⁽¹³⁹⁾ Lara Pauković ⁽¹⁴⁵⁾
Lučka Zorko ⁽¹⁵¹⁾ Nataša Kramberger ⁽¹⁶⁵⁾
Nejc Gazvoda ⁽¹⁸¹⁾ Nevenka Miklič
Perne ⁽¹⁹⁷⁾ Nina Dragičević ⁽²⁰³⁾ Primož
Sturman ⁽²⁰⁹⁾ Tea Hvala ⁽²¹⁷⁾ Tina Bilban ⁽²²³⁾
Tina Vrščaj ⁽²³⁷⁾ Tomo Podstenšek ⁽²⁵³⁾
Vesna Lemaic ⁽²⁶⁵⁾

UREDNIŠKI UVOD

Umetnost pisanja kratkih zgodb

Petdeset izbranih kratkih zgodb avtorjev in
avtoric rojenih po letu 1980

Petra Kolmančič

Dogajanje na področju kratke zgodbe v slovenskem literarnem prostoru je resnično pestro. Ko sem pričela zbirati gradivo za to tematsko številko Dialogov, sem našla več kot 60 avtoric in avtorjev rojenih po letu 1980, ki v zadnjih dveh desetletjih redno ali občasno objavljajo svoje zgodbe v revijah in knjigah.

V slovenskem literarnem prostoru se je že konec osemdesetih in v devetdesetih letih prejšnjega stoletja govorilo o vzponu ali času kratke zgodbe – Tomo Virk v antologiji slovenske kratke zgodbe (*Čas kratke zgodbe*, Beletrina, 1998) in Mitja Čander v antologiji avtorjev in avtoric kratke proze rojenih po letu 1960 (*O čem govorimo*, Slovenska kratka proza 1990–2004, Mladinska knjiga, 2004). Blanka Bošnjak, ki se ukvarja z raziskovanjem sodobne slovenske kratke proze, ugotavlja, da je na povečano produkcijo te zvrsti v omenjenem obdobju vplivala postmodernistična kratka proza J. L. Borgesa, ameriških metafikcionalistov (Donald Barthelme, Robert Coover, John Barth) in srbskega postmodernizma (Danilo Kiš). V tem obdobju

se zato pojavlja postmodernistični tip kratke proze, ob njem pa, opozarja Bošnjakova, enakovredno soobstajajo še drugi tipi in sicer ultramodernistični, posteksistencialistični, neorealistični, minimalistični in iracionalistično-mistični tip, ki se med seboj razlikujejo po vsebini, tematiki, formi in slogu, za vse pa je značilen izrazit premik k intimizmu.

V začetku novega tisočletja je na teh temeljih in v literarnem okolju, ki ji je izrazito naklonjeno, kratka zgodba v svojem popolnem razcvetu. Če pustim ob strani nedokončano razpravo o tem, kaj natančno obsega in pomeni izraz kratka zgodba (o značilnostih žanra in o dilemah, ki se porajajo v zvezi s tem, obširno razpravlja Tomo Virk v omenjeni antologiji), lahko z gotovostjo zapišem, da je kratka zgodba v vseh svojih različicah – od tako imenovane kratke kratke zgodbe do kratke proze, ki obsega tudi do 30.000 znakov in se pravzaprav uvršča že med novele – izredno priljubljena literarna zvrst pri mlajši generaciji slovenskih avtoric in avtorjev. Priljubljenost je posledica ugodnih pogojev, ki so zaslužni za renesanso tega žanra. Na voljo so številne možnosti za objave (literarne revije, spletni literarni portali, osebni blogi) in delavnice kreativnega pisanja (Literaturina delavnica kratke zgodbe v izvedbi mojstra tega žanra Andreja Blatnika, delavnica kreativnega pisanja kratkih zgodb JSKD, spletna delavnica portala Spletno pero z mentorjem Nejcem Gazvodo, delavnica kreativnega pisanja z Leonoro Flis v Trubarjevi hiši literature). V knjižni obliki letno izide od 40 do 70 zbirk kratke proze. K pisanju kratkih zgodb spodbujajo nagradni natečaji (dobra tri desetletja Mladikin natečaj, natečaj Radia Slovenija oz. programa Ars, ki poteka že 27 let, od leta 2007 revija Sodobnost v sodelovanju z Društvom slovenskih pisateljev razpisuje natečaj za nagrado Slovenskih dnevnih knjige za najboljšo kratko zgodbo, od leta 2010 pa poteka tradicionalni natečaj spletnega portala Air Beletrina za najboljšo kratko zgodbo). Andrej Blatnik je na podlagi večletnega poučevanja kreativnega pisanja na pisateljskih delavnicah v okviru revije *Literatura* izdal literarni učbenik *Pisanje kratke zgodbe, od prvopisa do natisa* (LUD literatura, 2010), v katerem so podrobno opisani pisateljski postopki in proces ter vsa ključna vprašanja snovanja besedil kratke zgodbe, priročnik pa vsebuje tudi koristne pisateljske vaje in naloge. V zadnjem desetletju so vzniknili cikli prireditev, posebej osredotočenih na kratke zgodbe (Literaturine Urne zgodbe, niz kratkoproznih literarnih večerov Prebranec). Od leta 2006 do 2012 je časopisno podjetje Dnevnik podeljevalo nagrado fabula za najboljšo kratko zgodbo, napisano v preteklem letu. Leta 2016 se je pojavil festival kratke zgodbe Novo mesto short, na katerem založba Goga (ki ima tudi sicer v svojem založniškem programu opazno število knjižnih izdaj kratkih zgodb) podeljuje nagrado Novo mesto za najboljšo zbirko kratkih zgodb, s katero zapolnjujejo vrzel, ki je nastala po ukinitvi nagrade fabula. S kratko zgodbo se v našem prostoru ukvarjajo tudi komercialni mediji, natečaj Onina zgodba revije Ona Plus denimo poteka že 23 let.

V globalnem smislu določen premik in dodatno popularizacijo tega žanra tako pri bralcih kot pišočih zagotovo pomeni leta 2011 uvedena Amazonova elektronska knjižna zbirka *Amazon Original Stories*, ki bralcem omogoča, da si ob že utečeni ponudbi e-knjig na bralnik po simbolični ceni naložijo tudi kratke zgodbe in novele iz Amazonove ponudbe *Kindle Single*. Sicer pa bo na področju kratke zgodbe prav letos postavljen pomemben mejnik – mineva namreč natanko 100 let od prve podelitve nagrade O. Henryja (The O. Henry Award), literarne nagrade, ki jo od leta 1919 podeljujejo kratkim zgodbam izjemne

vrednosti objavljenim v ameriškem in kanadskem literarnem prostoru, in se imenuje po ameriškem mojstru te zvrsti, katerega prevod smo leta 2007 dobili tudi v slovenskem jeziku in s tem zapolnili nepojmljivo vrzel v prevodni literaturi na področju kratke zgodbe.

Ob omenjenih ugodnih pogojih tako ni presenetljivo, da kratke zgodbe pišejo tudi avtorji in avtorice, ki so se prvotno sicer uveljavili s kakšno drugo literarno zvrstjo, v tem izboru so to denimo Lučka Zorko, Andrej Hočevar, Nevenka Miklič Perne, Denis Škofič in Kristina Kočan, vsi po vrsti že uveljavljeni kot pesnice in pesniki; ali avtorice in avtorji, ki so se na literarni sceni najprej uveljavili z romani – Nataša Kramberger, Tina Vrščaj ali avtor knjižnih uspešnic Goran Vojnović. In ni presenetljivo, temveč je nekako celo logično, da smo se pri reviji *Dialogi*, po almanahu poezije avtorjev in avtoric rojenih po letu 1980 (*Nekega dne se nekaj premakne*, *Dialogi* 7-8, 2017), odločili, da uberemo podoben uredniški koncept in bralcem ponudimo izbrane kratke zgodbe avtoric in avtorjev rojenih po letu 1980, pri čemer sem v tokratni izbor – za razliko od pesniškega almanaha, kjer sem vključila samo tiste avtorje in avtorice, ki še nimajo pesniškega prvenca – vključila tudi oziroma predvsem avtorje in avtorice, ki so že izdali zbirke kratkih zgodb ali so pred izidom prvenca. V slovenskem prostoru uspevajo tudi nekateri specifični žanri kratke zgodbe, denimo znanstveno-fantastična, fantazijska ali erotična, a jih v tem izboru zaradi omejenega obsega izdaje nisem upoštevala, iz istega razloga pa v svoj izbor tudi nisem uvrstila del s področja mladinske kratke proze.

Po prvotnem pregledu literarne scene, ob katerem se je, kot rečeno, pokazalo, da kratke zgodbe piše več kot 60 avtoric in avtorjev izbrane generacije, sem izbrala 23 perspektivnih ali že uveljavljenih imen, za katera sem prepričana, da jim je z izbranimi zgodbami uspelo artikulirati duha časa naše družbe v prvih dveh desetletjih novega tisočletja ter ob tem seveda izpričati tudi lastno intimno izkušnjo in pozicijo. Čeprav bi si delo lahko olajšala in v tej številki *Dialogov* predstavila le tisto peščico sedmih ali osmih izbranih imen (Nejc Gazvoda, Vesna Lemaic, Nataša Kramberger, Tomo Podstenšek, Davorin Lenko, Anja Mugerli, Jasmin B. Frelih, Tina Vrščaj), ki so v umetnosti pisanja kratkih zgodb že potrjena in prepoznana tako med kritiki kot pri literarni stroki, literarnih komisijah in med bralci, sem se odločila za precej širši nabor, ki nam daje vpogled v stilno raznovrstnost in omogoča premislek o morebitnih skupnih izhodiščih, naravi in značilnostih pisave avtorjev in avtoric te generacije.

Na literarnokritičnem polju so se v preteklih letih v dnevnem časopisju, literarnih revijah ali na literarnih portalih pojavili številni zapisi z refleksijami pisave te generacije in s poskusi iskanja stičnih točk. A kot je v Delovih Pogledih, v prispevku o generaciji, rojeni v osemdesetih, ugotavljala kritičarka Tanja Petrič, se iskanje vzporednic in skupnih idejno-motivnih značilnosti običajno sfiži, saj so glasovi obravnavane generacije podobno kot glasovi predhodnih generacij heterogeni, takšni pa so tudi svetovi in junaki, ki se pojavljajo v njihovih knjižnih delih. "In če so skupne generacijske značilnosti neulovljive, reduktivne ali sploh ne obstajajo," je zapisala Petričeva, "mi bralska izkušnja podtika kritiško neartikuliran občutek, da se tako v novi prozi kakor tudi v novi poeziji poraja izjemno dober smisel za (črni) humor, (samo)ironijo in cinizem – v taki meri in obliki, kot smo ga v slovenski literarni produkciji marsikdaj pogrešali."

Nekatera besedila na straneh, ki sledijo, zapis Tanje Petrič zagotovo potrjujejo. Avtorice in avtorji izbrane generacije so bili rojeni v tvegan in negotov čas tranzicije, razpada starih sistemov, vzpona informacijskih tehnologij in novih načinov komuniciranja ter seveda velikih družbenih in političnih sprememb. V družbo, kjer se, kot kaže, naposled lahko vse izreče, a se kljub izrečenemu nič ne bo spremenilo. Ali kot zapiše sodobni nemški filozof Peter Sloterdijk, v svet, za katerega vsi vemo, da ni tak, kot naj bi bil in da v njem ne živimo tako, kot bi morali živeti. Črni humor, avtoironija in cinizem so zato logični vzgibi, kot je na nek način morda logično in razumljivo tudi dejstvo, da avtorice in avtorji v svojih delih velike družbeno-politične zgodbe večinoma zaobidejo in se pri pisanju osredotočajo na intimne zgodbe posameznika in njegove ožje skupnosti. O tem premiku od širše družbenega v osebno-intimno, ki smo mu priča tudi pri drugih literarnih zvrsteh, je bilo že veliko povedanega. Urednik in kritik Aljoša Harlamov je v prispevku z naslovom *Sodobna slovenska proza – V tranziciji* zapisal, da je osnovno žarišče, ki ga kot bralec odkriva v proznih delih mlade generacije, identiteta. "Prvoosebni pripovedovalci želijo s pripovedovanjem svoje zgodbe pustiti vsaj neko sled v postmodernem svetu," zapiše Harlamov. "Pripoved ima torej s stališča pripovedovalca neke vrste *performativno funkcijo*. Tako kot kritični odnos do družbene resničnosti je tudi emocionalno doživljanje protagonistov, ki pletejo to malo zgodbo, površinsko, nekoliko ironizirano oziroma distancirano; čustvena stanja in razpoloženja nikoli ne trajajo dolgo oziroma niso intenzivna, hitro jih spet nadomestijo praznina, ravnodušnost in naveličanost."

Dobro kratko zgodbo v tehničnem smislu naredi izbrana fabula, ki je v sozvočju s slogom in jezikom, zapisana v pravem ritmu, izvirni perspektivi in podana na svež, presenetljiv način. Tisto presežno, kar iz dobre zgodbe naredi umetnino, pa je nekaj precej bolj neulovljivega; a čeprav se zdi neulovljivo, lahko kot izkušeni bralci v hipu dojamemo, ali zgodba to presežno ima ali ga nima. Alojzija Zupan Sosič, literarna zgodovinarica, ki je nekaj let sodelovala v žiriji Dnevnikove fabule, je v intervjuju z naslovom *Resničnostni šov ali knjiga kratke proze* opozorila na zmoto nekaterih pisateljev in pisateljic, ki si včasih predstavljajo, da je kratko zgodbo napisati lažje kot roman, a je v resnici ravno obratno: "Kratko zgodbo je potrebno pisati kot pesem, jo premlevati, za nekaj časa odložiti, pa potem spet brusiti in primerjati z ostalimi zgodbami, da nastane koherentna zbirka." Literarna strokovnjakinja opozori tudi na preočitno uporabo realistične metode, na preveč dobesedno posnemanje stvarnega sveta oz. mimetičnost, pri čemer avtorji in avtorice pozabljajo na mehanizme, ki so za literaturo nujni: redukcija, abstrakcija in estetizacija. Če tega ni, lahko pisanje hitro preide v patetičnost, sentimentalizem, eksihibicionizem ali pretirano vznesenost. "Intimnost je seveda primerna tema," se strinja, "a k njej je potrebno pristopiti z distanco."

Kako večši so pri vseh teh zahtevah dobrega pisanja avtorji in avtorice, ki jih predstavljamo v tokratni številki Dialogov, boste, drage bralke in bralci, presodili ob prebiranju petdesetih izbranih kratkih zgodb, ki smo jih skrbno izbrali iz produkcije zadnjih dveh desetletij in jih objavljamo na naslednjih straneh.

Dovolite mi, da se ob koncu tega uvodnega zapisa zahvalim vsem avtoricam in avtorjem za odlično sodelovanje, tako njim kot urednikom in založbam gre zahvala za dovoljenja za objavo, zahvaljujem pa se tudi Denisu Škofiču in Tomu Podstenšku, ki sta skrbno pregledala moj nabor imen in mi prijazno pomagala z dodatnimi sugestijami.





Ana Schnabl

Ana Schnabl (1985) je pisateljica in urednica. Od leta 2018 je glavna urednica evropske revije za kulturo in družbo Versopolis Review. Leta 2017 je izšel njen knjižni prvenec, zbirka kratke proze z naslovom *Razvezani* (Beletrina), ki je prejel tudi nagrado za najboljši prvenec Slovenskega knjižnega sejma 2017. Knjiga je bila deležna tudi dveh nominacij, in sicer za nagrado Mira ženskega odbora PEN in Novo mesto short. Ana Schnabl trenutno piše svoj prvi roman z naslovom *Mojstrovina*.

• Foto: osebni arhiv

Trittico*

To bi morali urediti drugače. Lahko bi nam recimo poslali manjši paket z zalogo za naslednjih šest mesecev in čajem za pomiritev ali pa nam to predati osebno, čez mizo, kot se to dela med ljudmi, ki varujejo skrivnosti. Tako pa moram stati v vrsti, šestnajsta, z rokami v žepih, skrbno preganjen papir je vse, kar sem dobila za popotnico. Poslali so me v svet in nihče očitno ni niti pomislil na to, da mi je hoditi v svet delno do pretežno neprijetno. Kadar mi je tako kot sedaj pretežno do zelo neprijetno, pričem zaudarjati po kislem, zaradi česar mi je potem še bolj neprijetno in si želim samo domov, da bi zamenjala majico in spodnje hlačke in zadevo opravila kasneje ali pa je sploh ne opravila, ker bi me lahko na poti do lekarne videli isti ljudje in se spraševali, ali je z menoj vse v redu. Če pa bi se ljudje spraševali kaj takega, bi mi bilo še posebej neprijetno, zato se zdi vsaj v tem trenutku najbolj logična izbira ta, da ostanem v vrsti. Petnajsta. Opravičila bi se vsem, ki jih moj kiselkasti vonj moti, to nisem jaz, to je moj kortizol, želim si, da bi lahko vsem v bližini pojasnila, da z menoj ni tako hudo, kot je videti. Morda mi ne bi verjeli, saj sem zares videti slabo, to mi sporoča odblesek v šipi drsnih vrat. Taista vrata mi sporočajo tudi, da je pred menoj zares privlačna mladenka s pokončnim oprsjem in da se obe ogledujeva, pri čemer se ona zadovoljno mačje nasmihava, jaz pa imam tam, kjer bi moral biti obraz, nekaj drugega, grdega. Štirinajsta. Opazim tudi, da imam hudo neurejene lase mastnega sijaja, ki se mi v pramenih lepijo na majico, eden od pramenov se harmonično stika z razmočeno čašico podpazduhe. Univerzalno pravilo – ogabnosti lezejo skupaj. Trinajsta. Srčno rada bi izpod pazduhe izvelkla ta moteči mastni pramen, vendar se bojim, da bi za to morala dvigniti roko, razkriti kolobar potu, obenem pa bi mačje privlačna mladenka pred menoj, ki ne more odtegniti pogleda od šipe, opazila, koliko truda vlagam v to, da bi bila videti spodobno. Dvanajsta. Zagotovo bi se ji popolna usta razlezla v lok pomilovanja, ko bi opazila, kako jalovo je moje početje – enkrat grd, vedno grd –, še globlje v sebi pa bi se razveselila, da je vedno in povsod videti kot boginja, in bi dalje samozadovoljno pogledovala v šipo vrat. Najhuje pri vsem skupaj je, da nam, ki smo grdi in majhni, strasti in nečimrnosti ne pripadajo, tega sem se naučila zadosti zgodaj, pogosto sem kasirala tisti z odporom ali celo gnusom napolnjeni ti-si-grda-in-majhna-in-nimaš-pravice-do-strasti pogled. Ker mi je ob tem in pa sorodnem ti-si-grda-in-majhna-in-se-nimaš-kaj-urejati pogledu hudo nelagodno, sem opustila izkazovanje strasti in vse nečimrnosti. To načeloma pomeni, da si ne ogledujem privlačnih ljudi, ne plešem, se ne smejim preglasno, ne komentiram dogodkov, če le nisem do njih popolnoma ravnodušna, prav tako pa sem se nehala urejati in moram zato trpeti mastne pramene las, ki se mi zarivajo v podpazduhe, kar je pravzaprav zelo majhna reč. Bistveno bolj kočljivo je, kadar sem na bazenu in se udeležujem plavalnih

* Kratka zgodba Ane Schnabl *Trittico* je izšla v zbirki kratkih zgodb *Razvezani* (Beletrina, 2017).

uric. Te urice so sproščujoče za mnoge, zame pa so pravzaprav krajši pasijon, čeprav mi zdravnik pravi, da voda zdravi in da se preprosto moram rekreirati, če hočem napredovati na področjih naglavja in zasebja. Enajsta. Tam na plavalnih uricah sem namreč v kopalkah, zaradi česar mi je tako nerodno, da do bazena hodim kot nekdo z vnetim išiasnim živcem, kar je, dokaj ironično, dobra krinka za moje resnično počutje. Ker sem v kopalkah, torej gledalcem razkazujem svoje kratke, krepke in izjemno kosmate noge, za katere sem zadnjič poskrbela v pozni puberteti, ko sem se še borila za pravico do urejanja. Za opazovalce bolj zastrašujoč je zagotovo tisti predel, ki ga ženske neoporečnega statusa imenujejo "bikini". Veliko težav mi povzroča zlasti, kadar plavam hrbtno, saj se dlake za menoj vlečejo kot morska trava; to sem pravzaprav slišala pripovedovati eno od soplavalok v garderobi, mislila je, da me ni blizu, saj običajno vsi ljudje mislijo, da me ni blizu. Deseta. Tako recimo tudi moški, ki stoji za menoj, ne ve, da sem mu blizu, in se doslej zagotovo niti enkrat ni vprašal, zakaj sem v resnici tu, če pa se je že vprašal, verjetno meni, da sem tu zato, ker smrdim. Ne more vedeti – saj niti nima razloga, da bi se zanimal zame –, da sem tu zato, ker je moj zdravnik prepričan, da je čas za večji korak naprej. Deveta. Pravi, da sva doslej s skupnimi močmi že naredila nekaj korakov, ki pa so po njegovem mnenju prekratki, da bi zares pomenili spremembo položaja. Vseeno sem v zadnjem letu in tri četrt, odkar ga obiskujem, opustila nekaj škodljivih navad: prenehala sem z rednim kajenjem marihuane, prenehala sem z rednim uživanjem suhih salam, zmanjšala sem tudi zlorabo objestnih cinizmov in šal na lasten račun. Moj zdravnik je prepričan, da je zlasti slednje zelo nevarno, ker pogloblja bolezen, namesto da bi jo razreševalo. Jaz pa sem toliko izkušena, da vem, da so le objestni cinizmi in šale na lasten račun tisto, kar posveti v temi tega tihega in počasi razpredajočega se stanja. Poleg tega pa vsakokrat, ko razbijem šalo na lasten račun vpričo na primer svojih soplavalcev, požanjam sočutje takšnih dimenzij, o kakršnih sem sanjala kot otrok. Osma. Moj zdravnik ne razume, kako izjemen je moj humor in kako z njim razveseljujem ljudi, kako dobro se ljudje počutijo, kadar kot traktor zaorjem v lastno nesrečo. Ne razume, kako veliko mi to pomeni in da se mi zato včasih dozdeva, da sem polnopravna, učinkovita državljanka s popolnoma pregledno zasebnostjo. Kadar sem preveč utrujena za norčevanje, se moje stanje poslabša. Takrat zares ne morem ničesar izpeljati, aktiviram se lahko samo še za bolezen in navadno se zadeva konča tako, da samodejno prosim za hospitalizacijo, ker nočem biti v napoto svoji mačehi. Sedma. Edina logična izbira, če nočem biti nikomur v napoto in če hočem izpolnjevati vsakodnevne obveznosti, je potemtakem humor. Tako sem si na poti do sem prepevala "Grdebela gre v svet, prosim, ne je zmlet", kar se mi je zdelo smešno in mi je pomagalo olajšati neprijetne občutke. Ven iz hiše grem natanko trikrat na teden in navadno štejem sekunde, ki jih izpostavljena preživim pod nebom, za večino milim. Šesta. Danes je bil sprehod do sem skrajno neugoden in sem morala poseči po radikalnejših sredstvih, popolnoma vseeno je bilo, ali bi preštela sodo ali liho število sekund, preživetih pod za večino milim nebom. Čeprav je poseben dan, ker delam velik korak naprej, se počutim čudno izigrano. Peta. Moj zdravnik mi zagotavlja, da je to popolnoma običajno, saj doleti vse bolne osebe, nasploh pa je pri osebah, ki izkazujejo velike bolečine, dodatna pomoč potrebna. Verjetno sem se v to

zapletla, ko sem uporabila dve besedi, ki jih pacienti pri zdravnikih ne smemo uporabljati, saj zamažejo njihov sicer precej veder, upanja poln in blago sočuten obrazni izraz v izraz nemoči. Izgovorila sem namreč besedi "ubiti se". Četrta. Zdravnik je v šoku verjetno preslišal tišji dodatek "zaradi bolečin", kar naj bi zadevo malce omililo, in me je poslal sem s papirjem v roki, da bom z javnim priznanjem plačala za uporabo napačnih besed. Ker sem blizu agresivno zeleni črti zasebnosti, so bolečine v mojem želodcu čedalje hujše, prav neverjetno je, kaj vse se lahko razpase po telesu, ko takole čakaš za privlačno mladenko in pred vehementnim moškim. Papir, ki ga vseskozi držim v desnici v žepu, je premočen, morda farmacevtki ne bo uspelo prebrati, kaj piše, in me bo poslala domov in bo tako kot drugi mislila, da sem prišla po zdravila, ki bi mi pomagala pri težavah s potenjem. Tako bi mi stvarstvo prihranilo zadrego, ko bom morala papir potisniti pred popolno naličene farmacevtkine oči, ki bodo prebrale ime zdravila in me pogledale z jasnim ti-si-grda-in-majhna-nič-čudnega-da-trpiš. Želodčna slabost se je dvigovala in mi zalila možgane, pritisnila na vidni živec tako grobo, da se je slika za trenutek zamaknila in se spojila v enoto takoj, ko je prelestna, urejena in nedvomno srečna farmacevtka zaklicala strpni "naprej". Sedaj sem v vrsti tretja in nič lepega ni na tem. Čutim, kako okoli mene utripajo radostna in celovita in zdrava življenja ljudi, tu v lekarni so zaradi svojcev, sami ne potrebujejo pomoči, ne zaradi želodca, ne zaradi naglavja, ne zaradi krvožilja, ne zaradi glivic. Mene pa je pred leti prevzela bolezen in sem potrebovala veliko pomoči, zaradi česar sem imela tudi visoke življenjske stroške, zlasti z marihuano, nezdravo hrano, prevozom v prestolnico in plačevanjem zdravnikovih nasvetov. Prevzema me tisto, kar moj zdravnik imenuje "respiratorne težave", diham plitko in hitro, zares se trudim, da se me ne bi slišalo – zagotovo se me sliši manj kot takrat, ko sem redno in veliko kadila marihuano in si požigala grlo –, saj nočem pozornosti radostnih ljudi, nevljudno bi jih bilo motiti z grozljivimi zvoki. Naučila sem se, da med vdihom in izdihom štejem do tri, organizem lahko tako pripraviš do tega, da te uboga in te ne spravlja v kočljive položaje, kot bi bila na primer nezavest ali najmanj jok v javnem prostoru. Situacija je žgoča, privlačno mlado dekle je namreč stopilo vse do pulta in se pričelo zaupno posvetovati s farmacevtko, stari trik s štetjem mi ne uspeva. Njena elegantna hoja me je zmotila, tako elegantna je, videti je tako srečna in tako umeščena, jaz pa se borim za osnove, za to, da bom lahko vdihnila ta prekleti zrak tako, da bo prišel v trebuh in me sprostil in se mi ne bo treba znova docela osmešiti. Dovolj imam tega, da se tako pogosto povsem osmešim pred ljudmi, ki jim gre bolje od mene, kar bi v resnici bila večina ljudi, ki jih srečam, razen morda moje oglušele mačehe, zavite izključno v zvoke svojega naglavja. Tako močno si želim, da se mi solze ne bi pričele nabirati v solznih mešičkih. Ker se razlijejo takoj, ko pomežiknem, ne smem mežikati, kar pa povzroča osušene oči in poglablja občutek, da sem zaprta v svoji propadli glavi in ne morem videti ven. Čeprav sem glavo nagnila rahlo nazaj, mi dve drobnosti solzi vseeno spolzita čez lice in se zapeljeta po moji bradi, se stakneta na sredini in združeni padeta na rob majice. Tako. Zdaj sem razkrinkana, zdaj zares ne morem biti v redu, jočem kar tam sredi snežno bele, strašljivo čiste in neoporečne lekarne, druga v vrsti, z rokami v žepih hlač, s papirjem poraza v desni dlani. Papir bo najmanj eni osebi v lekarni sporočil resnico mojega življenja in ta oseba ne

bo imela časa za sočutje, ker nisem stara, niti ne umiram, niti nimam težjih telesnih poškodb ali raka. Jaz se samo ne potrudim dovolj za oživljeno življenje, je uradna diagnoza. Zdaj prva stopim pred sijočo farmacevtko, strmim v tla, skrivam objokani obraz, papir položim na pult, bolj predse kot prednjo in še zadnjič ošinem srhljivi zapis. TRITTICO 5X. Lekarnarka me izurjeno pozdravi, ko prebere zapisano, se obrne in napoti do polic čisto zadaj, kjer hranijo zdravila za ljudi čisto zadaj. Ko se vrne – ne traja niti minuto –, mi preda pakete, obrnjene s prednjo stranjo navzdol, in naredi nekaj čudnega, nekaj tako čudnega, da mi za trenutek zastane srce, nato pa mi zastanejo solze. Ko sežem po paketih, se čisto rahlo dotakne moje dlani, diskretno, kot bi bilo po nesreči, zdrznem se in dvignem glavo ter prvič vidim, da v njenih očeh ni odklanjanja, niti sledu tistega ti-si-grda-in-majhnazato-se-poberi, temveč blagost. Nepričakovana tolažba, kar tam, sredi neoporečne lekarne, sredi mesta anonimnežev, sredi za večino pobruhanega sobotnega jutra. V tem bi se zadržala celo večnost, če ne bi bilo treba postreči vehementnemu moškemu. Poberem svoje križe in težave, atipične antidepresive previdno pospravim v nahrbtnik ter premišlujem, kako bi svojemu zdravniku opisala tole atipično lekarniško epizodo, ne da bi izpadla nerazsodna in da mi ne bi spet in spet ponavljal, koliko zares projiciram.



Ana Svetel

Ana Svetel (1990, Maribor) je mlada raziskovalka na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Ob raziskovalnem delu se ukvarja tudi s književnostjo in klasično glasbo. Leta 2015 je pri založbi LUD Literatura izšla njena pesniška zbirka *Lepo in prav*, ki je bila nominirana za najboljši prvenec, razprodana in ponatisnjena. Jeseni 2019 bo pri isti založbi izšla njena kratkoprozna zbirka *Prevozi*, v pripravi je tudi druga pesniška knjiga. Njena leposlovna in publicistična besedila so objavljena v številnih medijih (Radio Ars, Dnevnik, Outsider, Airbeletrina, Literatura) in prevedena v angleščino, hrvaščino, bosanščino in portugalsščino.

• Foto: Matic Bajželj, LUD Literatura

Ko jih rabiš, jih pa ni

Pogrebi naj bi se načeloma dogajali pozno jeseni ali pozimi, kajne? Zato se mi je zdelo čisto noro, kaj naj pravzaprav oblečem na tisto peklensko julijsko sredo. Saj sem jo bolj slabo poznala, teta Snežka je živel nekje v Nemčiji in vse, kar se spomnim iz tistih nekaj obiskov, je, da je bila blazno stara. Baje se je za stoti rojstni dan znašla v lokalnem časopisu ti-stega nemškega mesta, saj ne vem točno, kje. No, pa saj ni pomembno. Najbrž je bila prva iz naše družine v časopisu. To pa je tudi nekaj. In kaj, za božjo voljo, naj človek obleče, če je pogreb pri štiriintridesetih stopinjah? Nekaj časa sem pred ogledalom stala v navadni črni majici z naramnicami. Ampak ker nisem našla kakšnih črnih hlač, v katerih ne bi izgledala stara ali debela, sem nazadnje izbrala kratko črno obleko. Tako za recimo večerni sprehod ob morju. Pa kaj. Itak bi morala biti zdaj na plaži, ne pa v tej prekleti betonski luknji. Šla sem torej na pogreb, mislim, da kar lušna. Mama je bila že tam, blazno se je potila. "Joj, bi pa lahko oblekla kaj daljšega," mi je rekla, ampak v tistem je prišel Stane in mama ga je ob-jela in se začela sliniti. Mami je Stane bog i batina, ker ima firmo. "Moj super bruder," včasih reče. V resnici si menda samo želi, da bi tudi onadva s fotrom imela malo več pod pal-cem. Mislim, da je mami nerodno, da foter vleče ubogo penzijo Slovenskih železnic. In da je plešast. Prišel je torej Stane s svojo novo babo. Milena, ali kako, briga me. "O, Špela, prava mačka si postala," je zapredel s svojim kao mladostnim glasom, ko me je zagledal. Potem smo na srečo šli v mrliško vežico.

Pogreb je bil, no, ne vem, kaj ljudje vidijo na pogrebi. Mama je imela govor, čeprav nima nobenih retoričnih sposobnosti. Brala je z lista. Na koncu je citirala Toneta Pavčka. Fotru se je enkrat vmes precej na glas rignilo. Potem je malo kašljal, da bi mi mislili, da je samo kašel, ali kaj. Za crknit. Ko je šla mama z odra, si je z robcem nerodno in očitno obri-sala kapljice potu nad zgornjo ustnico. Ogabno. Najraje bi se delala, da ju ne poznam. Ampak na pogrebu, kjer so itak vsi v žlahti, to nima ravno smisla. Potem smo še malo sedeli, župnik, ono, tretje. Nazadnje je osem debelih tipov zapelo Vsi so venci vejli, ampak jaz mi-slim, da bi bilo bolje, ko bi izbrali kako nemško, saj je teta Snežka, kolikor se spomnim, vedno govorila nemško. Ampak v bistvu je pa vseeno, saj je že mrtva.

"Pa kaj bi ti pravzaprav rada?" me je vprašala mama, ko sem vztrajala, da se na sed-mino peljem s svojim puntekom. Kao, da naj ga pustim tu, ker v mestu ni kje za parkirat, pa da me bosta že na koncu onadva peljala nazaj na britof, pa to. Ni šans, da ostanem do konca, ni šans. Ob sedmih grem, pa če me privežejo na stol. Mama je gledala fotra, misleč, da jo bo podprl. Ampak fotru se itak malo jebe za vse skupaj, zato je samo skomignil z ra-meni, "pa naj gre s svojim avtom, saj zna bočno parkirat." Bravo, foter! Tako smo torej šli vsak s svojim avtom. Garažna hiša je bila deset metrov od gostilne, tako da res ne vem, kaj naj bi bil problem. Ostala sem zunaj, ker sem hotela enega v miru pokaditi. Notri so bili že vsi pogrebci, mama se je še vedno blazno potila, Milenka je sedela zraven fotra in ga hotela zaplesti v pogovor, ampak fotru ni potegnilo, kaj pravzaprav hoče. Prost sedež je bil samo zraven strica Stankota. Fak. Mama mu je čez mizo nekaj razlagala. O neki svoji sodelavki,

ki je bila, če se prav spomnim, nekaj časa tudi njegova ljubica. Čim bolj neopazno sem torej prisedla.

Ko je prišla kelnarca, je naslednjih deset minut vladal totalen kaos. Uboga punca bi morala nujno izbrati dva ali tri odtenke svetlejši puder, in to mi lahko verjamete, ker sem dve leti delala v Mullerju. Foter je sto let spraševal, katero meso je v dunajcu, mama se je delala fino in je naročila raclette, ampak je itak rekla c namesto k, da je zvenela še bolj bu-tasto. Stane je naznanil, da časti pijačo, zato so se vsi nekaj prčili pri vinu. Mama si je tako dodatno naročila še aperitiv. Pri tem je kot kakšna zaljubljena šolarka spraševala Staneta: "Kaj bi ti vzel na mojem mestu?" Stane se je delal jakega eksperta, tako da je mama nazad-nje spet naročila nekaj, za kar ni imela blage veze, kako se izgovori. Ko je kelnarca Staneta vprašala, kaj želi, ji je poslal enega tistih svojih globokih pogledov in zapredel: "Bi res rada vedela, kaj si želim, miška?" Nakar se je moja glupa mati začela smejat, "Oh, Stanko, kako si danes na hece," je grulila in kelnarci je bilo malo nerodno, malo pa ji je bilo tudi všeč, kaj pa vem, mogoče pa jo take pripombe napeljujejo na misel, da je dobra. Napaka, ljubica. Ce-lulit se ti vidi na daleč. Razširjene pore. Tanki lasje. Take so bile najboljše stranke v Mul-lerju. Vse si jim lahko prodal in vedno so te gledale z vdanimi, kravjimi očmi in se predolgo zahvaljevale.

Po desertu nisem več prenesla vseh starcev za mizo, zato sem se hitro spokala ven na cigaret. Gostilna je imela na zadnji strani kar spodoben vrt. Ko me je tista mozoljasta kel-narca zagledala, je sedla zraven mene in si še sama enega prižgala. Najprej je rekla nekaj o službi, da tukaj dela že pol leta, pa da je šef "strog, ampak pošten," pa neke take fore. Ko je vrtala vame, če imam fanta in to, je nazadnje skoraj nejeverno vzdiknila: "Kak te to? Pa taka lepa punca! Res maš ful lepe lase. Pa ful ti lepo tota obleka paše." Točno tako je rekla. In kaj naj bi ji odgovorila? Kupi si novi puder? Zato sem rekla samo: "Eh."

Nekaj minut sem nato sedela sama, v blaženem miru tistega čisto spodobnega gostil-niškega vrta, ko se je iznenada na moji rami znašlo kosmato zapestje. "O, kaj pa tako sama tukaj sediš, Špelika?" Stal je za mano. "Smem prisest?" Nič nisem rekla. "Res si postala srčkana, pravi cukar," se je nagnil proti meni. Rahlo je smrdel po vinu. "Cukrček za pojest," se je zasmel. "Moja Milenčica je že šla, ker mora mačka peljat na cepljenje, a veš," je zac-mokal proti meni. Zdelo se mi je, da več skoraj ne čutim nog. Tak čuden občutek, kot re-cimo ko si v osnovni šoli vprašan in imaš blackout, kaj takega. "Zato me boš kar ti zapeljala domov, a ne, da boš tako pridna?" Molčala sem. "A ti je mucica jezik popapala, Špelika moja?" Kje je zdaj tista kelnarca, da ga zamoti in da lahko lepo potihno spizdim? Nikjer. Ko jih rabiš, jih pa ni.

Zakaj sem, kura jaz, parkirala v najvišji, skoraj prazni etaži te preklete garažne hiše? Ko mi je Stane s svojim ogabnim, sluzastim pogledom zabrundal "O, si ti ena lisička," in mi položil svojo kosmato roko med noge, nisem imela pojma, ali ima sploh smisel kričati. Na-pela sem glasilke, a je iz mojih ust prišel samo cvileč, dekliški stok: "Mama!"



Andrej Hočevar

Andrej Hočevar (1980) je pisatelj in pri LUD Literatura glavni urednik zbirke *Prišleki* in odgovorni urednik spletnega medija www.ludliteratura.si. Izdal je šest pesniških zbirk, od katerih je bila prva (*Vračanja*, 2002) nominirana za najboljši prvenec, zadnja (*Seznam*, 2017) pa za Veronikino nagrado. Leta 2016 je izšla njegova kratkoprozna zbirka *Dvojna napaka*.

• Foto: Matic Bajželj

Rdeča stoenka*

Pot sva že tako dobro poznala, da ni bilo kaj dodati. Sprva sem se čudil, kako je Maja lahko poznala vsak cestni zavoj na poti in vsak kamen okoli hiše, in se zgražal, ker je to tako rada tudi komentirala. Zdaj sem jo v poznavanju teh nepomembnih podrobnosti, ki jo je bolj od geografije zaznamovala čedalje bolj trdovratna prisotnost rutine, začel dohitevati, ne da bi si za to prizadeval.

Skoraj vso pot sva molčala. Jaz sem vozil in se osredotočal na cesto pred sabo, Maja je z glavo, obrnjeno v desno, gledala skozi šipo. Po dobri uri vožnje, približno deset minut pred ciljem, je prekrizala roke in se zagledala vame. "Si zdaj končno zadovoljen ali se boš mulil še ves konec tedna?" je rekla. Še naprej sem mrko strmel predse in se ukvarjal z vožnjo – tiste ovinke sem imel v malem prstu; šlo je samo za to, da zamenjaš prestavo v točno pravi sekundi in potem v ovinku primerno pospešiš, da dosežeš optimalno hitrost in gladko, brez napake zvoziš vse zavoje.

"Malo bi se še mulil," sem rekel čez nekaj trenutkov. Treh zaporednih zavojev mi ni uspelo zvoziti tako, kot sem si zamislil. Pri malenkost nižjih vrtljajih bi šlo mnogo bolje.

"Kako pa voziš?!" je rekla Maja. "Saj nisi smučar, ampak šofer, če si slučajno pozabil," je dodala in se začela glasno smejati. "Oprosti, nisem se mogla zadržati, če pa je tako smešno," je govorila med smehom, "sicer pa moraš priznati, da se mi je kar posrečilo!"

Kratko sem puhnil skozi nos in upočasnil vožnjo na bolj normalno hitrost. "Saj imaš prav, res je smešno ... Presneto, dobro me je zafrknil, ni kaj!" sem rekel.

"V bistvu si se kar lepo sam, veš. Pa sem ti lepo povedala, ampak ti si seveda trdil svoje; in na vsak način si se hotel osmešiti še pred vsemi drugimi; bravo, res, bilo je nepozabno," je rekla Maja. "Žalostno je le to, da se je menda komaj vrnil z remonta, ti si ga pa poslal spet nazaj."

Še vedno ji je šlo na smeh, v katerem sem se ji kmalu pridružil. Kajti nekaj je bilo res: bilo je še kar nepozabno. Čeprav tudi žalostno. Znani ovinki in zavoji so name nenadoma začeli delovati pomirjajoče, distanca od evforije in vsega drugega dogajanja zadnjega časa, ki mi jo bo omogočilo nekaj dni izven mesta, mi je bila krvavo potrebna.

Vse skupaj se je začelo pred približno enim letom, ko smo se preselili v novo stanovanje. Takoj sem napovedal, da se za sosede ne mislim kaj posebej zanimati, ampak v majhnem bloku, v kakršnih lahko za nameček vedno najdeš še nekaj zvedavih *oldtimerjev*, je bilo to seveda nemogoče. Dve starki sta celotno selitev v živo spremljali skriti za zaveso svojih kuhinjskih oken, glavna komentatorka pa je bila živahna Štefka iz našega nadstropja, ki je poskrbela, da ni nikomur ušlo nič pomembnega. Ker pa je bila Štefka sicer čisto prijazna in še kar zabavna – poleg tega pa koristen vir informacij tudi za naju –, smo se

* Kratka zgodba Andreja Hočevarja *Rdeča stoenka* je izšla v zbirki kratkih zgodb *Dvojna napaka* (Cankarjeva založba, 2016).

hitro spoprijateljili, in ni bila redkost, da sem jo kakšno soboto, ko sem se vrnil s tržnice, našel pri nas na kavi. Ugibam, da so se drugi sosedje za nas tako hitro nehali zanimati tudi z njeno pomočjo, saj je prevzemala tudi vlogo nekakšnega posrednika. Kasneje me je prešinilo, da me mogoče zato nihče nikoli ni vprašal, s čim se ukvarjam – ker so že vse izvedeli od nje. Ne nazadnje sva tudi midva marsikaj o sosedih izvedela prav od nje; denimo katera stanovanja so najemniška, v katerih živijo vdove ali vdovci, kje naj parkirava ipd. Skratka, izkazalo se je, da si bil z vsemi v dobrih odnosih, če si bil v dobrih odnosih s Štefko.

Jeseni sem spet začel bolj redno hoditi v pisarno, ki je bila v starejšem bloku v centru mesta. Tamkajšnji sosedje so bili seveda neprimerno manj malomeščanski in niso takole vohljali naokoli. Drug do drugega smo bili tudi bolj zadržani, zato je trajalo več let, preden sem se z nekaterimi spoprijateljil do te mere, da smo občasno malo poklepetali. Višek našega zbliževanja se je bržkone zgodil, ko sem neki sosedu nekoč pomagal po stopnicah nesti smučarsko opremo.

Ko sem se zjutraj odpravljal od doma, sem večkrat opazil, kako nekateri moji sosedje vsak s svojo skodelico kave stojijo zunaj na parkirišču in kadijo. Sklepal sem, da je bilo polti za njihov obred prevroče ali pa se je bilo zaradi dopustov teže organizirati, sicer pa sem jih videl bolj ali manj vsak dan. Prijazno smo se pozdravili, vendar nikoli nismo spregovorili kaj več od osnovnih vljudnostnih fraz. To se je nadaljevalo še dober mesec ali dva, potem je postalo že bolj mrzlo in skupinica je postala nekoliko manjša. Odkar je prvič snežilo, se je zjutraj kadilo samo še iz ene skodelice, če pustim ob strani občasne kadilce, ki jim nič ni prišlo do živega.

Ko sem naslednjič srečal Štefko, sem jo previdno vprašal, kdo je možki, ki zjutraj edini še vztraja pri kavnem obredu. Začuda mi ni povedala nič oprijemljivega, da je čudak in da se o njem ne ve prav veliko. Povedal sem Maji, ampak njej se vse skupaj sploh ni zdelo čudno. Ko sem se zavedel, da pravzaprav postajam podoben zvedavim sosedam za zavesami, sem se za dogajanje pred blokom tudi jaz nehal zanimati in skodelicam pred blokom nisem namenjal niti najmanjše pozornosti več. Če mi ne bi nekaj mesecev kasneje povedala Štefka, sploh ne bi vedel, da na jutranji kavi pred blokom že kak mesec ali dva ni bilo nikogar.

Za soseda, ki je pozimi pri obredu najdlje vztrajal, sem se začel spet zanimati spomladi, ko me je nanj opozorila Maja. "Si opazil," mi je rekla nekega dne, "tvoj kolega s kavo zdaj redno visi pred blokom in kadi pipo; kaj ni malo smešen?" Po tem sem ga res večkrat videl, kako počasi vleče svojo pipo. Opazil sem tudi, da so bili njegovi slamnato sivi lasje zdaj nekoliko daljši, kar je bilo v kombinaciji s pipo videti res precej čudno, toliko bolj, ker se nikakor ni skladalo z okoljem.

Nekaj dni kasneje, ko sem ga spet srečal, sem malo postal pred blokom, kot bi razmišljal ali koga čakal. Takrat je mimo prišel še neki sosed in slišal sem, kako je možkega s pipo ogovoril po imenu. Ko sem prišel domov, sem moral Maji nemudoma povedati novico.

"Slišal sem, kako mu je ime, no, kako se piše. Ne boš verjela! Zdaj mi je vse jasno. Se mi je zdel nekam znan!"

"Saj ti piše na zvoncu, to pa res ni nobena skrivnost," je rekla Maja.

“Ti torej veš?!” sem rekel.

“Kaj?” je rekla.

“Ja – kdo to v resnici je!” sem rekel.

“Ja, vem, Križaj,” je rekla, “tvoj tip s pipo.”

“Križaj, ja, tako je, to je Bojan Križaj!” sem rekel in začel mahati z rokami.

“Kdo?” je rekla Maja.

“Slavni smučar vendar, kaj nisi hodila v šolo?!” sem že skoraj kričal, a na Majo to očitno ni naredilo nobenega vtisa. “Ikona slovenskega športa,” sem nadaljeval, “se mar nič ne spomniš? Kariero je v velikem slogu končal tako, da je na svojem zadnjem spustu tik pred koncem snel smučī in šel čez ciljno črto peš!” Nisem mogel verjeti, da ga res ni poznala. Takrat najbrž ni bilo nikogar, ki ne bi spremljal njegovih tekem, država je bila v transu, prav vsak je imel odgovornost, da s spremljanjem tekme pomaga komunizmu do nove zmage. Naenkrat pa sem se spomnil, da je maja prebrala skoraj vse stripe Mikija Mustra. “Tam je nastopal kot Kojan Brižaj,” sem rekel in Majin izraz je dobil bolj radovedne poteze. No, končno.

V naslednjih tednih sem začel strastno iskati članke o nekdanjem smučarskem heroju, zaradi katerega je v osemdesetih odpadal pouk in je delo v tovarnah zastalo, kadar je bil na sporedu njegov nastop. Zaradi njega smo Slovenci postali narod smučarjev z mnogimi junaki v nekakšni športni melodrami s kratkotrajnimi, a vročimi razmerji do zmag. Bral sem o večplastnem rivalstvu med njim in še bolj legendarnim Ingemarjem Stenmarkom – najboljšim smučarjem vseh časov, in to na elankah! –, o primerjavah njihovih slogov in karakterjev. Pred spanjem se mi je v glavi nenehno vrtel ponarodeli komentar Francija Pavšerja, ko je na prelomni tekmi leta 1986 kričal o *dvojni jugoslovanski zmagi, da bo ja naša zmaga popolna, dvojna jugoslovanska zmaga*. Spomnim se, da sem nekoč na televiziji videl tudi kasnejšo izjavo športnega asa osebno, da prava in najtežja zmaga ni bila v tem, da je porazil nepremagljivega Šveda, temveč da je hkrati prehitel še rojaka Roka Petroviča. Kajti mladi Rok Petrovič, ki je pri sedemindvajsetih tragično preminil v potapljaški nesreči, je bil smučarski intelektuallec in tehnični vizionar, pionir škarjastega prestopa, in individualist, ki je o športu razmišljal v luči človekovih pravic. Rok Petrovič, ki ni vozil elank, temveč rossignolke. Žal pa je bil tudi med prvimi, ki so ustoličili slovenski arhetip nenadnega vzpona in strmega padca, poosebljen v tragičnem junaku, ki mu usoda, ta zla teta iz ozadja, nameni zgolj navidezno zmago, mu zahrbtno dovoli, da na vrhu Olimpa utrga en grenki sadež svobode in ga že pošlje nazaj v globino. Ali pa gre nemara za kolektivno psihologijo krivde, ojdipovskega junaka v napeti frači, usmerjeni v preteklost? Petrovič, Peterka, Benkovič ... In Mateja Svet!

Ni bilo dvoma: že takrat zadržani smučar pred našim blokom srka instant kavo in vleče svojo pipo.

V naslednjih mesecih sem se mu, kadarkoli sem ga videl pred blokom, večkrat pridružil. Nisem se mu upal kar naravnost povedati, da vem, kdo je, zato sem ga poskušal večkrat zaplesti v splošen pogovor o športu in mu mimogrede navrgel še nekaj namigov, da bi se mi mogoče ujel na limanice. Previdno sem začel denimo s tem, da sem mu povedal o svo-

jem rojstnem mestu in potem začel naštevati znane športnike, ki so prav tako od tam. Po-vedal sem mu resnično zgodbo o tem, kako mi je znani nogometaš Marko Simeunović, ta-krat sosed mojega deda, kot otroku vedno ponavljal, da moram piti veliko mleka. Poskusil sem z nekoliko mlajšimi – Tina Križan, Marko Tkalec, Iztok Božič, Tina Pisnik –, ob če-mer sva se pač strinjala, da šport ni več to, kar je bil, kar sem imel za korak v pravo smer. Zato sem ga večkrat poskušal zapeljati nazaj v zlate stare čase, športniški Olimp, kjer mu delajo družbo nesmrtni Ivan Lendl, Diego Maradona, Sergej Bubka in Mark Spitz.

Spet drugič sem mu omenil tenisačico Mimo Jaušovec, ki je sam v mestu sicer nikoli nisem srečal, a sem poznal govorice o tem, da živi na gričku na robu mesta, kjer ima tudi svoja teniška igrišča. Križaj se je delal, kot da vse to zanj ni nič novega, vendar ni nikoli ni-česar dodal. Šele kasneje me je prešinilo, da v luči lastnih poslovnih polomij najbrž ni ho-tel poslušati nakladanja o uspešnosti direktorja športnega televizijskega kanala in da z Mimo mogoče nista v najboljših odnosih.

V mislih sem sestavljal vprašanja za intervju, zbiral teme, ki so me posebej zanimale in iskal načine, kako bi osvetlil nekatere nejasne epizode iz njegovega življenja. Je bila njegova zgodnja poroka s šestnajstletnico način upora? Če ja, zoper kaj? Zoper Vogrinčevo neizprosno lahkoživost? Kaj je danes s posestvom, ki ga je dobil od Elana? Kako je mogoče, da so mu šli posli na Japonskem tako gladko, in zakaj bi se katerikoli Slovenec v teh časih hotel lotevati toplarniškega projekta na Hrvaškem? Predstavljal sem si, kako bi ga povabil na kavo, za spremembo nekam drugam, v bolj urejeno okolje od blokovskega parkirišča, v okolje, bolj primerno za člana Hrama slovenskih športnih junakov, nacionalnega junaka, ki je sprožil evforijo, brez katere še desetletja kasneje ne bi bili to, kar smo. Lahko bi šla celo na poslovno kosilo in se pogovarjala o prevzemu – in predaji – poslov direktorja alp-skih reprezentanc ...

Kakorkoli, imel sem še aduta, ne po naključju mariborskega, ki sem ga hranil za ko-nec. Da se ne bi izdal, Križaju pač nisem mogel vseh svojih pasti nastaviti hkrati. In ko sem si nekoč pred spanjem spet ponavljal tisto *dvojno jugoslovansko zmago* in tuhtal, kako bi bilo najbolje spustiti še zadnji namig, me je nenadoma prešinilo še nekaj. Sunkovito sem se vzravnal in prižgal luč.

“Hej, Maja, spiš?” sem rekel in jo začel tapkati po rami. Lenobno se je obrnila proti meni in počasi odprla oči. “Vse mi je jasno, slika se začenja sestavljati!” sem rekel. “Se spomniš, ko sem ti govoril o tisti sosedi, ki sem ji pomagal nesti smučke? No, ugani, kdo je to v resnici bil! Ne vem, kako nisem prej pogruntal!”

“Kaj ti je,” je jezno rekla Maja, “ti si čisto obseden, kaj ne vidiš, da te je zaneslo že pre-daleč?!”

Preslišal sem jo in nadaljeval po svoje. “Vogrinec! Vogrinec vendar! Ni čudno, tista so-seda je njegova nekdanja partnerka, o tem se je pisalo še pa še. Čakal sem na pravi trenutek, da mu ga omenim, ampak niti približno se nisem zavedal, v kako tesno spleteni mreži sem se znašel – krog je sklenjen in jaz sem že ves čas v njem! Krog je sklenjen, razumeš!”

“Ne vem, o čem govoriš, in ljubše bi mi bilo, da sploh ne bi. Se ti je zmešalo?!” je rekla Maja in se obrnila na drugo stran. “Inugasni luč.”

Ampak imel sem prav. Bil sem prepričan! Ta povezava je bila znamenje, ki sem ga potreboval, da bi lahko na mizo vrget še zadnjo karto. Kmalu bo vse jasno.

Čeprav, po drugi strani – ali sem res še potreboval njegovo priznanje? Mar nesporna povezava med mano, njim, sosedo in njenim bivšim partnerjem ni povsem dovolj? Zdaj sem razumel, in spoštoval, Križajevo željo po anonimnosti; zdaj je bilo na meni, da pokažem športnega duha, da se izkažem kot dober tovariš in ga iz solidarnosti ne izdam. Konec koncev je imel že dovolj medijske pozornosti. Kot direktor alpskih reprezentanc je ustvaril finančni primanjkljaj, ki ga je nekako uspel pokriti nihče drug kot takratni direktor nor-dijskih reprezentanc Primož Ulaga, legendarni skakalec, lastnik oglaševalske agencije in odličen golfist. Nič čudnega, da se kot vezni člen vedno pojavlja prav Mariborčan Vogrinec, njegov razvpiti trener, domnevni plejboj in direktorski predhodnik, ki z Ulago igra golf in ki ga premožni Walter Wolf s helikopterjem pelje na smučarijo. Je mar tudi med njima prišlo do rivalstva? Kaj pa, če ni šlo za slavo, temveč za žensko? In če mu Vogrinec v resnici ni zapustil čistih poslov? Pomislil sem, da sta Križaj in Vogrinec nemara tekmovala tudi v ekscesih in bizarnih domislicah. Tisto, kako je prvi šel peš v ciljno areno in kako je drugi zaradi neke stave v smučarski opremi skočil v fontano, in to pri minus deset ...

Pa kaj govorim, on je vendar Bojan Križaj! Jaz, po drugi strani, kdo pa sem že jaz? Nihče. Popolnoma nihče. Oziroma nekdo, ki pozna Bojana Križaja in mu bo tudi v teh težkih časih stal ob strani. Tako sem zatrdno sklenil, da je moja naloga, da mu povrnem zaslužen slavo, in se zaprisegel, da bom to v najkrajšem času tudi storil. Ne smem ga izdati. Ne še.

Tako sem ga v naslednjih dneh najprej nehal nadlegovati s svojo družbo, kasneje sem se začel truditi, da bi ga ignoriral, saj ga nisem hotel užaliti. Sprva mi je bilo težko, v sebi sem nosil neko težko védenje, za katerega Maja očitno ni imela razumevanja, drugim pa tudi nisem mogel povedati, saj bi lahko odreagirali preveč iracionalno. Ampak čez teden ali dva sem ga še komaj opazil. Pravzaprav ga sploh nisem opazil, razen če je on slučajno pozdravil mene, kar pa se, mislim, tudi ni zgodilo prav vsakič, ko sem šel mimo njega.

Dobra stran tega vsega je bila, da se je Maja nekoliko pomirila in ni več mislila, da se mi je odpeljalo. Zaradi tega sva oba bolje spala.

Minilo je nekaj mirnih mesecev in prišlo je poletje, ki sva ga z Majo zaradi mojega dela v glavnem preživela v Ljubljani. Sosede v pokoju so si na trati za blokom v senci postavile stolčke in ob večerih včasih celo kaj spekle, ražnjiče ali kaj podobnega. Tudi midva z Majo sva večkrat koga povabila na večerjo ali pa samo na kozarec vina za blokom, še večkrat pa sva se dobila z Janom in njegovo družino na terasi enega izmed bližnjih blokov.

Vročina je tistega leta nastopila bolj ali manj istočasno z evropskim prvenstvom v nogometu, ki je bilo seveda glavna tema skoraj vseh pogovorov. Ko smo se nekega dne, bilo je približno en teden pred finalom, vračali z dvorišča, je bil Bojan Križaj spet na parkirišču in kadil svojo pipo. Bil sem rahlo v zadregi, ker me je seveda grozno zanimalo, ali spremlja nogomet in kakšno je njegovo strokovno mnenje športnega asa. A tokrat me je – prvič – nepričakovano ogovoril kar on. Komentiral je, kako mu je bilo tisto in tisto moštvo sprva všeč, potem pa se je izkazalo, da se je v polfinalu znašlo zgolj po nekem čudnem spletu na-

ključij, kot so enajstmetrovke in goli v podaljških. Presenetil me je povsem nepripravljenega, zato sem samo nerodno prikimal in rekel nekaj bedastega o vročini, ko sem se v resnici hotel pomeniti o klubskih strategijah in statusu, ki ga je nogomet imel v njegovih smučarskih časih.

Ko je tistega večera opazila, da ne morem spati, je Maja takoj posumila, da se je moja obsedenost spet vrnila. Nisem zanikal, a ji seveda tudi nisem povedal, da me v resnici nikoli ni zapustila. "Ne moreš spati, ker si spet srečal svojega smučarskega kolega?" je rekla nežno. Še v istem trenutku sem se vzravnal in ji razgrnil svoj načrt. Ko sem končal, mi je postalo jasno, kako obžaluje, da me je sploh kaj vprašala.

Treba je pomagati človeku v stiski, kajne? Toliko bolj, če je v stiski Bojan Križaj, ki se mu je treba mimogrede še zahvaliti za mladost, ki nam jo je podaril s svojim smučarskim talentom.

Da je bil moj načrt res v redu, sem dojel že naslednji dan, ko me je poklical Jan in predlagal, da bi se v petek spet dobili na terasi. Izvrstno, sem si mislil, načrt se uresničuje kar sam od sebe. "Nič ne kupuj, tokrat bom pijačo prinesel jaz," sem rekel Janu po telefonu in se poslovil.

V petek zjutraj sem se odločil, da tisti dan ne bom šel v pisarno. Namesto tega sem ostal doma in bral članke o Bojanu Križaju in Tonetu Vogrincu. Poskušal sem se vživeti v čase, ko sta od tekme do tekme potovala v rdeči stoenki kot dva komunajzarska hipija. Poskušal sem si predstavljati Toneta, kako kliče nekega ambasadorja, ali kaj je že bil, ki nima časa, potem pa ga ta ista oseba pokliče naslednji dan nazaj, saj je bila vmes tekma, na kateri je Bojan Križaj spet osvojil stopničke. Le da ga je tokrat zavrnil Tone Vogrinec, češ da pije kavo in trenutno nima časa. Ha! Če bi imel priložnost, bi Bojana Križaja vprašal tudi o Mateji Svet. Kaj se z njo dogaja? Kaj je res, da se edina od starih ni udeležila Vogrinčeve poslovilne zabave, na kateri je bil celo Milan Kučan? Je bil Tona tisti stric iz ozadja, ki je zakrivil sponzorsko afero? Prvič sem pomislil, da so tekme mogoče prirejene in da imajo mladi slovenski športniki tajne dogovore, da bodo kariere hitro zaključili. Mateja Svet se je temu očitno uprla, a so jo hitro utišali.

Ko sem se zaradi lakote zbudil iz tovrstnih sanjarjenj in mimogrede pomislil na kosilo, sem presenečen ugotovil, da je že bolj čas večerje in da bom moral kmalu od doma.

Nedolgo zatem sem bil že v dvigalu. Izstopil sem v zadnjem nadstropju, odprl vrata na teraso in splezal še nekoliko više na streho. Jan, Robert in Miha so me že čakali. Odprli smo si vsak svojo pločevinko mlačnega piva in se prepustili res noremu razgledu. Ves svet je bil pod nami. Idealno, sem pomislil, vrnitev Bojana Križaja na vrh se bo zgodila na vrhu.

Ko smo odprli naslednje pivo, sem hitro prešel k stvari.

"Ej, veste, kaj sem pomislil?" sem rekel. "Kaj če bi finale letos gledali skupaj?"

"Itak, tako kot prejšnjič. Lahko gremo v Žogo, tam bo zihra ful folka," je rekel Robert.

"Eh, dolgčas, saj smo vedno tam," sem rekel.

"Kaj predlagaš?" je rekel Jan.

"Da gledamo tukaj!" sem rekel.

"Na terasi?!" je rekel Robert.

“Stari, to sploh ni tako slaba ideja,” je rekel Miha. “Tamle namontiramo eno platno, povabimo par frendov in bejbo, pa še po dva evra jim lahko zaračunamo za pijačo.”

“Torej velja?” sem rekel.

“Je že zmenjeno!” je rekel Robert.

Da Maja ne bi česa posumila, sem šel v ponedeljek in vse naslednje dni spet v pisarno, le da sem vstajal nekoliko bolj zgodaj in na parkirišču čakal na Bojana Križaja. Prvi dan ga ni bilo, drugi dan pa se je spet pojavil. Ker se mi je že malo mudilo, sem kar stopil do njega in ga brez olepšav vprašal, ali bi konec tedna z nami gledal finale evropskega prvenstva. Nekaj je mencial, jaz pa sem mu kar povedal naslov in dal navodila, kako se pride na teraso. “Aja, pa pripelji še koga,” sem rekel na odhodu. “Saj veš, koga od *starih*, iz smučarskih časov,” sem še dodal in mu pomežiknil.

Ko je končno napočil dan finala, ni bila tekma tisto, zaradi česar sem bil že od jutra naprej napet, a mi Maji tega k sreči ni bilo treba posebej razlagati. Zrak je bil že tako nabit z evforičnim nemirom. Popoldne je imela Maja še neko delo, zato se nisva mogla pravočasno odpraviti od doma. Hotel sem namreč priti med prvimi in preveriti, ali je vse v redu in pripravljeno za slavnostni sprejem našega skrivnega slavnega gosta. Namesto tega sem moral čakati, da se je Maja stuširala in preoblekla, in še enkrat, dokler se ni s soslednjih oken že zaslišalo prvih glasov navijačev.

Stekla sva iz bloka, odklenila kolesi in se pognala. Deset minut kasneje sva že bila v dvigalu.

“To ste se pa res dobro spomnili,” je rekla Maja.

“Predlog je bil moj,” sem rekel, strmeč v strop, kot da bova tako hitreje na vrhu.

Ko so se vrata dvigala odprla, so v naju dobesedno udarili glasovi vesele množice.

Od nekod je pritekel Robert, zgrabil sem ga za roko.

“Ti, kaj je to, kaj se dogaja?!” sem rekel.

“Stari, ne vem, nekako se je razvedelo, vsak je povabil še nekaj svojih prijateljev, ti so povabili svoje prijatelje in zdaj je ves ta folk tukaj,” je rekel in me živčno gledal. “Sicer pa, kje si bil, tekma se je že začela, nam pa je zmanjkalo pijače. Mudi se mi v trgovino, hitro.”

Da se je razvedelo za prihod Bojana Križaja? To me je zaskrbelo, to je zanj čisto preveč pompa. Tega ne bo prenesel.

Robert je izginil v dvigalo, Maja je srečala neke prijateljice in se stopila z množico. Terasa je bila nabito polna. Ženske v lepih oblekah in moški v kratkih hlačah in japonkah so s pločevinkami piva strmeli v ogromno platno, po katerem so se neverjetno hitro podile podobe človeških teles. Zdelo se mi je, da je vse nekam zabrisano in rahlo upočasnjeno. Zrak je bil lepljiv in gost.

V grozi sem se razgledal naokoli. Bojana Križaja očitno še ni bilo, sicer bi ljudje raje od platna gotovo gledali njega, mu segali v roko in se hoteli z njim pogovarjati. Minilo je nekaj časa, mogoče sekunde, mogoče minute.

V naslednjem trenutku sem nekaj začutil na rami. “Križaj!” sem rekel vzneseno, kako lepo, da si prišel. Počakaj, ti bom predstavil gostitelje. Upam, da te gneča ne moti, vse nas je malo presenetilo.”

Ko sem se že hotel obrniti, da bi šli skupaj poiskat Jana in Miho, se je vame spet zale-tel Robert.

“Boš pivo?” je rekel.

“Si že nazaj?” sem rekel. “Bi, ampak najprej dovoli, da ti predstavim prijatelja,” sem rekel in z vzvišeno gesto pokazal proti njemu. “Bojan Križaj!”

Ob omembi tega imena se je nekaj ljudi nenadoma obrnilo proti nam, a so se hitro vrnili nazaj k tekmi.

“Bojan Križaj!” sem ponovil.

Tokrat se ni obrnil nihče.

Robert me je nekaj sekund samo neumno gledal, potem je pomignil proti trem tipom na moji desni in rekel: “Kakšen Bojan Križaj, kaj je s tabo? Kdo so ti papki?”

Saj res, čisto sem pozabil, da Bojan Križaj najbrž ni prišel sam, temveč s Tonetom Vo-grincem in Primožen Ulago.

Ampak ob Bojanu Križaju sta res stala samo dva zanemarjena papka. Eden je imel na čelu ogromno bulo in je strmel predse z neverjetno široko odprtimi očmi, drugi je bil kljub temu, da vročina niti zvečer ni popustila, v debelem ribiškem jopiču in nekakšni zamaš-čeni kapi s šiltom. Izpod majice mu je visel trebuh.

“Bojan –” sem začel jecljati, “kaj se dogaja?! Kje sta Tona ... pa Primož?!”

Bojan Križaj je samo nemo stal s pipo v ustih in me gledal.

Z očmi sem zaman iskal Majo in se začel nekontrolirano grabiti za lase. Potem je ne-kaj zašumelo in pljusnilo in glasovi so postali še bolj zamolkli. Potopil sem se pod snežno gladino in od spodaj videl, kako je Bojan Križaj zgrešil vratca. Primož Ulaga je izpljunil ogromno rdečo žogico za golf in Tone Vogrinc se je drl “Gooool! Gooool! Kaj ne vidite, da je v mreži! To je dvojna napaka, to je dvojna zmaga!!”. Z vseh strani so prihajali popačeni zvoki ritmičnih udarcev mešanih dvojic veteranov, nekje v daljavi so se sploščena člove-ška telesa podila za ploščato žogo. Sergej Bubka je skakal raznožko čez plavajočega Marka Spitza.

Nekoliko globlje je mimo priplul Rok Petrovič v rdeči stoenki, obdani z penastimi zra-čnimi mehurčki. Snel si je ustnik in mi dal z drugo roko znak, da je vse v redu in da gre proti površju. Imel je bujne lase, ki so mu skozi okno plapolali kot zastava. Nisem dobro vi-del, katera.



Andrej Tomažin

Andrej Tomažin (1988) je pisatelj, pesnik, radijski in televizijski novinar ter kritik. Na ljubljanski Filozofski fakulteti je končal študij primerjalne književnosti in slovenistike. Bil je član uredništva revije *Idiot* in *Radia Študent*. Sodeluje z revijo za sodobno umetnost *Šum*. Kratkoprozni prvenec *Stramorjevi koraki* (Založba Litera, 2014) je bil v ožjem izboru za nagrado SKS za najboljši prvenec leta 2014. Je avtor romana *Črvi* (Založba Litera, 2016), pesniške zbirke *Izhodišča* (Hiša poezije, 2018) in kratkoprozne zbirke *Anonimna tehnologija* (LUD Literatura, 2018). Posamezni odlomki njegovih del so prevedeni v nemški, španski, madžarski, angleški, estonski in srbski jezik. Svoje prozne, esejistične in pesniške tekste je objavljaval v vseh pomembnejših slovenskih revijah. Ob koncu leta 2017 je gostoval na dvomesečni literarni rezidenci v Tartuju, Estoniji. Živi v Ljubljani.

• Foto: Matic Bajželj, LUD Literatura

Izabela*

Mnogim nikdar ni uspelo stopiti na razvejano polje zgodovine. Nižjeplemiška hrvaško-madžarska družina Budor (tudi Bodor) je imela to srečo, da je njeno zgodovino v začetku 17. stoletja na Dunaju popisal kraljevi tajnik Lőrinc Ferenczffy. Posebna plemiška listina, s katero je bil družini podeljen grb in s tem potrditev plemstva, je na dvanajstih papirnatih straneh v obliki knjige popisala življenje Ivana Budorja iz Budrovca, s tem pa je nepomembna družina znotraj najširšega sloja plemstva dobila zgodovinski spomenik, ki si ga najbrž niti ni zares zaslužila. Mnogi regionalni zgodovinarji bi na njihovem mestu raje videli razvejane biografske linije trakoščanskih Draškovičev ali monyorokereških Erdődyjev, a za zdaj nič ne kaže na to, da bi se jim lahko ta želja v kratkem uresničila.

Prva verzija omenjenega dokumenta je bila sestavljena ob koncu septembra leta 1610, nekaj dni preden je bil Ferenczffy imenovan za kraljevega tajnika, in je na Budorjevo zahtevo v treh mesecih doživela nekaj sprememb in na začetku decembra dobila precej daljšo obliko. Zgodovinopisje kaže, da je Ferenczffy tekst na desetih mestih obogatil z novimi podatki, mestoma pa se je lotil tudi stilskih popravkov. Tako se je poigral z besednim redom, popravil prvotne rokopisne napake in združil zaporedne odstavke. Kar je bila na začetku le v obrisih zaznavna zgodba nižjega plemiča, je kasneje postal natančen popis dobršnega dela plemiške linije Budor.

A Lőrinc Ferenczffy ni le dodajal, temveč je na nekaterih mestih tudi odvezal. Ne moremo z gotovostjo trditi, da so nekatera obča dejstva tistega časa v končnem dokumentu zamolčana zaradi močnega vpliva njegovega protagonista, vendar je velika verjetnost, da je zavezanost viteškemu rodu, katerega nosilec je bil v tistem času tudi Ivan Budor, skupaj z visokim denarnim zneskom, namenjenim pisanju plemiške listine in s tem Ferenczffyu, prevladala nad resnicoljubnostjo in natančnim biografskim zapisom, ki bi verno odslikal večplastnost družine Budor. Če je večina izbranih delov teksta le odraz Ferenczffyjevega smisla za podrobnosti in harmonijo oblike, v katerih se posamezni podatki ne ponavljajo in imajo svoje enkratno mesto v tekstu, se zdi zapis o plesnem mojstru neznanega imena in neznanega porekla na robu prvotnega dokumenta tako izstopajoč, da ga je nemogoče spregledati. Lapidaren latinski neglagolski stavek, o katerem je govora, se glasi: *mors magistri saltationis*.

Le nekaj mesecev pred prelomno izdajo Kopernikove knjige, ki je človeštvu spodkopala njegovo ob boga dano mesto v osrčju univerzuma, je spomladi leta 1543 na gorbonoški dvorec prišel neznan popotnik. Čeprav ga je zgodovinska nujnost pahnila na pot, ki so jo ljudje v tistem času opravljali predvsem v obratni smeri – na jadransko obalo, njene otoke in celo v Benetke: stran od vojne, ropanja in požigov, ki so nadnje prihajali z jugovzhoda –, je bil njegov način prevpraševanja človeškega mnogo bolj subtilen, a zato v pri-

* Zgodbi *Izabela* in *Noli me tangere* Andreja Tomažina sta bili objavljeni v zbirki krakih zgodb *Anonimna tehnologija* (LUD Literatura, 2018).

merjavi s sijajnostjo Kopernikovega sistema nič manj daljnosežen trenutek zgodovine v nastajanju.

Plesni mojster je s svojim prihodom dvignil vrsto vprašujočih pogledov. Kmetje, vojaki in plemiči so kljub različni umeščenosti na hierarhični lestvici tedanje družbe podobno, izredno telesno in z veliko mero gnusa začutili nerazložljivo sovražnost do prišleka. Ne le ker mojster ob prestopu zemljiške meje ni izrekel niti besedice, pa že to je bilo za mnoge usodnega pomena, ampak predvsem zaradi dejstva, da tudi grajski poveljnik Vid Budor ni odprl ust pred plebsom, ki se je ob naključni priliki zbral na grajskem dvorišču. Ljudje so stali in kot še nikdar poprej čakali na razlago, ki še dolgo ne bo prišla. Poveljnik se je ravno pred kratkim vrnil iz bitke pri Tihanyju, spomin na težke boje pa je ohranil madžarski bard Sebestyén Lantos, ko je zapisal, da je tja kot eden od številnih madžarskih huzarjev prijezdil tudi "Peter Erdődy s 150 konjeniki". Z njimi je bil v sedlu tudi Vid Budor. Njegova senca je bila temna in se je po koncu zadnjih bitk previdno smukala med utrjenimi zidovi gradu. Videti je bilo, kot da ga je prišlek s svojo nenavadno prisotnostjo povsem zasenčil. Zdelo se je, kot da tujec mrkega pogleda in nizke postave ni nikdar zares prišel, le zdrknil je skozi vrata, ki so ga čakala na oni strani mostu, postavljenega na močnih hrastovih kolih, ki so štrleli visoko v nebo.

Zdržal bi vse, si je mislil plesni mojster, le pogovora ne, nujnega blebetanja pogledov in mnenj, ki krade tako ali tako nedragoceni čas, dialog dveh popolnoma nezdružljivih bitij, v katerem človek od človeka ni nič bolj drugačen kot človek od živali, človek od rastline, človek od kamna, človek od najglobljega brezna – mogoče je ravno temu najbolj podoben, ali pa bi mu moral biti podoben, izpraznjenemu vrču, v katerem ni vode in zraka. In ni le jezik tisti, ki onemogoča razumevanje – kaj pa koža, ki ne prepusti ničesar, osnovni pogoj človeškega življenja, s katerim je človeku šele dovoljeno biti imenovan človek?

Kasneje se je govorilo, da je mojster Benečan in da se je preko dalmatinskih otokov sprehodil vse do prvih izvidnic turške vojske, ki se je kot ogenj širila proti severu in zahodu. Mesec dni pred njegovim prihodom je Franjo Tahy moštvo v Gorbonoku namignil, da nameravajo Turki obkoliti Virovitico in svoje meje postaviti prav na mestu gorbonoške utrdbe. Moč turške vojske je bila v njihovih sofisticiranih taktikah obleganja, podobnih perzijskim in arabskim. Jasno je bilo, da v primeru padca Virovitice padejo v nekaj dneh ali celo urah tudi nizki gorbonoški zidovi.

Tako kot mojstra tudi poveljnika Budorja stalna prisotnost turške nevarnosti ni motila. A če je bila drugemu vojna že vrsto let vsakodnevna realnost, stalni vojaški pohodi njegov kruh, bližina smrti pa edini logični smisel življenja, je prvi v svojem skorajda nesmiselnem iskanju nevarnosti ostajal mnogo bolj skrivnosten in v svojih dejanjih bolj nedoumljiv.

Ko se je dan po mojstrovem prihodu Budor ozrl skozi lino, se mu je odprl pogled na neskončno planjavo, ki so jo le tu in tam prekinjali manjši skupki dreves, zbrani okrog manjših mlak. Sonce je sijalo z vso močjo in sence so padale po predpisanih pravilih. A vseeno se je Budorju zazdelo, da se za podobo, ki se je je bil v zadnjih letih že navadil, skriva nekaj strašnega in katastrofalnega.

V gradu so bili nastanjeni vsi njegovi otroci, dva fanta in štiri dekleta. Najmlajša od njih, Margareta, je štela slaba tri leta, najstarejša, Žuzana, pa jih je ravno dopolnila sedem-

najst. Večina jih bo, skupaj z Budorjem, doživela za tiste čase visoko starost. A največ očetovske pozornosti je Budor vendarle namenjal Izabeli, ki jih še ni imela deset, pa se je že kot pajek plazila po strmih bregovih grajskega jarka, ki je obdajal utrdbo, napolnjen z vodo iz bližnjega potoka. Nihče se ne spomni dobro, a zdi se, da je mojster takrat prehodil dolgo pot prav zaradi nje. Za kakšne dogovore je šlo tu, če sploh za kakšne, ni znano. Dejstvo je bilo, da Budorja prihod plesnega mojstra ni niti za trenutek vrgel iz tira. V njuni redkobe-sednosti, ki v prvih dneh mojstrovega bivanja na gradu še ni poniknila, je bilo zaznati strinjanje, do neke mere celo naklonjenost.

S svojimi tankimi nogami se je mojster na začetku svojega bivanja v gorbonoški utrdbi le redko premaknil iz nekdanje shrambe za živila, kjer je bilo pod visokim stropom na južni strani sramežljivo okno, ki je osvetljevalo majhen del grobih kamnitih tal. Ko je stopil skozi ozka vrata, se je ponavadi namenil v svojo sobo v nadstropju višje. Jedel je redko in ostali prebivalci gradu so ga videvali le ob posebnih priložnostih. Tedaj je stopal kot duh in drobil svoje korake pod težo zemeljskega telesa. Nekateri od njih so si ga ogledovali s prezirom. Drugi so ga poskusili ogovoriti in mu postaviti vprašanje, takšno, ki bi osvetlilo največje dileme in razkrilo namen njegovega prihoda, a je plesni mojster le odhittel mimo njih. Ni bilo treba veliko, in tedaj so si tudi tisti, ki so se na začetku še trudili navezati stik, ob srečanju z njim nadeli grozeč pogled. Mojstra takšni pogledi niso zanimali, in zdelo se je, kot da jih tudi opazil ni, ko je zaradi takšne ali drugačne potrebe odbrzel mimo njih na eno ali drugo stran hodnika.

Verjetno na pobudo samega Budorja, ki je videl, da moštvo postaja raztreseno in da jim je vse od prihoda novega prebivalca gorbonoške utrdbe kar nekako nelagodno, je plesni mojster le enkrat – in zatem nikdar več – obiskal godčevski večer v spodnji dvorani, ki je tedaj redno prekipevala od karnevalskega razvrata in grobih telesnih gibov, podprtih z nebrzdano spolno slo, ki se je jedko vohala skozi dekliški znoj in pobegle kapljice sperme. Tla so se lepila od pijače in mojster se je postavil na sam rob praznovanja, od koder je imel jasen pregled nad dogajanjem. Ljudje so mu tedaj, ko je poskusil na silo vstopiti v njihovo intimno kraljestvo, vračali za vsa neodgovorjena vprašanja. A njihov odpor je bil komaj zaznaven: videl je poglede, ki niso v nobenem trenutku zašli in se zazrli vanj, čeprav so bili od njega oddaljeni le nekaj pednjev. Videl je, kako se množica okrog njega počasi umika, čeprav si je to mogoče le domišljal. Mojster se je ozrl naokrog in videl Budorja, kako ga dva najzvestejša podanika držita v prijateljskem objemu in mu točita vino iz manjšega vrča. Po nekaj minutah se je vzel po stopnicah do drugega nadstropja in se vrnil v sobo za goste. Ko je ležal na postelji, je pomislil, da se take vrste ples v ničemer ne razlikuje od uma-zane vojne, ki divja vsenaokrog – da gre v resnici le za podaljšanje vojne v času miru, ki ni nič drugega kot razcvet pijanosti in poltenosti mesa.

Naslednjega dne je to v izredno maloštevilnih besedah povedal Budorju, ki ga je premeril s pogledom in tiho izrazil svoje strinjanje in še dodal: to je edini način, da se ljudstvo, ki je potrebno za varovanje dežel, ne usuje čez zidove, pobegne ali znotraj njih dokončno znori.

Mojster je nekdanjo shrambo z živili popolnoma izpraznil in na razbrazdana tla položil več slojev tenkih kosov konopljinega blaga, ki si jih je izprosila od Budorja. Utrdil je me-

sta, ki niso bila ravna, in na robove postavil lesene deske, zaradi katerih se tkanina pod njegovimi nogami ob sunkovitejših pritiskih ni gubala. Naslednjega dne so bile poveljnike hčerke razporejene ob severni in zahodni steni. V nasprotnem kotu je stalo odprto ognjišče, iz katerega se je dim dvigal skozi ozko odprtino. Soba je bila še vedno mrzla in plesni mojster je bos stal pred dekleti. Najstarejši Budorjevi hčerki, ki ju je prejšnji dan le za trenutek videl v spodnji dvorani, je vprašal, kakšno se jima je zdelo veseljačenje. Jezik, ki ga je govoril, je bil polomljena mešanica hrvaških in italijanskih besed. Petnajstletna Katarina, ki so ji rdeči lasje padali preko prsi, je govorila o prepitih in razcapanih ljudeh. Odgovori Žužane, najstarejše, so bili že drugačni. Ples množice in njegova robotost sta se že zažrla v njeno odraslo telo. Mojster je bil miren: to se ni dogajalo po njeni lastni krivdi, a tako je pač moralo biti.

Generacije so uničevale naslednje generacije po istih principih vzgoje in strahu, prepojenih z naslado konkretnega zgodovinskega časa – mojster se je spomnil govoric o Karolingih in nato spregovoril dekletom o besedi, na kateri sloni krščanska civilizacija, o Ahilovi jezi in Iliadi. O sodobnosti ni govoril, a bistra glava bi lahko povezala, da sta sla grofa Franja Tahyja in razbrzdanost njegovega duha, katere sloves se je neznansko hitro širil po nižinah, le odraz strahu, ki je prežemal ljudi od otroštva, vse od njihovega prvega stika s turško vojsko. Nihče ni zares vedel, kdaj bodo zgoreli in umrli, kdaj jih bodo Turki mučili do bridke smrti. Pospeševanje občutka ničevosti je bilo plesnemu mojstru zagotovo blizu, a ne na način izgube nadzora. Prav tisti nič, ki ga je mogoče uprizoriti, je edina uspešna obramba proti turškemu vojaškemu stroju in življenju samemu.

Gorbonok je z vsakim dnem hitreje padal v podivjani tek svinje, ki ji je mesar že razprl vrat. Mojster je rešitev videl v skrbno oblikovanem plesu, s katerim je zapolnjeval povsem drugačen prostor, kot je bil sicer značilen zanj. Velike hale so ohranile svoj osnovni namen, vse do zadnje mize so se šibile pod hrano in kasneje pod petami plešočih, mojstrova senca pa se je selila v manjše prostore, ki so s pomočjo strateško postavljenih zaves postajali sobanice. V njih je štel poteze in sestavljal njihova zaporedja. Poveljnike hčerke so strmele od presenečenja. Starejši sta bili trdi v kolenih in leseni v bokih.

Ko se z ene noge prestopaš na drugo, je rekel, moraš imeti pred očmi izgrajeno že celotno polje svojih bodočih premikov. Človek mora biti kot puščica – še preden jo lokostrelci izstrelijo, ve, na katero mesto bojišča bo padla in katerega od sovražnikov bo zadela. A tudi zaradi tega, je še dodal, moraš vedno znova gledati opravljeno pot v njeni nemogoči celoti, saj nikdar zares ne veš, kam bo odletela.

Dnevi so v menjavah plesa in besed tekli počasi. Kmalu ga je Izabela v nekaterih premikih uspela posnemati.

Njegov hod je bil še vedno tenkočuten, in ko se je sprehodil, da bi odjahal v bližnje mesto po nekaj kosov blaga, je izpod obokov hlevskega kompleksa nanj padla četverica oči. Vzpon na usnjeno sedlo je v najnižjih dušah prebivalcev gradu vzbudil sum. Završala je preja in segrele so se bilke suhe trave, nastlane v boksih za večerjo utrujenih konj. Ko se je naslednjega dne sprehajal od svoje sobe do plesnega prostora, je zagledal žensko brez nosu. Videlo jo je le za nekaj sekund, a je njena podoba še dolgo ostala v njegovih mislih. Manjkajoči nos je bil gotovo odrezan – na hrustancu so se videli rezi noža, in roka, ki je z

njim upravljala, ni bila vajena takšnega početja. Ustvarjali so miniaturni gorski greben z vrhovi in sedli – na levi strani je celo malomarno visel delček kože. Bolj kot nenavadni obraz in njegovi manjkajoči deli je mojstra zbegalo samo umanjkanje zapore, ki bi varovala človeka pred tem, da bi se sesedel sam vase. Razširitev luknje, skozi katero se usuje celoten svet in nesrečnega posameznika razžre od znotraj.

Mojstru to ni dalo miru in je stopil do Budorja, ki mu je povedal, da je ženski nos odrezala žena moškega, s katerim jo je ujela pri prešuštvu. Rekel je, da je nagega moža, ki se je kasneje skril v sosednjo sobo, z nadnaravno močjo vrgla z ženske, njo pa položila na tla in na njeno grlo postavila svojo nogo. Vzela je najbližji nož, z eno roko držala njeno čelo, s koleno pritiskala na njen prsni koš in začela s počasnim rezanjem, ki je napredovalo od spodaj navzgor. Budor je še dodal, da je bila ženska, ki je vihtela nož, kasneje obsojena. Mojstru se ni zdelo primerno vprašati, kakšna je bila njena kazen. Kasneje je razmišljal, da je v družbi vojne in njenih vedno na novo zarisanih mej prav zares največja kazen, ki jo lahko naložiš sočloveku, odveza pripadnosti množici ljudi. Četudi živ, je človek brez uda ali dela telesa po takšnem razmisleku manj kot človek. Kaj bi se zgodilo, če bi nekoč zares padle vsakršne meje, če bi vsak od ljudi preprosto zasovražil lastno telo in lastno dušo ter se približal tistemu, kar je nekoč imenoval nečloveško? Ne le samomor, je pomislil, čeprav je tudi v njem nekaj božanskega, temveč izničenje velike verige bivajočega. A da se bo končno rodil Spinoza, bo moralo miniti še celo stoletje.

Čez nekaj dni je pri eni od seans mojster z blagim gibom privzdignil Izabelino nogo in jo počasi spustil na mrzla tla. Sestri sta sorojenko gledali z zdolgočasnim pogledom. Do tedaj je že postalo jasno, da sta tam le zaradi svojega očeta, in mojster ni skrival svojega pomanjkanja interesa za njuno gibanje.

Na polovici prostora je razmejitev med kamni, ki se je kazala kot vdrtina vzdolž tkanine, rabila kot ravna linija, po kateri je vsak od njiju pridrsel s svoje strani sobanice. Zavesa na vzhodni strani se je od vetra, ki sta ga povzročili telesi, nežno premaknila. Kot da je rahla mojstrova senca dobila težo, a le tedaj, ko se je približala svoji plesalki. Izabela je budno spremljala vsak njegov gib. Dvigal se je in spuščal. Telo se ni zvijalo na nobeno od strani, roke so bile iztegnjene, z le malo zraka med njimi in telesom. Tudi ob najhitrejših premikih v slogu *saltarella*, ki se pričinja z nizkim skokom, jih ni dvignil nad glavo ali predse. Stopala se ob kratkih korakih niso razširila navzven, temveč so bila usmerjena naprej. Ko je na širokem polju prešel iz enega sloga v drugega, se je rahlo nagnil nazaj. S tem je začel s figuro *pavoneggiare*, pri čemer je rahlo usločil hrbet nazaj in nežno stegnil roke proti soplesalki.

Po seriji figur se je Izabela vedno vrnila na mesto, kjer je začela. Njena umirjenost je kazala na popolno predanost gibalni moči posameznega plesa. Iz enega ritma v drugega je spolzela kot lazar po mehki zemlji v deževnih dneh.

Na koncu vsake ure sta govorila. Izabela je mojstra večkrat vprašala o njegovem potovanju, a ji ta ni rad odgovarjal. Vsakokrat je ponavljal isto misel, a z drugačnimi besedami: s tem, kar delava tu, lahko ustaviva vojne. S tem, kar delava tu, lahko razbijeja meje. Telesa niso nikdar združena, ne pozabi tega. Meje lahko razbijeja le tako, da narediva vse obstoječe nerazpoznavno. Da se tudi sama ob pogledu v zrcalo ne boš mogla ločiti od zrcala samega.

Njegov način govora je bil tih in se je počasi utapljal v okoliškem hrupu, ki je prihajal z grajskega dvorišča: konji, besede in koraki. Ko sta mojster in Izabela tako govorila in vadila, so Turki zavzeli Valpovo, Pakrac, Bijelo Stijeno, Moslavino in staro Batthyanyjevo trdnjavo v Kreštelovcu. Poleti 1544 so bili Turki že tako blizu, da so gorbonoški branilci lahko vonjali jedko dihanje njihovih konj in si zakrivali oči pred svetlikanjem množice ostrega jekla. Vid Budor je poslal svoja sinova in hčere v vasico blizu Zagreba, sam pa se je z moštvo pripravljaj na najhujše. Govoril jim je: "Če pade Virovitica, pade tudi Gorbonok."

Mojstrova zmožnost premikanja stopal po grobem kamnu kljub neizbežni nevarnosti, ki je pretila utrdbi, ni usahnila, temveč je dobila še veličastnejše oblike. Cele dneve je drsel in se obračal tik pred visokimi zidovi ter se le s konico nosu dotaknil zavese, preden se je znova zasukal v eno od možnih smeri. Z vsakim novim korakom se je zavedal, da se skupaj z njim poraja še nikdar obstoječa in grozljiva lepota – z njo se odpira polje odgovornosti: z njo padejo sulice in se zlomijo loki; smodnik sprhni v običajen prah in roke se končno zavajo, da niso nikdar bile del telesa.

Ko je nekega julijskega večera ravno zaključil s samotnim obhajanjem skrivnosti umetelne naravnosti gibov, prebivajočih ne le na strani običajnega in naravnega, temveč predvsem na strani sijajnega in onstranskega, se je po hodniku odpravil proti svoji ozki sobi. Skrita na stopnišču sta ga pričakala konjska hlapca in ga preko dvorišča zvlekla v klet, v kateri je bilo zaslutiti hud primanjkljaj vinskih sodov. Vojaštvo je postajalo vse bolj nestrpno. Po dolgotrajnem posiljevanju, med katerim sta z rokami brezglavo krilila vsenaokrog, sta ga s kamnom udarila po glavi, truplo pa odvrгла v bližnji potok.

Kapetan Budor je izginotje plesnega mojstra opazil šele drugi dan po njegovi smrti, a zaradi vse številčnejših opozoril, da je turška vojska le nekaj ur oddaljena od dokončne osvojitve Virovitice, ni uspel storiti ničesar za razrešitev uganke mojstrove smrti. Ko je naslednjega dne po slu izvedel, da je Virovitica zares padla, je ukazal zažgati grad in umakniti posadko v zaledje. Turška vojska je izpolnila obljubo, da bo na mesto gorbonoškega dvorca postavila meje svojega cesarstva. Za petindvajset vasi v okolici Gorbonoka, ki so bile še leta 1506 zabeležene v cesarski listini, se danes več ne ve. Področje je postalo izpraznjena cona nenehnih spopadov in razraščeni gozd je pričal o umiku človeka. Minilo je skoraj trideset let, da se je leta 1572 nanj spomnil Abraham Ortelius in ga vključil na karto pod starim imenom, na karti Podravine Martina Stiera iz leta 1650 pa je že dobil novo ime Kloster, saj se je na razorani poljani od vseh poslopij proti nebu dvigal edinole še frančiškanski samostan. Nikakor se ne zdi čudno, da se je kmalu po izginotju plesnega mojstra za Gorbonokom izgubila vsaka sled.

Za vsakim padlim telesom namreč stoji izbrisan kraj.

Noli me tangere

Jutranji sončni žarki so se kot steklene ovijalke zažirali v gosto zimsko meglico. Vračal sem se proti svojemu začasnemu domu. Brunarica lokalnega lovskega društva je bila vredna svojega imena: nagniti stropi, prepišna okna, keramična tla, neokusno pohištvo. Drva so bila naslonjena na severno steno. Dež jih je vztrajno močil, zaradi česar so slabo gorela. Lovcev ni bilo veliko. Na vsakih nekaj dni se je kateri od njih pojavil na vratih. Zabludelemu sem ponudil kaj toplega, a so se vsi zapovrstjo branili. Po nekaj poskusih sem odnehal. Vljudnost sem prinesel s seboj iz mesta, sem si rekel. Že ta misel je bila dovolj, da se mi je prijaznost hitro zagabila.

Hribi, med katerimi sem bil ujet, so bili nekaj drugega: kot iz ravnine povzdignjena trda in grčava pest, ki ne prizanaša nikomur, še najmanj pa ljudem. Stran od sivih cest, iz katerih so stavbe rasle kot zlomljeni zobje kovinskega glavnika, me je gnala želja po samoti – tu se mi je občutek zanj šele zares izostril. Škripanje zarjavelih avtomobilskih zavor in kletvice otožnih taksistov, ujete v prejšnje stoletje, so bili kot zadnja uteha nove generacije pokvarjenih in razbitih ljudi, ki so iskali stik z nekim časom, a so še vedno trdno stali v reki, ki se je premikala tako zelo počasi. Moj triletni sin verjetno v tem trenutku brska po maminem telefonu. Prste vleče v eno in drugo smer, izbira aplikacije, pritiska na ponujene posnetke, ki se mu zdijo najpomembnejši. Njegov svet ni več svet razbitih kolen na grobem asfaltu nogometnega igrišča niti svet, v katerem bi bili za čustva potrebni prijatelji iz mesa in krvi. Zdi se mi, da mu nič od tega ne manjka. Koliko stvari moramo svojim otrokom prepovedati samo zato, ker tega nismo doživeli sami?

Pod nogami se mi je spoduvalo drobno kamenje in izpod gumijastih podplatov so se odbijali ostri rdeči okruški: ostanki gradbenega materiala, ki niso našli poti na deponijo, temveč so se premešali z zemljo. Vsak tujek lahko postane del nekega drugega okolja. Vprašanje je le, kako ga to sprejme. Na desni strani se je gnetlo jelševje in sililo na pot, da sem moral posamezna ubežna debelca na mestih odrivati z roko in si pred poškodbami zakrivati obraz. Nekje na levi so pokljale veje, a tega nisem slišal. Lahko bi bil le led, ki se je ujel med dvoje zakrivljenih krepelc in ni bil pripravljen popustiti svojega prijema.

Že več tednov me je pot vsako jutro vodila po stopinjah, ki sem jih v navalu odločnosti načrtoval že prvi dan po prihodu v to hribovje: po strmi senožeti se spustijo mimo mesta, kjer je nekoč stal kozolec – tam zdaj v zrak štrlita le dva nizko porezana trama v vlogi nekdanjih opornih stebrov –, nato pa prečijo rob gozda, kjer steza ostro zavije proti desni in se šele pri ostankih nekdanjega mlina (o njem in njegovih prebivalcih mi je nadrobno govoril ostareli lastnik najbližje kmetije) izravna z nežnim tekom Iške. Od tu dalje se bolj kot s potokom spušča z njegovo strugo. Voda hitro ponikne in šele niže zopet privre na površje. Po nekaj minutah hoje se z obhodom čez jaso izogne težko prehodnemu leščevju, nato pa iz gozda zavije na ozke kolesnice, ki vodijo vse do vasi. Prvi skupek hiš so verjetno kot začasno zavetje pred grozotami tukajšnjega okolja napravili moravski tlačani, nato pa so morali na svojo žalost po zapovedi fevdalnega gospoda ostati tu. Petsto let so le s svojimi

telesi in umom kraljevali do kraja izpraznjenemu niču, ozaljšanemu s pretečimi in zašiljenimi vrhovi dreves. Zdelo se je, da tu brez prestanka in občutka veje oster veter.

Tistega nebrižnega kupa, ki je oznanjal skromno bivališče, nikdar prej niti opazil nisem. To lahko mogoče pripišem stanju svojega uma, ki se je v razmerah minimalnega pritoka informacij preprosto izklopil in sprejemal le tisto nujno – nekaj obrisov poti je bilo že dovolj, da nisem zablodil z nje, in le redkokateri šum me je zdramil iz spanca, v katerega so me zamajali premiki nog, ki so se izmenjevali na zdrsljivih tleh. Bolj verjetno pa je, da je bilo platno, podprto z nekaj lesenimi količki in nanje privezano z grobim konopcem, tam povsem na novo, od prejšnjega dne in prav nič dlje. Poskušal sem si predstavljati, da je vse skupaj del kakšnega predstavnika lokalne favne, divjega prašiča ali katerega od ptičev, ki so v okviru svojih konstrukcijskih sposobnosti zmožni tako zapletene gradnje, a me je od znotraj vse bolj kljuvalo, da se je na tistem mestu ustavilo človeško bitje in sredi februarkega mraza tam tudi prenočilo. Tesnobno občutje je bilo take vrste, da ni zares dopuščalo razmišljanja. Skozi gosto mrežo se je prebilo le vprašanje, ali se je bitje odpravilo dalje ali pa je ostalo kje v bližini. Med menoj in ubornimi ostanki nekega civilizacijskega minimuma je bil nagneten zgoščen zid smrekovih sušic. Da bi videl, za kaj je šlo, bi moral stopiti bliže, a si nisem upal. Potem ko sem končno umaknil pogled, sem jo z isto zagnanostjo kot vedno ubral dalje.

Še preden sem zavil proti domu, od katerega me je ločil nekajminutni vzpon, sem se ustavil na eni od kmetij, ki so bile kot trske zarite v pogozdeno pobočje. Njeno okrušeno fasado sem prepoznal že od daleč. S strešnega kapa je visela ledena sveča, v sivem žlebu je bilo še videti ostanke jesenskega listja. Gnitje je zaradi nizkih temperatur za nekaj tednov prenehalo. Slišal sem, kako je sin metal krmo govedu in ob tem z vilami nerodno tolkel ob betonske jasli. Prestopil sem dve stopnici in odprl vhodna vrata. Neva, gospodarjeva hčerka, je v veži odpirala veliko leseno omaro. V njej so bili čevlji. Pozdravil sem jo z dolgim samoglasnikom. "Ooo." Pogledala me je in se zopet posvetila svojemu delu. Temni in redki lasje, skozi katere se je že videl del belkaste kože na glavi, so ji padali na karirasto obleko, čez katero je imela oblečen brezrokavnik. Skozi nizka vrata sem vstopil v prostor brez namembnosti, osrednjo hišno ložo, ki je spominjala na notranjost grobe lončevine, do vrha napolnjene s starinskimi predmeti, in se po trenutkih brljavosti nazadnje znašel v kuhinji, kjer je na klopi sedel Hudovernik. Njegov zleknjeni položaj in puhteči vonj po znoju sta opominjala na to, da je že celo noč slonel na rokah in jo s krajšimi premori v celoti predremal. Na okenski polici je bilo slišati nadležno brenčanje radia. Prehlajeni glas napovedovalca je govoril o valovanju množic in tokovih ljudi. Prostor je postajal z vsakim korakom ožji. Kljub časovnemu skoku v neko nedoločeno preteklost sem se počutil kot v kakšni videoigri. Veliki večini sovražnikov sem se izmuznil brez praske. Na koncu moje poti pa so se bleščali le mrtvi piksli.

Zadaj sem slišal, kako je Hudovernica klala polena v trske. Skozi zamreženo okno je prihajal prepoznaven zvok padanja glave sekire na grčast les, pridušen s kosmi snega in tihim ženskim dihanjem. Ko sem jo videl na drugi strani zarošenega stekla, me je spominjala na podobo Marije v manjših cerkvah, kjer je bil obraz Jezusove matere kot v kakš-

nem zakletem predmestju enak brezštevilnim vernicam v obžrtih klopeh, na katere je zrla z visokega mesta. Po drugi strani pa se je univerzalni portret božje matere v večjih cerkvah, bliže središču in dogajanju, osvobajal živega – vse tisto, kar je bilo živo, je ostajalo živo, neživo pa se je v obliki podobe na velikem platnu osamosvojilo od vsega življenjskega. Šele tedaj, ko je izgubilo vsakršno sled človeškega, je imelo priložnost postati božansko.

Pozdravil sem in Hudovernica, podobna številnim ženskam mojega življenja, a obenem enkratna in takšna že od najinega prvega srečanja, je sekiro zarila v mehko tnalno. Z nogo je odrinila kalovnice in mi stopila za korak bliže. Njen obraz je bil trd. V njenih gubah so se gnetla stoletja kljubovanja vremenu in vojam. Povprašala me je po jutranjem sprehodu in si roke obrisala v dolgo krilo, pod katerim sem videl volnene hlače. Končale so se nekje na sredini goleni. S preprosto gesto me je napotila proti eni od lesenih omar brez vrat, ki so bile na zunanji steni hiše. Prijela me je pod roko in od strani pritisnila k sebi. V tem je bilo nekaj strastnega, a tudi strašno rezkega in odrezanega. Če ne bi bil oblečen v toliko plasti, bi čutil mehko njenih bokov. Pri tem je pogledala skozi okno v kuhinjo in videla, da Hudovernik še vedno drema. Z roko je segla proti pazduhi in me na mestu, kjer so napete mišice nadlakti oblikovale manjši kucelj, stisnila. Na začetku sem se njenim dotikom skušal izogniti, sedaj sem se jim prepustil. Vedno me je poprijela le na kratko, nato pa je po nekaj sekundah stopila stran. Morda se je bala nezaželenih pogledov. Morda ji je bilo dovolj.

Vzel sem kanglo in velik lonček kislega mleka. Moj korak je bil pohleven. Pomislil sem, ali naj ji povem o bivališču in nato nanj pozabim. A kdo ve, komu vse bi predala te informacije – koga bi napotila, da natančno pregleda, kdo se klati po njihovih gozdovih. Po nekaj tednih rednih srečanj, nepomembnih pogovorov in dotikov, za katere sem se bal, da so le stvar vljudnosti, se mi je dozdevalo, da Hudovernice to ne bi kaj preveč ganilo. Pa vendar se mi je zdelo, da je bolje, da o vsem skupaj molčim. In takrat je bilo, tudi če bi hotel kaj reči, že prepozno. Hudovernica se je medtem že pomaknila za tnalno, zavihtela sekiro in izpod čela je name prežal pogled, ki je čakal na odgovor. Vse, kar sem lahko bziknil skozi ozko režo med ustnicami, je bilo: "Razmočeno je bilo danes, sicer pa dobro."

Mišice na mojem obrazu niso niti trznile, čeprav sem zaslutil, da se je v tistem trenutku nekaj med nama silovito sesulo. Odnos, ki sta ga zaznamovala redka uporaba besed in prisotnost dotikov, krotka podeželska bližina, se je zaradi mojega omahovanja in končno izrečene laži bližal svojemu koncu. Pomislil sem, da vsak odnos v svojem začetku že nosi zametke svojega konca. Sedaj vem, da je pričakovala drugačen odgovor. Za sekundo je postala in s pogledom, neposredno uperjenim v moje rahlo pokrivljene zobe, iskala nadaljevanje. Pričakovala je pojasnilo. Nato se je ozrla proti tnalni in se brez besed lotila dela. Zdelo se mi je, da je o bivališču vedela že čisto vse in je bilo vprašanje le preizkušnja, na kateri sem padel.

Hudovernica je bila pod težo starosti lepa ženska. Pripisal bi ji lahko nekaj čez petdeset let. Ko sem ji prvič omenil, da je njen obraz nekaj posebnega, je zamenjala temo. Nato sem ji rekel, da me spominja na prodajalko v trgovini iz domačega kraja, ki mi je v roke vedno porivala tiste žvečilke, zavite v plastične kolute. Spomnim se je, kako se je vsako-

krat ozrla naokrog, da je preverila, ali naju kdo opazuje, in mi zatem v malo dlan potisnila drobni pisani svitek. Že za ovinkom sem ga odprl in ga skoraj v celoti stlačil v usta. Šele kasneje sem ugotovil, da sem pod njenim pozornim mentorstvom pravzaprav kradel. Nikdar me niso dobili – mogoče tudi zato, ker tedaj še ni bilo elektronskih senzorjev. Ali so njo kdaj zasačili pri tem, pa ne vem. Minilo je nekaj let in tedaj je nisem več videval v naši trgovini. Njena vrata so zaradi odprtja večjega trgovskega centra v bližini pred kakšnim desetletjem zaprli. Lahko da so prodajalko že pred tem razporedili drugam. Možnosti je bilo ogromno in nisem imel volje izbirati.

Da bi Hudovernici še drugič omenil, kaj si mislim o njenem videzu, nisem utegnil. Na domačijo sem prihajal redno, tu sem se ustavil na dva dni in vzel tistega nekaj mleka in kar še pride zraven, kdaj skuto, kdaj košček sira, in potem na koncu tedna plačal. Vedno pa sem s hitrim korakom odšel, namenil preostalim le besedico ali dve, zopet sklonil glavo zaradi nizkega podboja in mnogokrat niti pomislil nisem več nanjo, kaj šele nanj, do obisti prežrtega moža, in na njuna odrasla otroka, ki sta po hiši postopala kot bolni senci, za kateri ni moč najti zdravila.

In tudi tedaj je bil že skrajni čas, da se odpravim dalje, a mi njena podoba, ki se je z vsakim blatnim korakom hitreje delila na manjše koščke, ni dala miru. Že na linoleju, katerega barve so spominjale na bruhanje odraslega človeka, sem zaslutil nemir, potem pa je ta naraščal tako dolgo, da sem še pri hoji navkreber po livadi, kjer sem na hrbtu začutil prve potne srage in praviloma razmišljal o popolnoma drugih rečeh, z enega konca misli na drugega prelagal drobce obraza in se jim posvečal s preveliko mero pozornosti. Zagrizel sem v koreninice, ki so s strani počasi mrežile kolovoz in se počasi izvijale iz snežnega prireža, in po ostrem ovinku prispel do doma.

V brunarici, pozlačenem ostanku jugoslovanskih časov, kamor sem se hitro vrnil, se je čez noč dodobra shladilo. Na enoslojnih oknih so zrasle ledene rože in z enega od kotov je potekel curek vlage, ki se je moral na stropu vztrajno nabirati že zadnjih nekaj ur. Na podstrešju je bilo slišati tiho škrebļanje, kot da bi prihajalo izpod dolgih krempljev. Verjetno je šlo le za natezanje in sproščanje lesenih tramov zaradi temperaturnih razlik. Če bi se uspel od svojega očeta naučiti še česa drugega kot umetnosti negativnega razmišļanja, bi tako kot on že naslednjo sekundo skočil na streho in preveril vsako luknjo, od koder bi lahko prihajal zvok. Usedel sem se na dolgo leseno klop in pojedel zajtrk. Na kruh sem namazal maslo in vse skupaj dokončal z lončkom kislega mleka.

Če bi mi kateri od lovcev v tem trenutku skozi zamegljeno okno namenil pogled, bi pomislil, da za vsem skupaj stoji žalostna zgodba. Mnogi bi se z njim strinjali. Zgodba bi šla nekako takole: umetnik iz mesta se odpravi v samoto in takrat ga samota šele zares ujame. Strga se s povodca in mu zavije vrat. Njegov obraz postane kot iz kamna, njegove roke prenehajo delati. Mnogokrat me je prešinila podobna misel. A sem jo vedno uspel preusmeriti vstran in nato tudi dokončno zavreči.

Kot sem hitro zavrgel podobo Hudovernice. Poskusil sem se boriti z njeno prisotnostjo. Jo privleči nazaj, ko sem se po keramičnih ploščicah sprehodil do umivalnega ko-rita, kamor sem odložil umazano posodo.

Kot sem nekega dne zavrzel figuro očeta in je vse do njegove smrti nisem videl. Ko je oče na službenem potovanju na Madžarsko umrl zaradi zastrupitve z *E. coli* – imel je diabetes, zaradi alkohola je izgubil večino trebušne slinavke in stene njegovega črevesja so bile že tako tanke, da je *E. coli* skozi majhno režo stekla v telo –, sem bil tam. Odletel sem v Budimpešto. Tam je bil že moj brat, ki me je poklical. Nekaj mesecev po očetovi smrti se je obesil v svoji garaži. Očeta takrat nisem videl že vrsto let. Nisva se mogla prenašati. Ko sem prišel, je že izgubil zavest. Njegov obraz je bil groteskno velik. Zaradi reakcije na bakterijo je izgledal kot pošast. Rumen gnoj je iz enega od oces tekkel po njegovih licih. Dihal je plitko in vsakih nekaj minut se je z nežnim piskom oglasila naprava, ki je merila osnovne življenjske funkcije. Držal sem ga za roko in mu govoril o svojem življenju. Težko sem ga sovražil, a se mi je zdelo še mnogo bolj kruto, da bi ga pomiloval. Tako sem ga prijel za roko in mu povedal o tem, da me že vse od tistega časa, ko sva se razšla, na mizi čaka nekaj redko popisanih listov, opomnikov preteklega življenja, za katere v zdrizasti zmesi hektike in mestnega hrupa nisem našel časa, da bi se jim zopet posvetil. Da sem od tistega trenutka dalje hitro zavrzel vsakega od stavkov, ki so z zapisom pike postali nepomembni in nepotrebni. Novi stavki, ki so se odzivali na blazno hitre premike tračnic spretnih kurirskih modulov znotraj amazonovskih *hi-tech* skladišč, ki so se vzdigovali na obrobju mesta in s svojimi lovskami segali proti centru, niso zdržali več kot nekaj minut. Če sem jih v tistem času že poslal naprej, sem to štel za uspeh. Dokler se ni besedilo natisnjeno pojavilo v časopisu. Stavkov nisem poznal: bili so mi tuji kot šviganje malih skladiščnih strojev sem in tja, pri katerem vsaka menjava položaja pomeni možnost pozabe. V velikih halah ni bilo več ljudi, ki bi bili odgovorni za njihove premike, temveč jih je upravljala neposredna roka kupca. Bralca. Ujeti v času soobstoječih informacijskih mrež, so le še produkti interakcije, lupine nekdanje slave. Pa so to kdaj res posedovali? Smo *mi* to res kdaj posedovali – ki smo ujeti med opico in boga, nezmožni stopiti do konca, ne da bi pri tem umrli? Zaporedja miselnih drobcev, s katerimi smo se nekoč še lahko poistovetili, so se prepletla z zunanjim. Postajajo nam vse bolj tuja. V digitalnem stakatu se naše misli nič več ne navezujejo na tisto, kar bi premislili ali domislili. Postajajo kratki odzivi odzivov. Mokre sanje postmodernističnih pisunov. Tudi moje. Govoril sem tiho in nisem opazil, da je oče že umrl. Opazil sem le, da je ženska na sosednji postelji za zaveso prenehala moliti. Medicinski tehnik me je nežno prijel za ramo in mi povedal, da je sedaj čas, da očeta pripravijo za prevoz v krematorij.

Če bi kdo vprašal, kaj pravzaprav tu počnem, sam in daleč od življenja, mu ne bi znal odgovoriti. Izgubljen sem v tem zajebanem hribovju. Današnji čas ni več namenjen pisateljem, ki bi jih še lahko tako imenovali. Patetika naj ostane stvar maloumnih čitank za vse generacije in vse regije. Stenografke so se v vmesnem času prelevile v dekleta 21. stoletja, ki so postala neločljiva od telefonov – in pisanja. Spolna zaznamovanost je tu nepomembna. Rimbaudu se v njegovem ranem grobu gotovo le smeje. Sodobnim pesnikom in pisateljem malo manj. Kdo so oni, če pa so oni postali vsi in so vsi postali tisto, kar bi morali biti le oni?

Še preden sem lahko dokončal misel, me je zmotil hrup z dvorišča. Digitalne plahte so naenkrat padle, dežni *glitchi* so z njih zleteli kot medzvezdni prah. Še preden sem jo skozi

okno zagledal, sem zaslišal, kako se je po strmi poti lada niva pripeljala vse do prvih dreves in se nato ustavila. Voznik motorja ni ugasnil. Njegov zvok je bil globlji, obrati počasnejši, kot bi pričakoval od ruskega terenca. Ni šlo za standardni model bencinskega motorja, temveč za spretno adaptacijo, premestitev dizelskega motorja iz ene od bolj luknjavih serij Mercedes na džipovo karoserijo, ki jo je brez velikega truda znal izvesti vsak mehaničarski vajenec. A nekdo si je vseeno moral vzeti čas. Že samo pomisliti na spremembo je včasih težko.

Nekaj minut sem se prepuščal stanovitnemu zvoku. Spominjal je na brbotanje vrele vode. Potem sem stopil do okna in z njega obrisal vlažno sivkasto brozgo. V belem terencu je sedela figura, ki se je sklanjala čez menjalno ročico, kot da bi nekaj opazovala skozi sovoznikovo okno. Tako je ostala nekaj sekund in se nato s pogledom obrnila proti zadnjemu steklu. Skozenj je pogled segal po kolovozni poti navzdol in se končal s križiščem in tablo, na kateri je bila zapisana hišna številka lovske koč.

Od daleč se mi je zazdelo, da je človeka v terencu nečesa strah. Izdajali so ga nenadni gibi njegovega telesa. Pomislil sem, da me mogoče občutek vendarle vara. Vseeno sem s pogledom naredil krog, od dreves do poti: nič nenavadnega. Nato sem se zopet ustalil pri škatlastem skeletu lade nive. Figura z modro kapo je spominjala na revirnega gozdarja. Videl sem, kako je ščitnik kape sunkovito spremenil smer in se obrnil proti hiši. Glavo sem podzavestno umaknil za nekaj centimetrov, da jo je zakrilo leseno bruno. Ko sem bil tako skrit, sem se vprašal, zakaj sem to storil. Vsi so vedeli, kdo biva v starem lovskem domu. Počasi sem glavo vrnil na prejšnje mesto.

Otmar je še vedno zrl v mojo smer. Moral je biti on. Pomislil sem, da bi se mu nasmejal. Verjetno ne bi razumel. Še verjetneje mojega nasmeha skozi umazano okno ne bi niti opazil. Minilo je nekaj minut. S prsti sem živčno trkal po nagnitem okenskem okviru.

Predolgo je že stal na dvorišču. Stopil sem skozi vrata in se odpravil do nive. Otmar je spustil okno in me s kimljajem že od daleč pozdravil. Takšnega obraza ne pozabiš nikoli, in še preden sem se mu zares približal, se mi je že povsem živo izrisal pred očmi: razoran obraz, poln ozkih in globokih kraterjev. Gosteje so se vdiral na ličnicah, a tudi drugod ni bilo nič boljše. V tistih nekaj sekundah, preden sem začel z njim govoriti, sem poskušal razumeti vzorec vdolbin. V nekem sprevrženem smislu bi jih lahko primerjal z zvezdami. Ko jih dovolj časa gledaš, postane njihova postavitev edina smiselna, čeprav ni za njo nobene logike.

Skozi okno je pomolil roko in pokazal proti gozdu.

“Nekaj se dogaja tam notri, a ne,” je rekel in zakrožil s prsti kot z zanko iz vrvi. “Zjutraj si gotovo videl kaj čudnega,” je dodal. Besede, ki so spominjale na pogovore med znanci, so težko legle name. Otmarja sem videl le takrat, ko je pri Hudovernici nekega dne že zarana nekaj motovilil. Verjetno je pomagal njeni hčerki, od katere si je obetal več kot le občasen stisk roke. Takrat sem mu povedal o svoji dnevni rutini. In temu dodal še stavek ali dva o življenju v mestu. Sedaj pa se je že ovijal okrog mene kot gož in skozi tenko priprta usta pisal svoja vprašanja, ki so se sestavljala v strašno mrežo. “Nisi res videl ničesar,” je vprašal, “tam spodaj, pri Ukmarjevem laz?” “Ničesar,” sem odgovoril in ostal popolnoma

zbran. Le oko se je izmuznilo nadzoru misli in dvakrat trznilo. Tega ni mogel opaziti. S prsti sem oko malo pomencal in ga spravil v red. Umirilo se je.

Otmar je nadaljeval: "Tam spodaj v gozdu se zbirajo ljudje. Zadnje dni videvam vse več ostankov. Puščajo stvari, a nikdar ne vidim nikogar."

"Ničesar nisem videl," sem mu rekel in počasi obračal svoje telo v smeri hiše. Otmar je z glave snel kapo in me pogledal. Hladno me je spreletelo. Kot da se prav vsak od hribovcev lahko spusti v svet mojih misli in jih prebrska, kakor hoče. A nič ni bilo tajiti, le nisem se hotel vmešavati v stvari, za katere nisem bil pristojen.

"Ker si tu, si del naše skupnosti," sem ga slišal reči.

Ali pa se mi je le tako zdelo. Zvok cilindrov v motorju terenca se je neopazno zmešal z najinimi besedami.

"Kaj je bilo to?" sem rekel.

"Hmm?" je vprašujoče namignil.

"Kaj si rekel, pravim," sem rekel.

"Če boš karkoli videl, mi prosim povej."

"Dobro," sem odgovoril, "bom."

Na robu Otmarjevega čela so se vdrtine končale in nekaj centimetrov više so rasli že prvi lasje, temni kot noč. Preden je položil kapo na svoje mesto, sem pomislil, da je njegov obraz področje boja med dobrim in zlim, kjer je vsaka od armad vkopana v svoje jarke, med njima pa je ozek prostor, gladek in spolzek od vsakodnevnega obstreljevanja.

"Kmalu," je rekel in skušal s tem reči, da se kmalu vidi. Z odprtim oknom je džip obrnil na ozkem dvorišču. Volan je držal le z levo roko. Sunkovito je prikimal. Vljudni premik glave ni bil namenjen meni. Ni *mogel* biti namenjen meni. Ozrl sem se v smer, kjer bi lahko stal tisti, proti komur ga je usmeril, a tam ni bilo nikogar. Moj pogled je utonil v praznini med drevesi.

Zamaknil sem se nekaj korakov nazaj. Desno ogledalo lade nive bi me skoraj oplazilo po prsah. Ko je zapeljal mimo, sem na zadnjem sedežu, pokritem z rjavo prešito odejo, videl polavtomatsko pištolo. Stopil sem nazaj v brunarico in se usedel za mizo. Listi, na katerih ni bilo še nič napisano, so se nerodno motali pod mojimi rokami. Hriboviti svet se je začel sukati po lastnih pravilih, ki jim nisem bil kos. Ko sem jo ucvrl iz mesta, sem bežal pred ljudmi in njihovo spevno enakostjo in kreativno energijo, ki je nisem znal ukrotiti. Algoritemski ples izgubljenega plemena. *UX Design*. Nekega dne sem si želel le tega, da bi iz platnene vrečke v posodico premikal drobna zrna graha. In tako do neskončnosti. Kdo mi lahko zdizajnira kaj takega? Dovolj sem imel bežanja v samoobtoževanje: poskusil sem se resetirati prosto po Rousseauju. Kot je uspelo sošolcu iz srednje šole. Dneve dolgo je taval po prostranih zemljevidih World of Warcrafta. Sprehajal se je, kot bi gradil fizično moč in si nabiral kondicijo, čeprav notranja logika igre tega ni dopuščala. Prišel je do zunanje meje igre in se z njo poigral, kot bi šlo za žensko telo. Brskal je za možnostmi, ki jih igra ni niti ponujala, in iz njih ustvarjal nove scenarije. Poskušal se je preriniti do svojih fizičnih meja, in ko jih je dosegel, je prodal svoj račun nemškemu zelencu. Sedaj na Lanzarotju dela v enem od številnih hotelov kot pomočnik vodje IT-oddelka.

V tem svetu je bila Hudovernica tista, ki je končno sprožila moj alarm, ki me je opozarjal na končnost nekega scenarija, in kazalec je sedaj segal že globoko v rdeče. Zdelo se mi je, da se je tistega jutra nekaj zgodilo, česar ni bilo mogoče več zaobrniti. Opazil sem, da se nisem ne slekel niti sezul. Zunaj je bilo vse čisto. Zrak se je spuščal z višjih predelov. Postajalo je vse bolj mrzlo. Odprl sem vrata.

Z neučakanim korakom sem planil po poti navzdol. Skupaj s kamni so drseli tudi moji koraki. Da sem obdržal ravnotežje, sem moral dvigniti roke. Skoraj bi se že spustil v hiter tek, ko sem sredi koraka obstal. Zazdelo se mi je, da sem za trenutek zagledal črno senco, ki je v razpršeni zimski svetlobi prečila pot niže, le nekaj metrov nad odcepom za Hudovernikovo domačijo. Nekaj sekund sem stal čisto pri miru. Mogoče je bil Otmarjev pozdrav namenjen njej. Tišina se je odbijala od vlažnih kapljic nizke oblačnosti.

Na robu kolovoza sem s sprednjim delom čevlja brcnil večji kamen, ki se je parkrat prekucnil in se nato naslonil na ozko, a čvrsto debelce dvoletne smrekice. Zvok spuščanja je za trenutek prekinil tišino. Ko se je ta zopet pojavila, sem s korakom okleval, a sem nato nogo vendarle prestavil naprej, kot konj prestavi prednje kopito, ko nad njim že divje šviga gospodarjev bič.

Spodaj se je nekaj premikalo, sem si rekel, in ni moglo biti nobeno od poznanih teles. Ko sem podobo poskusil priklicati v spomin, so se njene okončine podvojile v dolžino in trepetajoče obvisile v zraku, ko je život že stopal dalje po razmočeni poti. Nato so se s sunkom povlekle dalje in se namestile nazaj na telo, zatem pa vse skupaj izginile v nizkem jelševju, nad katerim se je dvigalo nekaj starih dreves s prvimi februarскими cvetovi.

Kot kakšen bedak, ki verjame filmskim lažem, sem stresel z glavo, da bi vizija, ki ji nisem hotel verjeti, izginila. A se ni dala. Stopal sem dalje, čeprav se je vame kot po optičnem kablu prelivalo nelagodje. Ko sem prišel do kraja, kjer naj bi bitje stopalo čez kolovoz, nisem videl ničesar, kar bi me napeljalo na misel, da je pred nekaj minutami tam nekaj hodilo, se premikalo. Res je, da nikdar nisem bil dober stezosledec. Spominjam se, da me je oče v rani mladosti poskušal naučiti razbirati sledi v razmočeni zemlji, a že takrat nisem znal razločiti širokega gumijastega podplata očetovih škornjev od koničastega odtisa srninega parklja.

Material na kolovozu, prekritem z usedlinami različnih časov in ostalinami snega, je bil razbit na nekaj sklopov, a med njimi nisem opazil ničesar nenavadnega. Za trenutek sem pomislil, da bi se sklonil in povohal, a sem to idejo hitro opustil. Bal sem se, da bi me kdo pri tem opazil. S počasnim korakom sem jo mahnil proti Hudovernikovi bajti, kjer sem naletel na odprta vrata. V pozdrav sem zategnil dolgo zaporedje samoglasnikov: "Ooo." Nihče se ni odzval. Previdneje sem stopil dalje, se zopet prekucnil v neki drug čas, skozi ozki hodnik in na istem mestu kot zjutraj naletel na Hudovernika, ki je slonel na rokah, le glava je bila obrnjena v drugo stran. Ko je zahrkal, je zavel proti meni postani vonj želodčne kisline. Ozrl sem se proti tnalu, na katerem je Hudovernica zjutraj sekala drva, a tam ni bilo nikogar, in vrnil sem se na dvorišče, kjer je bila na zahodni strani na steno naslonjena avtomobilska prikolica z gumami, ki so bile preperele skoz in skoz.

Prostodušje jutranjega sprehoda je bilo že dolgo pozabljeno. Vsak premik me je pahnil iz ravnotežja in vsak zvok sem si poskusil razložiti, kakor sem vedel in znal. Na onem

koncu hiše je nekaj drobno prasketalo. Slišalo se je kot pokljanje svežih smrekovih vejic na ognju. Ocenil sem, da bi lahko šlo za Hudovernikovega sina, in sem malo po domače zaklical v dober dan. Izza ovinka je v enaki obleki kot zjutraj, le bolj zgrbljeni in zmečkani, prišla Hudovernica in se z roko naslonila na zid.

“Kaj pa ti tu?” je rekla in se odkašljala. Mrzlo je zasopla. Pričakoval sem, da se bo skupaj z njo privalil vonj po zažganem lesu. V nos mi je bušnil le vonj postanega in vlažnega ostenja, ob katerem sem stal.

“Danes sem na sprehodu pri Ukmarjevem lazcu videl ostanke preprostega bivališča,” sem rekel. Ni mi odgovorila. Sledila je tišina, ki sem se je navzel na vrhu kolovozne poti. Prišla je med naju in postopoma ustavila čas. Hudovernica je v počasnem gibanju stopila proti meni in me kot vedno prišla pod komolecem. Stisnila me je k sebi, da sem skozi jakno začutil gosto tkivo njenih prsi. Kot na katerem od benzodiazepinskih pomirjeval sem v glavi začutil prijetno srbečico, ki se je preko hrbtenjače razširila po vsem telesu. Hudovernica me je vse bolj stiskala, jaz pa sem se poskusil ozreti za svoj hrbet. Po nekaj poskusih sem se vdal. Obdajal me je prijeten občutek toplote. Z levo roko sem segel pod njeno puhovko in s prsti zatipal desno dojko. Spominjala je na vzhajano testo. Nežno sem jo začel masirati in čez nekaj sekund prenehal. Odločil sem se, da z roko sežem nižje. Preko maščobe na njenem trebuhu sem prišel do volnenega pasu, ki jo je ščitil pred mrazom. Z rokami me je še vedno stiskala k sebi. Potem sem zaslišal, kako so se zaprla vhodna vrata domačije, in Hudovernica me je odrinila od sebe. Izza ogla se je primajal Hudovernik in vprašal, kaj počenjam tu.

“Povedat je prišel, da nekdo gnezdi v Ukmarjevem lazcu,” je rekla Hudovernica. “Peh,” je rekel Hudovernik, kot da bi želel pljuniti skozi zaprta usta, in dvignil roko, “to mi je že Otmar povedal. Pa ne samo eden, cel trop se jih goni tu naokrog,” je še dodal.

Hudovernica si je popravila puhovko, ki je nekako čudno molela na stran, in se umaknila za vogal, od koder je prej prišla. Hudovernik je šel nazaj v bajto. Pahnila sta me v tišino, ki je glasno zavijala okrog mojih ušes. Poskušal sem najti kakšen otoček sončnih žarkov, ki bi me ogreli. Nisem ga našel. Obstal sem na mestu in počakal nekaj minut. Lahko sem čutil, kako se sonce počasi spušča za vrhove dreves. Prešinilo me je, da bi se kar usedel na tla, malo počil, a me je bilo strah kot otroka v sobi brez oken.

Namenil sem se vrniti nazaj domov. Pozdravil sem, a se mi izza vogala Hudovernica ni oglasila, v hišo pa nisem hotel stopiti. Pot me je vodila mimo vhoda v hlev, ki je bil na oni strani mesta, kjer je prej ždela Hudovernica, a jo je od njega ločila visok lesen plot, na katerem je nekoč slonel gnoj. Le ob strani je bil ozek prehod, ki je vodil neposredno v hlev.

Za trenutek sem celo pomislil, da bi poiskal Hudovernico in jo stisnil od zadaj, a sem si premislil. Odšel sem in se vrnil v brunarico. Od daleč sem videl, da so vrata na stečaj odprta. Zamrežena okna so bila cela in blede zunanost je dajala vtis spokojnosti. Skozi vrata je zapihal veter, in ko sem se jim približal še sam, sem videl, da je notranost povsem razdejana. S polic so visele obleke, ki sem jih hranil v kovčku. Miza je bila obrnjena naokrog. Pravokotne noge z vdolbinami na robovih so bile odtrgane in so na tleh ležale brez reda. Klopi nisem opazil, na tleh pa je bilo videti majhne rjave lužice vode. Krožniki so razbiti

zasedli skoraj polovico vsega prostora. Z nogami sem odsunil obleke in pridrsal do prevrnjenega stola. Obrnil sem ga navzgor in se nanj usedel. Srce mi je začelo razbijati v prsih.

Ampak vse je v redu, sem pomislil. Vse je v redu. Vse je v redu, če si kreten, ki ne zna napisati ničesar več, ker se je končno izgubil v samoti. Vse je v redu, če nisi več prepričan, da je bila dobra odločitev, da si se naselil sem. Vse je v redu, ker konec koncev ni nikogar, ki bi ti lahko to očital. Tudi tvoj lastni sin je verjetno že pozabil nate. Vse je v redu, če si reven ali če se znajdeš sredi vojaške ofenzive, če nimaš ničesar jesti ali če te nekdo ves čas zatira zaradi tvojega prepričanja. Vse je v redu, ker bo eden od številnih umetnikov prikazal tvojo borbo in jo tvitnil na splet, nekje na drugem koncu sveta pa bodo študenti postavili stojnico in mimoidoče ljudi obveščali o trpljenju. Nekdo iz skupine gejevskih aktivistov bo naredil spletno peticijo. Ali pa bodo na vse skupaj pozabili, ko bodo za množico besed končno zaslutili prisotnost pike.

Vse je bilo v redu in dvignil sem glavo ter se zazrl naravnost naprej. Razdejanje je ostajalo na robu vidnega polja. Šele takrat sem opazil, da na koncu sobe praznino predira spuščena lestev, ki je vodila v zgornje nadstropje. Na podstrešju ni bilo slišati ničesar in počasi sem se vzpel po strmih stopnicah. Ko sem z glavo segel skozi odprtino, sem za trenutek zagledal šop temnih in redkih las. Potem je podoba v trenutku zbledela. Kot se v nepričakovanem trenutku prevelike obremenjenosti procesorja zaslon obarva modro in se računalnik ponovno zažene.

Zgoraj ni bilo nikogar.

Kaj pa zunaj?



Anja Mugerli

Anja Mugerli (1984) je diplomirala iz slovenistike ter magistrirala iz uprizoritvenih študij in kreativnega pisanja. Zadnjih devet let se ukvarja s pisanjem proze. Njene zgodbe so bile objavljene v mnogih priznanih slovenskih literarnih revijah (*Sodobnost, Literatura, Dialogi, Apokalipsa, Mentor ...*), nekatere so bile prebrane tudi na Radiu ARS. Njena besedila so prevedena v hrvaški, srbski, makedonski in nemški jezik. Leta 2011 je bila njena zgodba *Zeleni fotelj* ena izmed nominiranih za najboljšo kratko zgodbo na natečaju, ki ga organizirata revija *Sodobnost* in Društvo slovenskih pisateljev. Leta 2012 je bila Anja Mugerli ena izmed petih finalistov festivala mlade literature Urška. Leta 2015 je pri založbi Litera izdala kratkoprozni prvenec *Zeleni fotelj*, ki je bil na Slovenskem knjižnem sejmu istega leta nominiran za najboljši prvenec. Leta 2017 je ravno tako pri založbi Litera izdala romaneskni prvenec *Spovin*, ki se je uvrstil med deseterico nominiranih romanov za nagrado kresnik. Trenutno piše svojo drugo kratkoprozno zbirko.

• Foto: Matej Murič

Rdeči petelin

Iz bele megle je videti le vrh zvonika in streho gasilskega doma, vse ostalo je potopljeno v mleko. Ko se pobočje začne spuščati, mu vlaga kot mehak mah napolni nosnice. Na njegovi koži se spreminja v drobne kapljice in v njem se vse bolj razraščata občutek mraza in osamljenosti, ki se ju spominja iz otroštva. Potem od nekod pride drug spomin: tople dlani, ki se prитihotapijo pod njegovo obleko in ga objamejo okrog trebuha. Za nekaj časa tako mraz kot osamljenost čudežno izgineta.

*

V resnici ni hotel na pot. V več kot dveh desetletjih si je ustvaril življenje daleč stran od teh krajev temnih gozdov. A ko je odprto pismo ležalo pred njim, si je prvič očital, da ni šel dovolj daleč. Moral bi oditi v Avstralijo, kamor je odšel Samuel, ki se ga je iz neznanega razloga oprijel vzdevek *Vrabec*, ali pa vsaj v Italijo, kamor je šel Timotej, ki so ga vedno klicali *Tej*, zadnja leta pa se je v vse redkejših pismih podpisoval kot *Teo*. Ob misli na tretjega, ki so ga edinega klicali z njegovim pravim imenom, *Mihael*, si je blazinice prstov premočno pritisnil na veke, tako da je potem, ko je spet odprl oči, med črkami v pismu mrgolelo črnih pikic.

Besede, da je mati Sabina umrla naravne smrti, v njem niso vzbudile pomirjenosti. Pravzaprav je ni videl toliko časa, da je bil prepričan, da je umrla že veliko prej. Hotel je že zavreči pismo, ko mu je pogled obstal na zadnjem delu. Pokopališče v malem kraju, kjer je odraščal, je bilo polno in za Sabino Bordon ni bilo prostora, mu je pisal pošiljatelj. Morali bi prekopati enega izmed grobov, tega pa niso mogli narediti brez *obreda*. Začudilo ga je, da obred še vedno, po vseh teh letih, sploh izvajajo. List papirja je spravil nazaj v ovojnico in si pripravil torbo za na pot.

*

Vse, kar ve o njej, je, v katerem kraju živi in da jo kličejo *Evica* – tako je napisal pošiljatelj v pismu. Ne ve, v kateri izmed hiš naj jo išče. Megla na cesti zaduši vsak njegov korak. Medtem ko hodi, roke rahlo privzdigne predse, kot bi lovil ravnotežje. Občutek, ki ga zajame ob nenadnem zvonjenju, je podoben tistemu, ko skoraj zdrsneš v prepad. Za vogalom se izriše senca zvonika, ki ga je videl z vrha, nato pa silhuete. Iz megle prihajajo, kot bi stopali iz drugega sveta. Na čelu hodi župnik. Za njim štirje nosijo krsto. Ne preostane mu drugega, kot da jim sledi, pri čemer vso pot premišljuje, ali je katera izmed žensk, ki si okrog telesa tesno ovijajo črne rute, morebiti Evica.

Nametani nagrobniki nepričakovano vznikajo iz beline in vsak njegov korak je bolj negotov. V ustih začuti okus po vlažni zemlji in že hoče oditi stran ter počakati, da pokop mine, ko se sprevod ustavi. Nad zemljo leži mlečna tišina. Nobene glasbe ni in župnik ne

* Kratka zgodba Anje Mugerli *Rdeči petelin* je bila objavljena v reviji *Sodobnost*, 2018.

spregovori. Nosači krsto neslišno položijo poleg odprtega groba. Potem se ena izmed žensk zgane, sname si črno ruto in podnjo se zablešči belina. Mlada ženska poklekne na zemljo in si z glave potegne beli robec, tako da se ji po ramenih vsujejo zlato rjavi lasje. Na vratu začuti hlad drobnih kapljic in od nekod vznikne podoba njegove lastne dlani, ki iz tistih zlato rjavih las povleče črnega hroščka, še vedno živega, z migetajočimi nožicami. Ženska seže v grob, in ko se ponovno vzravna, v rokah drži sivo lobanjo z rjavimi zaplatami od zemlje. Položi si jo na krilo in on se zdrzne. Nekdo poleg nje položi vrč, iz katerega ženska z golo roko zajame vodo in jo polije po lobanji. Curki vode se zlivajo po njenem krilu in s seboj odnašajo zemljo, dokler lobanja ne dobi istega odtenka kot megla. Nato jo nežno zavije v beli robec. Kot otroka ali zadnji hlebec kruha jo drži v naročju, dokler nosači krste ob tihem mrmranju molitve ne spustijo v grob, šele potem jo položi na rakev.

*

Kot najstarejšemu mu je pripadla pravica, da se je nekoč kot otrok udeležil obreda umivanja in zavijanja lobanje. V resnici se ni hotel, a kot najstarejši ni mogel ali smel pokazati strahu. Ne spomni se več, ali mu je to povedala Sabina, a nekako je vedel, da obred služi temu, da zemlja novega mrtvega ne izvrže, in da gre za izkazovanje časti zadnjemu pokopanemu v grobu. Medtem ko je skupaj s Sabino hodil na repu pogrebnega sprevoda, mu je korak hromila misel na mrtve. A namesto obreda se danes jasno spomni, kako je, medtem ko so stali okrog prekopanega groba, na pokopališče prišla *ona* in se med ljudmi zrinila do njega, predvsem pa tega, kako ga je toplota, ki je puhtela iz njenega telesca, čudno pomirila.

Med odraščanjem mu ni bilo nikoli pretežko narediti še njenega dela pri hiši ali ji zvečer, ko je prišel iz delavnice, kjer je opravljal vajeništvo, pomagati pri domači nalogi. Osrečeval ga je nasmeh, ki mu ga je namenila, ko je v njen zvezek pisal rezultate na koncu račnov, pri čemer se je trudil, da je natančno posnemal njen rokopis. Raje kot v hiši je čas preživljala na prostem in veliko raje je prepevala kot govorila, saj je tako zakrila svoje jecljanje. Še leta zatem, ko je odšla, se je spominjal melodije, ki si jo je najraje mrmrala, ko je mislila, da je nihče ne posluša. Najbolj jo je privlačilo tisto, kar se je skrivalo pod zemljo: žuželke, mravljišča, drobne, skoraj strohnele ptičje kosti. Ko ni vedel, kje je, je moral le slediti drobnim jamam, skopanim v zemljo.

Nekega večera sta ga na pragu sprejela vznemirjeno Sabinino govorjenje, ki je prihajalo iz notranjosti hiše, in lesena škatla na tleh. Škatlo je izdelal v lesarski delavnici in ji jo podaril. Okrasila jo je s sličicami, ki jih je izrezala iz Sabininih revij in ob pogledu na katere ga je vsakič čudno spreletelo. S pokrova so vanj gledale oči brez preostalega obraza, črke, name-tane brez reda, in nepovezani deli človeškega telesa. Čisto na sredini je bila prilepljena podoba angela z belimi, skoraj prosojnimi krili, čez katera so se vile rdeče in modre žile.

Sključenih ramen je stala ob oknu, dlani so se izgubljale v gubah njenega krila. Medtem ko je bil njen obraz v senci, je bil Sabinin ožarjen z rdečkasto svetlobo, ki je na nebu ostala zatem, ko je sonce potonilo za obzorje. "To čudaštvo se mora končati. Tega ne mislim več prenašati." Sabina je zgrabila njene roke, jih potegnili iz gub blaga in tako raz-krila dlani, počrnele od zemlje. Žerjavica v ognjišču je komaj slišno prasketala. Ni se

spomnil, da bi bili v prostoru tudi Tej, Vrabec in Mihael; mogoče jih ni bilo ali pa jih je iz svojega spomina na tisti dan izbrisal. Kot bi hotel razvozlati skrivno sporočilo, je skušal razbrati poteze na njenem obrazu, a razločno je videl le ušesa, ki so ji štrlela izpod las in kot dve lučki žarela v rdeči svetlobi.

Pozneje je Sabina pred njim dvignila pokrov na škatli. Na dnu je ležalo nekaj negibnih hroščev in malo okostje, ki je po obliki sodeč pripadalo miši ali kateremu drugemu malemu glodavcu.

“Samo otrok je. Otroci so radovedni, vse jih zanima ...”

“Zakaj je ne zanimajo rastline?” mu je oporekala. “Ali okrasni kamni? Ali obleke, za božjo voljo? Karkoli, kar lahko najdemo na zemlji in ne pod njo?” Čez škatlo je tresknila pokrov. “Dovolj imam tega, da vsak dan prihaja domov vsa umazana od zemlje. Črno ima za nohti in za ušesi, kot bi tudi z glavo rila po zemlji. Kaj si bodo mislili ljudje, če jo bodo videli tako hoditi okrog? Povem ti, kaj: da jo zanemarjam.” Škatlo je dvignila v zrak, pri čemer je pazila, da jo drži stran od svojega telesa. “Ko se ji približam, lahko voham zemljo, po kateri koplje cele dneve ...”

Prosil jo je, naj škatlo pusti njemu, da bo on poskrbel zanjo. Potem ko je povečerjal, je stopil na dvorišče, da bi pokadil cigareto. Skupaj s črno vrečo se je postavil pod nadstrešek, da Sabina z okna svoje spalnice ne bi videla oranžne lučke v temi. Vsakič, ko je povlekel, je povlekel z vso močjo, da je cigareta med njegovimi ustnicami zaprasketala, podobno kot žerjavica v ognjišču. Ko je dogorela, jo je skrbno ugasnil v travi in razprl črno vrečo. Na vrhu je ležala škatla; kljub temi je lahko videl belkasti obris angela. Pomišljal je le za trenutek.

Ponoči se je prikradla v njegovo podstrešno sobico. Prepoznal je njene tihe korake na tleh; edina poleg njega je vedela, na katerih mestih parket škriplje, in se jim izognila. Svoje telesce je pritisnila ob njegov hrbet in mu roke zakopala pod majico. V hladni marčevski noči bi pričakoval, da bodo mrzle, a bile so prijetno tople. Pokril jih je s svojo dlanjo in skoraj v istem hipu zaduhal vonj po zemlji.

*

Medtem ko se megla okrog njiju dviguje, na njej išče nekaj znanega, kar bi lahko povezal s toplimi dlanmi na svojem trebuhu, a obraz ženske pred njim je brezizrazen, kot bi nekdo ugasnil luč v hiši. Pogled spusti na vitki vrat, kožo, ki izginja pod črno obleko, na madeže od zemlje na krilu in nato na dlani, ki ji visijo ob bokih. ... *črno za nohti* ... Kot bi opazila njegov pogled, roke skrije za hrbet, potem pa ga ključovalno pogleda.

Z njo gre do sobice, ki jo najema pri neki družini. Hiša stoji nasproti gasilskega doma. Sledi ji po ozkih stopnicah. Soba je majhna, okno gleda na zahod. Zvečer ob jasnem vremenu mora biti prostor oblit z rdečo svetlobo, pomisli, potem na mizi prepozna leseno škatlo z angelom. “Obdržala si jo.” Angel je zbledel in rdeče ter modre žile so postale sive. Prime ga skoraj neustavljiva želja, da bi jo odprl.

Do najbližje postaje pešačita slabo uro in zamudita vlak. Ne preostane mu drugega, kot da stopi v prenočišče čez cesto. Prosta je le soba z zakonsko posteljo. Razen postelje, mizice s tankimi nogami in ogledalom na steni ni v njej nič drugega. S pogledom ji sledi, ko

torbo odloži na desno stran postelje, nato pa iz nje vzame ruto in zakrije ogledalo. Spomni se dneva, ko so jo pripeljali, vso izstradano in skuštrano, kot bi jo privlekli od kdo ve kod. Sabina ji je pokazala, kje je kaj v hiši, potem pa ji odredila še zadnjo prazno sobo. Z nikomer ni govorila in samo enkrat ga je pogledala; tak pogled je videl že nekoč prej, ko so ga mizarji povabili s seboj na lov. Nekdo mu je v roke potisnil puško in mu ukazal, naj jo ves čas drži usmerjeno proti tlom in naj jo dvigne le v primeru, če bodo srečali divjad. A ko so na mali jasi uzrli srnjačka, puške ni dvignil. Žival je pogledala naravnost vanj in tik preden je moški ob njem ustrelil, je vse njegovo telo posrkal obupan črni pogled, pogled nekoga, ki ve, da nima več izhoda. Zgolj nekaj ur je bila v hiši, ko je opazil, da so vsa ogledala zakrita, čez so viseli rute in šali. Sabina ni rekla ničesar, a naslednjega dne je snela vsa ogledala in jih odnesla stran.

Na dvorišču pred prenočiščem si prižge cigareto. Spustil se je mrak in na drugi strani ceste vidi le še obris male železniške postaje. Noče se vrniti v sobo, najraje bi spal kar tule, pod zvezdami, tako kot je to naredil, ko je za vedno odšel iz hiše Sabine Bordon: pustil službo v mizarški delavnici, prodal svoje knjige in skoraj eno leto potoval po svetu; spal, kjer je nanoslo: na senikih, v gozdu, na trati pod milim nebom ... Vsako jutro je odprl oči, lačen novega dne. Globoko je zajemal jutranji zrak, vedoč, da lahko končno okusi svobodo: dišala je po rosi na listih, po izpušnih plinih, ki jih je nosilo s ceste, po borovcih v gozdu, po jasminu, ki je cvetel na nekem vrtu, po pokošeni travi in – to ga je presenetilo – po vlažni zemlji. Dokler ga ni nekega dne na poti prehitel gasilski tovornjak s prižgano sireno. Na nebu je opazil črn dim. Medtem ko je tekel proti njemu, je čutil, kako se vročina v zraku stopnjuje. Obstal je sredi gruče ljudi in presunjen opazoval ogromne curke vode, ki so se bojevali s plameni.

Ko se vzbne po stopnicah, namesto v sobo zavije v skupno kopalnico. Narahlo potrka po vratih, in ko ne dobi odgovora, previdno pritisne na kljuko. Prostor je majhen in brez okna. S stropa visi gola žarnica in rumena svetloba pada na njeno telo. Zgornji del obleke si je odpela, tako da ji obvisi na bokih in razkrije goli trup, po katerem polzijo kapljice vode. Ko se obrne k njemu, mu pogled obstane na njenih prsih, popolni krivulji, in bradavicah, temnordečih kot češnje. Vrata premočno zapre in tresk odmeva po stopnišču.

Spat gre neumit, z vonjem po cigaretah na prstih. Ko pride v sobo, se pretvarja, da spi. Njeni gibi so komaj slišni in za hip pomisli, da je sploh ni več v prostoru. Potem začuti premikanje vzmetnice. Njegovo telo leži čisto na robu postelje in se ne dotika njenega, a vseeno lahko čuti toploto, ki puhti od nje.

*

Zjutraj se po tirih zлива sivkasta svetloba in zrak namesto po vlakih diši po gozdu. Po noči je komaj kaj spal in takoj, ko sedeta v kupe, se pogrezne v spanec, kot bi se njegovo telo lahko sprostilo šele zdaj, ko pod seboj čuti gibanje. Tik preden zaspi, se spomni besed, ki mu jih je napisal Vrabec v svojem prvem pismu iz Avstralije, nekaj o tem, kako aborigini verjamejo v sanjski čas, v katerem človek zaživi, potem ko zaspi.

V daljavi zagleda rdečkaste skale. Že zelo dolgo je na poti. Njegove obleke in las se oprijema rdeč prah. Hiti po puščavi, da bi skale dosegel še pred nočjo. Z njim je Mihael,

petnajst let star, s kot saje črnimi lasmi in modrimi očmi, za katere je Sabina nekoč rekla, da so videti, kot bi nekdo ukradel malo barve z neba in mu jo vbrizgnil, ko se je rodil. Skale rdečkasto zasijejo v večerni svetlobi, a ne glede na to, koliko poti prehodita, se zdijo vedno enako oddaljene. Vse bolj utrujen je in komaj drži korak z Mihaelom, ki se večkrat obrne in se mu nasmehe, kot bi ga hotel spodbuditi. Potem opazi, da njegova oblačila niso prekrita z rdečkastim prahom, temveč so čista, kot bi se praha ob vsakem koraku otresel. Ustavi se in Mihael se obrne: poblisk modrine sredi rdečkastega ozadja.

Mimo okna beži pokrajina, porasla s travo in redkimi drevesi, sem ter tja na obzorju vznikne hiša. Vse je videti sivo, nikjer ni rdeče iz sanj. Potem v šipi uzre odsev neznanega obraza. Starejša ženska s košaro v naročju se mu nasmehe. "Vaša žena je stopila na hodnik."

Pogleda prazen sedež pred seboj. "Ni moja žena. Moja sestra je."

Okno na hodniku je rahlo odprto in veter ji mrši lase.

"Ali prideta tudi Tej in Vrabec?" Besede ji gladko zdrknejo iz ust; ne jeclja več.

"Prvi živi v Italiji, drugi v Avstraliji. Predolgo bi trajalo, da bi prišla."

Stoji tako blizu nje, da lahko vidi zlate pege v njenih rjavih očeh. Tisto, česar ni mogel najti včeraj, zdaj vidi z lahkoto, in kot da ne bi preteklo celo življenje, se mu zdi, da lahko tako kot nekoč bere njene misli. O tem, kako tako Tej kot Vrabec živita na begu pred lastnimi strahovi. Prvi, ki je že kot otrok požrešno skrnil vsak kovanec, ki ga je prejel, je zdaj premožen in živi v vili z bazenom ter razgledom na Firence; drugi, zmeraj nemiren, kot bi se bal predolgo ostati na istem mestu, je zdaj sredi avstralske puščave, kjer ima toliko prostora, da se mu ne bo nikoli več treba počutiti ujet.

"Sanjal sem o Mihaelu."

Mihael – zmeraj brez želja in s preveč strahovi, da bi jim lahko ubežal. Njena topla dlan zdrse v njegovo in on ve, da razmišlja o istem kot on: vrata se odprejo in v svoji spalnici visi Mihael, z vrvjo okrog vratu in z nasmeškom na ustnicah, kot bi končno našel mir. Sabina je na njegov grob posadila spominčice. Rekla je, da se bo tako vedno spominjala njegovih modrih oči. Hotel jih je izrjaviti. Sam si nikoli več ni hotel v spomin priklicati mrtvih modrih oči, ki so vanj strmele izpod stropa.

Škatlo so našli teden dni za Mihaelovim pogrebom. Sabina jo je med pospravljanjem njegovih stvari privlekla izpod postelje in iz sebe izpustila krik. Ko je pritekel v sobo, je bil njen obraz osivel od groze, škatla pa je ležala v kotu. Pokrov se je odlomil in v notranjosti je lahko videl živalsko okostje. Hotel jo je pobrati, ko je Sabina zakričala, naj se je ne dotika. Strmela je mimo njega, in šele ko se je obrnil, jo je zagledal na pragu. "Poberi svojo svinjarijo in izgini," ji je ukazala Sabina.

A tedaj je še ni spodila od doma. Takrat še ni poklicala socialne in jim povedala o njenih čudaštvih, o škatli, polni mrtvih žužkov in plesnivih kosti, ki jo je skrivala pod Mihaelovo posteljo. Čeprav tega ni rekla na glas, je vedel, da jo krivi za Mihaelovo smrt, da verjame, da ga je njeno čudaštvo nekako začaralo, da so ga kosti, ki jih je izkopavala iz zemlje in hranila pod njegovo posteljo, priklicale v smrt. Vedel je, da Sabina to misli, ker je isto pomislil tudi sam. A njega k tej misli ni napeljal strah, temveč ljubosumje. Prizor, kako namesto v njegovo leze v Mihaelovo posteljo in kako namesto njega objema Mihaela, mu je

povzročal slabost. Ni hotel več govoriti z njo in biti v istem prostoru kot ona. Ko je sedla za mizo, da bi večerjala, je sam vstal in odšel iz sobe. Tako kot je ponoči zaklepal svoja vrata, je znotraj sebe gradil steno nepopustljivosti: *nikoli več*.

A ob neki priložnosti, ko sta ostala sama v hiši, je postalo njegovo hrepenenje po njej neustavljivo. Gledal jo je, kako na dvorišču obeša perilo. Lasje in krilo so ji plapolali v sapi, kamenčki so škripali pod njenimi stopali. Bila je preprosto tam in nepopustljivost v njem se je začela drobiti. Opazila ga je šele, ko je stal tik za njo. V primerjavi z njim je bila drobna in lahko bi jo pokončal, dovolj bi bilo le nekaj udarcev, a ko jo je zgrabil, se je dolgo in nepopustljivo ruvala z njim. Šele ko je ležala pod njim, se je zavedel njenega telesa. Njeno otroško koščenost je nadomestila mehkoba, ki ga je vznemirila. Globoko je dihala in mu zrla v oči kot prestrašena žival. Hotel jo je vprašati, zakaj škatle ni skrila pod njegovo posteljo, navsezadnje je bil on tisti, ki jo je povlekel iz črne vreče za smeti in ji jo vrnil. Namesto tega je z dlanjo segel med njene lase in na plano potegnil črnega hroščka. Nekaj trenutkov sta opazovala njegove nožice, ki so tekle v prazno. Potem jo je poljubil in po njegovi notranjosti se je razlila rdečina. Dvignil jo je in jo nesel v svojo sobo. Pri belem dnevu sta ležala gola v postelji, brat in sestra, ne po lastni izbiri, temveč po spletu strašnih okoliščin, ki jih prinese življenje, kot sta ognjišče, na katerega je oče pozabil namestiti varovalo, in poleno, ki je padlo na preprogo in tam najprej tiho tlelo, kot bi ne bilo nič, dokler niso plameni nenadoma obliznili zaves, naslanjača, omare ... Globlje, kot je bil v njej, bolj je bledela podoba goreče hiše, v kateri je izginilo vse, kar je poznal kot otrok, vključno z njegovimi starši. Jokal je. Oba sta jokala. In potem je bilo vsega konec. V sobo je vstopila Sabina in ju našla.

*

Dom za otroke so poimenovali po Sabini Bordon. Na igrišču, ograjenem z mrežasto ograjo, skupina fantov igra nogomet. Na stopnicah sedi peščica deklic, ki se med njunim vzpenjanjem proti vhodu umaknejo vsaka na svojo stran, kot bi se pred njima razprlo morje.

Upravnik doma, ki mu je poslal pismo, je moški s prijaznimi očmi in gosto brado. Povabi ju v malo kuhinjo, kjer si, kot pove, otroci sami pripravljajo obroke.

“Samostojnost in odgovornost, to je vse, kar lahko damo tem otrokom, preden jim najdemo pravi dom,” reče, ko prednjo položi skodelici čaja. Potem govori o Sabini Bordon. Govori z žametnim, svetlim glasom, kot bi hotel o njej povedati samo lepe stvari. “V oporoki je ves denar zapustila našemu domu. Brez njene pomoči ga ne bi bilo. Tako si je želela, da bi lahko bila pokopana v svojem kraju. Veseli me, da sta se odzvala na moje pismo.”

Čuti nelagodje, ki se dviguje od tal po njem. Prehitro srkne iz skodelice in čaj ga speče v jezik.

“Seveda pa smo zelo hvaležni tudi gospodu Timoteju Bordonu,” ujame upravnikove besede. “Brez njegove finančne pomoči, ki nam jo letno namenja, bi težko shajali ...”

Skodelico z glasnim žvenketom odloži na krožniček. V jeziku ga ščemi. Zakaj mu ni tega Tej nikoli omenil? Niti potem ne, ko mu je poslal sporočilo z novico o Sabinini smrti. Namesto odgovora tišina. Teo tiho sedi pred svojo vilo in strmi v reko Arno. “Zakaj pa ni ste pisma poslali njemu?” Res: zakaj je moral na pot on, ki Sabine ni videl že več kot dvaj-

set let, on, ki je njena pisma neodprta pošiljal nazaj, da bi ji le postalo jasno, da noče imeti več nobenega opravka z njo?

“Sabina Bordon je v oporoki napisala, naj obvestimo vaju in nikogar drugega,” reče upravnik, a ga komaj sliši. Ona medtem sedi popolnoma mirno, z očmi, uprtimi v upravnika, kot bi se strinjala z vsako njegovo besedo, kot bi pozabila, kaj se je zgodilo *potem*.

Potem ko so jo odpeljali, teden dni ni vstal iz postelje. Zavil se je v rjuhe, ki so še vedno dišale po njej, zaklenil je vrata svoje sobe in ni se odzival na Sabinine klice. Ponoči se mu je bledlo od bolečine in v polsnu je slišal njene tihe korake, čutil je lahno premikanje žimnice in njeno sapo na vratu. A ko je razbolen od hrepenenja čakal, da se njene dlani doko- pljejo do njegove gole kože, se to ni nikoli zgodilo.

Sabina je imela dovolj; Teju in Vrabcu je ukazala, naj njegova vrata vržeta s tečajev. S hrupom je v sobo vdrl svet, preveč bel in prazen, da bi ga lahko prenesel. Sabini je zakričal v obraz, naj *izgine*. Klofuta, ki je popolnoma iznenada priletela, je prinesla kratko zbistritev, kot bi glavo potopil v ledeno mrzel potok.

Sabinin obraz je bil videti žalosten, kot še nikoli prej. “Bedak si, če verjameš, da je le- zla samo v tvojo posteljo.”

Pljunil ji je v obraz in se pognal mimo nje. Tekel je brez pravega cilja, edino, kar je opazil, je bilo, kako se je prostor okrog njega razprl. Ustavil se je šele pri gozdu, kjer so se mu stopala vdrla v rahlo zemljo. Ugotovil je, da je bos.

Izkopati jama je bilo čisto preprosto. Pomagal si je z vejo, nato pa nadaljeval kar z ro- kami. Potem se je slekel in legel v luknjo. Zemlja je bila hladna in mehka in na svoje golo telo jo je trosil, dokler ni bil popolnoma prekrit. Vлага mu je najprej mehko pritisnila ob nosnice in ušesa, mraz je zadušil vsak zvok. Popolnoma negibno je ležal pod prstjo in tedaj jo je zaslišal: melodijo, ki si jo je vedno mrmrala. Vedel je, da je le še vprašanje časa, preden bodo njene dlani, ki jih je tako ljubil, odkopale zemljo in ga našle. Zemlja okrog njegovega telesa je utripala v njenih korakih, ki pa so bili vse počasnejši, dokler se ni zavedel, da je to njegovo srce, ki se upočasnjuje. Vse plitveje je dihal in skupaj s kisikom je iz njega puhtelo upanje, da bo zares prišla. Izdihnil je, misleč, da še zadnjič, in napol je pričakoval, da ga bo zemlja pogoltnila vase, namesto tega pa je temo nad njim prebila svetloba in neke roke so ga s takšno silo potegnile na plano, da mu je vzelo sapo. Vdih in izdih sta se v njegovih plju- čih spremenila v hlipanje. Popolnoma gol in z zemljo v laseh je jokal v Vrabčevem objemu, medtem ko je Tej tiho stal zraven.

Čuti, kako mu telo dreveni na pretrdem stolu, zato zamrmra opravičilo in gre ven. Z dolgimi koraki prečka igrišče, ne meneč se za glasno protestiranje fantov, ker jim je preki- nil igro. Po cesti se odpravi v smeri pokopališča, mimo na novo zgrajenih hiš. Skoraj ničes- sar ne prepozna, dokler mu korak ne obstane pred Sabinino hišo: čez dvorišče je še vedno napeta vrv in na njej visi pozabljena obleka.

Nekoliko naprej asfaltirano cesto zamenja makadamska steza. Kamorkoli pogleda, vidi polja, zeleno-rjave preproge vse do obzorja. Tu se nekaj v njem zgane, najprej komaj opazno, potem vse močnejše, kot mačka, ki si pretegne gibko telo. In potem pride do pogorišča. Le za- kaj ni tega dela še nihče prekopal in na njem nečesa posadil? Morda pa iz te zemlje nič ne ra- ste. Ali pa je nekdo hotel, da bo pogorišče našel na istem mestu, če se bo kdaj vrnil sem. Stoji

vzravnano, s stopali, uprtimi trdno v tla, a kljub trdnosti začne skozi pore na prosto curljati podoba. Na objokanih licih začuti vročino, ki puhti od goreče hiše njegovega otroštva. Skoraj gol je, na sebi ima le kratke hlačke. Počuti se grozno in ne more nehati jokati, hkrati pa ne more odvrniti pogleda od rdečega petelina, ki grize v nočno nebo. Sabina ga trdno drži v objemu in on še ne ve, da bo pozneje pomislil, kako je lahko nekaj, kar je tako lepo, hkrati tako strašno, oziroma kako je mogoče, da je v nečem tako strašnem takšna lepota.

Gasilci so se trudili vso noč, a zjutraj ni ostalo nič. Sabina Bordon ga je vzela k sebi domov – on je bil prvi, pozneje so prišli še ostali.

*

Na grobu ne rastejo več spominčice. V zemlji zija pravokotna odprtina. Sabina bo ležala v istem grobu kot njen najljubši: Mihael z nebeško modrimi očmi. Pokopališče je ograjeno z visokim zidom in spominja ga na zapor. Odloči se, da nikoli ne bo dopustil, da bi ga stlačili na takšen kraj, da bi bil še po smrti ujet med stene. Kot bi slišala njegove misli, reče: "Ko bom umrla, hočem, da me upepelijo in moj pepel stresejo v morje."

Sam pa se spomni na parke, skozi katere se je sprehajal v Nemčiji in ki so bili hkrati pokopališča. Drevje je pomešano z nagrobniki in po peščenih potkah tekajo otroci: nobene turobnosti, temveč žametna žalost, oblita s svetlobo.

"Še nikoli nisem videla morja."

Njene besede ga ne presenetijo – vedno si jo je predstavljal nekje v bližini temnih gozdov, kjer so tla prekrita z vlažno zemljo in mahom – a kljub temu ga zabolijo. Spomnijo ga na toliko stvari, ki jih kot otroci niso imeli. K Sabini Bordon so prišli zgolj s peščico svojih osebnih predmetov in lastno zgodbo, o kateri pa niso nikoli govorili: zgorela hiša, puščen v smeteh, odvzet neprimernim staršem, zlorabljen in potem ona, najdena sredi gozda, divja, z vejicami v laseh in do krvi popraskanimi okončinami.

Prižge si cigareto, dim odnaša v oblačno nebo, nad pokopališčem leži tišina. Evica mu vzame cigareto in si jo potisne med ustnice. Obraz ji za sekundo izgine za modrikastim dimom, potem na njenih licih opazi solze. Tukaj sta, ob Mihaelovem grobu, in ona joče.

"Si ga ljubila?" Vprašanje z več kot dvajsetletno zamudo.

Čez nagrobnike šine njen smeh, solze se zasvetijo kot biseri. "Vedno si bil tako slep, Adam." Vrne mu cigareto. Na filtru se svetlika njena slina. "Nikoli nisem stopila v njegovo sobo. Ti si bil zame edini. Kaj ne veš, da sva bila midva vedno drugačna?" Počepne in s tal zajame prst. "Oni trije so bežali od svojih strahov, midva pa naravnost vanje ... Ali nisi ravno zato postal gasilec?"

Dlan s cigareto mu od osuplosti obstane v zraku. Strmi v njeno dlan, ki koplje po zemlji, za lastnimi strahovi. Takrat se v oblakih izriše črta in skoznjo posveti večerno sonce. Na koži začuti toploto, kot bi prihajala od sonca, a ve, da v resnici puhti od nje, ki se zdaj postavi poleg njega in reče: "Prihajajo."

Spredaj so nosači, ki nosijo krsto, za njimi se vleče sprevod. Čisto na koncu hodijo upravniki in otroci. Nosači krsto položijo na tla in ljudje se razvrstijo v nekakšen polkrog, odrasli zadaj, otroci spredaj. Ona poklekne na zemljo in si v naročje položi beli robec. Tik preden se stegne po Mihaelovo lobanjo, on dvigne pogled in vidi, kako nebo gori.

Čebelja družina



V resnici ga na trg ne pritegnejo tisoči vojakov, ki korakajo skozi mesto, in niti ljudje, ki mahajo z zastavami. Slišal je, da bo zdaj, ko se bo Avstrija priključila Nemčiji, vse drugače. V trgovinah bodo lahko kupili čokolado, marmelado in bombone, in sladki obeti novega časa, zaradi katerih je prepričan, da vojaki s sabo niso prinesli orožja, temveč vreče, polne sladkorja, ga potisnejo naravnost v gnečo. Majhen, kot je, komaj kaj vidi. Prerine se naprej, dokler ne zagleda dolge povorke vojakov v zelenih uniformah, na njihovih čeladah se blešči hladno marčevsko sonce – to pa je tudi vse, kar vidi lepega na njih. Poleg veselja lahko v zraku čuti še nekaj, gosto in trepetajoče je, kot napeto blago v viharju, ki grozi, da se bo vsak čas pretrgalo. Potem nekdo ustrelj v zrak in gruča vzvalovi. Vse sile mora napeti, da se ji iztrže in se umakne v zavetje neke trgovine. Za hrptom zasliši klic. Nekaj metrov stran stojijo fantje iz šole. Njihovi pogledi so lačni, eden izmed njih drži v roki zastavo, drugi lesen kij.

Če te zasledujejo, zbeži nekam, kjer je veliko ljudi, to je prvo pravilo. Zato steče proti parku. A nekaj je hudo narobe, kajti park je prazen, vsi ljudje so seveda na trgu. Stvari letijo mimo njega: njegov razburkani odsev v reki, klopce in kip znanega pesnika, pod katerim je včasih stal voziček s sladoledom. *Greva na poezijo in sladoleđ*, je vedno rekla mama, sedla sta na klop v pesnikovo zavetje, on je lizal sladoleđ in ona mu je brala pesmi v nemščini. Skoraj je že pozabil, kakšen okus ima sladoleđ ali sploh katerakoli druga slaščica, kajti v trgovini se dobijo le še krompir, moka in včasih meso. Nemške kletvice ga tolčejo ob hrbet kot kamenje. Fantje so hitri, poganja jih tisto gosto vznemirjenje v zraku, sam pa bi se najraje zgrudil v travo. Z zadnjimi močmi se požene po klancu.

Kot bi zrasel iz zemlje, se pred njim pojavi čebelnjak in poleg njega postava. Moški se ozre, najprej vanj, nato proti zasledovalcem. Ali je prav videl, da mu je pomignil? Sploh ne pomišlja, zapodi se za njim, naravnost za čebelnjak, kjer zagleda vrata. Moški jih odpre in ga potisne noter.

Ne govori z neznanci in ne vstopaj v tuje domove, to je drugo pravilo in tudi to je prekršil, čeprav bi težko rekel, da je tale mali prostor dom. V njem bi komaj lahko naredil tri dolge korake, če bi jih seveda hotel, pa jih ne, temveč stoji čisto pri miru, kot okamnel, in posluša. Slišati je le brenčanje, od njega vibrira cel čebelnjak in on z njim. Strah, ki ga zdaj zajame, je čisto drugačen, hromi ga in zdi se mu, da se bo kar zadušil od sladkastega vonja. Če ne bi stekel v park, ne bi končal tu notri. Fantje bi ga morda res ujeli in ga pretepli, a to ni nič takega, česar ne bi poznal, čez čas bi se naveličali in lahko bi se držal vsaj tretjega pravila. *Ni važno, kaj se zgodi, vedno se vrni domov*. Zagleda mamo, kako mu krpa še eno srajco, zamazano blago leži sredi čopičev, barv in platen, na katerih bodo nastale slike, naslikane z natančnostjo, s kakršno mu ne bo nikoli znala prišiti gumba, in s celim telesom zahrepeni po domu.

Čez čas, ko se nič ne zgodi, odpre oči. Brenčanje ga omamlja, strah v njegovih prsah se topi kot sladkor v vroči ponvi. Tvega korak proti mreži, od koder prihaja brenčanje. Za njo so panji in posveti se mu, da čebele ne morejo do njega. Še nikoli jih ni videl toliko na kupu, zdijo se mu čisto krotke, kot bi jih moški udomačil, ali pa so le tako zatopljene v svoje početje, da se ne bi zmenile zanj, tudi če mreže sploh ne bi bilo. Videl je že panje, takega čebelnjaka pa še nikoli. Na tleh ležijo okvirji in žice, police pa so polne njemu neznanih predmetov in med njimi stojijo zlati vrčki z napisom *med*, v slovenščini, tako kot mu je rekla njegova oma. Seže po enem in skuša odpreti pokrov – dolgo se muči, tek ga je utrudil. Ko mu končno uspe, z odprtim vrčkom stoji sredi čebelnjaka, pomislek pride in gre, in že so njegovi prsti v medu. Da jih v usta in polize do čistega, pri čemer ves čas miži, blažen od užitka. Vrata se odprejo in čebelar se pojavi pred njim, še preden mu jih uspe povleči na plano.



Moški v uniformi, ki naj bi prevzel čebelarско društvo, čebel še nikoli ni videl od blizu, v to je prepričan. Na sebi ima klobuk z mrežo in na rokah, v katerih drži zapisnik, debele rokavice, in sem ter tja se s prsti v tisti debeli rokavici nemirno popraska po vratu, kot bi preverjal, ali ni pod mrežo morda zašla čebela. Z nelagodjem odgovarja na njegova vprašanja: *Koliko panjev? – Petnajst. – Koliko čebel? – Približno štirideset tisoč. – Ali nikoli ne uporabljate zaščitne mreže? – Le zakaj bi jo, čebele mi nič nočejo.* Moški je manjši in bolj okrogel od Martina, ki je prej vodil društvo. Z Martinom je zmeraj rad poklepetal, veliko je vedel o čebelah in znal je povedati marsikaj zanimivega, recimo tisto, kako so Egipčani verjeli, da se čebele rodijo iz zlatih solz, ki jih je točil bog Ra. Tale tu najbrž nima pojma, kdo je bil Ra, najbrž ne pozna nobenega drugega boga kot tistega, ki se je v Nemčiji iznenada povzpел na oblast in ki besediči o arijski rasi. Najbrž ne ve niti tega, kam je Martin izginil. Saj ne, da bi ga hotel vprašati, dobro ve, kdaj je treba molčati in pogledati stran. Ne more pa se pretvarjati, da ni opazil, koliko ljudi je v kratkem času izginilo. Slišal je, da jih sredi noči odvedejo kar iz toplih postelj.

Moški mu izroči papir. *Toliko sladkorja boste dobili za prezimovanje in toliko medu boste oddali.* Glasen *heilhitler* vznemiri čebele in njega tudi. Moški odide, ne da bi si snel klobuk z mrežo, kot bi hotel biti do zadnjega prepričan. Morda je to vojaška navada, tako kot *trikrat preveri, vedno bodi pripravljen* in podobne bedarije.

V čebelnjaku prižge paličico, čeprav bi pod ogenj najraje potisnil kar papir, ki mu šumi v žepu. S kadihom pred panji zariše lik, da se močno zadimi, in sname mrežo. Čebele se mu umikajo, medtem ko v panj vstavlja prazne sate.

Paličico vrže v travo, jo pohodi s čevljem, in ko dvigne pogled, ju zagleda. Črno lasnega fantiča prepozna takoj, tisti je, ki ga je skril v čebelnjak in nato zasačil s prsti v medu. Lica mu krasijo pege kot kakšni deklici, kar mu najbrž v šoli prav nič ne koristi. Ženska poleg njega mu ni podobna, njeni kratko pristriženi lasje imajo barvo medu, bolj okrogle postave je in modrih oči, a nekaj v njuni usklajeni hoji mu pravi, da sta vajena biti skupaj, morda je

sestra ali mati. Na njeni obleki opazi barvne madeže, kot bi se po poti mimogrede pridružila moškim, ki spodaj v mestu pleskajo izpraznjene trgovine.

Ženska spregovori po nemško, a tako mehko, kot bi se ga bala raniti. Zahvali se mu, ker je pomagal njenemu sinu. Drugi fantje ga preganjajo in zmerjajo s pankrtom, pove. Nekaj trenutkov molčita, potem ona pogleda proti čebelnjaku, čeljust se ji napne, in on tik pod njenim ušesom opazi packo barve, modro kot nebo. *Kdo vam je zgradil čebelnjak? – Sam sem ga.* Čelo se ji naguba, kot bi o nečem razmišljala. *Zakaj pa niso panji poslikani?* Vprašanje mu rahlo spodmakne tla pod nogami, ozre se k malemu, ki se prestopa in ne reče ničesar, potem se obrne proti čebelnjaku in ga pogleda, kot bi ga videl prvič. *Zakaj bi bili poslikani?* Njeno čelo se sprosti, gladko je kot marmor, in na obrazu se ji zariše nasmeš. *Ja, kako pa bodo čebele našle domov?*



Kuhinja je lahko njen atelje, tako kot so sanje njena resničnost in resničnost zgolj sanje. Vojna ne obstaja, čeprav zrak smrdi po njej. Pravijo, da sanjati v barvah ni mogoče, ona pa to počne vsako noč. Sinjemodra kot nebo, temnomodra kot morje, ki ga je videla samo enkrat – z njim, rumena kot cvetni prah, ki ji ostane na roki, ko v vazo položi cvetje.

Zadnje čase komaj zbere denar za hrano, zato ji ne ostane nič za barve, pa tudi, če bi ji, ni prepričana, da bi jih v mestu sploh lahko našla. Zdi se, da je skupaj z lastniki trgovin izginila tudi polovica izdelkov. Že dolgo ni prodala nobene slike, niti podobice, ki jih ob sobotah nese na tržnico, ljudje ne kupujejo več. Morda imajo tudi sami premalo denarja ali pa so izgubili vero, si misli, potem pa neko soboto vidi, kako z oken mestne hiše izobešajo rdeče zastave s črno svastiko in med njimi sliko človeka, ki ga vsi kličejo *fürer*. Ljudje se drug za drugim ustavljajo in mu dvigajo roko v pozdrav, kot bi bilo od tega odvisno njihovo življenje ali kot da bi našli novega boga.

Vrne se domov s torbo, polno podobic, razočarana in zmedena, a navsezadnje vera ni še nikogar nasitila. Strmi v skice, ki jih je narisala včeraj pozno zvečer, ko je mali že spal, in potem se domisli.

Barve zmeša sama, pomaga si z ogljem in glino, s travo in koreninami, a v njeni paleti manjka rdeča. Potrebovala bi košeniljke iz Južne Amerike, kamor je odšel on. Ko je bil mali čisto majhen in ji je on še pošiljal pisma, ji je nekoč poslal za pest košeniljk, zavitih v papir. *Rdeča za tvoje slike.* Iz malih hroščkov je dobila le borno količino karmina. Naslikala je mak, rdeč kot kri, v spomin na njun dan sredi makovega polja. Bila sta iz različnih dežel in govorila sta različna jezika, tistega dne pa sta izumila svoj jezik. *Takoj ko bo mogoče, boš prišla za mano*, ji je obljubil. Tik pred porodom je k njej poslal Nado. Šele pozneje je izvedela, da ime njegove matere v njihovem jeziku pomeni upanje. To je imela za dobro znamenje. A Nada je medtem umrla, mali raste kot trava in pisma ne prihajajo več.

Naslika drevo, polno čebel – kot zlato listje. Potem dečka, ki teče po parku – obleko so mu prebodla drobna krila, s katerimi bo lahko pobegnil pred zasledovalci. V travi leži

mlada ženska, njeno goloto zakriva cvetje, izza katerega je videti le njen noseči trebuh. Po-dobe bruhajo iz nje, kot bi tam že dolgo ležale, potem pa se zave, da jih s temi barvami ne bo mogla naslikati na les. Potrebuje oljne barve, ki jih dež ne bo spral.

Mali za njenim hrbtom brklja po štedilniku. Predenj si je postavil pručko, da lahko doseže lonec, in ob pogledu nanj jo namesto lakote začrviči krivda. Dokler je bila Nada še z njima, mu je ona skuhala in poskrbela, da ni hodil naokrog kot razcapanček. *Saj je že to do-volj, da je pankrt*, je govorila in pankrt iz njenih ust ni zvenel trdo, temveč ljubeče.

Objame ga, tako droben je, da bi lahko svoje roke dvakrat ovila okrog njega. *Juha se kuha*. Rima v slovenščini, ki mu je tako všeč. Mali se smeji, a zdaj lahko slovensko govori le še doma, v šoli so jim prepovedali. Če bo šlo tako naprej, kmalu ne bo več znal jezika svojega očeta, Nade ni več z njima, sama pa zna le peščico besed: *dom, potica, med, pesem, ptica* ..., vseh jo je naučila Nada, razen *ljubim te* – tega jo je naučil on.

Reče mu, naj on poje, ona bo pozneje, zdaj jo boli trebuh, in res na dnu začuti top občutek, ki pa je bolj kot bolečini podoben praznini. Nadene si svojo dobro obleko, slike pa potisne v aktovko, in ko mali pomije krožnik v koritu, reče: *Pojdiva*.

Na ulici se trudi, da ne bi gledala praznih trgovin in hiš z razbitimi okni. Malemu kaže druge stvari, gos, ki je nekomu zbežala z dvorišča in zdaj razpira bela krila sredi ceste, deklice, ki se igrajo izštevanko: vsakič, ko skočijo čez vrv, se pod krili prikažejo njihova pobeljena kolena ... Reče mu, da bosta tekmovala vse do vrha klanca, in še preden pove stavek do konca, mali že steče.

Čebelarja najdeta na istem mestu kot minuli dan. Očitno je zmeraj tu – kdo ve, ali sploh ima dom. Morda spi kar v čebelnjaku, na tleh, kjer noč za nočjo sanja o svojih čebelah tako kot ona o barvah. Nameni se proti njemu, ne da bi se zavedela, da zrak brenči. Čebela ji pristane na roki, druga na licu. Kot nora maha okrog sebe, da se aktovka odpre in se slike razsujejo po travi. Potem sliši, kako se ji reži. *Saj je samo par čebel. Premrzlo je še, da bi prišle ven vse*. Zali je jo rdečica in najraje bi ga z aktovko udarila po obrazu. S tal pobere njene slike in potem po slovensko reče: *Izvoli*. Ne da bi segla po slikah, vpraša: *Govoriš slovensko?* Čebelarjev pogled jo prebada kot šivanka, potem spregovori, a ona ga ne razume. Mali prevede: *Moj oče je bil Slovenec*. Čebelar si ogleda njene slike, drugo za drugo. *Slikarka si?* V njegovem glasu išče pokroviteljski ton, ki ga je vedno zaznati v glasu ljudi, ko jim pove, da slika. V mladosti ji je oče poskušal s šibo vžgati v kožo, da mora ženska pozabiti na te neumnosti, saj je njeno mesto v kuhinji. Kaj bi rekel, ko bi videl, da je svoje mesto resda našla v kuhinji, vendar jo je spremenila v atelje?

Rada bi ti poslikala čebelnjak, v zahvalo, ker si pomagal malemu. Potrebujem le nekaj lesa, izrezanega po meri, da bo pasal na panje ... – Ničesar nočem od tebe. Vrne ji slike in reče nekaj v slovenščini, česar ne razume. Spet se počuti samo kot ženska, manjvredno bitje, ki si ne sme vzeti nič več kot to, kar ji odmerijo drugi, ostanke, drobtine ... *Ne razumeš, nikomur nočem biti nič dolžna*, reče, pri sebi pa razmišlja: če bi bile slike na čebelnjaku, bi jih videl vsak mimoidoči, in če bi jim bile všeč, bi jih lahko naslikala še več in prodala.

Čebelar se obrne k malemu. *Hočeš videti čebele?* Iz čebelnjaka prinese klobuk z mrežo in mu ga nadene na glavo. Mreža sega malemu do kolen. Pelje ga k čebelnjaku in

mu dolgo nekaj razlaga. Obraz mu prekriva gosta brada, zaradi katere težko določi njegovo starost. Ni prav star, a tudi mlad ne. Ko se ji približa, opazi, da v roki drži vrček medu. Dolgo jo gleda, kot bi preučeval njen obraz. Ni vajena, da jo takole opazujejo, po navadi je ona tista, ki si ogleduje, meri, ocenjuje in nato videno prelije na papir. *Tole je za malega, očitno ima rad sladko.* Vrček je težek, še težji je njegov pogled. *Priskrbel ti bom les.*



Čebelnjak je poln slaščic in od vzhičenosti ne ve, kje bi začel. Pod prsti mu šumijo v papir zaviti bomboni. Le enega bo vzel, tega majhnega, čisto spodaj ... *Požeruh do uh!* Glas ome Nade zasliši tako razločno, kot čuti plaz, ki se vsuje po njem. S polic dežujejo slaščice, po tleh se kotalijo vrčki medu. Z rokami se skuša zaščititi pred točo bombonov, medtem ko mu čevlji obtičijo v medu. To bo njegov konec, se s strahom zave – pokopan pod goro sladkarij. Nato nad sabo začuti silo, kot bi ga nekdo poskušal izvleči iz medu, nato pa se zave, da je to mama, ki ga vleče iz sanj. *Goste imava ... prinesli so novice.* Njeno vznemirjeno šepetanje prebada noč in njegov spanec in on ne ve, ali se je res prebudil ali pa so sanje ubrale drugo pot.

V kuhinji smrdi po tobaku in za mizo sedijo trije moški, ki jih ni še nikoli videl. *Sredi noči so trije tujci prišli* – je to ena izmed zgodb, ki mu jih je pripovedovala oma? Mama v kozarce nataka čaj in pove, da so moški prinesli novice o njegovem očetu. Še nikoli ni videl svojega očeta, niti na fotografiji, kar ni nič čudnega, saj živi na drugi strani sveta, vedno pa si ga je predstavljal podobnega omi. Eden izmed moških iz žepa vzame pristrčnico in drug za drugim si v čaj zlijejo malo žganja. Spomni se, kako je oma svoj čaj pila po stari navadi, s sladkorno kocko med zobmi. Skušala je naučiti tudi njega, vendar kaj, ko je kocko vedno takoj požrl. *Požeruh do uh!* Zagrozila mu je, da nikoli več ne bo dobil kocke sladkorja, pri tem pa so se njene ustnice že širile v nasmeh.

Eden izmed moških spregovori v jeziku, v katerem je govorila oma. Videti je utrujen, kot bi imel za sabo dolgo pot. *Kako ti je ime?* ga vpraša, obraz mu za hip izgine za paro, ki se dviga iz kozarca. Pove mu, misleč, da mu bo tudi moški povedal svoje, on pa se zgolj nasmehne in sence pod njegovimi očmi za hip izginejo. *Ali boš lahko prevajal, Karl Marx?*

Moški dolgo govori, ničesar o njegovem očetu, temveč o pošiljki, ki jo je treba skrivoma nekam prenesti. Potem govori o svetli prihodnosti in tem, kako morajo svoje sporočilo razširiti med ljudi, in medtem ko njegov pogled postaja vse bolj bleščeč, mamine oči vse bolj temnijo. Moški govori o pravicah delavcev in pravicah žensk, pri čemer se čudno zagleda v mamo, na koncu pa reče, da je Matevž prepričan, da jim mama lahko pomaga. Mamin obraz je čisto bled, in ko spregovori, se ji glas trese. *Tri leta mi ni poslal nobenega pisma.* Moški tiho strmi vanjo, potem seže v svojo torbo. Na mizo najprej položi pismo, nato drugo za drugo stekleničke, v njih so barve, za celo mavrico jih je. Mama seže po rdeči. *Kje ste to dobili?* – *Ali nam boš pomagala?* – *Nočem, da se Karlu kaj zgodi.* – *Hitler*

hoče v svojem rajhu otroke čiste krvi iz dobrih družin, ki govorijo nemško. Kaj misliš, da bo storil s pankrtom mešane krvi? Karl vidi, kako se mamini prsti pobelijo. Moški nepotrpežljivo vzdihne, ji iz roke iztrga stekleničko in jo skupaj z ostalimi spravi nazaj v torbo. Potem seže po pismu, a je mama hitrejša. Kuverto si pritisne na prsi: Ja. Moški zre vanjo, potem vrže torbo na mizo. Ne išči me. Jaz bom poiskal tebe.

Za njimi ostanejo torba, polna barv, prazne skodelice in pismo, napetost, ki je vladala v zraku, pa se kot prah sesuje na kuhinjska tla. Mama strže kuverto, na mizo dežujejo kamenčki, le da to niso kamenčki, temveč hroščki. *Košeniľjke*. Mama razgrne pismo, hroščkov se ne dotakne, potem pa zajoče. Karl namesto v mamo strmi v košeniľjke in jih šteje, *ena, dve, tri, štiri, pet ...* Ko pride do *dvanařst*, mama obmolkne. Košeniľjke ležijo pozabljene na mizi, mama gre v shrambo in skuša torbo z barvami stlačiti na najvišjo polico, za konzerve s hrano, kot bi imela v njej zaklad. Ko z mize vzame poslikano leseno ploščico, Karl ve, kam gresta.

Čez noč je v mestu zrasel zid. Na cesti stojijo ljudje in opazujejo vojake, ki polagajo zidake vse bolj visoko, kot bi hoteli priti do neba. Zid njuno pot do parka podaljša, narediti morata velik ovinek. Ko prideta do kipa, Karl vidi, da je ostal brez glave, na podstavku stoji le še telo, čez katero z rdečo barvo piše *Jud. Mama, se spomniš, ko sva še hodila na poezijo in sladoled?* Mama ne odgovori, kipa niti ne pogleda, in tokrat je ona prva na vrhu klanca. Nameni se naravnost proti čebelnjaku, kot bi vedela, da je čebelar notri. Na njeno trkanje dolgo ni odgovora, potem pa se vrata končno za ped odprejo – skozi režo zre čebelarjevo oko.

V čebelnjaku je komaj dovolj prostora za vse tri, čebelar mora biti ves čas sklonjen, da ne zadene z glavo ob strop. Nekaj trenutkov se nerodno prestopajo, potem mama iz torbe vzame leseno ploščico, tisto z drevesom. Medtem ko si jo čebelar ogleduje, Karl poklekne pred panje in s prstom povleče po mreži, za katero so čebele. *Nauči Karla čebelarjenja*. Karl se presenečen obrne. *Mislil sem, da nočeš biti nikomur nič dolžna*, reče čebelar. Tišina, potem mama reče: *Njegov oče je na drugi strani oceana, jaz pa ne znam nič drugega kot slikati*. Mami po licih tečejo solze, Karl ne ve, kaj naj stori, čebelar pa stegne roko nad njegovo glavo in s police vzame vrček medu. Odpre ga in pomoli pred mamin objokani obraz. *Zdravilen je, tako kot čebelji pik. A med je slajši*. Mama sprva okleva, potem pogoltne solze in s prsti seže v vrček. Ne mine dolgo in že drug za drugim zajemajo med, nenavadna noč in tujci so pozabljeni, čebelar se smeje, mamine solze se posušijo. Karla pozneje boli trebuh, a mu je vseeno, kajti zdaj ve, da med pomeni srečo, in če te od toliko sreče boli trebuh, se spleča potrpeti.



Mali se hitro uči, zna že vzeti sat iz panja, preveriti, ali imajo čebele dovolj hrane, in vse ga zanima: zakaj čebele ne marajo dima, ali res ne vidijo rdeče barve in kako se sploh ujame roj. Ko mu pove, da moraš, če želiš ujeti roj čebel, oponašati nevihto, ga gleda z mešanico začudenja in nejevere. *Kako pa se oponaša nevihta? In zakaj včasih stojiš pred čebel-*

njakom z razprtimi dlanmi in šepetaš nerazumljive besede? Mali vidi in sliši vse. Pove mu, kolikor lahko. O udarjanju po železni ponvi in žvižganju. O skrivnih besedah, s katerimi varuje čebele pred nevarnostjo. Kljub temu pa v zadnjem času skoraj vsak dan najde nekaj mrtvih čebel. Še nikoli mu jih ni toliko pomrlo, zdi se, kot bi se z neba spustilo slabo znamenje, pa ne le na čebele, temveč na vse njih. Slabo znamenje – ali ni o tem govoril Martin? Martin, ki ga je imel že za mrtvega, potem pa se je prejšnjo noč pojavil pred čebelnjakom. Videti je bil, kot bi ga pol požrla noč, pomislil je, da morda vidi prikazen, a Martin je bil še kako živ. Povedal mu je o večtedenskem skrivanju in visokem zidu, ki ga gradijo vojaki in za katerega bodo stlačili vse Jude. *To je slabo znamenje, ti rečem.* Bilo je, kot bi iz njegovih ust namesto besed mezelo blato. *Zakaj si prišel k meni? – Takoj, ko sem te prvič videl, sem vedel.* V Martinovih očeh je zagledal skoraj srečo, kot ko najdeš dolgo iskanega sorodnika. *Enaka sva, ti in jaz. Nisem edini, ki vem. Tudi drugi iz čebelarskega društva vedo ... – Nisva enaka. Moj oče je bil katolik. – Kaj pa tvoja mati?*

Mali hoče vedeti, ali ga bo naučil ujeti roj. Zave se, da stojita sama sredi čebelnjaka, Martina ni več tu, morda je že prečkal mejo. *Raje te bom naučil, kako se vzredijo nove matice,* mu reče. Iz panja vzame sat in mu pokaže, kam je matica izlegla jajčeca, iz njih se bodo kmalu izvalile ličinke, mu pove, in takrat jih bo dal v panje z brezmatično družino, da jih bodo čebele hitele hraniti ... Mali je videti razočaran – morda bi mu bilo ljubše, če bi ga naučil tolči po ponvi in žvižgati? Nekaj časa še vztraja z njim, potem se izmuzne iz čebelnjaka. Skozi odprta vrata ga sliši, kako žlobudra po slovensko – pogovarja se s čebelami, prepričan, da razumejo samo slovenski jezik, ker on sam govori z njimi vedno le v slovenščini. Čez čas pa postane čudno tiho, sliši se le še ponavljajoči se zvok *tonk, tink, tonk ...* Kaj si je spet izmislil?

Mali stoji pod drevesom in vanj meče kamne. Rumeno perje žari sredi ozelenelih vej – sinica rahlo razpre krila, a ne vzleti. Mali jo je moral zadeti, vsaj enkrat. *Kaj počneš? – Požrla je čebelo.* Čebelar mu vzame kamen. Sinica poleti, a le do višje veje. *Sinica ni nič kriva. Najbrž je pojedla bolno čebelo, sinice pač to počnejo. Ne obstajajo škodljive in koristne živali – obstajajo samo živali ...* Martin se je nagnil tako blizu, da je lahko vonjal njegov smrad. *Zanje smo manjvredna rasa, manj kot ljudje. Zbežati moraš, preden te odkrijejo. Pojdi z mano. V Palestino ...* Mali ga gleda. Ali je v mislih spet odtaval stran? *Kako gre mami slikanje? vpraša. Težko slika, oči jo bolijo. – Zakaj jo bolijo oči? – Ker ponoči komaj kaj spi. – Kaj pa počne, če ne spi? – Ne vem, doma je ni. Ven odide, ko misli, da že spim, in se vrne šele, ko se zdani.* Mali utihne in se prestrašeno zastrmi mimo njega. Ob poti stojijo trije fantje, večji od malega, samo stojijo in gledajo v njuno smer. *Jih poznaš?* vpraša, a mali ne reče ničesar. Nad glavo začuti sunek vetra, sinica odleti, in ko spet pogleda proti stezi, fantov ni več. *Pridi, spremim te do doma.*

Ko hodita po prazni ulici, se majsko sonce zdi zlagano – kot bi nekdo na mesto usmeril bleščeč žaromet, da bi zakril grdoto, razbite šipe, popisane zidove, *JudJudJud ...* Vojaki stečejo v bližnjo hišo, za trenutek vse obmiruje, potem zagrmí. Skrijeta se za neki zid in se ob krikih in joku, ki prihajajo iz hiše, sesedeta na tla. Po celem telesu drhti, pod obleko se poti in na sebi zavonja Martinov smrad. *Pojdi z mano. V Palestino ...*

Čez nekaj časa vse potihne. Tvega in se nagne naprej, le za ped, toliko, da z enim očesom vidi, kako ljudje z dvignjenimi rokami stojijo postrojeni v vrsto – pet moških, dve ženski in en otrok. Vojakov ne vidi, lahko pa jih sliši, kako kričijo ukaze. Moški spustijo roke, oklevajo, potem si odpnejo pasove na hlačah. Moški s spuščeni hlačami stojijo pod zlaganim soncem.

Vrata se zaloputnejo, motor se prižge in tovornjak odpelje. K sebi stiska malega, čez usta mu drži dlan, za vsak slučaj. Malo toplo telo greje njegove od groze premrle prsi, objema ga, kot da ga ne bo nikoli več izpustil ... kot da ga ne bo nikoli več izpustila. Materin parfum mu vdira v nosnice, na obrazu začuti mehkobo njenih prsi, hoče se iztrgati, pa ne more. Hlače se mu spustijo do gležnjev, nad sabo zasliši njen vzdih in potem ... Malega odrine od sebe, da telebne po tleh. *Odkrili te bodo*. Ujet je v to telo, ki mu ga je dala mati in ki si ga je nato vzela, kadarkoli se ji je zahotelo. Če zapre oči, lahko zasliši oddaljeno brenčanje. Čebele mu govorijo v svojem jeziku – obstaja način, kako lahko ubežiš: pobegniti moraš iz svojega telesa.



S pošiljko pod obleko hodi po prazni cesti, noč je, a njej se zdi, da nanjo sveti izdajalsko sonce, zaradi katerega jo bodo vsak hip odkrili. Podnevi se ji od izmučenosti čez oči spusti koprena, zaradi katere vse težje razpoznava barve. Moški ji na dogovorjenem mestu poleg pošiljke vedno pusti tudi stekleničko z barvo, plačilo za njeno delo, ali pa bolje rečeno *podkupnino*. Vsaka pošiljka naj bi bila zadnja, potem pa, ko že misli, da je tokrat res konec, se nenapovedano pojavi pred njo, tako kot prejšnji dan, ko je čebelarju nesla dokončane panjske končnice. Čebelar ji je razlagal o čebeljih družinah, ki bodo nastale s pomočjo mladih matic, v njegovem glasu je bilo nekaj svetlega, zdelo se ji je, da bi tisto nekaj lahko prišla med prste in si nanese na veke in bi tako morda lahko spet jasno videla barve, tedaj pa ga je zagledala. Slonel je ob drevesu, kadil in strmел vanjo in spoznanje, da pozna vsak njen korak, je bilo hujše, kot če bi z nje strgal obleko in jo pustil golo sredi polja.

Grob papir ji opraska kožo in vsak šum jo skoraj požene v tek. Zdi se ji, da so cilji, kamor mora paket dostaviti, vse bolj oddaljeni. Koža na stopalih ji je zacvetela in boli. Poskuša misliti na kaj drugega, pred očmi si zariše malega, ki zdaj sladko spi v svoji postelji, že hip zatem pa jo zaskrbi, kaj če se mu kaj zgodi, medtem ko je ni. In potem za sabo zasliši korake – so resnični ali se njeni možgani spet igrajo z njo? Upočasni korak, previdno stopaj, in dobro poslušaj. Strah se ji zažre v telo kot slikarska barva v konice prstov. Sliši jih, čisto zares jih sliši. Njeno telo se odzove samo od sebe in srce tekmuje s koraki – kdo bo hitrejši? A ne sme se prenaglati, ne sme biti sumljiva, saj bo tako še slabše. Nekaj sekund v njej divja borba, potem steče. Na svojo grozo spozna, da je tudi tisti za njo pospešil. Izdajalsko sonce nenadoma izgine in znajde se sredi trde teme. V daljavi vidi luč, hiša je, njen cilj, a veliko predaleč je, da bi tekla vse do tja, zasledovalec bi jo prej ujel. Čeprav jih ne more videti, ve, da se na levi kot preproge raztezajo polja, na desni pa pot zamejuje živa

meja, za katero je nekoč stala zapuščena hiša. Požene se naravnost v grmovje, veje jo opraskajo po obrazu in rokah in ji trgajo obleko, a nekako se prerine skozi in ve, da je že v prednosti, kajti tisti za njo je gotovo večji od nje – težje se bo zrinil skozi grmovje. Z dlanjo zgrabi za obleko in paket pod njo, da ji ne bi zdrsnil na tla, in napol slepa teče, upa, da v pravo smer. Tla se ji nekajkrat spodmaknejo izpod nog, skoraj izgubi ravnotežje, in potem pred sabo uzre obris hiše. Ne muči se z vrati, temveč spleza skozi odprtino, ki je bila nekoč okno. Skrči se v drobno kepo na tleh in popolnoma obmiruje, medtem ko ji srce izdajalsko razbija. Ali ga tisti zunaj lahko sliši?

Čez dolgo časa ne čuti več stopal, noge so ji otrpnile. Zunaj ni slišati korakov, vse je tiho, preveč tiho, in prepričana je, da tisti tam zunaj samo čaka, da bo popustila. Zapre oči. S prsti drsi po namišljenem papirju in nanj nanaša barvo, sivo, nato modro, malo zelene, morje je vzvalovano, na obalo pljusne za pest školjk, obzorje v daljavi prečka ladja. Odpre oči.

Tvega majhen gib in zasuka glavo tako, da pogleda skozi odprtino nad sabo. Nebo ni več črno, temnomodro je. Kot puščica jo zadane misel na malega, samega doma, in želodec se ji skrči od slabosti. Previdno si sezuje najprej levi, nato desni čevlji, da bi povzročala čim manj hrupa, in vstane. Ob prebujajočem se dnevu stvari spet dobijo obliko, vidi grmovje, skozi katerega se je prerinila, travnik in del kmetijskega orodja na tleh. Ali je mogoče, da je zasledovalec tako hitro obupal? Olajšanje se ji razpusti po ustih kot med.

Izpod obleke si potegne v papir zavito pošiljko in jo podrži v rokah. Že nekaj tednov prenaša pakete, ne da bi vedela, kaj je notri. Moški in ženske, ki so jim namenjeni, jih vzamejo skoraj brez besed, včasih takoj izginejo, drugič ji dajo kaj za pod zob, za pot nazaj. A vse to počne za malega. In zaradi Matevža, zaradi njegovih besed v pismu, tako prepričljivih, tako sladkih ... Neumnica, on je vendar na drugi strani oceana – kaj ne ve, v kakšno nevarnost te je spravil, tebe in malega? Če te sovražnik dobi ... A kdo je sploh sovražnik? So to nacisti, komunisti, Judi, ki jih je treba zazidati, kot bi bili kužni? Ali pa je sovražnik ta moški, ki ti vsako opravljeno nalogo poplača s steklenično barve? Usta se ji osušijo, tišina prebujajočega se dne ji buta ob ušesa. V jezi strže ovoj. Na tla se vsuje snop papirjev. Pomišlja za hip, potem prižge vžgalico. Kdorkoli jo že čaka tam zunaj, pri njej ne bo našel ničesar. Počaka, dokler na tleh ne ostane zgolj kupček pepela, ki ga nato s čevljem pomete po prostoru, malo sem, malo tja. Na bližnjem drevesu se oglasi prve ptice.

Voz jo dohiti pred mestom. Moški zaustavi konja in jo vpraša, ali potrebuje prevoz. Morda je videl njeno strgano obleko in čevlje, umazane od pepela, a ne reče ničesar. Vzpne se poleg njega, slama za njenim hrbtom sladko diši, in počuti se, kot bi se peljala proti novemu začetku. Nobenih pošiljk več, nobenih tujcev, ki sledijo vsakemu njenemu koraku. Našla si bo pravo delo in skrbela za malega. Kmetu reče, naj ustavi pri parku. Od tam gre peš, ves čas ob zidu, ki je mesto razdelil na pol. Ali so ljudje za njim že vstali? Ali lahko tudi oni vidijo, kako lepo je to jutro? Za sabo zasliši korake, spet, in najprej pomisli, da jo je zasledovalec našel, potem pa spozna, da so koraki veliko lažji, slišati so otroški, in ko se obrne, ji v objem prileti nihče drug kot Karl. Mali joče in jeclja, napol v nemščini, napol v slovenščini. Ničesar ne razume, a strah jo je kot še nikoli v življenju. Zgrabi ga za ramena

in močno strese, *Karl, zaboga, povej, kaj se je zgodilo!* Mali zajame sapo, kot bi ga potegnili iz vode, in iz sebe iztisne zgolj eno besedo: *Čebelar ...*



Takoj ko odpre oči, ve, da je sam. Tišina leži na njem kot odeja.

Hodi po hiši in išče sledi, ki jih je mama pustila za sabo, barvni prah in zvitke papirja na jedilni mizi, čopiče v velikem steklenem kozarcu, v katerem je bil nekoč med, zdaj pa je poln umazane vode z mavričnimi niansami in koščki strjene barve.

Ob šipo se nekaj zaletava, nekaj majhnega je – čebela. Karl odpre okno, misleč, da hoče noter, a čebela pristane na okenski polici, kot bi zdaj, ko je končno pritegnila njegovo pozornost, opravila svojo nalogo. Položi jo na cvet ene izmed lončnic, ki jih je mama postavila na okensko polico, a čebele dišeča roža očitno prav nič ne zanima, nerodno pleza po cvetnih listih, potem obmiruje. Čebelar bo vedel, kaj je narobe z njo. Od nekod izbrska napol prazno škatlico vžigalic in čebelo previdno položi vanjo. Na otip je mehka, kot bi med prsti držal košček volne, iz katere mu je oma nekoč spletla kapo.

Na ulici, zaviti v jutranji mrak, ni nikogar, niti vojakov, ki običajno stražijo zid. S prsti podrgne po golih zidakih, na katere je nemarno nametana malta. Grob in hladen je, čeprav so dnevi vse bolj topli, in Karl se sprašuje, ali je na drugi strani zidu mraz, ali je tam še vedno hladen marec namesto sončnega junija.

Tihi, komaj slišni koraki, potem sivkast obris dečka, ki priteče izza ovinka. Deček ga najprej ne opazi, k suhljatim prsim stiska culo, poklekne k zidu in predmet, zaviti v blago, potisne podenj. Karl šele tedaj pod zidom zagleda luknjo. Deček zasuka glavo, da bi se lažje splazil skozenjo, in ga zagleda. Črne oči spominjajo na gumbe, ki mu jih je oma šivala na pullover in so mu jih fantje v šoli vsakič potrgali stran, da so ostale le nitke, štrleče v zrak kot tipalke. V dečkovih očeh je strah. Karl je videl, kaj počnejo drugi fantje. Videl je dečke z zvezdo, prišito na srajčni rokav, in fante, ki za njimi kričijo *Jud, Jud ...* in kažejo s prstom in se potem glasno režijo, ko se za dečki z zvezdami poženejo vojaki. Isti fantje so ga porinili ob steno, ko so v šolski ambulantni stali v vrsti za pregled. Vsi svetlolasi in modrooki, zdravnik je vsakega samo pogledal, potem pa z nasmehom pokimal sestro, ki je nekaj zapisala v karton. Ko je prišel na vrsto on, je zdravnik pregledal njegove zobe in izmeril velikost njegove glave, potem pa namrščeno vprašal: *Kdo je njegov oče?* Sestra je pogledala v karton, *oče neznan*, je odvrnila, Karl pa je hotel reči, da to ni res, njegovemu očetu je ime Matevž, živi v Južni Ameriki in nabira košeniljke. Deček zdrkne skozi ozko luknjo skoraj brez napora in izgine.

Na klancu je sonce že vzšlo. Iz svetlobe zraste na čebelnjak. Karl iz žepa potegne škatlico vžigalic, prehodi zadnjih nekaj korakov do vrha, nato pa obstane na mestu, kajti prizor, ki ga zagleda, je kot iz sanj, in z drugo roko se mora uščipniti, da se prepriča, da ni doma in spi. Tam stoji čebelar, okrog njega pa je na stotine čebel, obletavajo ga kot drobci zlata, sedajo nanj in spet vzletajo. Vse skupaj spominja na mamino sliko drevesa s

polno krošnjo čebel. Čebelji ples je kot hipnoza, Karl lahko le stoji in strmi, in zgane se šele, ko čebele sedejo na čebelarjevo telo in prekrijejo njegov obraz, da je vse črno. Čebelar v njegovo smer naredi okoren korak, kot bi bilo čebelje breme pretežko, Karl pa nagonsko stopi nazaj, med prsti stiska škatlico vžigalic. Čebelarjeve noge klecnejo, zdaj kleči na travi, kot bi molil, brenčanje je oglušujoče. Karl poskuša zajeti sapo, a zdi se mu, da ima v grlu pest žeblicev, zbadajo ga in mu ne pustijo do zraka, in nekako ve, da ga tudi čebelar ne more zajeti. Požene se naprej, kričeč v slovenščini, ne vedoč, kaj bo naredil, a zgodi se le to, da se čebelarjeva glava pobesi, kot da je končal molitev in bo zdaj malo zaspal. Z levo roko se oprime trave, kot bi nameraval leči, nato pa ostane v tem položaju. Za trenutek vse obstane, potem se Karl spomni čebelarjevih besed. Iz zmečkane škatlice vžigalic frčne čebelo – ali je že mrtva? Vžigalice se lomijo pod njegovimi tresočimi dlanmi. Pod drevesom leži veja, kot bi mu jo tja nekdo nastavil. Podnjo podtakne prižgano vžigalico, les je svež, noče se vneti kar tako, nato pa vendarle zagori. Vejo dvigne nad svojo glavo, z njo maha kot z zastavo, dim, ki mu sili v nos in usta, ovije njega in čebelarja in čebele. Karl ve, da si bo za vedno zapomnil to gomazenje, gomazenje na človeškem obrazu, a ne popusti, in naposled čebele vzletijo. Kot bi brez njih izgubil lastno moč, se čebelar zgrudi na tla.



Vsak petek ob sončnem zahodu, ko se je začel sabbat, se je mati spremenila. Vera je v njenih očeh prižgala ljubezen do celega sveta, nežnost v njenem glasu pa je v njem prižgala lažen občutek varnosti. Stal je poleg nje, strmел v sveči, ki ju je prižgala, in vsakič pomislil, *mogoče me bo drugi teden pustila pri miru ...* Pa nikoli ni bilo tako. Telo ga je skelelo od sramote in osamljenosti, tudi tistega dne, ko je zbežal od doma in med potikanjem po tujih vrtovih naletel na panj. Bil je majhen lesen panj na podstavku, stal je pod lipo, katere krošnja je brenčala, kot bi bila živa, in od katere se je širil sladek vonj. Sédel je v travo in dolge ure gledal čebelji ples. Panj je postal njegovo pribežališče ali bolj rečeno svetišče, ki ga ni našel niti v očetovi cerkvi niti v materini sinagogi. Življenje čebel ga je vznemirjalo in mu hkrati dajalo gotovost, da na svetu še vedno obstaja nekaj, kar deluje tako, kot mora. Ko je opazoval čebele, ni videl le ene, dveh ... videl je vse skupaj kot celoto, kajti nobena ni mogla preživeti zunaj svoje družine, in ker to ni bilo mogoče, med njimi ni bilo izdajstva. Tam in takrat se je odločil, da bo postal čebelar.

Tukaj sem, še vedno sem tu ... Ne more se spomniti, zakaj, pa vendar ve, da morajo biti njegovi gibi počasni, previdni. Poskusi z levo roko, najprej premakne prste. V telesu se prižge ognjemet bolečine in takoj se mu vrne spomin.

Poleg čebelnjaka je stal vojaški avtomobil, drevesa, osvetljena od žarometov, so na travo metala dolge sence. Ni si drznil stopiti naprej, spustil se je dol do reke, zakorakal vanjo, zajel zrak in se potopil. Sem ter tja je dvignil glavo nad gladino, da bi zajel sapo, in takrat je videl, da je zgoraj ob čebelnjaku še vedno svetloba. V vodi je preživel celo noč, koža

se mu je nagubala kot starcu, njegov občutek za tip je otopel. Šele ko se je za njegovim hrbtom nebo posvetlilo in se je prepričal, da so vojaki odšli, si je drznil iti pogledat. Vrata čebelnjaka so bila priprta, zlomili so ključavnico. Drhte si je slekel mokro srajco in snel mrežo izpred panjev. Bal se je prižgati svetilko, zato je vse počel le ob šibki svetlobi sveče, upajoč, da jih ne bo poškodoval. V vsakega izmed šestih matičnikov je dal po eno matico, pet čebel delavk in hrano zanje. Nato je bilo na vrsti še zadnje dejanje.

Vedel je, kako jih razdražiti, poznal je urok. Z razprtimi dlanmi se je postavil pred čebelnjak, besede, ki so prihajale iz njegovih ust, so bile tišje od šepeta, a čebele so jih slišale. Prilezle so na prosto, vzletele in ga ujele v svoj ples – je bil to ples življenja ali mrtvaški ples? Bobniči v ušesih so mu drhteli od brenčanja. Zajel ga je občutek tesnobe in pomislil je, *mogoče mi pa tega ni treba storiti ...* Pa vendar jim je bil bližje kot kadarkoli prej. Drobnja prhutajoča krilca na njegovi koži, objem, ki se v ničemer ne more primerjati s človeškim. Kot človek, ki z roba prepada stopi v praznino, se jim je prepustil in v kožo se mu je zadrlo na stotine žel.

Ne premikaj se. Skuša odpreti oči. Njegove veke so povsem zabuhle, skozi tanko režo zagleda malega. *Karl, umakni se.* Skozi režo zdaj zagleda njen obraz, čisto blizu njegovega je – če bi imel ustnice, bi jo lahko poljubil. Pa saj jih ima še vedno, in oči tudi, in nos, sicer ne bi mogel vdihniti njenega vonja. Namesto svojih ustnic mu k ustom prisloni nekaj trdega, kovinskega – lonček. Večina vode steče mimo ust, čez njegovo brado in otekline. *Boli?* vpraša in on odkima, čeprav to ni res. Izbruhi bolečine mu stiskajo obraz v krč in ne preostane mu drugega, kot da potone.

Spanje je najboljšo zdravilo. Kdo je to rekel? *Ni res, najboljšo zdravilo je med ...* Sem ter tja se prebudi iz globokega spanca, ne da bi vedel, ali vmes minevajo ure ali dnevi. Pri njiju doma je, v zraku lahko vonja barve in kuhano hrano, v želodcu mu zakruli. Ni mu jasno, kako sta ga prinesla do sem, a vesel je, da sta ga.

Naslednjič je ob njem le ona, na obraz in roke mu polaga obkladke, dišijo po travi in zeliščih in pomirjajo ga tako kot vonj v brenčečem čebelnjaku pozno popoldne. Bolečina postane obvladljiva. Lahko premakne roko, prime jo za njeno in jo povleče k sebi, šepetajoč: *Če umrem, sporoči mojim čebelam.*

Mali mu na posteljo položi njegove matičnike. Le še v treh so čebele žive, v ostalih se ne premikajo več. *Rekel si, da ti čebele nič nočejo.* – *Saj mi niso hotele nič hudega.* – *Ranile so te.* Mali ga gleda s prizadetim izrazom na obrazu. Kako naj mu pove, da ga nič ne more raniti bolj, kot ga je ranila njegova mati v otroštvu? *Žrtvovala so se zame.*

Ko lahko sede, prosi za časopis. Preveri datum, novice ga ne zanimajo. Že tri dni je minilo, zdaj sta živi le še dve matici. Prosi jo za ogledalo. Medtem ko ona sedi ob njem na postelji, pogleda v svoj odsev. Kar vidi, ga pretrese. Njegovega obraza ni več.

Jud si, kajne? Na čelu se ji zariše guba. Skrb? Morda strah? Njene svetle oči mu dajo vedeti, da ga ne bo izdala, a po drugi strani je strah močnejši od vsakega še tako trdnega prepričanja. *V judovski tradiciji velja, da si Jud, če je tvoja mati Judinja.* Glas mu poka in hrešči. *Boš zbežal?* – *Zbežal ...* Nekoč je zbežal od doma, našel panj in razlog za življenje. Imel je deset let, zdaj jih ima čez štirideset. Kam naj zbeži? V Palestino, kjer bodo Judje iz

celega sveta na izgubljeni zemlji ustanovili lastno deželo? Kaj pa njegove čebele? *Oteklina ti bodo prej ali slej splahnele. Pohiteti moraš.* S prsti se dotakne njegovega tujega obraza, ust, skozi katera komaj spravi grižljaj. Potem vstane, od nekod izvleče kuverto in si nekaj strese v dlan. *To so košeniljke. Živijo samo v Južni Ameriki. Iz njih pridobivajo rdečo barvo. Karlov oče mi jih je poslal. Ker ve, da mi slikanje pomeni vse na svetu. Nekaj je hotel v zameno, nekaj zelo pomembnega zanj. A minilo je toliko časa. Nisem več ženska, ki jo je spoznal. Zdaj imam malega in on je pomembnejši od vseh slik, ki jih bom v življenju naslikala.* Z njene dlani vzame žuželko, čisto majcena je, in čeprav jo še tako previdno drži, se mu med prsti zdobi v prah. *Hoče, da prideva k njemu. Zarisal mi je celo pot, čez Jugoslavijo v Italijo, do morja – tam se bova vkrcala na čezoceanko.* Njegovi prsti so škrlatno rdeči. *Pojdi z nama.*



Moški si ogleduje slike, razpostavljene ob steni, in ona stoji za njegovim hrbtom, ne da bi si drznila sesti na katerega izmed stolov iz masivnega lesa ali oblazinjenih sedežev. *Te tri bom vzel,* končno reče, iz žepa vzame listnico in ji ponudi nekaj bankovcev. Ne vpraša, po koliko jih prodaja, in ni ji treba prešteti denarja, da bi vedela, da ga je premalo. Okleva, potem zgrabi bankovce, v strahu, da si bo moški premislil. Prešteje jih šele na ulici, tako je zamišljena, da sploh ne opazi, kdaj se njeni senci pridruži še ena. Ko jo roka potisne skozi neka vrata, izgubi ravnotežje in z glavo zadene ob steno. Od bolečine ji za vekami vzniknejo barve.

Vedela je, da je le vprašanje časa, preden bo izvedel, da zadnja pošiljka ni nikoli prišla na cilj, in jo bo poiskal, a zdaj jo je vseeno strah. *Zasledovali so me, pošiljko sem morala zažgati ...* Nesmiselno je, moški ne razume nemško. Izpod jopiča povleče kuverto, po obliki in velikosti podobno zadnji pošiljki, in ji jo potisne na prsi. Zajame jo obup, odkima, hoče zakričati, a iz njenih ust prihaja le šepetanje: *Nein ... ne ... Ende ... konec ... jaz Südamerika ... Matevž ...* Moški se živčno ozre proti ulici, potem jo spet pogleda, dregne jo s paketom, kot bi hotel reči, naj že vendar vzame. Roke ji mlahavo visijo ob telesu, ne da bi se zmogla braniti, in kot kladivo jo zadenejo očetove besede, *samo ženska si, nič več kot to, samoženska ...* Potem s tresočimi rokami odpre aktovko in iz nje vzame stekleničke z barvo, ki so ji ostale. Potisne jih proti njemu in mu v polmraku stopnišča vrača pogled, ne da bi zares videla njegov obraz, in počuti se kot takrat, ko jo je oče s palico usekal po golih nogah, ona je nepremično strmela v steno pred sabo, namesto nje pa je videla veselje. Moški se ji približa in ni prepričana, ali bo vzel barve ali jo udaril, zato v strahu zmiži. Moški ji na ustnice pritisne grob poljub. Potem za njim ostane samo veter in občutek njegovih zob na ustnicah. Kuverto je odnesel s sabo, barve ji je pustil. Sreča je slepa, pomisli, v tretje je ne bom imela.

Sredi noči stoji sredi kuhinje, polne slik, ki jih bo pustila za sabo, in zdi se ji, kot da se je hiša od nje že poslovila. Kakšen je občutek, ko puščaš za sabo celo življenje? Kot bi ostal gol sredi polja. Kot bi nekaj iztrgali iz tebe. Ampak saj ima še vedno malega, saj je on njeno življenje, pa naj bo v Avstriji ali Južni Ameriki. Kaj pa ostane njemu? Opazuje ga, medtem

ko spi nemiren spanec. Ali še vedno sanja o čebelah? Na sebi ima iste obleke kot tistega dne, ko sta ga prinesla domov, to pa je tudi vse, kar mu je ostalo – to in njegove matice, ki pa druga za drugo umirajo. Morala bi poljubiti njegov grdi obraz, a ne ve, ali je to, kar čuti, ljubezen ali usmiljenje.

Pretvarjajmo se, da smo družina, reče zjutraj, preden odidejo. Mali jo pogleda, čebelar se skuša nasmehniti, a njegov nasmeh se zaradi oteklina spremeni v čudno grimaso. *Vse bo v redu*, reče in ji stisne dlan. Pozneje se bo spomnila na ta trenutek in spoznala, da je bilo tisto, kar je imela za tolažbo, v resnici slovo.

Njeno mesto je tuje. Trgovine so dobile nove lastnike, na pločniku pred neko hišo leži kup pozabljene prtljage, kot bi njeni lastniki odšli v naglici. Do njih prinese mrmranje ljudi in trušč, kot bi se nečesa lotili s sekiro. Na trgu je zbrana množica, v zrak se vali dim. Vojaki drugega za drugim mečejo predmete na kres. Vročina, ki se širi od ognja, je kot magnet, in še preden se zave, že stojijo poleg in tako kot ostali zrejo v predmete, ki izginjajo med plameni: kovčki, kosi lesa, morda pohištvo, na desetine knjig in med njimi slika gole ženske, ki leži v travi. Plamen obližne njen trebuh, njeno telo pa v primež stisne hlad. Čebelar jo prepozna v skoraj istem trenutku kot ona in zadrgeta kot prestrašen konj. Goreči kosi lesa niso pohištvo, to je njegov čebelnjak, razsekan na kose. Njegov obraz se skrči, usta se široko odprejo, kot da bo iz sebe spustil krik – zdi se ji, da ga lahko sliši v svoji lobanji. Karla trdno drži za roko, njena dlan je že čisto potna, in čebelarja nežno potisne naprej med ljudi. Samo družina so, ki gre po svojih opravkih, na kresu so si zgolj napasli oči, nič nimajo z njim.

Na robu stoji gruča svetlolasi fantov, v njihovih modrih očeh odseva ogenj. Čuti, kako s pogledom najprej ošvrknejo njo, nato Karla – morda so njegovi sošolci. Ko jim pogled obstane na čebelarju, se zdrznejo. Ali jih je prestrašil njegov obraz? Eden izmed fantov se spači, dolgo, predolgo strmi, potem pa kot v počasnem posnetku dvigne roko z iztegnjenim kazalcem. Med bučanje ognja in mrmranje ljudi se zarine krik. *On je Jud ...!* Množica se razpre kot morje. Na drugi strani stojijo vojaki, proti njim uperijo orožje in čebelar, ne da bi mu to ukazali in na njeno grozo, pade na kolena. Vojak zahteva njegove dokumente, drugi mu preišče žepe. Malo leseno škatlico, spodaj gladko, zgoraj prekrito z mrežo, najbrž prvič vidi, vsaj tako pravi njegov pogled. Drugi vojak pa mu matičnik odločno vzame, gleda zdaj vanj, zdaj v čebelarja na tleh, in kar vidiš lahko, kako se niti v njegovih možganih povezujejo. Poleg njih se čebelnjak spreminja v pepel. *Čebelar je, tisti, ki je imel zgoraj v parku čebelnjak*. Med ljudmi završi. *Zakaj ne nosiš zvezde? Odgovori!* Vojak z orožjem grobo dregne v čebelarjeve prsi. Mali zajoče in eden izmed vojakov se ozre, kot bi ju šele zdaj opazil. *Gospa, ga poznate?* Misli v njeni glavi so kot roj čebel, ki iščejo svoj panj. V grlu ji vzniknejo besede, ki jih je vadila, *moj mož je, pred nekaj dnevi je prišel iz Južne Amerike, tam je staknil neko bolezen ...*, a ne najdejo poti na prosto. *Gospa, poznate tega možkega?* Karlov jok jo žge v prsih in spet je tam, pred steno, po golih nogah ji udriha palica, toliko časa, dokler pred sabo ne zagleda barvnih zvezd. Čebelarjev pogled jo vleče v praznino, ona pa še naprej strmi predse, zvezde pred njenimi očmi se spreminjajo v podobe – deček je, obleko so mu prebodla krila, s katerimi zaprhuta kot ptič in se dvigne nad drevesa. Z vsemi močmi, ki jih premore, pogleda v vojakov obraz in odkima.



Travnik pred čebelnjakom je pobelil sneg in čebelar po njem potresa pepel. *Zakaj to počneš?* vpraša Karl. *Ob sončnem vremenu, kot je današnje, čebele rade pridejo iz panjev,* pove čebelar. *Zaradi bleščave ne vidijo tal, med letenjem lahko trčijo obnje in poginejo od mraza.* Ponudi mu vedro in Karl seže vanj. Pepel je topel in mehak. Ko ga vrže na sneg, mu na roki ostane bela sled ...

... mraz mu je. Ko mu za hip ali dva uspe odpreti oči, se zave, da ga mama zavija v odeje, a nič ne pomaga. Mraz se mu zažira pod nohte, čuti ga pod vekami in na jeziku, le v prsih mu gori. Kam so odšle čebele? In kje je čebelar? Od vročice se mu blede. V ritmu dirjajočega vlaka se pokrajina na drugi strani okna bliskovito hitro spreminja: poljem sledijo gozdovi, se spremenijo v gorovja in nato potonejo v jezero. Na otoku zagleda omo, ki mu maha – s kocko sladkorja med zobmi in skodelico v drugi roki ...

... čebelar iz panjev jemlje sate, polne medu. S prstom ga malo zajame. *Letošnji je še posebej dober,* zacmoka. Potem iz žepa izvleče matičnik in mu ga izroči. *Ampak ostale matice so pomrle, samo ta ti je ostala,* ugovarja Karl, a čebelar se že obrne stran.

Naposled vročica izgine. Veter ima okus po soli in na valovih leži rdeče listje. Kamorkoli pogleda, vidi modrino. *Ali sva na cilju?* – *Ne še, najin cilj je tam.* Mama iztegne roko proti obzorju, a Karl tam ne vidi ničesar, samo še več modrine. Gre mu na jok. Mama mu nekaj potisne v roke, papir je topel in masten. *To je fritella.* Mama ima na ustih prestrašen nasmešek in v očeh pričakovanje. Karlu je slabo od sladkobnega vonja cvrtega peciva, ovoj komaj drži med prsti in fritella čisto počasi zdrsne iz njega in čofne naravnost v morje. Valovi jo premetavajo sem ter tja, na gladini nastane masten obroč. Karl je prepričan, da ne bo nikoli več pojedel nič sladkega.

Vsi ljudje na ladji govorijo le o eni stvari, o mestu, prekritem s črepinjami, ki se v mesečini bleščijo kot kristali – kdor bi si drznil iti čeznje, ne bi prišel cel ven, tako govorijo. Karl skuša pogledati skozi malo lino, nos pritisne ob steklo, a skozenj vidi le košček neba in delček pristanišča. *Tam, kamor greva, ni zidov in vojne,* govori mama, *samo puščava je. Razteza se tako daleč, do koder ti seže oko. Polna je peska in kaktusov, s katerih moški in ženske pobirajo košeniljke. Posušijo jih na vročem soncu, jih zdrobijo in iz njih naredijo karmin. Tudi tvoj oče jih nabira, naučil te bo ...* – *Jaz bom čebelar,* reče Karl, ne da bi jo pogledal.

Naslednje dni se je izogiba. Potika se po ladji, ki je tako ogromna, da vsak dan odkrije nekaj novega. Nekega dne se spusti v podpalubje, v prostor, poln paketov in prtljage, iznad katerih se vzdiguje tiho, komaj slišno vzdihovanje. Podobno je joku, ko pa pride bližje, zagleda moškega in dekle v objemu, napol gola. Dekle se z roko opira ob kup škatel, moški ima hlače spuščene do gležnjev, tako kot tisti moški, ki sta jih takrat videla s čebelarjem. V njegovo telo se vrača vročica, zalije mu prsi in trebuh in se spusti še nižje, in v strahu, da bo spet zbolel, zbeži od tam, vzpenja se po stopnicah vse višje, dokler ne pride na palubo. V obraz mu udari veter, isti veter, ki obrača strani pozabljene knjige na klopci. Na sivi pla-

tnici piše *Der Imker der Neuzeit, Otto Pauls*. Prelista jo in v oči mu takoj padejo podobe čebel. Knjigo si položi v naročje in počuti se, kot bi se z dolgega potovanja vrnil domov. Lačno obrača strani in požira besede z okusom po medu, a več kot prebere, bolj spoznava, da so v njej zapisane stvari, ki mu jih čebelar ni nikoli povedal, tudi to, kako matica, ko preneha leči jajčeca, *pregrizne pokrovček, zleze iz svojega matičnika in začne uničevati ostale matičnike v satu. Razgrize jih s strani in z želom ubije svoje tekmice, kajti v čebelji družini lahko živi le ena matica ...*

Veter mu razmrši lase in pohladi lica, vročica, ki jo je čutil še malo prej, izpuhti. S knjigo pod roko se spusti v podpalubje, vse do kabine, ki si jo delita z mamom. Ona sedi na postelji, kolena pokrčena, na stegnih prislonjen papir, v roki košček oglja. Ali se človek ob izdajstvu spremeni? Mu zrastejo rogovi, rep, grde bradavice? Karl pozorno opazuje mamin obraz, kot da bo vsak hip na njem izbruhnila sprememba, a oči so še zmeraj enako modre in lasje imajo še vedno barvo medu, nikjer ni videti nobenih znamenj. Mama ga opazi, se malo vzravna, potem stegne roko proti njemu. Konice njenih prstov so črne od oglja. Kakor seže utaplajoči se po rešilni vrvi, jo Karl ihte zgrabi.



Davorin Lenko

Davorin Lenko (1984) je pisatelj, esejist in pesnik. Za svoj knjižni prvenec, roman *Telesa v temi*, je leta 2014 prejel nagradi kresnik in kritiško sito. Leta 2016 je izdal zbirko kratke proze *Postopoma zapuščati Misanthropolis*, ki je bila nominirana za nagrado Novo mesto short, leta 2017 pa roman *Bela pritlikavka* ter s tem zaključil trilogijo teles(nosti). Kratko prozo, eseje in poezijo objavlja v osrednjih slovenskih literarnih revijah, na spletnih portalih namenjenih literaturi ter na radiu. Trenutno pripravlja zbirko kratke proze z naslovom *Psihorpon*, ki bo napisana izključno v dialogih.

• Foto: Jurij Pfeifer

Zbiratelj* ali O, Apolon, ti prasec hinavski, kaj če bi ti malo manj ljudi v glavo jebal, a?

Erik v eksilu

Navkljub osamljenosti in otožnosti, ki sta prevevali njegovo življenje, je bil Erik na neki svoj, nekoliko poseben način srečen človek. Nikoli se ni poročil ali postal oče, sam je živel v hiši, v kateri je odrasel, ure dolgo se je bil sposoben sprehajati po okoliških gozdovih, travnikih in ulicah. Hiša na obrobju mesta je – tako kot on sam – počasi propadala, a po seriji natančnih in preudarnih kalkulacij je vendarle dognal, da ga bo, z minimalnimi vložki v najbolj nujna popravila, preživela. Že od nekdaj je bil navajen računati zgolj in le nase ter zase. Sklenjeno je imel skromno oporoko humanitarne narave, poplačal je vse dolgove. Njegov odvetnik ga je imenoval 'steber časti'; tisti redki ljudje, ki so ga poznali malo pobje, so se strinjali: bil je vesten in odgovoren človek. Dober človek.

Bil je strasten zbiratelj. Zbiral je kovance, zbiral je stare razglednice in odlikovanja. Zbiral je vse, kar je imelo zgodovino, ki si jo je lahko predstavljal. Vse primerke je imel natančno katalogizirane in primerno hranjene. Še ko je bil internet v povojih, se je priučil dela z računalnikom, da je širil svoje zbirateljsko znanje. Cele noči je lahko preždel poglavljen v excel, urejal in dopolnjeval je preglednice, posodabljal stanje. Vsako jesen je naredil generalno inventuro, na podlagi ugotovitev pa izdelal bilanco in nekaj osnovnih statističnih izračunov, ki so ga pomirjali in ga navdajali z občutkom rasti, nadgrajevanja, izboljševanja.

Vendar pa so ga militarije, numizmatika in razglednice z leti vse manj zanimale. Ni se mogel točno spomniti, kdaj je njegova strast za te reči pričela plahneti, a zgodilo se je, kot se to rado zgodi: najprej postopoma, potem pa nenadoma. Manj in manj je bral kataloge in po internetu sledil novicam ali se naslajal nad dražbami, ki se jih ni mogel aktivno udeleževati, vedno redkeje je v roke prijel težke usnjene albume z drobnimi, bolj ali manj svetlečimi koščki bakra, brona, jekla, niklja, medenine, aluminija, najraje srebra, najredkeje zlata. A čeprav njegov upad interesa za te stvari ni imel točnega odgovora na vprašanje "Kdaj", je imel pa zelo jasnega na "Kje."

Erik v svetišču

Bilo je Kurbišče.

Tisti kraj v gozdu, ob razcepu gozdne ceste v tri vlake, ki je bil od naselja oddaljen nekaj minut vožnje z avtom, se je sprva imenoval Kurišče, saj so tam v petdesetih in šestde-

* Kratka zgodba Zbiratelj Davorina Lenka je bila predhodno objavljena v knjigi *Postopoma zapuščati Misanthropolis* (Center za slovensko književnost, 2016).

setih mulci ob večerih kurili ognje in pekli krompir. Pozneje, v sedemdesetih in osemdesetih se je kraja oprijelo ime Kurblišče, saj so tam mulci šravfali avtomobile in z njimi divjali po gozdni cesti. Mulci so nehali peči krompir in šravfati avte. Zdaj je bilo Kurišče/Kurblišče (sploh odkar je sredi devetdesetih tja svoje stranke rada vodila lokalno razvpita prostitutka iz ene od držav bivše ZSSR) priljubljena točka za hitri seks, ergo Kurbišče.

Vsako jutro si je Erik skuhal kavo, nakrmil zajce, ki jih je redil v staji za hišo, nato pa v majhen nahrbtnik spravil vrečo za smeti ter kup manjših vrečic z zadrgo in se odpravil na tisti kraj, do katerega je gojil zelo ambivalentna občutja. In tam na Kurbišču, v mrtvih jutranjih urah, ko so že/še vsi spali ali pa že/še delali, je bilo njegovo lovišče, njegov kraj čiste *možnosti*. Sreče, da; pa tudi nesreče. A to ni bilo pomembno. Pomembna je bila samo *možnost*.

Vse se je začelo pred leti s preprostim kondomom, ki ga je našel med naključnim sprehodom. Kondom je bil povprečne velikosti. Erik ga je podrezal s palico; ni se premaknil. Nato ga je zavil v čist robec ter ga spravil v žep, doma pa ga je razvil, ga položil na kuhinjsko mizo in opazoval. Vsebina se je razlila po mizi. Naredil je celo svinjarijo. Iz kondoma je prilezla rdeča mravlja. Močefit je imel teksturo kisle smetane, mravlja je bezljajoče ušla z mize.

Kot sistematičen človek in zbiratelj se je Erik zavedal, da se tako pač ne gre lotiti stvari. Temeljito je premislil. Ocenil je vrednosti in verjetnosti. Preveril je kapacitete depojev, razpoložljivost sredstev in pretehtal morebitne rizike. Nato se je odločil, da se bo na tisti kraj še vrnil.

In v desetletje že krepko presegajočem vračanju na Kurbišče je Erik razvil učinkovit sistem katalogiziranja najdb. Vsak predmet, ki ni bil smet, denimo piksna pira brez kakršnihkoli zanimivosti, vijak ali matica, je pospravil v vrečko za smeti in v tem početju ni bil nič drugega kot vesten krajan, ki pospravlja svinjarijo za fukajočo in drogirajočo se mularijo. Na drugi strani pa je vsak predmet, ki je nosil pečat neke osebe in ki je imel zgodovino, indic zgodbe nekega živega bitja, ki je imel karakter in karizmo, celo karmo, hranil kot svetinjico in ga ob prihodu domov primerno označil s predpono in zaporedno številko. Predpone so bile:

- D (Drogeraške zadeve),
- N (Nakit),
- Nz (Numizmatične zadeve),
- O (Oblačila),
- S (Spolne zadeve),
- T (Tehnične zadeve) in
- R (Razno; oziroma Drugo/Neznano).

Bil je preprost in učinkovit sistem. Predmete z biološkim materialom (kondomi, tamponi ipd.) je hranil v zamrzovalni skrinji v kleti. Kovance v albumih, nakit v starinski skrinjici iz mahagonijevega lesa; R predmete je hranil v veliki omari na hodniku in D (če niso imeli bioloških sledi, denimo kri na iglah – v tem primeru so končali v skrinji) v

luknji v parketu pod posteljo. Predmeti pod T so bili problematični. Našel je kak fotoaparati ali telefon. V takšnem primeru je presnel njegovo vsebino na CD (posebno pozornost je posvetil fotografijam in sporočilom), nato pa je te predmete anonimno poslal na policijsko upravo, plošček z vsebino teh stvari pa katalogiziral kot katerikoli drug predmet, ki ga je našel.

Na sprehodih je rad obnavljal svoje najboljše najdbe. "Recimo D. D-16: Brizgalka z ostanki heroína in sledovi krvi. Nz-185: kovanec za 1€, San Marino, 2009; izdanih okoli milijon dvesto tisoč primerkov. Nz-5: kovanec za en cent, ZDA, Lincoln, letnik 1972. Lahko bi bil slabši. N-59: zlata zapestnica, 18 karatov, 19,35 gramov, neznanega porekla. O-2: uporabljene spodnjice, tangice svetlo rumene barve z izrazitimi rjavimi madeži." In tako dalje in dalje si je mrmral, ko je s počasnimi koraki v pričakovanju novih najdb stopal proti Kurbišču.

Vendar pa se vse te lepe in občasno celo precej redke, celo unikatne stvari (sploh tiste pod D in N) po tem, kako jih je Erik cenil in negoval, čuval v karmi lastnega spomina, nikakor in nikoli niso mogle kosati s predmeti pod kategorijo S, ali, odvisno od primerka, O. Kot devičnika so ga neizmerno fascinirali, navdajali z utrinki iz življenjskih sfer, ki jih sam ni nikdar poznal in okusil. In vedel je, da se ima lahko za srečneža. Medtem ko so ljudje, ki so se vozili na Kurbišče, večinoma seksali v avtih in tam tudi pustili predmete, ki so jim popadali iz žepov, so ti isti ljudje svoje tampone, vložke in kondome radi odvrgli skozi okno, ven v noč, na tla, v prihodnost. Včasih so skupaj tako ležali: cigaretni ogorek z madeži šminke, z vlago prepojen dnevni vložek, uporabljen kondom z zadovoljivo količino ostankov goste bele mezge. Dedukcija: "Je kadila prej ali potem?" Kondom ni povedal ničesar, ogorek je prav tako molčal. Skrivnost, ki bo za vedno ostala le pri tistih dveh osebah, ki sta na Kurbišču seksala noč poprej. In hkrati skrivnost, za katero sploh ne vesta, da jo imata ali si jo delita ... Sta jo – navsezadnje – kadarkoli sploh imela?

Našel je kondome s sledovi krvi. Najti takšne primerke, je bila njegova neizprosna strast; tista, ki mu v večerih ni dopustila spati, in tista, zaradi katere mu je v jutrih v zdravem, močnem ritmu pelo srce. Vedel je namreč, da je le malo stvari tako resničnih kot bolečina. In zavedal se je, da je prelita kri zapis o bolečini, pa tudi živosti nekega človeka. Če je našel kondom skupaj s tamponom ali vložkom, je to pomenilo lažni alarm. Želel si je izkusiti tisto drugo kri. In več kot to: želel si je najti predmete, sosledje predmetov, ki bi neizpodbitno dokazovali, da gre za tisto drugo, pravzaprav prvo kri. Kri prelito ob izgubi nedolžnosti. Predreti himen, biti in se izliti. Kot vsak izkušen zbiratelj, ki so ga v preteklosti že kaznovali preveliki upi in prehitri sklepi, se je stvari lotil z odprtim umom, upanjem v srcu in dvomom v mislih.

Kri na kondomu je lahko navsezadnje pomenila več stvari:

Menstruacija. Se dogaja. Vsak mesec. In to polovici človeške populacije.

Analni seks. Vendar pa se ta spolna praksa le redko izvrši sterilno. Na kondomu načeloma vedno ostanejo sledovi fekalij.

Izguba nedolžnosti.

Vsak zbiratelj (najsi ima omejena ali pa neomejena sredstva) ima namreč svoj gral.

Fiktivni trenutek, ko bo prebledel in dejal: "To je to." Kondom z neizpodbitnimi znaki izgube nedolžnosti nekega dekleta, punce ali ženske, je bil Erikov gral.

Večkrat se je opekel, večkrat napačno sklepal. Večkrat je našel predmet, ki je veliko obetal, a razum in logika sta vedno znova izpodbila upanje srca in duše.

V gostilni, kjer se je včasih ustavil na čaju, je preslišal dva moška, tovornjakarja, ki sta govorila, da so se menda na Kurbišču začeli zbirati geji. To ga ni motilo. Takšni predmeti so bili povsem legitimni; nič več in nič manj resnični kot katerikoli drugi. Vendar pa so ga prikrajševali za *možnost*.

Takšne stvari so ga razžalostile. Pričale so mu, da je zamudil najboljši čas. Zavedanje, da je vsak zbiratelj vedno zamudil (zanj) najboljši čas, mu v tem primeru ni pomagalo. To so bile osebne stvari. Njegove stvari.

Iskal je dalje.

In znova in znova je naletel na kovance in na ogorke čikov, na ostanke drog in na kon-dome ter na vso mogočo, pa tudi nemogočo šaro.

Ni bil več mlad. Prešel je praznovanje šestih križev. Sešteval decimalke za šestico. Postal je siv, zguban in bled.

Pričel je razmišljati o prihodnosti.

Poklical je svojega odvetnika, ki pravzaprav ni bil *njegov* odvetnik, ampak odvetnik, ki je bil njegov daljni bratranec in je urejal Erikove pravne zadeve, če in ko ga je ta za to naprosil.

"Rad bi spremenil svojo oporoko," je rekel v slušalko.

"Ja, ni problema," je rekel odvetnik. "A je kaj narobe?"

"Ne, ne. Samo nekaj bi rad dodal. Oziroma spremenil."

"Dobro, dobro. Se lahko drug teden oglasiš pri meni?"

"Lahko. Mislim ... Rad bi samo ... Glej ... Mogoče bom živel še nekaj časa. Mogoče ne. Rad bi le ... A veš, kje je Kurbišče?"

Odvetnik je bil najprej tiho. Nato: "Ja, seveda vem. Saj misliš tisti plac nad ..."

"Ja, ja. To. Rad bi bil upepeljen. In rad bi, da se moj pepel raztrese tam."

Erikova zbirka je v trenutku tega pogovora obsegala nekaj čez šeststo primerkov iz kurišča/kurblišča/Kurbišča, neupoštevajoč kategorijo R.

V zamrzovalni skrinji je zmanjkovalo prostora za zajčje meso.

Reklamni letaki so obljubljali nore popuste na hladilnike in zamrzovalnike.

Dostava tudi na dom.

Zajci pa so med drugim tudi strošek.

A so dobri.

Meso v trgovini je drago.

Predvsem pa nezanesljivega porekla in načina hranjenja.

Elektrika je – po drugi strani – tudi draga. Vedno dražja. Vedno nove trošarine in tarife.

Erik je sedel za mizo, odmaknil križanko, kup kovancev (preverjeno brez kovičnih napak) in prazno skodelico kave ter predse položil svež in čist list papirja. Format A4. Odvil je nalivnik in preveril tinto. Nato je pričel računati.

Erik in nočni obisk

“Lahko bi jo pa izsilil. Možnost.”

Glas v temni spalnici, ko je bil v tisti sivi coni med budnostjo in spancem. Glas, ki bi lahko bil skoraj njegov. Stisnilo ga je pri srcu, mu vzelo sapo.

Nikdar! je nemo zakričal v mislih.

A škoda je bila že storjena.

Obstajajo ljudje, ki znajo in si drznejo spreminjati detajle na kovancih – denimo letnice ali oznake kovnic – da bi zavajali zbiratelje in bolj ali manj mastno služili na račun strasti.

In obratno, obstajajo ljudje, moški, ki znajo in si drznejo vzeti brez vprašanja – prav tako – na račun strasti.

V prvem primeru gre za strast drugih. V drugem pa prvih.

Erikova roka je zašla pod majico, se prešarila čez tesno elastiko na pasu hlač pižame in se prerinila dalje in globlje pod bele gate. Prsti so se oklenili tistega nesrečnega kurca in kosmatih jajc pod njim. Bilo je toplo in vlažno in prijetno. Erik je stisnil. Erik je popustil prijem. Erik je stisnil. Stisnil za vse mule, ki so se na Kurbišču poscale na tla po tistem, ko jih je nategnil frajer tiste noči. Stisnil za vse njihove droge v smrkčkih in pljučih, občasno v žilah, in slino drugega v njihovih gobčkih in znoj drugega na njihovih kožuščkih. Za vse tekočine, ki so se prelile zanje in vse tekočine, ki so jih prelile same.

Stiskal je, vlekel, gnetel. Koža se je mešala z dlakami in znoj se je mešal z gostim predizlivom.

“S tisoči še boš,” je šepnil v noč, v hladno sobo v stari, sterilni hiši. “S tisoči še boš srala ... Ampak zdaj ...”

Nikdar!

“... tu ... si moja.”

Zaspala sta v božjem miru. Erik in njegova projekcija, mlada punca v belih nogavicah in oprijeti majčki. Ni razmišljal o katalogih in možnostih, ni se mu bilo treba zazibati v sen z naštevanjem najdb na Kurbišču, zaporedjem predsednikov ZDA ali sosledjem spominskih kovancev za dva evra, kot jih je dobil v obtoku. Tistega večera je izkusil obtok; pil je iz njega. In spoznal je, da je obtoku vseeno za en specifičen primerek v njem.

Erik in trenutek jasnosti

“Smrt enega je tragedija, smrt milijonov pa statistika.”

“Sreča enega je Lepota, sreča milijonov pa kič.”

Postopoma je pričel prehajati bodisi v temo, bodisi v luč.

Prehajanje se je čutilo kot spust v temo, ki pokrije in skrije vse. In hkrati se je čutilo kot dvig v žgočo in očiščujočo svetlobo. Bilo je kot tema v noči ali luč v svetlobi.

Erik postavi temeljni kamen novemu templju

Vedno bolj je pričeval verjeti v sicer v njem že poprej obstoječe načelo vračanja. Po-darim–dobim. Karma. Išči in našel boš. Vse se obrača – vse se splača ter vse se vrača – vse se plača.

Na banki je prevzel nekaj rolic kovancev po en cent; strgal je papir in si jih raztrosil po žepih. Z bakrom prevlečeno jeklo je prijetno rožljalo, ko je korakal naokoli. Zdaj je enega vrغل v reko, drugega v podrast. Enega je 'izgubil' na prehodu za pešce, drugega v vrsti na pošti.

V trafiki je pričel kupovati kondome. Ponoči jih je napolnjeval s svojo ljubeznijo in hrepenenjem; dobesedno s svojim življenjem. Zadal si je nalogo, da bo za vsak kondom v njegovi zbirki, ter za vsakega, ki ga bo našel v prihodnosti, svetu vrnil enega in v tem ga je preplaval očiščujoči občutek pravičnosti.

Daroval je svetu, svoji Arkadiji, za uspehe na lovišču, v zahvalo za vse, kar mu je dalo in v priporočanju, da bo plodno še v prihodnje. Njegov majhen okoliš, tisti, ki ga je lahko prehodil v enem dnevu, je postal njegov tempelj čaščenja. Z mirom v očeh je sejal daritve in se vdajal neki megleni veri, ki si je ni znal razložiti, kaj šele ubesediti.

Erik poskusi in spodleti

"Zanimivo," je Erik denimo razlagal lokalnemu pijančku in natararici, ko je sedel za šank in naročil čaj ali belo kavo. "Če takole obrnemo ... Poglejta ta novc. Čisto nič posebnega ni." Pokazal jima ga je. Navaden kovanec za dva evra. "Italija, letnik 2009. Če pa pogledamo statistike, vidimo, da je to pravzaprav drugi najredkejši italijanski evrski kovanec, ki ga lahko najdemo v obtoku. Vključno s spominskimi. A ni to zanimivo? Pa prav nič posebnega ni na prvi pogled."

"Kje si ga pa dobil?" je vprašala natararica.

"Ti si mi ga dala v drobižu."

'Oh,' ki ga je izdahnila v odgovor, ga je bolel še dolgo v noč. Prgnala ga ni niti toplota, ki se je z nastopom teme pričela razlivati v njegovo temo. Stisnila je hladno in mlahavo meso in ničesar ni ogrela.

Erik in ura pred zoro

Kurbišče pa je počasi začelo zamirati. Mularija je najbrž našla kakšne nove fuk place ali pa se preprosto ni več onegavila toliko, kot se je prej. V Erikovih mislih in priporočanjah je bilo vseskozi prisotno, a realiziralo ni ničesar omembe vrednega.

Banka mu je pričela računati provizijo za kovančke, ki jih je kupoval, da jih je trosil naokoli kot v kakšni pravljici. V trafiki so podražili kondome, ki jih je v milini noči vedno redkeje uspel napolniti. Na jutranjih tleh je opazoval sledove. Vedno manj kolesnic ali stopinj ljudi. Znaki so bili jasni. Na njegovem lovišču so se kresi umaknili avtomobilom in avtomobili fuku, zdaj pa je admiral še fuk in ni kazalo, da ga bo karkoli nadomestilo.

“Woodrow Wilson, rojen 28. 12. 1856, prvi mandat se mu je začel marca leta 1913, drugi zaključil marca leta 1921. Warren Gamaliel Harding, devetindvajseti predsednik, v pisarni od marca 1921 do svoje smrti 2. 8. 1923 ...” In tako dalje in naprej, mrmranje v brado med sprehodi, štetje ovčic zgodovine, ko spanec ali topla prisotnost kakšne radožive mladostnice nista hotela priti.

“In? Kako sem?” je vprašal svojega zdravnika.

Zdravnik si je snel očala in pomel utrujene oči. “Če ti ne bo hujšega, ti še umreti ne bo treba.”

Hipotetičnega raka na prostati ali debelem črevesju je požrla diagnoza notranjih hemoroidov.

“Pa saj se še kar giblješ, kajne? Te vidim vsake toliko, ko šetaš.”

“Šetam.”

“Nekaj ti bom napisal. Po moje bo pomagalo. Če ne, pa veš, kje sem.”

“Kako dolgo pa še imaš do penzije?”

“Leto in pol.”

“Oh.”

“Kako dolgo si pa že ti ... ? Mislim, koliko časa je minilo?”

“Uroš,” je skoraj šepnil. “Če ti povem po pravici, se mi včasih zdi, da preveč. Preveč časa. Predolgo.”

Na lovišču je tu in tam našel le kakšen ogorek od smotke trave ali robec, s katerim si je kakšna mula obrisala fuflo, ko se je polulala.

Dnevi so bili dolgi in temni. V noči je lučka upanja sicer brlela, da, toda komaj kaj več kot to. Osamljena sveča na oknu koč v snežni nevihti.

Z osredotočenostjo starega trmeža – kar je navsezadnje tudi bil – je korakal proti vetru in zametom.

Eriku je nakazana pot

Konec nekega septembra je bila na parkirišču pred gasilskim domom in pošto veselica. Dan je bil začetni negotovosti navkljub topel, nežen, spokojen, skorajda poleten. Listje dreves je rumenelo in rjavelo, sonce je vzšlo in zašlo, glasbeni gostje so igrali, otroci so divjali naokoli, pijančki so pili, nostalgiki plesali.

Pod pretvezo, da trpi za kronično nespečnostjo, se je Erik javil, da bo pomagal čistiti prizorišče. Gasilci so rekli, da mu ne morejo plačati. On jim je odgovoril, da tega ne počne zaradi denarja.

“Kdaj začnemo?” je vprašal.

“Ko bo folk nehal žurat,” so odgovorili.

“Lahko že vmes malo pobiram?”

“Ja, no, lahko,” so rekli in ga čudno gledali.

Ob devetih je bil že na preži. V eni roki je imel vrečo smeti, v drugi tisto paličasto priručje za pobiranje smeti s tal. Oblečen je bil v odseven rumen brezrokavnik in na glavi je imel kapo s šiltom.

Bile so ga same oči.

In oči so videle le tla.

Pričel je krožiti po prizorišču. Preril se je v sam center dogajanja in odtaval na njegove obronke, vse do gozda, kjer so svetilke veselice ravno še osvetljevale podrastje, ki je ločevalo svet ljudi od sveta vsega drugega. Nato se je vrnil, krožil, se obračal, se sklanjal, pobiral, preverjal. Tu odvržen ogorek, tam odvržen račun. Ovitek bonbona, prazna piksna pira. Bankovec za 10 €. Serijska številka se je začela s črko X, kar je pomenilo, da je bil bankovec tiskan v Nemčiji. Pospravil ga je, krožil dalje. Veliko pozornosti je posvetil dogajanju okoli prenosnih kemičnih sekretov. Tiste zeleno-bele škatle so ga klicale k sebi, celo vase. Žvenket nečesa kovinskega ga je zvabil nazaj do šankov, klic stranišč ga je privabil nazaj. Klical ga je gozd. Klicalo ga je plesišče. Bil je kot otrok v slaščičarni: hotel je okusiti vse. Izpustiti ničesar, zamuditi ničesar. Biti v središču, v sami množicam nevidni, nedoumljivi srži, ki se razpreda pod njihovimi nogami in zavednim kot čez hektarje gozda razprostirajoča se kolonija gliv.

Malo pred polnočjo je oddal svojo prvo do konca napolnjeno vrečo za smeti. V žepu mu je žvenketalo sedem kovancev in šelesteli trije bankovci. Imel je dva nova vžigalnika in ploščico čokolade.

Vzel je novo vrečko.

Oddal je polno vrečko.

Vzel je novo.

Gasilec številka ena mu je rekel: "O, ste pa pridni."

Gasilec številka dva je gasilcu številka ena, ko je mislil, da ga Erik ne sliši več, pa ga je, rekel: "Po moje rabi izgovor, da išče denar, ki pade ljudem po tleh."

Erik se ni zmenil zanj.

Domov se je vrnil ob pol šestih zjutraj in zdelo se mu je, da je nad hribi na vzhodu lahko videl prve zametke zore. Še vedno pijan od vznemirjenja, se je prerinil v hišo in na kuhinjsko mizo odložil predmete, ki so mu žvenketali po žepih. Vedoč, da je opravil dobro, se je ozrl na kupček. Nato je pogledal na uro, pomislil na zajce in sklenil, da nima smisla iti spat.

Skuhal si je kavo in ločil kovance od vsega drugega ter na mizo z zdravim tleskom položil standardni katalog kovancev 21. stoletja. Katalog 20. stoletja je bil na dosegu roke, če bi ga slučajno potreboval. Toda še prej – kondom.

Kondom, ki ga je našel na tleh kemičnega stranišča, v luži scalnice in kdo ve česa še. Že dolgo se teh stvari ni več dotikal s previdnostjo in rokavicami. Iz vrečice, v katero ga je zapakiral (vendarle je treba paziti, da se sam ne okuži ali z nepremišljenim ravnanjem ter hrambo še dodatno ne poškoduje najdbe), je previdno potegnil tisto svetinjico iz lateksa ter si jo kot kakšnega belega, splahnelega, napol prosojnega polža lazarja položil na dlan. Občutek je bil pomirjujoče hladen in moker. V njegovem trebuhu se je nekaj prebudilo. Lahkota, ki se je ne da zadovoljiti s hrano. Zbirateljska strast, ki je ni mogoče potešiti z vsem denarjem na svetu. Osredotočenost lovca, ko se na neki primarni, neubesedljivi način, poveže s plenom.

Na kondomu je bila kri. Svetinja vseh svetinj! Rdeče srage med zdrizastimi belimi skupki sperme, zlato sredi depoja samega brona.

Srce mu je vztrepetalo, pritisk v trebuhu se je povečal. Povonjal je pobližje. Scalnica? Da. Sperma? Seveda. Kri? Po vonju: ne. Vizualno? Brez dvoma. Drek? Fekalijske? Rjavo zlato mladih, radoživih punc? Negativno. Ponovni pregled. Ponovno negativno.

“Je to res to?” je vprašal kuhinjo v jutru in previdno obrnil kondom v svoji roki. Šepet v upajoči nejeveri: “Ne reci mi, da je to res to.”

V kotičkih oči so se mu pričele nabirati solze.

Srce mu je plalo, dih sunkovito zastajal. Sreča in mir sta bila na doseg roke.

Nato pa je opazil.

Ponovno so njegove želje prehitele razum. Tako preprosta, tako kruta resničnost. Kako je lahko ostal slep zanjo?

Kri je bila na isti strani, kot sperma.

Nekemu tipu je razneslo kurca, ko je nabijal mlado češpljo.

Oh, da; dobra najdba; vendar pa ...

Vendar pa.

Pomel si je oči, dahnil nekaj o Mariji ali Bogu. Nato je odšel nahraniti zajce.

Ura je odbila pol sedmo zjutraj, ko se je slekel do nagega, se postavil sredi kuhinje in se zrajcal, da mu je starikavi kurac delno vstal, nato pa je tisto zdrizasto najdbo nataknil na svoj ud, ki je nenadoma postal trd, mogočen, neupogibljiv. Zagrabil ga je, kot bi sestra-danec zagrabil vrat kure, ki jo hoče zaklati.

Bila je jeza.

Bila je žalost.

Bila je razočaranost.

Bila je lepota.

Bila je strast.

Bil je najsrečnejši orgazem njegovega življenja.

Uvidel je naivnost principa oko-za-oko, ki ga je ubiral doslej. Bilo je, kot bi ulovil ribo, jo ubil, nato pa v reko izpustil eno iz domačega akvarija.

Doumel je, kaj ljudje mislijo, ko rečejo, da mora denar krožiti.

Z vsem svojim bitjem je začutil moč, ki se lahko rodi le ob popolni nesebičnosti, popolni prevodnosti in dobronamernosti.

Fuk vseh numizmatikov.

Fuk vseh ribičev.

Fuk vseh navez lovec-plen.

Fuk Erika, ki vrača.

Fuk Erika, ki je spoznal svoje poslanstvo.

Začelo se je eno izmed svetlejših obdobij njegovega življenja.

Masturbiral je z vnemo, ki mu je bila tuja celo v najstniških letih, ko je svoje genitalije uporabljal, ko ni imel početi kaj boljšega. Bilo je več od muhe, sence na zidu, cegla v steni. Bilo je, kot bi govoril z Bogom. Iz shrambe je v premišljenih intervalih jemal svetinjice

tega novega Boga, jim vdahnil delček sebe, nato pa jih je vrnil svetu, naravi in ljudem, nazaj v podtalno kolonijo gliv, ki se razpreda pod vidnim, pod čutnim: kakor zgoraj, tako – skratka – tudi spodaj.

Erik najde kronski primerek Tr-1

Pomlad je bila mila in lepa, toda Kurbišče je ostajalo jalovo.

S črno vrečko v roki ga je Erik sicer še vedno vsak dan obiskoval, a z najdbami je bilo konec. Vendar pa je bila njegova vera dovolj trdna, da ni potreboval neprestanih potrditev. "Pokazana mi je bila pot," si je dopovedoval, če se je upanje v njem vendarle pričelo krhati. "Dovolj sem nabral." Ter: "Saj mi ni treba vsak dan najti nove šare."

Potem pa je našel primerek, ki je zasenčil vse druge.

Najprej ga sploh ni opazil. Sledil je kolesnicam, ki so pričale, da je v preteklih štiriindvajsetih urah na Kurbišče zapeljal avto. Zakrožil je po hladnem svetišču, analiziral nerodno obračanje avta in s stokom počepnil, da je pobral cigaretni ogorek. Marlboro light. Nobenih sledov na filtru. Že je nameraval vstati, še enkrat kot kak mrhovinar zaokrožiti po prizorišču, nato pa oditi, ko je zagledal belo roko, ki je štrlela iz grmovja.

Pozneje se ni spomnil, kako se je dvignil in stopil najdbi bliže. Z gotovostjo si je upal trdit le to: a) najprej ni bilo ničesar, b) potem je bila roka in c) potem je stal nad truplom.

Da bi se prenehal tresti (in s tresavico lahko zajebeš cel primerek) se je prisilil, da je k stvari pristopil sistematično: počasi se je premikal od znanega k neznanemu, od očitnega k skritemu in od splošnega k specifičnemu.

Spol: ženski.

Starost: okoli dvajset.

Tresavica se je umirjala. Erik je nadaljeval z ogledom.

Barva las: rjava.

Barva oči: svetlo modra.

Koža: svetla.

Narodnost: neznana; ni mogoče definirati. Domnevno Slovanka.

Na hitro je pregledal okolico za kakšno torbico ali telefonom, a našel ni ničesar takšnega.

Počepnil je. Vstal je. Z roko si je šel skozi redke sive lase.

Sistematik v njem je zahteval več.

Ni mu ugovarjal.

Najprej ji je sezul čevlje (rjave gojzarje), nato slekel nogavičke (belo-turkizne, črta-ste). Povonjal je tiste hladne tačke, previdno potipal med nogama. Potem ji je slekel hlače (kavbojke) in bundo (sivo-modro puhovko). Slekel je njen pullover (zelen) in majico s kratkimi rokavi (svetlo sivo). Tako je ležala pred njim v samem belem spodnjem perilu. Odstranil je še zadnja dva kosa obleke z njenega telesa (odpenjanje modrčka mu je povzročilo nemalo težav) in osupel od vse lepote in sreče, ki sta lili nanj, obstal nad tistim telesom.

Spet se je prisilil k hladnemu opazovanju.

Poraščenost: zamejena. Sveže obrite noge, pazduhe in genitalije. Manko vraščenih dlak in/ali mozoljev na omenjenih predelih kažeta na redno negovanje.

Kadilka? Da. Rjavi madeži na kazalcu in sredincu leve roke.

Torej levičarka? Verjetno.

Znaki nedavne seksualne aktivnosti? Očitni.

Oralni: nepreverljivo.

Vaginalni: da. Vidni so ostanki močefita.

Analni: domnevno ne. Izločitev manjše količine fekalij najverjetneje postmortum.

Vzrok smrti: zadušitev. Očitni znaki davljenja. Podplutbe ... Odrgrnine ...

Rigor mortis: nastopil. Telo je trdo in nevoljno.

V Erikovem drobovju se je nekaj premaknilo, predramilo. Speča zver je odprla oči.

Zdaj ni bilo več poti nazaj.

Zadavljena in odvržena ženska je ležala pred njim.

Kdo jo je?

Koga briga.

Bila je tam. Bila je pred njim. Bila sta sama in bila je njegova.

Čas se je skrčil; ni vedel, katere stvari je počel pred nekaterimi drugimi in katere po predhodnimi. Stik z lastnim telesom, z lastno usodo, je postal boleče, krvavo pristen, in ko si je odpenjal zadrgo na hlačah, je spoznal, da so vse strasti v njegovem življenju, od strasti do kovancev in medalj in starih fotografij, do strasti, ki jo je čutil do uporabljenih kondomov in ostankov cigaret po fuku, v njegovem življenju vodile prav v to točko, ko truplo neznanke leži pred njim, golo in brezsravno, brezsravno golo, neskončno skrivnostno in nesebično razdajajoče se. Tempelj je končno odprl vrata, ki se odpro le enkrat v človekovem življenju in Erik je stopil vanj s trdim, osredotočenim korakom.

“Tako sem srečen, da sem te našel,” je zašepetal v zevajoča usta, ko se je z mednožjem drgnil ob njenega, ob njena stegna in raven trebuh.

Vse je imelo popoln smisel. Vsi koščki, za katere je doslej menil, da pripadajo različnim sestavljanjam, so padli na svoja mesta in izrisala se je ena sama, veličastna slika.

Ušlo mu je. Prišlo mu je. “Tako sem srečen, da sem te našel,” ji je dahnil v uho, ko se je izpraznil nekam približno v smeri njene češpljice in so ga njeni lasje nežno žgečkali po obrazu.

Ovohal je posamezne dele njenega telesa, proučeval notranjost ust, z belo milino njegove ljubezni zalit vhod v vulvo in tesno zemeljsko notranjost, ki se je odpirala za zadnjično rozeto.

Znoj je tekel z njega nanjo in tako postajal njen. Bolj kot se je mučil, bolj kot je ljubil, bolj mu je telo pod njim vračalo ljubezen. Noben kotiček tistega dekleta mu ni ostal nepoznan. Vpil je vse vonje, okusil vse okuse. Povsod je pustil svoje sledove. Prek absorbacije tekočin in vonjav sta se zlila v eno. V njej je Erik umrl in preko njegove smrti je dekle v njem živelo dalje. Presegla sta lastne končnosti in dokončnosti.

Erik in razpoka v božji steni

Domov se je z od radosti razbijajočim srcem vrnil šele v večernih urah.

Na mizo je položil dnevni plen: cigaretni ogorek, ki ga je našel, tik preden je zagledal truplo ter uporabljen robec in nekaj kovancev, ki jih je našel v žepu bunde mrtvega dekleta. Nobenih dokumentov ali drugih osebnih stvari. Le posmrkan robec in nekaj kovančkov. Pregledal je dva, tri, nato pa jih je odrinil na stran in se zamišljeno zazrl skozi okno v mrak.

Prešinilo ga je spoznanje o lastni neumnosti. Neumnosti vseh mesecev in let, ko je ob-
jestno, kot ranjena zver iskal sledove izgube nedolžnosti kakšnega dekleta, v resnici pa si
je želel nekaj povsem drugega. Povsem preprostega. Povsem človeškega.

Tako preprosto, da bi lahko jokal.

Toda bil je preveč srečen, da bi jokal.

Njegova usoda je bila zdaj jasna in svetla. Končno usklajen z vesoljem, se je lotil dolgo
odlašane generalne inventure gradiva. Ko bo delo končano, mora samo še čakati. Kajti vča-
sih, res samo včasih, se obtok zave posebnosti, bleščeče unikatnosti posameznega pri-
merka v njem, superorganizem gliv travne bilke in reka ribe.

Kajne ...?

Kajne, da se?

Seks as such

“Eksorcizem? Izganjanje hudiča.”

“Ja. Samo ne hudiča. Človeka. Otroka v bistvu.”

“Zahtevna si. Včasih si res želim, da bi bilo preprosteje.”

“Saj si mi to povedala že prej. Samo tako, da sem ti bolj verjela.”

“Človek ekstrema si. Nikdar nisi poznala ničesar drugega.”

“Ja, *doh*.”

“In zdaj se znaš odzivati le še na ekstreme.”

“Režem se že dve tretjini lajfa. Od osmega leta, lol ... Vem, kaj delam. Samo živ krst, pizda, tega ne šteka.”

“Kako pa je ime otroku?”

“Spet krvaviš.”

“Ja? Pa res. Pomeni, da sem živa.”

“Samo to te prosim ... Ne milosti. Samo milosti mi ne dajati. Povsod jo je polno. Ne bi prenesla, da bi jo še ti ...”

“Vprašaj se ... A si res želiš biti samo še ena *webgirl*? Tu lahko narediva nekaj posebnega. Ej? Drugič morava vzeti več.”

“A bi rada, da te ubijem?”

“Malo, ja.”

“Fak. Res ne vem. Povej mi ... Po resnici ... A se zares počutiš prisebno?”

“Ja, Anita. Se.”

“Ker me ima, da bi ti sledila.”

“Uživala si.”

“Sem”

“Kaj pa lahko izgubiš?”

“Ne, ne, ne! Na meni ga ugasni!”

“Lol, a veš tisto, ko v serijah ležijo v posteljah, ko so se poseksali in je bilo tako fajn in oh in sploh in vse, da ...?”

“Svet še ni pripravljen na takšno ljubezen. Ampak počasi ... Počasi bo. Razmišljaj o tem kot o injekciji prihodnosti. Direkt v žilo.”

“Fak ... Kaj sva naredili?”

“Jaz sem že res Ana, toda kaj, če mi ni ime Ana in je vse to v bistvu zate? Kaj, če te ljubim?”

“Kaj pa tvoje rane? Si to?”

“Stvarjenje je lahko tudi strašno.”

“A ni ogenj zato, da gori?”

“Ana, res se bojim, da bi ljudje začeli dobivati ideje.”

“Pa naj jih. Saj to je dobro. A ni? Dati ljudem ideje.”

“Ne, če dobijo ideje, da te mi posilijo. Ali ubijejo.”

“Sploh ne vem, če mi je prišlo. A tebi je?”

“Ne. Kar je malo strašno.”

“Zanima me ... V bistvu ne vem, koliko je tole sploh še seks *as such*.”

“Pa kaj je bilo s tistim bluzenjem o demonu?”

“Ja, a ni tako?”

“Kako?”

“V meni je demon. Ime mu je Ana.”

“Ti to res verjameš?”

“Ja. Zakaj ne? Mislim, v meni sta otrok in demon. Nič drugega ni v meni.”

“In jaz ti pomagam ubijati otroka?”

“Ja!”

“Joj, Ana ... Ti res nisi ok. Veš to?”

“Vem.”

“To o ubijanju otroka mi ni ok. To bi si lahko napačno razlagali.”

“Pa saj ne govorim o *tujih* otrocih! Govorim o sebi. Jaz se pa menda že lahko odločim, kateri del sebe bi rada ubila in katerega ne. A ne? A se ne smem? Jaz sem mislila, da smo svobodni.”

“Saj smo, ampak ...”

“Folk si že tako misli, da sva blazni. No, pa jim dajva še razlog, pravim. Tak, pravi razlog... Ubij otroka in me naredi ...”

“Kaj?”

“Demona. Ano. Žensko. Kaj pa jaz vem, kaj! Nekaj od tega. Ti in jaz bi lahko bili toliko več ...”

“A je tisto, kar si pravila o mami, res?”

“Ja.”

“Pa oče?”

“Jaz nisem moje tablete. Nisem moje britvice.”

“Nek del mene si te želi boljše spoznati ... Nek del. Drugi del pa ...”

“Razmišljaš, da bi me pustila?”

“Včasih. Ampak trenutno razmišljam, da bi te pojedla.”

“Videla sem tvoje oči, ko si me tolkla. Poglej me v oči in mi povej, da ne ljubiš?”

“Ja, jaz sem pofukano blazna! Ampak to mi ne preprečuje, da ne bi razmišljala normalno. Lol. Ampak resno ... Želim si tega. Daj mi. Prosim. A jaz ti pa nič ne dajem? Ti res nič ne pomenim?”

“Ti si motena ... S papirji. Dejansko. A jaz ... Bojim se, da bom videti kot sadistična prasička, ki zlorablja tvoje stanje ... Tvoj manjko 'zdrave' presoje. To je samo za en korak bolje od zlorabe otrok. *I'm fucked.*”

“A sva res morali še o ...?”

“Mogoče bi morali iti v živo. Ampak verjetno ne bi bilo isto ... To se je najbrž res moralo zgoditi v celoti tako, kot se je. Vključno s tem pogovorom.”

“Prijatelje. Družino. Tisti moj približek od službe. Take stvari ...”

“V redu. Objavi.”

“Ja?”

“Objavi. Objavi, pa da vidimo, kako svobodni v resnici smo.”





Indust

ORIGINAL GARME
IR STRENGTH & ENDURA
QUALITY ASSURED COM
ESTABLISHED SINCE

Denis Škofič

Denis Škofič (1985) je pesnik, pisatelj in literarni kritik. Na Filozofski fakulteti v Mariboru je diplomiral iz slovenskega jezika s književnostjo. Bil je urednik za prozo in literarno kritiko pri študentski reviji *Liter jezika*, objavlja pa za različne literarne revije ter druge tiskane in spletne medije. S kratko zgodbo *Sveča* je bil uvrščen v zbornik mednarodnega Festivala prihajajoče literature Alpe Adria z naslovom *Vrane, čečkarije in konfeti* (Litera, 2017). Sodeloval je tudi pri monografiji *Portreti sodobne slovenske literature (1991–2016)* v izdaji založbe Fit media (2017). Kot pesnik mlajše generacije ima za sabo številne revijalne in radijske objave, leta 2014 je bil gost festivala refleksije in prevoda poezije – Pranger, dvakrat pa tudi finalist pesniškega turnirja (2011 in 2017). V letu 2013 je pri založbi Beletrina izdal svoj pesniški prvenec *Sprehajalec ptic*, ki je naletel na izjemen sprejem tako pri bralcih kot kritikih, bil nominiran za Jenkovo nagrado in kritiško sito. Na začetku leta 2018 pa je pri Cankarjevi založbi izšla njegova druga pesniška zbirka – *Seganje*, s katero se je uvrstil na širši seznam nominirancev za Jenkovo nagrado. Živi in ustvarja na Dolnji Bistrici v Prekmurju.

• Foto: Helena Zemljič

Pakiranje za oddih

Skoz majhno strešno okno pada poševna, ostra svetloba, tako blede rumena, a obenem tako ostro zarisana ob straneh in z naperki, daljicami žarkov v notranjosti, da deluje kot prikaz kotov v matematičnem učbeniku. Tudi čokat, širokopleč možakar – s hrbtom obrnjen k nam, tako da ne moremo videti njegovega obraza –, ki ga ta kot svetlobe osvetljuje, deluje, kot da bi računal kotne funkcije. Za trenutek zastane, potem pa začne znova zlagati stvari v velik kovček, ki stoji pred njim na tleh, medtem ko on kleči. Stvari zлага s tako skrbnostjo in predanostjo, kot da bi zlagal nekaj krhkega, zelo lomljivega, najmanj ročno poslikan porcelan iz Mingove dinastije. Vse okrog njega, izven snopa svetlobe, je potopljeno v tako oljnato temo, kakor da bi se razlila nafta.

“Če ti pravim, zdelo se mi je kot slaba šala,” je Ana Brajlič še tretjič ponovila svoji sodelavki Leonidi Utruša. “Kot spodletela amaterska čarovniška predstava,” je še dodala, ko ji je še enkrat vse živo stopilo pred oči ter se še tisočič v nekaj minutah odvrtelo kot kakšen film na starem kinoprojektorju, starem zato, ker se je spomnila na oguljenost te fraze s filmom, ki se nam odvrti, kajti pravkar jo je hotela izreči svoji kolegici, da bi ji ponazorila, kako se ji kar naprej pred očmi kažejo prizori tega dogodka, tako živo ... ampak zdaj je ta živost začela dobivati luknjice ob strani in se tračiti v filmski trak, ki se je spiralasto kot DNK zvijal in puščal svoj genski zapis v telesu njenega jezika in govorici telesa, če ima to kakšen smisel, kajti misli so ji kar skakale, se nizale, brzele, mešale ...

Sliši se škripanje koles in njihov rolot, če lahko tako rečemo ropotu, ki ga kolesca ustvarjajo s kotaljenjem po tleh. Votel zvok, ki se vleče za topotom težkih korakov, kakor da bi hodec s čevlji klesal svoj odsev kot skulpturo v položčena tla, po katerih hodi. Nekje bolj zadaj se sliši kovinski tlesk vrat dvigala in nato delovanje njegovega škripčevja, mehanizma, ko se znova spušča v nižja nadstropja.

Spušča se utež ure oblikovana kot storž smreke in se nato ustavi, rahlo potrkanje in škrtanje vzvodov, nato bakreno odbijanje polne ure ... Danes so se stranke vrstile ena za drugo, da ni uspela še izdati nobene odločbe, rok za obdelavo pa se je neobzirno in neizbežno bližal. Glede tega jim je direktor že vsem visel za vratom. Ravno on, ki je prihajal dve uri kasneje v službo, da se je potem sprehajal po CSD-ju in tračkal z računovodkinjo Violeto, ostale pa nadiral, kot da so njegovi nesposobni smrkavci ... Čas je neusmiljeno tekkel in krajšal dneve do obdelave, da ga je že asociirala s stensko planinsko uro z utežmi v obliki storžev, kjer se iz njene notranjosti vsako polno uro prikažeta dva možica oblečena v nemško narodno nošo, ki s sekiro udrihata po parobku, kot da sekata drva. Možiclja sta zamahnila in spet je šla ena ura. Trske časa. Ko sta vnovič zamahnila, sta imela obraza njenega direktorja. Prizor jo je nasmejal, saj si ni mogla predstavljati, da bi zaveden Madžar, kot je to bil njen direktor Janez Novak, ki se je izdajal za Madžara, ker je to tu prinašalo določene bonitete, no, saj je imel madžarske prednike, ampak ti so segali že precej artritičnih kolen nazaj, kadarkoli stlačil v zanj tako bogoskrunsko opravo, verjetno bi bilo še huje, če bi bila ruska narodna noša. Direktorja sta odsekala novo uro in se podala nazaj v planinsko hiško, kjer so se za njima narahlo zaprla vrata.

Kljuka na vhodnih vratih se spusti navzdol, nekaj sekund tako obmiruje, nato se spet vzravna v prejšnji položaj, nakar spet šine navzdol in vrata se naglo odprejo. Pokaže se velik temno rjav kovček, ki ga tesno oklepa velika negovana šapasta pest moleča iz rokava sivo-črnega suknjiča, ki se dviga in raste v postavo, zabrisano od močne svetlobe vzhajajočega sonca, sijočega izza hiše, iz katere je stopala. Možakarju iz rok padejo ključi in pristanejo v hiši, spet se obrne navznoter ter se pripogne ...

S tal je pobrala vlogo za javna sredstva, glavo je imela polno dogajanja, ki se je nedolgo nazaj odvilo v njeni pisarni, vse je bilo tako sveže, a obenem tako zelo oddaljeno, nerealno, da se ji je zdelo, da premišljuje o eni izmed TV-serij, ki jih je tako rada gledala na Netflixu. "Ana, si v redu?" je zaslišala ženski glas, ki je govoril iz moških ust v njeni glavi. "Hej, a je s tabo vse okej?" je še enkrat ponovil. Potem je začutila tresenje, se zdrznila in zagledala žensko roko s črno nalakiranimi nohti in z zapestnico iz črnih perl, ki jo je tresla za rame. Še trenutek je potrebovala, da je dojela, da roka pripada njeni sodelavki Leonidi. Ta jo je nato zasula z vprašanji, čeprav bi bilo bolje reči zalila, ker so vprašanja kar deževala, njen glas in besede pa so bile kot šumot vode, štropot težkih dežnih kapelj, vse je bilo nekako udušeno in oddaljeno, kot da bi peliskalo ob okensko steklo. Ko je vpraševje ponehalo, je začutila, kakor da bi se v sebi nagnila iz nastalega okna, na katerem so še povisevale dežne kaplje ukrivljene kot vprašaji. Zatem se je slišala reči: "Sprva se mi je zdelo kot slaba šala," in dojela, da zapira mapo s spisi.

Tik preden je zaprl črn prtljažnik, se je še videl velik kovček, ki je čez vso površino ležal v njem, potem pa samo še registrska tablica, ki se je začela oddaljevati, da je že bila videti kot ikona na računalniškem namizju.

Kliknila je na ikono v obliki mape. Iskala je primer zapisnika o priznanju očetovstva, ker je nadomeščala kolegico iz sosednje pisarne, ki je bila na dopustu in sicer pokriva to področje. Delo se je še kar naprej nalagalo. Vsakič, ko je kaj novega prišlo zraven in se je obdelava odločb še bolj odmaknila, je pomislila na direktorja, ki ga še vedno ni bilo v službo, prav predstavljala si ga je, kako se bo, ko se bo blagovolil prikazati v službi, prekladal iz pisarne v pisarno, najprej zbijal šale na račun žensk, potem pa začel jamrati glede žene, nakar bo začel težiti glede roka obdelave odločb in se teatralično spraševati, zakaj je on tu edini, ki kaj dela in kaj da počnejo, da ne morejo opraviti še tako majhne zadeve. Spet se ji je vrnil v misli, je pomislila, kot tista možiclja v uro v obliki planinske hiške. Za njima so se zaprla vratca, nad njimi pa je bela številčnica s črnimi rimskimi oznakami in dvema kot zaobljeni puščici oblikovanima kazalcema, ki sta kazala čas. Ko je bolje pogledala nanjo, so se številke razpusile in razlezele v črke in nato v stavke ter skupaj s kazalcema, ki sta se zgrbila v državni grb, prepapirila v wordov dokument. Kakor kovinski uteži na uri sta se ji mehansko spustili roki in že so njeni beli prsti zašahovali po črni tipkovnici, da bi spremenili podatke starega zapisnika in jih zapolnili z novimi, da ji ne bi bilo potrebno vse pisati na novo. Zazvonil je telefon in z desno roko je segla po slušalki.

Dvigne velik kovček iz prtljažnika, ga postavi na tla obse in zapre prtljažnik. Preden se obrne, se naš pogled usmeri na njegove zloščene črne čevlje s svetlo rjavimi vezalkami ter spodnji del kovčka. Čevlji se premaknejo, sledimo njihovim korakom na asfaltni pod-

lagi, ki jih zakriva in odkriva kovček. Čez čas se čevlji in kovček ustavijo pred belim lesenim robom vrat, odstopijo, vrata se odprejo in čevlji nadaljujejo pot po belo-sivih ploščicah, grejo kratek čas naravnost, mimo stopnišča, zatem zavijejo desno in se nato takoj še enkrat obrnejo na desno ter obstojijo pred aluminjastimi vrati dvigala, ki se čez hip s piškom ter podrsajočim zvokom odprejo.

Odpre dosje, vanj vloži dopis, medtem pa z ramo ob uho pritiska slušalko telefona, klic traja zdaj že skoraj pol ure. "Res je," odgovori nezainteresirano. "Drži," še navrže tik za tem, obe besedi je v istem ali zamenjanem vrstnem redu izgovorila v tem telefonskem pogovoru verjetno že tridesetkrat. Pogovarja se z duševno moteno stranko, ki kliče skoraj vsak drugi dan in to že leta in zmeraj govori isto, skoraj dobesedno isto, celo od stavka do stavka, če že ne od besede do besede. Potem se ji zazdi, da je nekdo stopil v pisarno, obrne glavo, zdrzne se, nato njen govor oživi, postaja vse bolj živahen, sočuten: "To je res strašno. Jaz bi vam svetovala, da zadevo prijavite policiji. Mi namreč nimamo pristojnosti, policija pa lahko izreče ukrep prepovedi približevanja ... Ja, ja, vsekakor. Se pa bomo vseeno oglasili, jutri. Jutri imamo neuraden dan in prideva s sodelavko na teren. Tako, ja, kot sem rekla, zadevo prijavite policiji. Ja, ja. Držite se. Mi pa se oglasimo jutri. Seveda, seveda. Želim vam lep dan. Nasvidenje! Adijo!" Odloži slušalko. Še vedno strmi vanjo in nič ne reče. Videti je nekam nenaspan, zabuhel, bled, skoraj že rumenkast, rumenkast kot prsti verižnih kadilcev. Že se pripravlja na plaz kritik, ko vidi, da se mu usta premaknejo. "Poln kufer je imam," izdavi, mukoma, kakor da bi se mu zataknila ribja srt. Gleda ga, kot da ga ne razume, sprva ga res ne, potem dojame, da se je spet prišel pritoževati čez svojo ženo, kljub temu ga vpraša: "Koga imate vrh glave?"

"Poln kufer je imam. Poln kufer imam Dolores," odgovori odsekano. "To vedno rečete, potem pa ste že naslednjo uro polni samih dobrih besed o njej," mu odvrne z nasmeškom, ki ji narahlo igra okrog ust kakor glasbena spremljava za njene nekam pojoče besede. "Ne. Tokrat je imam zares poln kufer," jo pogleda nekam zmeden, nato se zasuka na petah in se zamaje iz pisarne. Ni ga vajena takega, raztresenega, okornega v govorjenju in kretnjah. Nekaj je zares moralo biti narobe. Spet je stopil v pisarno in za sabo je privlekel velik rjav kovček na kolescih ter ga postavil predse.

Kovček je stal pred njim, medtem ko je on stal strogo zravnčan, kot kakšen vojak na straži, in zrl naravnost predse. Niti trenil ni, ko se je ob pisku njegov obraz kakor tudi vso telo prepolovilo, razcepilo, razprlo, nato pa je začela vsaka polovica potovati v svojo smer, dokler ni izginila v nič, metem ko se je med njim razpirala praznosta hodnika, v katerega je potisnil kovček, ki je zdaj napredoval po njem, se nato ustavil pred vrati z napisom CSD Lendava, kjer je roka pritiskala na kljuko in že si je utiral pot po naslednjem hodniku obdanem s pisarnami, na katerem so postopali različni ljudje. Kovček se je ustavil pred eno izmed pisarn na levi strani, nato se je spet pojavil on, ki je stopil mimo njega ter vstopil v pisarno, kjer je za svojo pisalno mizo sedela mlajša ženska in si z ramo in brado ob uho pritiskala slušalko, medtem ko je na zajeten kup odložila dosje, ki ga je še prej držala v roki. "Res je. Drži," zamomlja v slušalko. Nato zastane in se obrne proti njemu, ko ga zagleda, se ji oči opazno razprejo, obraz pa spreleti trzljaj, ki sproži plaz besed. "To je res strašno. Jaz bi vam svetovala, da zadevo ..."

Čarovnik je z roko pokazal na rjav kovček, izrekel čarobne besede, malo počakal, nato se je sklonil, prijel za zadrgo in ga v enem potegu odprl. "Iz njega so se najprej vsula skrbno zložena oblačila, zatem pa je ven padla še ženska," je razlagala Ana. V embrionalni drži je obležala na kupu oblek, kakor novorojenček velikan še v svoji posteljici. Njen krik je pre-rezal popkovino tišine, ki se je držala groze. "Oči, njene oči, so bile povsem bele," je s trepetajočim glasom pripovedovala Leonidi. V povedi njenega pogleda ni bilo končnega ločila, zenice. Trik je spodletel. "Ženska je bila v nezavesti ali pa mrtva," je še rekla, potem je malo pomolčala, preden je nadaljevala s svojo pripovedjo. Čarovnikova asistentka je nosila sprevrženo masko Dolores Novak, čarovnik pa je bil zakrinkan v grimaso njenega moža, v njenega direktorja – Janeza Novaka. "Prav zameglilo se mi je pred očmi, zdelo se mi je, da ne vidim prav," je razlagala vse bolj odsotno. Ko sta se direktorja znova zravnala sta se ritensko umikala nazaj v uro v obliki planinske hiške. Vratca so se za njima zaprla in kazalci na številčnici so se začeli vse hitreje vrteti, da je že bila videti kot vrtinec. Zamisljeno je zrla v skodelico s kapučinom, malo prej ji ga je prinesla Leonida, po katerem je vse hitreje sukala žličko, medtem ko ji je pripovedovala, kaj se je zgodilo v njeni pisarni. Leonida ji je sočutno na ramo položila roko.

Roko, ki je obvisela čez rob, je prijel za zapestje in jo kakor, da bi šlo za del lutke, zložil v notranjost kovčka. Nato je prijel za pokrov, ga poveznil čezenj in ga z vso silo se naslanjajoč nanj počasi zaprl z zadrgo. Nato je vstal, si poravnal oblačila, izvlekel dolgo plastično držalo in se odpravil iz sobe, vlekoč kovček ob svoji levi strani.

Coklaš

“Znaš, ka pa san te napravo? Te san se pa stavo. Stavo san se pa počakal, ka so se cajceki tüdi stavili in bila sta dva, oba sta staupila iz avtoja pa šla prauti meni. Gledal san, kak sta narepenčeno kokautala prauti meni. Kumaj san se zadržaval, ka nejsan počo v smej. Vse se mi je rosil vezir na čeladi, e. Ve pa mogel bi jiva viditi, tak sta šla prauti meni kak kakšiva kokauta na küro. Če bi tüdi tü, tak kak meksikanci organizirjali kokautje boje, bi komaut ta pasala, e. Pizdo, bi še lejko na njüf račun zaslüžo. Prav se jima je vidlo, kak jima med potjau greben rastie, jebote glupa pajkana, e. Pa ka je bilau tau, dvajsti metrov razlike med menof pa njima, tan, kak sta se stavila, tan, kak ide stranska paut z glavne ceste na njivo, ali trajalo pa je, kak da bi z varaša peški šla v vies.”

– Ka pa je zaj? Si se svado?!

– Muli se.

– Ka se zaj nekaj fkrej obračas? Do zdaj si naji tü nekaj prepričaval in nadiral –

– Ugotovjo je, ka je som sebe v drek porino!

– Ja, što pa drugi! Pa tau še žijvi baug nej vido. Nekaj tak glupoga –

– To se jemi je zej gveralo. Karma, jebiga.

– Ka, že pa boš začal s ten? Ti pa ta prejkprokleta karma. Znaš ka mi ta beseda že na kurec ide. Tak si kak baba, vse stalno tau pofukano karmo melejo, gda se kaj zgodi. Kakša kurčeva karma, toga nega. Če bi bijla, te bi že eni redno porcijo mogli nazaj dobiti, nej?

– Jezošmarija, smo pa nekši občutljivi gnes. Moš pms? Što je zej tü baba?

– Ti jaz dan pms, po tej tvoji prokleti prleški gofli. Ve pa znaš, ka mi ta karma že pošteno najeda.

– Že vredi, že vredi. Nema se zej tü. Viš, ka ovi že na vühe vleče.

– Okej! Čüj tij tan odzaja, kak za boga ti je uspelo sebe tak zajebati?

– Nič, zgledne ka neva z jega več nič vün sprovila. Tiho je kak grob.

– Ja, grob. Grob, ka si ga je düplin, sam skopa. Pa tau nemreš vrvati.

– Si mislo, ka lahko samo tak z nojdva norca briješ? Pošteno si se vreza.

– Zaj si pa več nikaj nej močen, a! Prle si pa se tak repenčo!

– Kumej sma te v avto sprovila, drja pa cuka si se kak, da bi meja epileptični napad. Zej pa –

“Kak vidite se je vse samo še poslabšalo. Z ženof več ne veva, kaj naj napraviva. Fejst rada bi mu pomagala, veste. Ampak ne veva kako. Zdi se nama, da sva že vse, kaj je v najinih rokah, se vam ne zdi tako, ali pa imate vi kakšen predlog?, že storila, tako se nama vsaj zdi, ali se motiva? Vi povejte. Njo je sram, ni si upala sem. Pravo sanj ji, pa ka de te sram. To ni nikakšna sramota, če želiš pomagati. Te stvari se itak vsepovsod dogajajo. Tu skoraj ni hiše brez te kaštige. Jaz sem pa vseeno prišel, ker toga več nemren gledati, pa pravila mi je, kama boš hodil, uni nam nemrejo nič pomagati, to moramo sami rešiti, samo jaz tega

več nemren gledati, zato pa sem prišel, da bi mi, da bi nama svetüvali, kaj narediti in kako naprej. Veste, rekel sem ji, oni imajo sredstva, torej vi, oni imajo ukrepe, oni lahko ukrepajo pa magari ga dajo v Ormož, makar ga daste v Ormož na zdravljenje, samo da se mu pomore, to sem ji rekel. Ker tak enostavno ne more iti naprej, tak nej. No, te pa sem ji prav povedal. Kaj? Brez njegovega dovoljenja ne bo šlo!? Ne bojte nauri, no! Eh, te pa je to itak vse brezveze! Kje pa bi on podpisal, da se ga hospitalizira, ge pa, on? Nikoli! Pravim vam, nikoli! Nigdar! Saj se ne razburjam! Kaj pa govorite.”

“Enostavno se nejsan mogel fčakati. Gda sta končo priškrabala do menie, prav se jima je zadovolstvo risalo na facaj, tisti zaj pa sva te jebote ksiht, vsakšo potezo, črto, nianso toga bajnoga čustva, san jima jasno vido zarisano na obrazaj, pizdo, tak je zglednolo kak tiste malarije blaženih svetnijkov v cierkvi, te san pa jaz zakurblau mojega Kawasakija in jima spizdo tik pred nausom. Prav si lejko predstavlam, kak sta se jima nausa povasila dol do poda, kak da bi bila slonja rilca, pa kak sta tisti svetnijški sliki fküp spadnoli v tiste čačkarije, ka jih je ov Pakaso ali ka je že bil, kracal v Španiji ali ge že. Ka, ne vrvleš mi? Če pa rej-san! Tau je čijsta boža istina! Prišežem pri mojen Kawasakiji, jebote. E pa ka boš zaj nekaj palamudo. Spij že ednauk te špricar, ka ga pacaš tak dolgo, ve pa neje riba. Gela, prinesi še eno rundo. Ka nekaj mahüjčeš kak krava z repom, enoga boš še ja spil, tüo boj, ka boš se nekaj naurega delal, sedi se nazaj. Isto, Gela, ja, še ednauk dva špricara pa ne šparaj z vij-nom, što de samo slatino žliepau. Če ti pravim, tak je bilau, tak pa nikak inači. Ge pa bi me daubila, doklerč sta njeva pribežžala nazaj do avtoja pa ga vüjžgala, te san jaz že bil v drügi viesi. Kama san se odpelo? Pa znaš tak kak stalno, v Göncovo ulico, tan te ni baug ne najde, če pa že pa maš zadosta stranskih poti, ka lejko spijzdiš. Ve pa znaš, ka jaz nejsan od fčera, e. Kak san si vüpal se prijti? Tij meni povej, kak nej, jebote? Meni bik ne nosi jajca kak tebi. Ka se nekaj kujaš. Pij. Ve pa nejsan nauri! Ka tij me maš za blesavoga ali ka? Eh ge pa. Za gostilno san parkejrau, tan pri živi meji, tan kak vsi veški odijo v oštarijo. Tan odzaja, ja. Ge pa me tü najdejo, stoposto me zaj iščeta na glavni cesti. Mijsliš, ka bi bil tak nauri pa bi po glavni dele pičo. Glupi cajceki. Stari, samo to bi mogel viditi, kak san jiva nasmodo, gledala sta kak teleti v nauve dveri. Redno, san jima zakado. Püsto san jiva dobesedno v megli. Nedo uni mene jebali, jebote. Tü se zna što je Coklaš. Ka pa te, ve pa vijdiš, ka man obütu?! Brez toga jaz nikan nejden, to je moj, kak se že pravi, aja, točno, to je moj zaščitni znak. Moja blagovna znamka. Tüo boj, ne bluzi. Pa ka boš se zaj nekaj pametnoga delal. Ne pametüvli, čüj! Ka? Koga? Kak z njimi vozim? Lagano, stari, lagano. Že lejta jih nosin, tak ka smo že eno. Zraščeni smo stari. Pizdo, z njimi bi lejko šprintal pa bi te prehijto.”

– Što bi si mislo, ka znaš biti tudi tüo in mieren. San že mislo, ka boš cejlo paut do postaje takši cirkus zganjal. Ali glej ti jega.

– Nej ti niti na kraj pometi ne pride, ka bi slučajno kozlo po zodjih sedežih, takši kakši si, se ne bi čüdja. Eni to namerno, gamat jebena!

– Si čuo, samo probaj. Samo probaj hrgausati tan odzaja, teš ga ti vido vraga! Ti lisice še bole stijsneva.

– Mater se držiš kumravo.

– Glej, kak odvräča pogled. Pizdo, tak munjeni majmun, pa naji je vseeno nasrau. Tau lekcijo si baumo vsi, tak ti, kak müva, zapaumnili.

– Še posebno ti.

– Znaš, ka ti čuza ne vujde?!

– Izpit pa ti tak al tak ide, mislin, ka ti je to jasno, ali?

– Valda jemi je jasno. Gledaj, kak gleda. Čista je poparjeni. Tak kak kopriva. Dečko gnes je nej gljij tvoj dien.

“Mislim, samo pravim vam, ka ne bi šau. Sam sigurno ne. Ni nikakšne druge opcije? Hudo nasilje, če bi bilo? Nad kom? Aja, da bi bil nasilen nad nami in okolico?! Ne, to še zaenkrat ni. Samo vidite, da ga ne moremo ladati. Razgraja, to že, ali nikaj takšoga. Samo za njega se gre, sam sebe ogroža, ali kak naj pravim. Postal je že nemogauči. Za njega naju skrbi, ka se mu ne bi kaj zgodilo, veste. Mislim, gre se za to, predvsem za to, no, saj tak tudi ogroža druge ljudi, takoj ja, vsekakor jih redno ogroža, če zdaj bolje pomislim, ampak vi niste imeli tega v mislih, gre za to, da vozi pod vplivom alkohola, alkoholiziran, torej pač pijan vozi, fejst pijan! Ne, nej. Ni cejli čas takši. Ovači je dober. Fejst v redu dečko je, resno, priden, mislim delaven, če ne pije seveda. Gda je trejzen pa trebej kaj narediti, te takoj pri-skoči na pomoč, takoj zna, ge pa kaj treba napraviti, pa spozna se na vse, kaj koli je treba narediti. Resno, za vsakšo delo prime, brez ka bi jemi trbelo kaj povedati. Tu mu nemremo nič očitati, kaj se tega tiče je dečko kak trebej, fant od fare, ali kak se že pravi, takše že redko najdeš, ta današnja omladina, eh, pa saj veste, kaj bi govoril in se razburjal, to mi že žena pravi, da se nimam kaj za druge brigat, naš je glede tega res izjema, ma delavne navade pa vse. Tu nemaš kaj praviti. Da bi bil glede pijače tudi tak, ali tu je še hujši kak drugi, stokrat hujši od vse te gnešne omladine. Ko si pa kaj spiije, saj če bi malo, ampak on nima mere, žloka kak konj, pije kot krava, če bi malo, zmerno, tak kak jaz, tak kot vsak normalen moški, ajda te naj bo, tak pa nej, ali če si spiije, to vam pravim, te ga nemremo obvladovati. Te je gran vdaro! Od kdaj? Pa to sem vam že na začetku povedal! To se že leta in leta vleče, samo te je še nekak šlo, mislila sva, ka ga bo minilo, da se bo vred pobral pa nič s toga, čeduže hujše je. En čas sva krivila njegovo družbo, te bi mogli viditi, sami takši kak un, same propalice, sram me je, se opravičujem, da tako moram reči o lastnem sinu, če tak pravin; te pa sva krivila sebe, ka sva sigurno müva kriva, ali zaj vidiva, ka si nimava nič za očitati, tega se ni navleke od mene, ne jaz, nihče od naših ne pije tak fejst. To je že čisti alkoholizem, beteg, kak pravite! To je vse na njemi! Nekaj sigurno je na družbi, ki jo ima, ampak glejte, zavedava se, nihče na silo ne vlejvle v njega, ve pa odrasel je, ni več dejte, zna se braniti in postaviti zase, saj zna, ka dela. No, ko si spiije, ne ve, kaj počne, ampak veste, kaj mislim. Znate nej? Na, tako da me razumete. Koga bi se spremejnili? Ve pa san van pravo, kaj je vse hūjšje z njin.”

“Koga si vido? Ge? Tan odzaja? Jaz ga nindri ne vijdin. Če bi bil tü, bi stauposto pri-juro se, pa mi dal vetra, ka pijem, če vozim pa vse te modrije kak stalno. Če smo že pri pi-jači, Gela še eno ... Ka boš pil? Ka ne boš, daj daj, tüo boj! Pa ka bluziš. Daj ne skači, ka te v cole skladen. Ka boš? Pivo? Eno Laško za jega, Gela, meni pa enoga kratkoga. Ka enoga, daj kar dva. To trbej proslaviti, kak san jin dal po pički, jebote. Pizdo, človik nemre vrvati, kak so tej cajceki hepjeni te pa ka majo nekše školie. Te njihove školie jim nikaj ne pomagajo. Če bi en ostal v avtoji bi me še lejko mogoče daubila, gda bi spelal, tak ka pa sta oba, kakšna düplina pa tau nemreš vrvati, staupila iz avtoja pa šla prausti meni, tü sta pa nej mela niti malo šanse. Tau niti en kelko telko normalen človik ne bi napravo. Ali ka ti praviš? Nej ka nej?! Glupana ka te glava bolij, e. Nemreš vrvati, kak so tej cajceki tupasti, majke mi, e. Te du pa uni nan nekaj ravnali. Meni že nej! Nej ka Gela, tij tüdi tak misliš?! Ka se zaj nekaj vküper vlićieš? Tak si se vküper potegnila kak jež pred lisico, tij lisica. Ve znan, ka isto mij-sliš! Ve jaz tebie dobro poznan, nemreš tij meni ... Nikaj se ne smej tak kak pečeni maček. Gliedaj ti njau. Tau so pa babe, vidiš ti njih, jebote ... Z njimi nemreš, a brez njih pa še stau-krat bole nej, či glij te v nauro pamet spravljajo. Fčasi čist v nauro pamet iden. Kak ne bi pa gliedaj tij te cecke pa tau rit! Ka se zaj nekaj smodiš pa farbaš, ve pa znan, ka ti tau paše. Rada tau čüješ, tau mi vsi znamo, nej Drejč? Dobro dobro, ve pa henjan, nejsan znal, ka si tak zamerljiva. Eh, ti naša Gela. Daj, ka ti častin, natoči si, ka ščeš, tau ide na menie. Nama pa prinesi še vsakšemi enoga kratkoga. Pa ka je to, ka gnes se vsi nekaj otejplete pijače? Ve pa tak je kak, da bi gnes scalino točili ali ka!? Ka nan scalino točiš? No, te pa tüo boj pa pij, pa tij tudi Drejč. Ka me ščeš razčemeriti ali ka?! Če jaz plačan boš tüdi pil pa pika! Man pejneze, ka bi nej! Zaj boš pravo, ka san ti ato nej plačal, ka san ti bil dužen? Malo je trajalo, ali plačal san ti vsakši tolar, vse do zadjoga. Kurc pa vse tau, telko san gučal o tej scalini, ka zaj moren odtočiti. Tij nan samo natoči, kak san pravo. Takoj san nazaj.”

– Sigurno si nesi mislo –

– Kak bi si lejko mislo, ka se kaj takšoga zgodi. Tau si nibaug v najbolje naurih sanjah ne bi mislo. Tau je čista znanstvena fantastika. Sigurno si se hvalo, kakšno risanko si nama napravo.

– Na kunci si se vseeno som v koleno.

– Pizda, sam si se, jebote, pa še kak. Prvo se nejsva mela nika za smejati, sva mislila, če se zvejdi, kak si naju potegno, a zaj, zaj pa mava razlog za smejh, müva se smijeva zadnjiva, nej ti, nej?!

– Kak do se še le kolegi na postaji smejali, ko va jin razložila, kak sva te dobila.

– Od smejha de jih paubralo. Stauposto nama nedo vrvali, do mislili, ka si zmišlavleva, še dobro, ka mava dokaz. Spauscali do se od smejha, tau de stvar leta, s ten sva zmagala, toga nede nišče pozabo.

– Ki pa, toti primer si bodo še leta po ten, ko ma midva že dolgo v penziji, pripovedü- vali pa se smejali kak zmešani. To de grotala ena ovih legendarnih zgodbic, ki de šla iz iz-ročila v izročilo, iz generacije v generacijo.

– Ja, ja, vsakši, ka de delal na tej postaji, de jo znal na pamet. Tisto, znaš, kak sta ga tie pa tie daubila tak pa tak štorije. Stari gnes sva gratala faking legendi.

“Ja to je, ka že cejli čas tak pije. Nej ne pije zaj več, no mogoče, gre se za to, ka – Zakaj smo to do zdaj tolerirali? Ve pa smo jemi šteli pomagati, smo jemi pomagali, kak te nej, samo nikaj je nej hasnolo. Ve pa san vam – Kakši sprožilec? Kakšen povod? Mislite na to, zakaj sem se komaj zdaj oglasil pri vas? Saj sem van pravo, pa ka me vij nikaj ne poslušate?, ve pa za to, ka ga več nemreva ladati pa ka že več ne vejva, ka naj napraviva, nikaj naju ne posluša. Skoz eno uho not, skoz – Kje pa bi kričal, saj normalno govorim, ali?! Vi me ves čas nekaj prekinjate in ene stvari sem vam že stokrat povedal ali san jaz zdaj že čisto zmejšani pa ne ven, ka san van že pravo?! Pa zdaj vam – V redu, se opravičujem, če san zdigno glas. Povod, spet ta povod. Pred nekaj mescami je napravo izpit za motor, niti nama neje pravo, ka ga ide delat, od drugih sva zvedila, te pa si je, ne vem odked jemi telko pejnez, no, saj je šparaven, pa še na črno je nekaj zidarijo delal, znate šušmaro, po domače, no, kje sem že ostal, aja, te pa si je takoj šau kupit motor, ve rablenoga, ali naj bo, težki motor, znate ovoga dirkalnoga. Kawasaki Ninda. Tau je huda mrcina, tau neje hec! Gda je s ten domau prišel, naju je skoraj kap. Žena se je drla, kak da bi, ve tu moram priznati nej samo una, oba sva kričala, pa ka se ti je čista odpelalo, si vö nauri, ka nama na grünt tau smrt voziš! On pa, kot da ni nič, samo je zamahno z roko in tau smrt v garažo postavio in zaj tan stoji, ta gronska smrt. Vsakič me zmrazi do kosti, gda mimo iden. Žena pa tak več nešče v garažo. Zakaj naju je to tako pretreslo? Ve pa vij nikaj ne gledate poročila, nikaj ne štete novine? Na, te pa van je jasno! Ne gre se samo za to, mislim, nisva prestrašena, ker o tem bereva v novinah pa o ten slišiva po radiu in televiziji, znate, stvar je v tem, naš sosed, on je pred leti, no, to je zaj že precij let nazaj, te je še naš bil dejte, hodo je še v osnovno šolo, tak ka ve, se še toga spominja, neje šlo to mimo njega, te je od našega sausida sin, njegov edinec, un se je ponesrečo z motoron, ena ženska ga neje vidla, pa kak bi ga vidla, če se je prinesel kak zmejšani v vas, vzela jemi je prednost, vö iz križišča je zasüknola, te pa ji je direktno v prejdni del prileto, vrglo ga je tak, ka je po lüfti leto, pa te še to neje vse, direktno notri v betonsko soho, si lahko to predstavljate?, kosti v njemi je zdrobilo. Gda so ga gor pobirali, so pravli, ka je bil kak vreča pšenice. Vidim, da vam ni vseeno. Mene, naju z ženo je strah ravno tega. Znete človek na motori nima nobene zaščite, v avtoji je človek notri, ma vse te erbege pa vse to, če nej drugo ga vseeno ohišje obrani pred hudimi, čeglih, če je huda prometna, tū nega spasa, tau znamo vsi, ali človik je v avtoji vseeno staukrat bole varen kak na motori, tan ga nič ne ščiti, tan je čist izpostavljeni. Naš pa se še pijan vozi, nikaj ne misli, na motor te pa po gostilnaj, da bi jemi gran v tau nauro pamet vdaro, eh! Pa nejsan prišel, ka bi jemi motor krej vzeli. Nejde se za motor, no za motor tudi, ampak – Trebej ga k sebi spraviti, odvaditi od pitja, zaradi tega sem prišel pa saj sem vam to – Ne vem, zakaj bi še enkrat s tem začel.”

“Što van je te lokal delal, ve pa vse je nekaj razštelano, nikaj je nej vglij, same nekše grabe pa lükje pa škarpe, ka se človik vsešieri spotejče. Tie majster sigurno nej še poštenih col vido, voservage pa stauposto nej, pizda jemi čorava, zidarska žlica je za delo, nej za jesti. Ka zaj? Ka mizar je tüdi? Stauci so tudi nekši zabogajega. Ka praviš? Koga? Nekšoga slaboga si tau natočila, ka maš tau nekšo žegnanovodau? Nikaj se ne križaj, toči tak kak trebej. Nej Drejč katijpravišnatau? Ge zavruga pa je un? Kama je odišel, ve pa še je ravno tü sedo! Ve pa znan nej izpareu, ve pa znan nej vampir, ka bi ga ta blagoslovljena voda, ka jo tij točiš ... Odišel gda san jaz šau na šankrejt?! Prejkprokleta podlasica zmrdana, de že un vido pičkajemičorava eto maš, obdrži, nikaj mi ne davli nazaj, tüo boj, iden jaz tüdi. Ajdbok! Te stube so tudi za enkurac napravlene ... Eh, tüo boj Šandor, ka ti enoga krožnoga prikelin pa te boš tij vido zvezjde. Brigajsezasebiepizdotičoravo. Zaj si pa močen, ka si nej sam, buzo en. Ka pa je zaj tau! Koji kurac, što vpizdomaterinočoravosijedrzo ... Paprejkprokletopizdotijebenokuracpavse, što za boga mi je šau motor spizdo, da jemimater ... Pa tau nej več ried, pa ka si eni mijslijo, ka lejko vse, ka lejkomenie, Coklaša v glavo jebejo, pizdo jim jaz že dan po pički! Do uni že vidli vraga! Ve pa tü san ga prislono, ve pa nejsan čorav, pičko ti čoravo, jebeno. Pizdo, što si je le vüpal! Staukratbokibogme v cole ga skladen, zmulčan ga, gda ga v rokie dobin, naj samo zvejdin, keru pesjansvinski je tau napravo pizdojemijebeno-materno! Zaj zaj zajzajpasan lagoji zaj. Pizdojemimaterno, jin že jaz dan, do že oni vidli, što je Coklaš, do že vidli, ka se z njin samo tak nej za špilati, nej tak nej, jebote! Takženej jebojimbogajebenega!!! Halo, ja. Me čüjete? Halo, san daubo policijo? Če san policijo daubo? Policijo? Ve pa če san policijo daubo, tau spitavlen?! Ja! Te pa v redi. Ja. Tü Goran Škrabanov iz ... Zovien, ka so mi. Zovien, ka so mi motor fkradnoli. Motor. Kawasakija. Kawasakija Ninja 650. Bejlordeči. Pa tü. Ve pa tü pri Akapulkoji. Ja, pri gostilni Akapulko v ... Ja. Pa ka te jaz znan gda, zaj, ve pa zaj san kumaj vido, gda san štel domau iti, te san opazo, ka ga nega več. Nej, pa vse okauli san pogledno. Nekši. Nej nej. Nekši vrag mi ga je spičkal! Dobro. Dobro. Pravite, ka je ena patrolija čist blüjzi. Ja. Super. Tü vas. Dobro. Seveda. Pa tü vas počakan. Dobro, naj pridejo. Počakan jih jaz tü. Dobro. Pa tü na parkirišči pred gostilno jih bun počakal, ve pa mo se najšli. Vredi. Vredi. Ajde, bok! Jebote i policija, gda jih nücaš te jih nega nidri okauli. Pizdo jim čoravo. Da bi znal keru kauvran kurčevi si je vüpal spičkatu mojega Kawasakija?! Da jim jebenjebenomater, jebote, e. Zaj pa to sčakavanje, e pa tau nej ried, pizdomaterino. Prejkprokleta, naj ide vse k vragi! Pa tau nej za svejt! Pa pravila, ka so blüjzi, ka za boga je za njih blüjzi, jebo jih vragmater!

Na vidiš ti jih. Pizdaj jim čorava. Uni se ti pripelajo kak gospoda. Še dobro ka nejsogasilci, če bi tak delali, te bi že zdavnaj vse pogorelo. Tau so ti tej javni oslužbenci, tan se nikomi nikan ne midij, plača je stalna, delajo pa, kak da bi bili stalno na kavi, pička jim kurčeva. Pa ka zaj do se zmigali iz te Škode ali do late tesali ali ka je zaj tau. Gledaj ti njih, ve pa nekaj zgleda bau, gospoda so se odlaučili priti iz svoje kočije, jebote. Pa ka zaj bauta demonstrejrala počasno hojo ali pa nordijsko, ka bole hladno pa počasi nemreta iti prejkprokletiva cajceka. Pa tau nemreš vrvati. Pa ka si tij nauri. Eh, pa tau nej za svejt. Ja, jaz san te. Jaz san vas zvau. Nekši baug mi je motor spizdo! Ka se mi slučajno otked poznamo? Nej? Kakši test alkoholiziranosti? Vama slučajno vozin ali ka? Motor so mi ... Nej, ne bom fudal,

nej ... Pa če motor ... Jaz vaji prvič vidin. Koga, pa ge, pa što tau dela, ge bi vama jaz z motoron vujda val pa tau nišče ne dela ... Ka je zaj tau, au, dol zemita te lisice. Kama me zaj vlečeta? Jaz nejsan nič napravo. Meni so motor fkradnoli!”

- Še dobro, ka se je vse tak zasūkalo.
- Ja, nama v korist. Tau pa je bijla sreča.
- Za los. Za mišjo dlako se je vse zišlo.
- Za mišji kurac stari, za mišji kurac.
- Ti pa toti tvoj mišji kurac. Češ kej povedati, Japonec?
- Da bi te gran! Koji kurac boš se ti o kurci kurčil! Ti, ka si ga s pinceto za obrvi mečeš!

Tau ka man jaz so gedore, jebote.

- Zej si pa začno z osnovnošolskimi vici, si to na zodji stroni svojega malega preštjo?
- Tin jaz preštija riebra, če boš še dele takše sekal!
- Vidin, ka nesi gnes za fore?! Pa bi mogo biti. Kej takšega kak gnes neš doživjo vsaki den.
- Pa ja, tau maš tudi praf.

Kon za vraga si nama spizdjo? Takoj za tebo sma blo. Samo ena mala ves, vse drugo pa glovna cesta. Kon si se potühno?

– Kama zaboga si nama kidno? Vse sva prevozila pa te nigdi nejsva najšla. Stauposto si nama spijzdo v vies, pa se tan negdi skril, te si se pa nazaj odpelo. Inači ne ven.

– Sikak, ovači ne ide. Samo vseeno si si mogo nejti fejst dober plac, ki si se skrijo, ka sma vse prevozila. Vidla bi te.

– Napako sva napravila, ka sva se naprej po glavni pelala, morala bi takoj v vies zavinauti. Nej sva si mislila, ka bi ta šau, ali zgleda ka si. Prekesno sva se obrnola.

– Smo že tü. Parkirej kar napre pred postajo. Veš, gnes morema še enkrat vün.

– Točno, na te pa je rejsan najbauše, ka ga kar tü pistin.

“Da me boste razumeli, kako hudo je vse skup, vam moram povedati, kaj se je nazadnje zgodilo, zdaj je res bila, kaj kaplja čez rob, zdaj je vse prejk kiji pilo, če se tak izrazim! Prejšnji petek sva z ženo šla, zdaj hodi vsak večer, doktor mi je predpisal, pa saj ne bi, a žena vztraja pa še za njo je dobro, pravi, potrebno se je gibati; no, prejšnji petek sva šla na svoj standardni sprehod, veliki krog, to je okrog vasi, včasih tudi ideva manjšega ta je samo do makedama pa nazaj, to greva takrat, ko imava preveč dela, pač človek ne more vse, saj razumete?! In greva ti midva po najini obični ruti, pa ko sva se vračala, pravim jaz ženi, ravno sva bila nekaj prek polovice najne ture, tik pred gostilno Akapulko, nekši žieden san gratal, pa se mi je pivo –, pravin, predlagan ji, daj odi, ideva si nekaj spijsa. Seveda ni bila za to in ker sem vztrajal, je pravila, ka naj grem sam, bo se ona kar sama domov sprehodila. Te pa mi ni preostalo drugega, da grem sam, ni zgledala jezna, mislim da se je še nasmejala, tako bo ja, celo potrepljala me je po rami, daj idi si v miru enega spij, zaslužiš si ga, tolko doma delaš, zakaj pa ne bi šel. In sem šel. Ko ti jaz pridem v gostilno, gledan, kama bi

se seu, te pa znate koga tam zagledam? Koga le, njega, našega, tam za šankom, pijan kak cota. Un ti ga je tan fajn lepo sedo pa ga žlokal z Likačekovim Drejčom. Oba sta ga že imela precí pod kapo, zibala sta se kak ploveka na reki. Že me je melo, ka bi kcoj stopil in ga iz oštarije zvljekel, ravno san že proti njima zakoračil, te se mi je pa pred očmi izrisalo, kako bi to zgledalo, jasno mi je gratalo, ka ne bi nej njemi nej nan pomagalo, vsen nan, nej samo njemi, bi napravo sramoto, pa itak ne bi melo nobenega haska. Nazadnje bi me še ge vdaro, saj ne da bi me kdaj tepel, ali nikdar nevejš, ko ga je človek tak pošteno nadelan pa posreduješ, te lahko znorej. Zato sem se te preprosto obrnil, mislim, ka me je Drejč vido, gda san šau, naš me ni vido, najina, moj pa Drejčov pogled sta se srečala, spominjam se kot, da bi bilo včeraj, blejdo je gledal, kak da bi samo Matildo s koso vido, ka si je le mislo?! Obrno in odišel sem, čist san pozabo na pijačo ali mi neje bilo več za piti, več ne ven točno, skratka odišel san skozi zadnja vrata, ka bi šel po bližnici domov, tam med živo mejo, kak jih večina hodi. Ko sem prišel do žive meje, takrat pa, takrat pa ne boste verjeli, kaj tam zagledam, tam je stala njegova smrt, te prejkprokleti peklenski stroj, njegova kurčeva Nindža. Tau gronsko stvar san že od fsega začetka milijonkrat prestvoro ali te san jo še staukrat bole. Že san mimo stopil, mislim, da sem naglas preklinjal, te pa mi je nekaj na pamet prišlo, obrno san se in nazaj stopil. Veste, kaj sem se spomnil? Nekaj čisto norega, no, kak na to gledaš. Dobil sem idejo in evoga izvedel sem jo. Prvo me je še, te, ko sem klel na glas, prešinilo videnje, fejst podobno nočnin moran, ka jih man, odkar si je nabavo to smrt na potačaj, kak se naš ponesreči z motoron, naj me vrag, ali prav san vido, kak se pijan pela z gostilne, te pa zgibi oblast nad motorom in se nekam zakajla, prav čuto san, kak san ga dvigno, bil je kak vreča pšenice, grozno, no, te san pa daubo te preblisk, keroga san te sledi izpelal. Kot sem vam pravo, že san bil mimo motora, na glas san ga prestvorjal kak sam gran, te pa san se obrno in šel nazaj. Prijel sem ga v roke, težka stvar, in ga začel potiskati skozi ozko pot med živo mejo, glij za glij je šau skoz. Potiskal san to gransko smrt skozi ozko paut med živo mejo. Znate posvejtilo se mi je, ve znan, ka de se van to zdelo fejst smešno, že vas praf vjedin, kak te se mi smejali, sigurno te me meli za norega, liki; no, skratka posvejtilo se mi je, ka bo najbolje, da mu motor skrijem, mislim, da ga odpelam domov, te se vsaj nede mogel ponesrečiti. Kaj sem rekel, že se vam riše nasmešek na obrazi.”



Dijana Matković

Dijana Matković (1984), pisateljica, esejistka, urednica in prevajalka. Leta 2013 je izdala žanrsko hibridni prvenec *V imenu očeta* (2013), za katerega je bila nominirana za prvenec leta. Ob izidu knjige je z glasbenikom Igorjem Matkovićem pripravila literarno-glasbeni nastop v Kinu Šiška. Objavlja v večini slovenskih literarnih revij, prevode pa v revijah in časopisih na prostoru bivše Jugoslavije. Trenutno končuje zbirko esejev o iskanju izhodov iz sistema in vlog, ki nam jih odreja družba.

• Foto: Boštjan Pucelj

V imenu očeta*

*"i am divorcing daddy – dybbuk dybbuk
i have been doing it daily all my life
since his sperm left him
drilling upwards and stuck to an egg."*

anne sexton, *divorce, thy name is woman!*

v imenu očeta

začne se takole: tvoj čale, tvoj foter, tvoj oče, tisti, ki je povzročil tebe in še nekaj drugih, je odličen šofer.

piše se leto 1992. spiš v nekdanji zakonski postelji svojih staršev. skupaj z mamó. ne veš, zakaj je tako, ampak tako je. temna noč je, taka noč, zaradi katere majhni otroci zaspijo. potem se odprejo vrata in vstopi on. zdi se ti, da še vedno spiš. mama in čale se začneta zbadati in zdaj več ne spiš. ampak ne smeš pokazati, da se je kaj spremenilo. kajti nekaj čudnega je v zraku, nekaj, česar še ne poznaš, zato moraš biti čisto pri miru, povsem kot kamen, povsem, *kot da te ni*. neko gibanje se prične, postelja se trese, ampak ti si še vedno pri miru, ti še vedno ne obstajaš. mama stoka, čale ne stoka. in tako nekaj časa. dokler čale ne vstane in gre v kopalnico in mama urno za njim: "jesi se toga naučio kod nje?!" voda teče. voda teče. slišiš čaleta, ki odkoraka. *tvoj čale vedno odkoraka*. potem je samo še mamino dihanje, ki se počasi umirja, in spet nazaj tema. toda večja kot pred njegovim prihodom. taka tema, zaradi katere majhni otroci več ne morejo zaspati.

morda je še vedno isto leto, morda kako kasneje, ne spomniš se in ni važno. majhna si. "nemoj da me zoveš, kad sam kod kuće," ti pravi čale. ko tvoj čale reče "kuća", misli svoj novi dom. z novo ženo in dvema še manjšima otrokoma. "tvoja mati je kurva," ti pravi čale. tvoj čale te včasih vzame s sabo na izlet, ti si njegova skrivna afera med delom, vozita se naokoli in se smejeta, ko se pači in kaže, kako tvoja mama vozi avto. tvoja mama je izjemno slab šofer. "tvoja mati je kurva," ti reče čale.

"znam ja, zakaj boš zapustila službu," ti po telefonu reče čale. "ti ne možeš da prihva-tiš, da ti neko komanduje." "ampak, oči, če sem nesrečna," mu rečeš. "ti samo misliš, da si nesrečna," reče on. "dodi ti kod mene kući, sve ćemo mi to srediti." ko tvoj čale reče "sre-diti", razmišlja, kako bi te predručal, da ne boš več *narobe*, ampak *prav*. "moja žena će ti skuvati kafu," ti reče. ko tvoj čale razmišlja o tebi, ne vidi vprašajev, ampak en sam klicaj. včasih se poheca in pravi: "sve je to samo život, ko ga jebe."

tvoj čale je odličen šofer.

* Izbrane kratke zgodbe Dijane Matković so izšle v zbirki kratkih zgodb z naslovom *V imenu očeta* (Goga, 2013).

posttravmatski stresni sindrom

dedek je na mino stopil šele po drugi svetovni vojni. šele po ozni. mina ga je čakala doma, ko je odprl vrata prostora, ki se ni skladal s kasarnami in sobami za zasliševanje. kam v hiško, nared za povijanje otrok, naj spravi svojo udeležbo v izvajanju zla?

leta dolgo je dobival navodila. denimo, zašij moža ženske, s katero spi naš nadrejeni. take stvari. in dedek je to storil, ne samo enkrat, tudi ne samo dvakrat. sprašujem se, koliko nedolžnih je poslal na odstrel in s tem odredil njihove zgodbe, posledično pa tudi svojo in potem še sinovo in potem še mojo, ker, kot pravim, dedka je mina čakala doma. nihče ne kroji tujih usod, ne da bi s tem vplival na lastno. kot bi njegove tresoče roke ob izvajanju ukazov napovedovale neko notranjo eksplozijo, ki se ima še zgoditi.

namreč, nekega dne je pobegnil, pustil za sabo vojaško obleko, prišel domov, legel v toplo posteljo k svoji ženi in se v trenutku, ko sta se njuni telesi prepletli, zavedel: od zdaj naprej lahko zdrži vse, kar mu življenje prinese, razen lepote in nežnosti.

kako je čale zapuščal mamo

čale sedi na robu sedežne – s slušalko iskrinega stacionarnega telefona ob ušesu – in s hrbtom varuje pogovor pred mamo, ki v kuhinji ropota s posodo.

ti ležiš pod klubsko mizico ob sedežni in si iz vzorcev na lesu ustvarjaš lastno 'životinjsko carstvo'. tisti vzorec levo je zebra v teku. en teden nazaj je bil tiger, ampak danes je zebra. ker so zebre bolj prijazne od tigrov. vzameš zelen flomaster in zebri narišeš dolg, košat rep.

mama stoji na prehodu med kuhinjo in dnevno sobo, z ledenim pogledom zre v čaleta, tako ledenim, da se temperatura v hipu spusti za nekaj stopinj, ampak čale tega ne opazi, on gleda nekako razneženo v svojo desno copato in šepeta v slušalko.

"važi, dočiču," tiho reče in odloži.

"s kim si pričao?" zakriči tvoja mama, ki še vedno stoji na prehodu, zdaj že vsa zaripla v obraz.

"šta te briga, s kim sam ja pričao," pravi čale, vstane in namerava odkorakati.

tvoj čale vedno odkoraka.

"jel ona tvoja kurva, je li?" vpije mama in besno opleta s servieto.

"pa koji kurac tebe briga ko ..."

mama se požene proti telefonu in pritisne tipko za ponovno klicanje.

čale se sunkovito obrne, potem vleče telefon iz maminih rok, ampak mama ne popušča, zato jo z vso silo odrine, da jo odnese kake tri metre nazaj. trenutek za tem v steno leti rdeč iskrin telefon. z žico vred.

“idi onda njoj,” s histeričnim, napol jokavim glasom vpije mama, “šta radiš tu?”
“idem,” mirno odvrne ćale, odpre vrata in jih z vso silo zaloputne za sabo.
mama gre za njim po stopnicah. “proklet kurbir,” se dere, “jesam to zaslužila, a? to sam zaslužila!”
pustila je odprta vrata. tvoja sestra v spodnjem nadstropju nabija *pearl jame*. z dovoza je pravkar speljal avto.
ležiš pod mizo in gledaš vzorce na lesu. malce pomisliš, potem vzameš flomaster in zebri narišeš velike, rdeče oči.

zapuščanja

ko hodi iz šole, se nima kam umakniti. ena sama pot vodi do doma: mimo trgovine, v kateri si trume otrok kupujejo sladkarije, mimo cerkve in župnika, ki se ga boji, ker ji zagotovo lahko bere misli, čez most nad reko krko in fanti iz rafting kluba, mimo blokovskega naselja do vrstnih hiš, kjer – poleg njene mame, sestre in nje – prebivajo zgledne slovenske družine z ličnimi vrtički.

“bosankaaa, smrdiiiiš!!!”

metod hodi za njo vse do blokovskega naselja. vse do tam pospešuje korak v upanju, da ne pride vštric z njegovim. včasih jo kljub temu dohiti, prime za rit, se objestno zareži in steče dalje. pred nekaj meseci jo je za rit zgrabil vpričo župnika, ki je ravno krenil iz cerkve proti zakristiji. župnik ni rekel nobene, le pogledal jo je, kot znajo pogledati samo župniki, distancirano in hkrati vseprisotno, prebadajoče in hladno, in od tedaj se župnika boji, ker ve, da bere njene misli, njene misli pa so umazane.

“bosankaaa, smrdiiiiš!!!”

ko pride domov, se zapre v sobo in piše dnevnik. mama se dere pred vrati njene sobe, zato nekaj časa ne more pisati. mama je jezna, ker ni obesila perila. “pa pejt unmu, če vas bo maral, ko vas je že zapustil!” mama je jezna, ker je z dvema otrokoma ostala sama.

“če vas bo maral, ko vas je že zapustil!!”

do tiste noči, ko bo tiho, da koga ne zbudi, odprla vrata svoje sobe in odšla brez slovesa, bodo minila tri leta. odšla bo z nahrbtnikom čez rame in vokmenom v ušesih, dnevnik pa bo skrbno skrila pod preprogo v sobi. tam ga bo kljub izvirsnemu skrivališču našla njena mlajša sestra, ki bo v sobi iskala kakršnokoli sled za starejšo. v navdušenju nad odkritjem bo mlajša najprej hitro listala strani, dokler se ji prsti ne bodo ustavili na strani, kjer se je kemični svinčnik starejši sestri najbolj globoko vtisnil v papir:

TEBE JE ZAPUSTIL.

TEBE JE ZAPUSTIL.

TEBE JE ZAPUSTIL.

karma police*

v resnici ne vem, kdaj se je začelo. vsekakor davno, preden sem prišla na svet. morda takrat, ko se je dedek vrnil iz ozne in je prvič prijel flašo žganja, ki je potem ni izpustil vse do svoje smrti ob začetku jugoslovanske vojne. ob vsem hrupu tistega časa je dedek odšel tiho in neopazno, kot bi skočil v trgovino po štruco kruha. *pridem takoj*. babica je ostala sama, kot je bila sama od nekdaj, zdaj s pištolo pod blazino, "jer nikad ne znaš, ko bi mogao doći". od dveh sinov, ki ju je dedek pustil za sabo, se je prvi s pokanjem šal pretvarjal, da v žepih nima kamnov, ki ga tiščijo navzdol, drugi jo je ucvrl naravnost v armado srbske vojske, kjer je morda našel boljšega očeta.

o maminih ni kaj dosti za reči. dedek je bil nedotakljiva trdnjava ponosa, babica krhka ženska. umrla je od rakave razjede, ki jo je povzročil njegov ponos. njuna hči je od devetega leta dalje vsak večer sedela za hišo, jokala od izčrpanosti in preklinjala neskončne hektarje zemlje in mukanje krav v hlevu in odhod matere, ki jo je pustila samo. jokala je, dokler ni postala nedotakljiva trdnjava ponosa, špartanska bojevnica hladnega pogleda, ki je nič več ne more zlomiti.

ja, najbrž se je tam začelo. in se v burnem tornadu nadaljevalo, stopnjevalo in zapletalo.

ko danes tipam svoj utrujeni trebuh, druge ljudi in debelino neplačanih dolgov, mi je moja vloga povsem jasna. jaz sem vmesni člen v dolgi verigi življenjskih zmot, ki bo štafeto postal naprej.

bi sploh lahko bilo drugače?

v bloku

v bloku diši po pečenem kruhu. na moji levi, na moji desni in pod mano – v treh stanovanjih, ki obdajajo mojega – živijo stare gospe. le stanovanje, ki je nad mojim, mi je uganka. ne vem, kdo biva v njem, ga pa vsekakor slišim. denimo, ko se obrne v postelji. posteljo ima naravnost nad mojo. ob dveh zjutraj, ko navadno še bedim, berem, gledam televizijo, skušam zaspiti, slišim obračanje te neznane osebe, ki jo očitno prav tako pesti budnost. če je stara toliko kot gospe, ki me obkrožajo, morda ne spi zato, ker stari ljudje tako ali tako bolj malo spijo. kdo bi vedel. vem samo to, da v treh stanovanjih okoli mojega živijo stare gospe. zelo stare gospe. včasih jih srečam, ko se počasi opotekajo po stopnicah bloka. ustavim se in pridržim vrata. pogovorom se izogibam. preblizu so, da bi jih lahko pozabila. vsak šum, vsak ropot, vsako snidenje bi me spominjalo na *njihove zgodbe*. tega pa nočem. za tem, ko izrečem svoj kratek 'dober dan' in mi počasi odzdravijo, urno stečem proti kolesarnici, kjer osvobodim svoje kolo in dobesedno pobegnem proti mestu. o starkah iz svojega bloka tako ali tako vem že preveč: *čisto vse živijo same*.

med vožnjo proti mestu, v nasprotni smeri od sončnega zahoda, skušam odriniti misel, ki se mi ob srečanju z njimi navadno porodi. to, da nas koncu poti vse čaka isto: občutek sramote ob zavedanju, da svojega telesa ne moreš več nadzorovati, osamljenost, ker moški tako ali tako umirajo prvi, nemoč, ker pred smrtjo ne boš uspel razrešiti vsega.

"ja neću da umrem," je babica rekla mojemu čaletu, svojemu sinu, "dok se vi medusobno ne složite."

vseeno je umrla. in mi smo potrebovali še celo desetletje, da za silo spet najdemo drug drugega.

* *radiohead, karma police*





Goran Vojnović

Goran Vojnović (1980) je filmski režiser in pisatelj. Za svoj romaneskni prvenec *Čefurji raus!*, ki je postal prodajna uspešnica in je preveden v osem jezikov, je leta 2009 prejel nagrado Prešernovega sklada in nagrado kresnik za najboljši slovenski roman leta. Po romanu je bila istega leta narejena uspešna gledališka predstava, leta 2013 pa je Goran po njem režiral film. To je bil njegov drugi celovečerni film, pred tem je leta 2010 po lastnem scenariju posnel film *Piran Pirano*. Leta 2012 je izdal svoj drugi roman *Jugoslavija, moja dežela*, za katerega je dobil svojega drugega kresnika. Tudi po tem romanu je nastala gledališka predstava. Leta 2016 je Goran Vojnović izdal svoj tretji roman z naslovom *Figa*, za katerega je prejel svojega tretjega kresnika.

• Foto: Tanja Draškić Savić

Okupacija v 25 sličicah na sekundo*

31. marca leta 2038 se je Predrag Lucić Duje nenadoma odločil razočarati pošteno hrvaško inteligenco, Ministrstvo za kulturo in Urad predsednice Republike Hrvatske ter se vrniti v življenje. Ko je pred dvajsetimi leti odhajal iz življenja, je verjel, da za to morajo obstajati neki upravičeni, čeprav njemu neznani razlogi. Morda je bilo dovolj mojih knjig, dovolj mojih pesmi, je razmišljal Predrag takrat, morda je bilo celo preveč mojih časopisnih besedil, morda pa je za eno majhno in z vsem mogočim zasičeno kulturo preprosto bilo preveč mene. V dvajsetih letih, ki jih je prebil izven življenja, je redkokdaj pomislil na to kulturo, pravzaprav je samo ene noči, bilo je leta 2027, sanjal svečano premiero novega filma Antuna Vrdoljaka v Ahmićih, potem pa je 31. marca 2038, še sam ne vedoč zakaj, prekinil svojo smrt in se vrnil v Split.

Kot Mati Korajža je svoje objavljene in neobjavljene knjige zložil na voziček in ga vlekkel za seboj po mestu, dokler ga ni parkiral pred Zavodom za zaposlovanje.

“Dober dan. Je kaj dela?” je Predrag Lucić vprašal uslužbenko številka ML1708, žensko srednjih let, ki je bila videti kot Ante Tomić brez klobuka. Predrag ji je zato v mislih poveznil na glavo kavbojski klobuk in se spraševal, kolikšna je verjetnost, da bi Ante v dvanajstih letih spremenil spol, snel klobuk in postal uslužbenka na Zavodu za zaposlovanje.

ML1708 pa je medtem porinila srednji prst leve roke v levo uho, vključila svoj iBrain in odgovorila: “Lahko statirate v Iгри prestolov. Pravkar se je izpraznilo eno mesto v tretjem planu.”

“Samo povejte mi, kje in pri komu naj se zglasim,” je rekel Predrag, ki si je mislil, da je tretji plan boljši od četrtega. Uslužbenka ML1708 pa mu je odgovorila: “2053 leta, 11. junija, točno ob dvanajstih bodite v lobiju dubrovniškega hotela Lapad. Ne zamujajte.”

“2053. leta?” je bil šokiran Predrag. “Kaj pa naj počnem do takrat?”

“Lahko vam ponudim le termin za operacijo ščitnice. Oktobra leta 2043,” se je mirno odzvala ML1708.

“Ampak jaz ne potrebujem operacije ščitnice!” je rekel Predrag.

“Na vašem mestu bi jaz vzela ponujeni termin,” je ostala mirna ML1708. “Naslednji prosti termin pri zdravniku lahko dobite šele leta 2050. Ultrazvok maternice.”

“Gospa ML1780...”

“ML1708!” ga je prekinila ML1708.

“Oprostite. Gospa ML1708,” je nadaljeval Predrag, “jaz sem bil svoje čase novinar, satirik, urednik in pesnik ...”

“Vsi smo svoje čase nekaj bili, gospod Lucić,” ga je spet prekinila ML1708. “A časi, ko je človek lahko nekaj bil, so davno minili.”

* Kratka zgodba Gorana Vojnovića *Okupacija v 25 sličicah na sekundo* je bila napisana v spomin na Predraga Lucića in v krajši obliki povedana na festivalu Pričigín v Splitu leta 2018. Iz srbohrvaščine so jo prevedli Bojan, Biljana in Goran Vojnović.

“Kako to mislite minili?” je bil zmeden Predrag.

“Jaz nič ne mislim, gospod Lucić. Poglejte ... samo malo ... Evo. Predrag Lucić, rojen 1964. v Splitu, novinar in književnik, svoje čase, kot ste tudi sami povedali, in tudi moj iBrain to potrjuje, ste se ukvarjali s satiro. In satira je, mi sporoča iBrain, v začetku 21. stoletja povsem neopaženo izumrla. Malo je bila pobita, malo mučena in zapirana, malo pa je umrla sumljive naravne smrti in je tako uradno končala svojo pot 23. marca leta 2022. Takrat sta se Vladimir Putin in Donald Trump sredi tretje svetovne vojne, medtem ko so po Afriki in Antarktiki padale atomske bombe, slikala gola in objeta v postelji Erdoganove tašče. Sliko sta objavila na Instagramu in zrušila rekord po številu všečkov.”

“Kaj pa knjige? Časopisi?” je previdno vprašal Predrag.

“Časopisi so, kot so mnogi napovedali, pred nekaj leti izumrli skupaj z zadnjimi bralci. Knjige pa danes izdaja le peščica najhujših odvisnikov od knjig. Kruno Lokotar na primer,” je odgovorila ML1708.

“Kruno Lokotar je živ?” se je začudil Predrag.

“Kruno Lokotar je že nekajkrat umrl, vendar se je izkazalo, da zmore on tudi mrtev zaginati nov literarni dogodek. Za povrh pa se vedno znova pojavljajo očividci, ki trdijo, da so ga videli voditi neko okroglo mizo ali promocijo romana nekega slovensko-hrvaško-bosanskega-srbskega pisca. Kolikor mi je znano, je Kruno Lokotar edini človek, ki ga heroinska terapija ni ozdravila odvisnosti od knjig. Govorilo se je, da je nekoč na Zagrebškem kolodvoru heroin poskušal zamenjati za knjige in takrat ...”

“Že v redu,” jo je prekinil Predrag, ki ni želel slišati nadaljevanja te žalostne zgodbe.

“Torej zame ni dela?”

“Ne.”

Predrag je globoko zavzdihnil in se odpravil proti izhodu.

“Lahko le varujete meje,” je rekla ML1708.

“Hrvaške meje?” se je ustavil Predrag.

“Kakšne hrvaške meje, človek božji! Kje pa vi živite? Hrvaška že leta nima mej,” je vzkliknil iBrain iz glave ML1708.

“Kako to mislite nima mej?”

“Hrvaška nima mej. Hrvaški so meje vzeli.”

“Vzeli so ji meje?”

“Da. Vzeli. Tako, kakor otroku vzameš igračo, če z njo izziva druge otroke, da potem kričijo. Hrvaški so vzeli meje, da utišajo kričanje v regiji. Zato govoriva o varovanju meja začasne države InternešonalprodakšenGejmofTrons, tako imenovane IPGOT. To je pravzaprav meja filmskega seta.”

“Razumem,” je rekel Predrag, čeravno ni prav nič razumel.

“Mejo okoli Knina varuje črna garda Velimirja Bujanca in ta meja je neprebojna,” je nadaljevala ML1708. “A malo nižje, v okolici Imotskega, mejo varuje četa faliranih upokojencev pod poveljstvom Ivice Ivaniševića, ki bi, roko na srce, potrebovala pomoč. V to četo bi vas verjetno lahko spravila. Ivica poznam še od takrat, ko je bil še majhen fant.”

“A Ivica ni več majhen fant?” se je začudil Predrag in v strahu pomislil, da poleg njemu znanega majhnega Ivice Ivaniševića obstaja tudi neki drugi, veliki Ivica Ivanišević.

“Ne vem, dolgo ga nisem videla,” je odgovorila ML1708. “Ivico Ivaniševića pravzaprav že leta nihče ni videl. Policija sumi, da na skrivaj še vedno piše.”

*

Predraga Lucića so mnogokrat spraševali, zakaj se je vrnil v življenje. A ker tudi njemu tistega davnega leta 2018 nihče ni pojasnil, zakaj je moral življenje zapustiti, se mu ni zdelo potrebno pojasnjevati, zakaj se je v življenje vrnil. Vrnil sem se in konec zgodbe, je odgovarjal.

A vrnitev je Predrag kmalu obžaloval. Njegova obsedenost z delom ga je namreč pripeljala v zelo neroden položaj. Izkazalo se je namreč, da se meja začasne države Interneš-nalProdakšnGejmofTrons (IPGOT) varuje pred Predragu ljubimi Bosanci. Ti so korporativnim filmarjem neznansko radi vdiral v kader, tako kot so v svojih preteklih življenjih neznansko radi vdiral na dalmatinske plaže. In tako kot so nekoč z bosanskim lulanjem onesnaževali Jadransko morje, tako so zdaj z bosanskimi obrazi onesnaževali stilizirane filmske podobe.

Varuh meje je za vsakega ustavljenega Bosanca prejel tri dolarje in ker je bilo Bosancev, ki so se želeli pojaviti v kadru Igre prestolov, veliko, zaslužek sploh ni bil slab. A Predrag tega umazanega denarja ni želel in se je z Ivico Ivaniševićem dogovoril, da se njegova plača nakazuje na račun splitske restavracije Hvaranin, v kateri je ob torkih še vedno večerjal Alem Čurin.

Neke noči je v gosti temi Dalmatinske zagore Predrag Lucić uzrl temni senci, ki sta se mu približevali z bosanske strani. V temi je razložil, da gre za starejšega in mlajšega moškega, ki imata čez rami obešeni brisači. Ko je zagledal Predraga, je starejši moški že od daleč zakričal: “Tovariš varuh, samo vrževa se v morje in se vrneva domov. Obljubiva, da ne pogledava v kamero, kaj šele, da bi v mikrofona zapela stošestinsedemdeseti veliki hit Dina Merlina. To ti, tovariš, prisegava na čast in lirski talent prečastitega Džemaludina Latića.”

Minilo je dvajset let, a je Predrag takoj prepoznal njegov glas.

“Vela?”

Vela je zastal.

“Duje?”

“Vela!”

Dr. Nenad Veličković je bil nekoč profesor književnosti, a se je po opustitvi visokošolskih programov na ozemlju nekdanje Bosne in Hercegovine kot večina drugih bosanskih intelektualcev posvetil umetnosti golega preživetja. Ko je prepoznal nekoč mrtvega prijatelja, je razširil roke, a se je ustavil na pol poti do objema.

“Počakaj malo, kaj pa ti pravzaprav počneš tukaj?” ga je sumničavo vprašal.

“Čakam penzijo. Morala bi že priti, a očitno se je ustavila v Imotskem, da bi kaj pri-griznila,” se je pošalil Predrag, a Vela njegova šala ni spravila v smeh. Še manj je ugajala mlajšemu moškemu.

“Fašist!” je skozi zobe siknil Marko Tomaš, pesnik na begu pred roko pravice. Marka je Vsenarodno sodišče v Novosibirsku bremenilo za pisanje ljubezenskih pesmi in več drugih hudih kaznivih dejanj.

“Čakanje penzije je fašizem v najčistejši obliki,” se je ogreval Marko. “Ljudje, ki čakajo penzijo, so trupla s pravico glasovanja na volitvah; trupla, ki glasujejo za nacionalizem; trupla s plačo, socialnim in zdravstvenim zavarovanjem; trupla, ki ustvarjajo gnečo na avtobusih in tramvajih; trupla, ki stojijo pred tabo v vseh vrstah. Zaradi teh trupel mi, ki ne čakamo penzije, ker vemo, da je ne bomo dočakali, nikoli ne pridemo na vrsto. Za nič!”

Marko je zastal in v temi Dalmatinske zagore, na meji začasne države Internešnal-ProdakšnGejmofTrons (IPGOT), je zavladal molk. Zlovešč, temačen molk.

“Zajebavam se,” se je naposled zasmel Marko in objel Predraga. In vse se je zdelo kot nekoč, le da je bilo vse drugače. Ker se je zdaj med tremi starimi prijatelji razprostirala meja, ki je bila bolj neprehodna od vseh meja, ki so nekoč stale med njimi.

“Ta meja,” je nekoč Predragu Luciću z besedami poglavnika mejnih čuvajev Marka Perkovića Thompsona pojasnil Ivica Ivanišević, “deli tisto, kar se lahko pojavi na televiziji, od tistega, kar se niti za živo bosansko glavo ne sme.”

To je bila torej meja, ki je ločila vidno od nevidnega, svetlobo od teme, živo od neživega. Prečkati to mejo je pomenilo izstopiti iz resničnega bosanskega sveta in vstopiti v svet filmske resničnosti; iz sveta, ki se ne zdi resničen, a na žalost je, v svet, ki je videti resničen, a to sploh ni.

“Sprosti se, Duje,” je rekel Vela. “Če bi bilo vse po predpisih, te meje sploh ne bi bilo.”

“Tako je,” se je strinjal Marko. “Če bi pred sedmimi leti na tistem znamenitem Vučićevem razpisu Rent a Region zmagali Rusi, bi mi danes vsi živeli v isti državi.”

“Tako je. Rusi so pošteno vplačali dve milijardi rubljev na Vučićev javno-tajni račun v Švici,” je pojasnil Vela, “a so ti pokvarjeni filmarji Kolindi obljubili fotosešn z R. R. Martinom in se je vse zakompliciralo. Zaman so ljudje Kolindi pojasnjevali, da je R. R. že nekaj let mrtev. Ženska si je vtepla v glavo fotosešn in pika. In potem so se nategovali in nategovali, vse dokler niso podpisali nekakšnega pakta v Londonu in je polovica regije pripadla Rusom, druga polovica pa IPGOT-u.”

“Točno tako,” je rekel Marko. “In nam ni preostalo drugega, kot da se borimo proti okupatorju lepše polovice regije. Entertainment je novi nacionalizem, dragi Duje! Ti pa nosiš njegovo uniformo.”

“Zame je to tako, kot bi mi nekdo zasedel polovico postelje,” je rekel Vela. “In zdaj ga s svoje strani gledam, kako mi ta nekdo natepava ženo, ti pa mi preprečuješ, da stopim na njegovo stran in ga vsaj uščipnem za rit, če ga že ne morem vreči iz postelje.”

“Tovariši,” je povedal Predrag in odvrget s sebe fluorescentno rumeno uniformo, “dejmo skupaj ta Entertainment, kot v dobrih starih časih, uščipniti za dušo, če ga že ne moremo vreči z zemeljske oble!”

“Tako se govori, tovariš Predrag!” je vzkliknil Marko.

“Pa še to,” je rekel Vela, “kdor zdrži v kadru več kot tri sekunde, dobi plaketo Orbanove fundacije Closed Society! Kar ni nepomembno. Ahmed Burić je zbral že tri plakete in je dobil ulico v vasi poleg Visokega.”

*

Vedno je bilo težko biti na pravi strani, je pomislil Predrag Lucić, medtem ko se je v bordo rdečem dressu, ki sta mu ga Vela in Marko s težavo povlekla čez njegovo še vedno kosmato glavo, spuščal proti dalmatinski obali. A nekoč se je vsaj približno vedelo, katera stran je prava, oziroma se je slutilo, katera je manj napačna. Zdaj pa je bila na eni strani Velikoruska federacija in na drugi Entertainment in bilo je nemogoče razločiti, katera stran je večje zlo. A za razliko od človeštva se je Predrag iz zgodovine nekaj le naučil, zato je vedel, da mora najprej premagati Entertainment in šele potem Vladimirju Vladimiroviču izreči zgodovinsko Ne!. Zato je molče hodil za Nenadom Veličkovićem in Markom Tomašem, se trudil utišati svojo antidiktatorsko vest in v mislih prepeval: "Druže Vlado, mi ti se kunemo, da u Entertainment ne skrenemo."

Danilo se je že, ko se je na obzorju pred njimi ukazalo nebeško modro morje. Na obali so Predrag, Vela in Marko zagledali sovražno vojsko igralcev, režiserjev, maskerjev, kaskaderjev in drugih prostovoljnih udeležencev zabavne industrije, ki je zasedla Mediteran, kakršen je nekoč bil.

"Poglej to kreativno golazen. Nihče med njimi se ne sprašuje, ali je to, kar delajo, dobro ali pa morda ni. Oni samo snemajo tisto, kar piše v scenariju. Nihče med njimi ne preizprašuje scenarija," je rekel Vela.

"Nekega dne bo nekdo napisal knjigo o banalnosti Entertainmenta," je dejal Marko.

"Za hor spremni?" je Vela zakričal stari pevski pozdrav.

"Za hor spremni!" sta odgovorila Marko in Predrag in trije nekoč ugledni pisatelji so v smešnih bordo rdečih dressih z oranžno devetico na hrbtu začeli teči, kolikor so mogli hitro, proti kameram.

Predrag Lucić, dr. Nenad Veličković in Marko Tomaš so tekli mimo zmedenih stativov in asistentov režije, ki so nemočno mahali z rokami; tekli so mimo kulis, ki so skrivale vso lepoto Dalmacije; tekli so mimo ljudi z mikrofoni in mimo hipstrskih producentov z električnimi heroinskimi iglami v rokah; tekli so, dokler se naposled niso ustavili nekaj metrov stran od kamere, si položili roke na rame in kot zbor nogometnih navijačev zadoneli:

Nikad bolje lopte igro neko

kao što je igro Edin Džeko!

Ko to kaže? Evo ja sam reko!

Bolji od Ronalda Edin Džeko!

Na filmskem setu Igre prestolov se je vse ustavilo. Ustavila so se vsa zemeljska in tuja bitja, vse je zastalo, kakor bi nekdo ustavil sliko na zaslonu, čeprav nihče od prisotnih ni uspel reči Stop!. Dolgo je trajal ta freeze in dolgo so se presenečeni črnosrajčni varnostniki prebijali do treh bosanskih huliganov, a ko so se naposled le prebili do njih, so se Vela, Marko in Predrag lahko le še ulegli na tla, z rokami zaščitili moda, nevredne glave pa prepuščili neizogibnim brcam.

A takrat se je od nekod zaslišal ženski glas: "Edin? Did they say Edin? Edin is a muslim name!"

“Terorists!!!” je takoj zatem v en glas zavpila prestrašena množica filmarjev.

“O, jebemti,” je vzdihnil Vela in zaprl oči, Marko pa je zamrmral ‘Guantanamo, Guajira Guantanamo’, tako brezupno, kakor bi mrmral mrtvaško koračnico.

Oba sta dobro vedela, kaj sledi. Slišala sta bila za repliko koncentracijskega taborišča Guantanamo, ki so ga pred nekaj leti zgradili v bližnji Lori, na mestu nekdanjega vojaškega zapora, in vedela sta, da to niso bile samo filmske kulise.

Tudi Predrag je zaprl oči in se pripravljaj na najhujše. A medtem ko so Vela in Marka črnosrajčniki odnašali v smrt in med junake antientertainment borbe, ki jima bodo jutri v Bosni dvigovali spomenike, ki jih bodo pojutrišnjem rušili, je Predraga nekdo prekril z nekakšno haljo, ga dvignil na noge in mu zašepetal: “Molči in hodi za mano!”

*

“Za vse so krivi Slovenci!”

S temi besedami je Boris Dežulović odgovoril na Predragovo vprašanje, kako je mogoče, da je prav on, človek brez kančka igralske nadarjenosti, ki bi lahko končal med igralci le v primeru, če bi se nekdo odločil posneti biografski film o pevcu Ljubiju Stojanoviću Louisu, dobil eno glavnih vlog v osemindvajseti sezoni Igre prestolov.

“Za vse so krivi Slovenci,” je ponovil Boro. “Zaradi Slovencev je bilo tisto vaše spakovanje popolnoma nesmiselno, še bolj nesmiselna pa je bila smrt nekoč uglednih pisateljev. Zakaj? Zato, ker so Slovenci pred nekaj leti izumili aplikacijo, ki brez težav izbriše iz kadra vse Bosance in druge južnjake.”

“Dobro, ampak kaj pa ima to opraviti s tvojo vlogo?” je vprašal Predrag.

“Ta slovenska aplikacija ni popolna. Ali pa morda je, odvisno, kako gledaš na to. Aplikacija namreč ne briše samo Bosancev statistik, ampak briše tudi Bosance igralce. In še vsakega našega igralca, ki so ga producenti povabili, da bi zaigral v njihovi nadaljevalki, je slovenski app izbrisal. Izbrisal je Gorana Višnjića, izbrisal je Emirja Hadžihafizbegovića, izbrisal je celo Radeta Šerbedžijo. Tako hitro, kot se naš človek pojavi v kadru, tako hitro iz njega tudi izgine. Enostavno se jih ne vidi. Ti filmarji delajo čudeže, Duje, a tudi oni Slovencem niso znali razložiti, da niso vsi Bosanci enaki.”

“In kako to, da niso izbrisali tebe? Za Slovence si tudi ti Bosanec, a nisi?” se je še naprej čudil Predrag.

“Ne več. Jaz sem si namreč pred snemanjem uredil vse potrebne papirje, od slovenskega državljanstva, stalnega prebivališča v Radencih in trdega č v imenu,” se je pohvalil Boro. “Zoran Predin je s svojim šarmom uspel prepričati ministrico za notranje zadeve Republike Slovenije, da sem jaz avtor besedila slovenske himne.”

“Ali ni Prešeren avtor besedila slovenske himne?” se je začudil Predrag.

“Seveda je Prešeren avtor besedila slovenske himne. Ampak to veš ti, Duje, in to ve še nekaj slovenskih akademikov, na mojo srečo pa tega ne ve slovenska ministrica za notranje zadeve,” je rekel Boro. “Ona verjame, da je Zdravljico napisal slovenski pesnik, pisatelj in kolumnist Boris Dežulović.”

“To zveni popolnoma logično,” je dejal Predrag. “A čemu potem vojska na mejah, čemu črnosrajčni varnostniki na setu, čemu taborišče v Lori, čemu ves ta strah pred Bosanci?”

“To? To oni za nas samo ustvarjajo privid normalnosti,” je odgovoril Boro. “Da se ljudem od pretiranega miru ne zmeša.”

“Dobro, dobro, razumem,” je rekel Predrag, “ampak kaj pa bova midva zdaj?”

“Mi trije, Duje. Kaj bomo mi trije?” ga je popravil Boro in pokazal na posteljo v kotu, kjer je sedel Viktor Ivančić. Bili so trije, samo trije, vendar so poznali odgovor na najtežje vprašanje postavljeno v zgodovini človeštva. Poznali so odgovor na vprašanje: Kaj zdaj?

*

Če ravno tega leta, leta 2038, Združeni narodi in emirati ne bi izdali resolucije o novem, boljšem začetku zgodovine, bi Boro, Duje in Viktor vstopili vanjo na velika vrata in njihova osvoboditev Dalmacije izpod diktature razvedrilne televizijske zabave v trenutku ne bi odšla v prisilno pozabo skupaj z vsemi svetovnimi, a našimi vojnami, skupaj z Grki, Rimljani in Renatom Baretićem, skupaj z izumi Nikole Tesle in pesmimi Jasmina Stavrosa, skupaj z vsemi zgodbami povedanimi na festivalu Pričigin v Splitu, razen ene, ki si jo je na skrivaj, tvegajoč s tem revolucionarnim dejanjem lastno življenje, zapomnil pogumni Petar Filipić. Če ne bi bilo resolucije Združenih narodov in emiratov, bi bili Boro, Duje in Viktor danes zgodovinske osebnosti, katerih podobe bi krasile zgodovinske učbenike.

Ker se je osvoboditev Dalmacije tega 2038 leta res zgodila in je Dalmacija od leta 2039 pa vse do danes ostala svobodna, da bolj svobodna biti ne more, in ker o tem, vsaj v tej zgodbi, ki v imenu literature zavrača spoštovanje resolucije Združenih narodov in emiratov, ni nobenega dvoma. Kakor tudi ni dvoma, da bi se brez poguma Bora, Duja in Viktorja Igre prestolov še naprej snemale. Pa se ne snemajo.

In ne snemajo se zato, ker so kmalu po vstopu v prikolico slovenskega igralca Borisa Dežulovića, novinarji in književniki Predrag Lucić, Boris Dežulović in Viktor Ivančić začeli z javnim branjem svojih del. Iz prikolice so po voki-tokijih, megafonih in drugih elektronskih napravah filmske ekipe zahreščale Boroove kolumne, Dujeve pesmi in Viktorjevi uvodniki, zahreščali so odlomki iz Borovih romanov in Predragovih dram, zahreščali so Viktorjevi komentarji in satirične kolumne, zahreščale Boroove pesmi iz Lore, zahreščali Predragovi dnevniški zapisi. Po vsem tem pa je zahreščalo še malo ljubezenskih pesmi pa še malo publicistike in še malo literature. Pa še ščepec parodij pa ščepec metabesedil pa malo smeha, pa malo solz, pa spet malo poezije pa spet malo proze. In naposled so vsi skupaj še zapeli. Slišati je bilo le Dujev glas, a pela sta, vsaj tako sama trdita, tudi Boro in Viktor.

Nekaj mesecev je trajal ta njihov, recimo mu, performans, v katerem so prebrali, odrecitali in odpeli le manjši del svojega, milo rečeno, zajetnega publicističnega in literarnega opusa, a še preden so oni trije zaključili z branjem, recitiranjem in petjem, so filmarji že zapustili Dalmacijo in je predčasno izginila začasna država InternešnaProdakšnaGejmofoTrons (IPGOT).

Takoj ko so Boris Dežulović, Predrag Lucić in Viktor Ivančić začeli z branjem, recitiranjem in petjem, se je namreč od nekod začela pojavljati tista nevidna, za filmskimi kulisami skrita država. Na ulicah starih mest so se začeli pojavljati brezpravni in brezupni meščani. Za hrbtom glavnih igralk so se prikazali upokojenci, ki so brskali po smetnjakih. Mimo osuplih statistik so začeli tavati brezposelni vojni veterani in zrak nad filmskim setom se je natopil s PTSM-jem. Fasade navidezno lepih dalmatinskih hiš so se začele krušiti, pod njimi pa so brezciljno krožili mladi ljudje brez prihodnosti. Pred tujimi veleposlaništvii so se pojavile dolge vrste obupancev. Pravzaprav so bili obupanci povsod in kakorkoli je filmska ekipa obrnila svojo kamero, je v kadru stalo nekaj ljudi, ki so bili siti vsega, lačni pa kruha in dostojanstva.

In ni bilo take slovenske aplikacije, ki bi lahko izbrisala ves ta obup, saj so glasovi Borisa Dežulovića, Predraga Lucića in Viktora Ivančića iz prikolice igralca Borisa Dežulovića, vso to bedo neprestano podčrtavali. Noben CGI tega ni mogel prekriti, noben računalniški program ni bil temu kos, ker je realnost iz Borovih, Dujinih in Viktorjevih besedil grmela glasneje kot najglasnejši Dolby Surround, bila je preprosto grozljivejša in srhljivejša od najsrhljivejše filmske groze. Prav nič niso mogli narediti hipstrski producenti, da bi rešili svoj projekt, saj niti smrt ni mogla ustaviti moč pisane besede slavnih Feralovcev.

Ta moč je bila dejansko tako uničujoča, da se je Entertainment Industry skril v mišjo luknjo in v tej luknji, zavedajoč se svoje nemoči v soočanju z resničnimi ljudskimi težavami, je ostal skrit še dolgo po tem, ko se je branje končalo, trije Feralovici pa zapustili prikolico igralca Borisa Dežulovića.

Predrag Lucić, Boris Dežulović in Viktor Ivančić so vedeli, da Entertainment ni zares premagan in da je še vedno veliko tistih, ki mu skrivaj prisegajo. Vedeli so, da so se njegovi privrženci samo potuhnil, pobegnili v Argentino ali na HRT in da bodo slej ko prej začeli dvigovati glave ter začeli ustvarjati novo Entertainment družbo, kjer ponovno ne bo prostora za vse tiste, ki jim Entertainment ni niti malo zabaven.

A po koncu svojega trimesečnega performansa so si Predrag, Boris in Viktor želeli le, da bi čim prej prišli do Splita in do starega Graša, kjer bodo lahko nazdravili in nekaj dobrega prigriznili.



Jasmin B. Frelih

Jasmin B. Frelih (1986, Kranj) je študiral primerjalno književnost in zgodovino na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Njegov prvi roman *Na/pol* je leta 2013 izdala Cankarjeva založba. Zanj je prejel nagrado Evropske unije za književnost, nagrado za najboljši literarni prvenec, in bil v ožjem izboru za naziv najboljšega slovenskega romana in najboljše slovenske knjige. Preveden je bil v angleščino (In/Half, Oneworld Publications, 2018) in nizozemščino (In/Tweeën, De Geus, 2017). Njegova druga knjiga, zbirka kratkih zgodb *Ideoluzije* je izšla leta 2015. Njegovi eseji o sodobni književnosti so bili leta 2018 zbrani v knjigi *Bleda svoboda* (Cankarjeva založba), ki je prejela Rožančevo nagrado za najboljšo esejistično zbirko. Frelihova kratka proza, eseji in prevodi ameriških avtorjev so bili objavljeni v vseh vidnejših slovenskih literarnih revijah, njegovi prevodi slovenske poezije in proze v angleščino pa so bili objavljeni v reviji Banipal, na spletnem portalu Versopolis in v mednarodnih antologijah revije I.D.I.O.T.

Klin*

Sem svoboden?, se zdaj že nekaj let vprašam vsako jutro, ko v hladni svetlobi svita, modrikasti in le za odtенок omehčani s temno rdečim sojem usihajoče žerjavice v kaminu, z bombažno krpo, ki jo odsotno vrtim v posodi mlačne vode in ožemam med zaspanim strmenjem v ostre oblike njegove sobe, brišem njegovo negibno telo. Vprašanje me ne vznemirja več, kot me je vznemirjalo nekoč, ko svobode nisem niti najmanj razumel – pa sem je imel menda največ v življenju – zdaj je postalo, kot vse, kar še počnem, del jutranje rutine, ki služi počasnemu, gotovemu, s silo spomina obarvanemu vstopu v nov dan.

Obrnem ga na bok in dodam odgovoru na vprašanje z vsakim potegom krpe nov stav, novo misel, ki bo morda vztrajala, če je vredna, da obstane – že dolgo nazaj sem se nehal spraševati, v čem natanko je njena vrednost, nekako sem se sprijaznil s tem, da je njeno preživetje odvisno od trenutnega razpoloženja, od njenega morebitnega sozvočja z barvo, vonjem, ali zvokom trenutka, v katerem je nastala – in ponavljam obrazec tistih misli, ki so skozi leta, kot homerski ep, po svojem pomenu in obliki ostale nespremenjene. Njegovo telo je starejše od mojega in zaradi vsakodnevne pozornosti ne opazim na njem nobenih sprememb, vem pa, da bi me leto dni stara fotografija šokirala. Zato fotografij v hiši ne trpiva – svetloba mora teči, ne pa viseti v okvirju kot tanka rezina drevesnega debla.

Na poti do najine svobode sva morala najprej ubiti razum. Le nekaj trpežnim, čeprav zelo zgrešenim vijugam zgodovine sva se imela zahvaliti, da je Horacev vzklik *sapere aude* – drzni si misliti! – po posegu nekega trdovratnega idealista postal zvezan s prisposodobno razsvetljenstva, ki je prav tako očarljivo zmoten pojem, postavljač enačaj med delovanjem človekovega razuma in prostim gibanjem v luči sonca. Nič ne bi moglo biti dlje od resnice. Okrêpi sončni žarek in človekov razum bo sam od sebe razbiral v svetu neskončno pogojev svoje ujetosti, se najprej zgražal nad njimi, nato jih malikoval, pa jih moledoval in jim na koncu grozil, dokler se ne bo pretvoril v še poslednji obrat ključa za kletko človeške podreditve. Ugasni ga in grozno tuljenje vseh organov človeškega telesa – tu vedno pomislím na izbruh baročnih orgel, kjer se potlačijo vse tipke – bo morda pretreslo kakšno šibko dušo, a v temi je vsak ugovor vesti brez oblike, prav tako enak strastnemu poljubu pod odejo kot zahrbtnemu sunku noža.

Najina taktika – taktika, ne strategija, on, ki je rad bral knjige, je vedno citiral kitajskega generala, da je strategija brez taktike najpočasnejša pot do zmage, medtem ko je taktika brez strategije samo trušč pred porazom – je bila preprosta. Kadar bo sonce, naj tako pripeka, da bodo robovi vseh stvari nedvoumni kažipotí razumu v labirint resničnosti, na vhodu obljubljač čudovito izkušnjo, znotraj pa – nekateri so temu dejali mlin, drugi tu-

* Kratka zgodba *Klin* je izšla v okviru natečaja *European Stories: EUPL Winners Write Europe*, European Union, 2018.

nel – vse hitrejša pot v vedno ožjo točko horizonta, kjer zmanjkuje sape, kjer voda hlapi in kjer sence puhtijo, in kjer človeški razum, bojda tak ljubitelj svetlobe, najde red atomov in red galaksij v vsaki stvari in se pred vsako stvarjo počuti kot gora, ki drobi, in obenem kot mravlja, ki bo zdrobljena. In kadar bo tema, naj bo tako gosta in nepredirna, tako sovražna do vsake točke razlike, da bo že vžig ene same slabotne vžigalice pritegnil nase poglede celotnega sveta. Tu vedno pomislim na globokomorske plenilke, na fosforescenco, na plankton in morsko gladino tako mirno, da služi za ogledalo svodu zvezd in lune; spomin, ki se ga nočem otresti. Vse, kar pride, naj bo ekstremno – če počí cev, naj se dvigne plima, če se sproži plaz, naj bo potres, če se vžge plamen, naj bo požar. To so imenovali z mnogimi imeni; podnebne spremembe, duhovne premene, pritisk umetne inteligence ... toda bila je samo najina pot do svobode.

Presenečena sva bila, kako hitro je delovalo. Sprva je skorajda odneslo tudi mene; naokrog sem hodil kot odbojna prizma, ki lovi fenomene stvari, jih lomi na osnovne delce in projicira nazaj predse v najbolj fantastičnih, neznosno privlačnih barvah. On se mi je smejal in mi vztrajno ponavljal svojo maksimo svobode; dokler ne veš, ignoriraj. In samo enkrat dodal – in uživaj, saj, ko boš vedel, ne bo več tako lepo – kar sem si za večno zapomnil. Čeprav sem se z veliko mero discipline utegnil obdržati nad gladino – zapiral sem oči, se osredotočal na dihanje, ponavljal njegovo mantra – in sem bil nekoliko nejevoljen nad oblastjo, ki jo je tako zadovoljno držal nad mano, mi ni preostalo drugega, kot da mu zaupam. V mislih sem si zgradil neprebojen bunker, kamor sem se lahko zatekel s svojo samopodobo, ko ni delovalo nič drugega.

Najtežje pri vsem skupaj je bilo prenašati bolečino, ki se mi je naselila v srce, ko sem gledal, kaj počneva ljudem, ki so se morali s tem soočiti povsem nepripravljeni. Ampak to je bil del njegove – najine? – taktike. V sanjah so me preganjale podobe duš pod pritiskom, ranjenih obrazov, avr, ki so med sunkovitim tavanjem od telesa do telesa zbegano preizkušale svoje gostitelje in povsod naletele na zaprta vrata, zenice oces, ki so spreminjale obliko, samo da bi lahko videle, pa niso videle ničesar ... Moje sanje so se kmalu razletele po mestu in vsak sprehod je postal le mučno nadaljevanje nemirnega, vročičnega sna.

Ne spominjam se več, koliko časa je to trajalo – morda leto dni, ali pa še to ne – preden sva dosegla cilj. Razum je bil ubit. Ljudje so pričeli komunicirati s primitivnimi oblikami – samo njim so še zaupali, da bodo znale nositi pomen. Besede so postale kot ogromna sita, kjer so vsaka podrobnost, vsaka ostrina argumenta, vsak izraz zaupanja, padli skozi luknjo v prazno, na njih pa je uspelo obstati le ogromnim, amorfnim sklopom nagona ali protislovja. Skupnost razuma, edina skupnost, ki zmore vsakega človeka očrtati kot človeka, je razpadla. Zamenjala jo je skupnost organskih oblik, nadvse odzivnih na vse vrste dražljajev, kot čreda enoceličnih organizmov v kapljici vode na dnu steklene čaše. Dodaj še tako drobno – lahko tudi homeopatsko – mero sladkorja, in vse bo drlo k njej. Razpršiš jih z amonijakom.

Obrnem ga na drug bok in poslušam piš suhe sape, ki mu uhaja iz nosnic. Gledam, kako mu upada prsni koš. Ko je na najnižji točki, lahko na zaplato kože vidim utrip njegovega srca. S krpo mu grem čisto nežno po rebrih. Spominjam se barve in tona njegovega

glasu, tega krepkega, milozvočnega glasu, ki je na svojo frekvenco uspel ujeti toliko strem-ljenj ljudi ... Samo, da bi bil lahko nato on sam svoboden. Roka mi za hip zastane – vedno na tej točki, ko je svetloba v sobi že močnejša, a tik preden se sonce dvigne nad obzorje dreves in strelododov in naju zalije z žarom dneva, gledam tok kapljic, ki mu v vijugah sta-tične elektrike polzijo vzdolž prsi. Žerjavica v kaminu je že skoraj čisto ugasnila, tihih po-kljajev oglja ne ločim več od pokanja kosti v mojih rokah.

Druga faza je bila neizmerno sadistična in zdaj lahko že povsem neprizadeto opazu-jem šibkost svojega karakterja, da se mu takrat nisem uprl – to zavedanje pa me je takrat še vrsto let držalo ujetega v predstavo sveta, ki sva ga drugim nepovratno izbrisala. Mno-žico ljudi, ki sva jo s psihološkim nasiljem tako oropala razuma, je bilo treba nekako spet spraviti v red. Zamislil si je – ne spomnim se več točne številke; na številke se, vse odkar sem videl, kako grozovito orožje nad človeško samobitnostjo so, trudim misliti čim manj – nekje okrog ducat (zdi se mi, da je navdih našel v številčnici ure, vendar mi tega ni nikoli priznal) različnih, čemur je dejal, sob obstoja. Vsaka s svojim spiskom popolnoma poljub-nih, a izredno kompleksnih pravil, ki so obstajala samo v njegovi glavi, ljudem pa so bili na voljo samo njihovi obrisi, vsaka s svojim načinom vstopa in izstopa, z neprestano spremi-njajočimi se zaveznitvi in antagonizmi med sobami, in te sobe obstoja so skupnost, ki je izgubila možnost, da bi se določala z razumom, in je v svojem primitivnem stanju vročično hrepenela po kakršnikoli vrsti strukture, ob kateri bi lahko izrazila svojo usihajočo člove-čnost, zapeljale v neke vrste igro, v kateri so lahko sodelovali vsi njeni člani.

Zmage in porazi, ki niso pomenili ničesar, so bili dovolj za tešitev zahtev telesa in srca, nejasnost pravil in odnosov med sobami pa so vztrajno črpali vsak zametek razuma, ki bi lahko koga spravil do zavedanja, v kako groteskni ječi se je znašel. Sva bila boljša od pošasti preteklosti, ki so svojo svobodo gradile na mesenih truplih, midva pa na kadavru razuma? Mar je odvzeti življenje slabše kot odvzeti možnost resnične zavesti?

Ko pridem do te točke svojih stavkov moji potegi s krpo vedno postanejo trši. Sonce je iz sobe že napravilo igrišče senc. Ko krpo ožemam in prah na gladini vode valovi v sekajo-čih se koncentričnih krogih, stiskam pesti in se prepričujem, da ni krivda – ali katerokoli drugo čustvo – tisto, kar me žene v stisk, temveč je tisto, kar iztiskam. Po naporu, ki sva ga prestala, da bi si zagotovila svobodo, bi bilo žalostno, da bi dneve preživiljal v čustvovanju – tega nisva nikomur odvzela. To lahko tudi danes počnejo vsi. Zato pa imam dolžnost – je dolžnost čustvo ali odločitev razuma? – da mislim.

Vstanem. Naslednji odstavek še ni bil tolikokrat ponovljen, da bi ga jemal kot nujni del odgovora na vprašanje – povsem možno je, da se bo še spremenil v letih, ki so mi ostala, ali pa ga na koncu sploh ne bo. Krpo vržem v posodo. Njegovo čisto telo prekrijem z rjuho in mu s prsti odprem oči. Veke so kot usnje izumrle živali. V očeh sicer že dolga leta ni več videti iskre, ki sem jo videl nekoč, toda vem, da je on še vedno za njimi, sicer – domnevam, prepričan ne morem biti – najine resničnosti ne bi bilo več. Ne vem zakaj, toda tu se mo-ram vedno upreti, da ga ne poljubim na čelo. Namenim mu samo dolg, brezizrazen pogled, v katerega je položena moja zaveza do sveta, ki sva ga ustvarila. Vem, da razume. Pomak-nem se k oknu.

Sem svoboden? je trapasto vprašanje, tik preden se potopim v domišljijo, toda naučil sem se skepse do velikih vesolij. Kdo ve, kakšna bitja uravnavajo rast stolpnic pred menoj, mero neba in zemlje, razdaljo med menoj in okensko polico, ulično svetilko, hladnim robom pomola, in koliko in na kakšen način stvari, ki jih ne posedujem, narekujejo to, kar se meni zdi svoboden tek domišljije mojega ustvarjanja. Moji so samo ljudje. Morda bom nekoč, če si bom kdaj znal pravilno odgovoriti na vprašanje, lahko tudi prosto razpolagal s svetlobo, ki mi riše svet na okensko steklo, in takrat bom najbrž moral premagati tudi svoj odpor do fotografij. Do tedaj pa naj kar teče.

Rotko*

Nočni let Pariz–New York. Ura je ... ne vem, ne vem, koliko je ura. Visoko v zraku smo, vzleteli smo ob devetih zvečer in pristali bomo tudi ob devetih zvečer, če sem prav razumel. Torej je ura nič, ali kolikorkoli je pač ura na Grenlandiji, čez katero menda letimo. Menda pravim zato, ker zunaj zemljo prekrivajo gore s pejsažev flamskih mojstrov – oblaki, saj razumete –, ki so v luči sonca, odbiti z bele lune, zmečkano aluminijasti. Rekel bi srebrni – in najbrž ne bi bil prvi – toda modrikasti mrak in naključna raztrganost vlažnih srag me ne spominjata na srebrnino, temveč bolj na nekakšno visokotehnološko pokopališče, ujeto v led.

Nad njim drsimo. Hrum motorjev je gost in zadušen, zrak ima okus po konzerviranem kisiku. Luči so ugasnili in večina potnikov spi. Tudi ona spi ali pa se zgolj pretvarja, da se ji ne bi bilo treba pogovarjati z mano. Vse sva si že povedala, trikrat, štirikrat, pravi, in ker s pogovorom ne moreva rešiti njene nesreče, je name večkrat naslovljen očitke, da govorim samo zato, da bi se otrešel svoje udeležbe pri vsem skupaj. Kar seveda ni res, ampak očitka ne morem zavrniti na način, ki bi bil do nje dovolj uvideven, zato samo skomigam z rameni in grizem notranjost svojih lic. Resnica je za zdrave in za srečne, nam ostajata molk in prepričanje, da smo molčali z najboljšimi nameni.

V avionu iz pikslov sem, ki prečka Grenlandijo. Sedim nekje pri repu in na tem ekranu ne zavzamem niti tisočinke piksla prostora. Grabi me rahla klavstrofobija, ki jo skušam blažiti z lovljenjem pogledov stevardes. Niso pretirano privlačne, so pa profesionalne, saj se vsaka zadrži na mojih očeh toliko časa, da oba veva, da sva se spogledala, vendar ne toliko časa, da bi komu – ob očitni nesmiselnosti spogledovanja, ki ne more voditi nikamor – lahko postalo nerodno. Verjetno bi, če bi se najina pogleda zadržala predolgo, najprej postalo nerodno meni, ampak samo za trenutek, saj bi me takoj zatem preplavile fantazije moškosti in nekaj časa bi se nato utapljal v nagli pripovedi, ki bi na najbolj verjeten način privedla do moje dlani na njenem vratu in mokrih sunkov kože ob kožo, do peg in parfuma, toda to bi se hitro končalo, saj si celo v lastnih fantazijah ne pustim resnične svobode in zato vedno vse samodejno zavijejo v nenavadne scenarije neprijetnih koncev ali nezmožnosti in prekinjanj, kar je, se mi zdi, obrambni mehanizem moje osebe, s katerim si opravičujem dejstvo, da svojih fantazij nikoli ne spravim v resničnost, zato bi fantaziranje brez dvoma zaključil z jasno zavestjo o tem, kako nemogoče bi bilo v tem trenutku do užitka spraviti človeka, za katerega pred nekaj urami sploh nisem vedel, da obstaja, kar mi bo nato olajšalo zavest o tem, da nisem niti poskusil, in najbrž bi bil nekaj časa potem prost fantazije, ki bi jo izzvalo to predolgo spogledovanje, vse do nekega nepomembnega večera – morda bi malo preveč ali malo premalo spil –, ko bi mi v grlo privrel spomin na občutek ob tem stiku najinih pogledov, in takrat bi vedel, da sem človek, ki od resničnega življenja vedno zahteva odločno premalo.

* Kratka zgodba *Rotko* je izšla v zbirki kratkih zgodb *Ideoluzije* (Lud Literatura, 2015).

Ampak to pravzaprav ni moja zgodba, zato se bom potrudil in o sebi skušal povedati čim manj. Vse to navsezadnje počnem zanjo.

Pogledam jo od strani. Še vedno je neverjetno lepa. To se morda sliši trapasto – še vedno –, saj je v poznih dvajsetih in nobenega razloga ni, da ne bi bila, če jo je pač doletela ta nezaslišana sreča, da je že pri petnajstih vlekla nase pozornost samcev vseh starosti, ko se je vsem zdela še premlada, da bi imela okus in zdravo pamet in možnost izbire, ko njena lepota še ni prestopila iz splošne *luštkanosti* – čeprav že takrat ta njena luštkanost ni bila luštkanost *punčke* ali *cukra*, temveč bolj luštkanost *Disneyjeve princeze*, torej ne naključna, simpatična luštkanost, ampak stroga, načrtna, s tono tržnih raziskav podprta, skorajda militantna luštkanost – v to njeno zdajšnjo žarečo lepoto čistih, popolnih potez, pred katero moški večinoma pobegnejo, saj življenja nočejo preživeti v zavedanju, da so za trenutek držali v rokah nekaj nepredstavljivo lepšega od tistega bitja, s katerim bodo nekoč nedvomno, po sili razmer, morali obtičati, takrat pa so – ko je bila še *zgolj* luštkana – pri njej poskusili domala vsi, od sošolcev, učiteljev, ravnatelja, poštarjev, sosedov, lokalnih pijancev in župnika do vsaj treh bratrancev in celo enega strica, kar je bilo seveda za najstnico, katere notranjost ni bila tako izjemna in enkratna in *luštkana* kot njena zunanost – bila je bolj ali manj povsem običajno najstniška –, mučno in zapleteno in globoko zaskrbljujoče, in vse to še toliko bolj, ker so vsi ti začarani moški v trenutku, ko se je uspela končno sprijazniti s svojim videzom in začela za odtenek bolj samozavestno potiskati v ospredje svojo osebnost, pričeli od nje bežati. Postala je preveč lepa.

Tudi jaz bi najbrž zbežal, ko sva se spoznala, toda moj pogled je bil takrat v galeriji usmerjen v platno, in ko sem ob sebi začutil prisotnost neke močne energije, sem, navdahnjen z glavno atrakcijo vseh otvoritev razstav (poceni rdečim vinom), padel v nekakšen skisan tok zavesti in naslednjih pet minut z vsakim novim stavkom presenečal samega sebe. Ne spomnim se, kaj sem govoril – za to sem precej hvaležen –, ampak ko sem se nazadnje le obrnil k njej in mi je srce dobesedno padlo v hlače in so se mi zašibila kolena in mi je vzelo sapo, in kar je še teh floskul, ki označujejo splošno aktivacijo simpatičnega živčnega sistema, odziv beg ali boj, so moj pogled nase prikovale njene oči, v katerih ni bilo niti sledu o stvareh, ki bi jih človek pričakoval v očeh tako lepe ženske – zdolgočasenem preziru nad predvidljivo pohotnostjo celotne moške rase, vnaprejšnjem užitku ob pričakovanju takojšnjega odbijanja prvega slinastega napada in ničevi, rahlo negotovi zahtevi, naj častim njeno lepoto in naj v trenutku, ko na to pristanem, še toliko bolj častim njeno nedostopnost –, temveč so bile polne neke obupane krhkosti, ki so jo kdo ve kakšni porazi zrahljali že do te mere, da je odkrito grozila z zlomom. Nisem vedel, kaj naj storim – vizija ostrega porcelanastega prahu, ki bi treščil vame iz njenih oči, če bi se nerodno prestopil, me je prikovala na mesto –, zato sem svoj obraz rahlo, toda odločno potisnil naprej (ali je bila to morda samo pijana, hipna izguba ravnotežja, ne vem in nočem vedeti), se ji tako rekoč izpostavil, dal vedeti, da čutim njeno stisko in da me ni strah tega, kar bo sledilo. Odločil sem se za boj.

Nočni let sem izbral nalašč in s točno določenim namenom, čeprav je veliko bolj pravno pristati okrog poldneva, se v miru prebiti do hotela in ujeti še pozno kosilo kot pa

zaupati taksistom v nočnih izmenah (ki so, zaradi nevarne narave svojega poklica, brez izjeme bolj grobi, nervozni in sumničavi od tistih, ki vozijo čez dan) in tvegati, da bo receptor v spanju preslišal zvonec, ki bo sprva trikrat pozvonil v razumnih časovnih razmikih, nato pa, ko se bodo zunaj okrog para pričele zbirati na vonj utrujenosti in strahu vedno pozorne nočne zveri, zvonil vedno hitreje, vedno bolj panično in na koncu neprekinjeno, dokler ne bo nenadoma odsekano utihnil. Tudi zato se iskreno razveselim, ko se zazrem skozi okno in vidim, da nisem tvegala zaman.

Ona spi pri oknu. Primem jo za ramo in jo nežno potresem. Trdno spi, ali se trdno pretvarja, da spi. Nič me več ne preseneti. Sklonim se k njej, k njenemu vratu, in ujamem njen topli vonj, časovno kapsulo vsega najinega. Je ta nostalgija, v katero se zavijem vedno, ko ga ujamem, spomin ljubezni na zaljubljenost ali spomin na ljubezen samo? Poljubim kožo pod njeno brado – zdrzne se, glavo odmakne nazaj in me namrščeno pogleda s krvavimi očmi (res je spala) – in ji rečem:

“Glej.”

Zunaj nad oblaki, nad obzorjem, v svetlozelenih valovih pleše zemljina atmosfera.

“Lepo je,” reče tiho, toda ta njen “lepo je” sem v preteklih dveh tednih, odkar sva šla na pot, slišal že tolikokrat, da mu več ne verjamem. Gledava neverjeten naravni fenomen iz perspektive, ki pred stotimi leti ni bila na voljo nobenemu paru človeških oči, v relativnem udobju kavbojk in puloverjev, tisoč kilometrov na uro, deset kilometrov nad tlemi, in to bi moralo vsako zavest spraviti v zamaknjeno stanje čudenja, v vsaj en trenutek, ko bi lahko človek pozabil nase in preprosto pustil, da mu splet čutnih zaznav zradira čas – zanjo pa vem, vem!, da se je lepota ne dotakne, da prizor že razstavlja na osnovne komponente vzrokov in posledic in pospešeno črpa iz njega vso čarobnost, da se ji slučajno ne bi bilo treba soočiti s čim, kar bi lahko ublažilo njeno nesrečo. Ustnice se ji premikajo. Šepeta.

“Kaj?” jo vprašam.

“Solarni veter nosi elektrone in protone iz reakcij na soncu.”

“Ne,” rečem.

“Kjer je magnetno polje najšibkejše, ob trku delcev z atmosfero nastane severni sij.”

“Ne,” rečem, skoraj preveč na glas.

“Aurora borealis,” reče ona.

“Ne. To so inuitski duhovi belug in tjujnjev, lososov in losov, ki pridejo blagosloviti lovce, jim sporočit, da razumejo veliki cikel narave in da jim ne zamerijo ...”

Utihnem.

“Česa, smrti? Daj no.”

“V letečem igluju sva, zavita v kožuhe arktičnih lisic. Vse, kar pozna, je neskončna belina in mraz, in edina toplota, edina resnična toplota, ki sva je deležna, prihaja iz najinih src. Ko pogledava v nočno nebo, je vijolično, rdeče in zeleno. Ponoskaj me.”

Obrne se stran.

“Kako naj zdaj zaspim nazaj?”

“A nisi vesela, da si videla severni sij?”

Pogleda me in se utrujeno nasmehne.

“Sem.”

Biti z njo je bilo nekaj najboljšega na svetu. Ni imela veliko prijateljev – pravzaprav z izjemo nekaj bivših sošolk, ki sva jih kdaj pa kdaj srečala v mestu, nisem spoznal niti enega –, zato ni bilo treba skozi obupna pogajanja med različnimi družbenimi krogi, spoznavati polno nekih novih ljudi, pozabiti nekaj starih; hodila sva ven z mojo družbo, dokler ni ljubosumje punc drugih in par zoprnih izpadov zatrapanosti tega zaključilo (na začetku so bili vsi povsem trdi in čisto simpatični v svoji okornosti, ko pa so se je privadili, si niso mogli kaj, da ne bi pričeli tekmovati za njeno pozornost), nato sva naokrog hodila bolj ali manj sama. Kamorkoli sva prišla, sem se, samo zaradi tega, ker sem jo lahko ljubeče držal za roko, počutil, kot da sem v življenju nekaj dosegel. Moški so me gledali s spoštovanjem, ki je mejilo na strahospoštovanje, ženske so me gledale, kot bi lahko kadarkoli naredil in vzdrževal petnajst otrok. Morda je to hiba mojega karakterja – sem plitev? ničev? ošaben? –, ampak jaz dejansko nisem potreboval nič drugega.

Ona pa ... ne vem. Takrat je najbrž nisem razumel, niti, priznam, nisem bil (hotel biti?) dovolj pozoren na vse zamolčane plati njene osebnosti – v svoji zaljubljenosti sem jo brez težav vseskozi interpretiral, kot interpretira svet pred sabo dvotonski valjar, in trajna euforia mi je nudila dovolj energije, da sem se lahko nenehno gibal naprej, brez razmisleka, introspekcije, retrospektive, priklopljen na tok časa in globoko prepričan, da srečno življenje samo po sebi osmisli vsa svoja prazna mesta – in ne zdi se mi pošteno, da bi o njej, kakršna je bila takrat, sodil skozi prizmo tega, kar o njej (in seveda o sebi) vem zdaj. Upam, da je bila tudi ona z mano srečna. Upam, da nisem spregledal česa bistvenega. Potrudil sem se, dajal sem svojo ljubezen, vzel sem si njeno. Ne spomnim se ničesar, kar bi lahko storil ali moral storiti drugače.

Pristajamo v hudi nevihti. Nohte ima zasajene v mojo podlaket. To me veseli – čeprav gon po preživetju še ni dokaz volje do življenja, vem, da je pozorna na svojo dvoličnost – precej bolj pa sem zaskrbljen nad tem, da prav nobene panike ob grozni turbulenci ne začutim pri sebi. Sem res že tako izčrpan? Me je v resnici že zlomila, jaz se pa še vedno enačim s predstavo, ki jo igram zanjo? Ob trdem stiku s tlemi nohte potegne ven. Nasmehnem se ji, ona skomigne z rameni.

Ko se v karavani počasi kotalimo iz aviona, poglede tujcev komaj še zaznam. Že dolgo me več ne povzdigujejo, njihovo pozornost občutim kot nenavadno, zatiralno zahtevo, naj bom nekdo drug. In pogledi lepih žensk, ki mi ponujajo nekakšno zavezništvo, vstopnico v elitni klub tistih, ki znajo ravnati z lepoto, so na koncu prav patetični. Je to vse, kar vas zanima?

Utrujen sem. Nič nisem spal. Sicer ne bi razmišljal tako kot ona. Sledim ji po dolgih, neonsko belih hodnikih sivih preprog, stojiva na tekočem traku in strmiva v oglasne panoje, čakava v vrsti pred kontrolo, da naju lahko zdolgočasena uslužbenka ošvrkne s pogledom, zdrdra par vprašanj, na katera odgovarjava v rigidnih, preplašenih sunkih, preden sva s parom kovinskih udarcev ogromne šampiljke poslana pred vrtiljak kovčkov, ki me hipnotizira v polzavest, v kateri zaznavam samo postano vlago pod pazduh in grozovit okus v ustih. Čez Atlantik. Čezatlantik. Čezatlant...

Uščipne me v bok, planem po kovčku in ga z enim samim potegom spravim med naju na tla, na kar sem povsem iracionalno ponosen. Odvlečem ga še skozi carino – ujamem, kako carinik, ko jo zagleda, povleče trebuh vase, zravna ramena, nato pa odvrne pogled in s prstom poraženo pomigne naprej – in skozi zid ljudi, ki zunaj čaka na prišleke, pred katerim se za hip počutim kot kup daril pod novoletno jelko. Taksist je debelušen starejši človek v lepi obleki, sveže obrit, s polizanimi lasmi. Njena navzočnost ga ne vznemirja, povem mu, kam greva, pove nama ceno in naju povabi, naj se usedeva, medtem ko da on kovček v prtljažnik. Avto ima močan vonj po kolonjski. Ona se stisne k meni in nimam srca, da bi ji rekel, naj gleda, čeprav je mesto, ko se mu bližamo z vzhodne strani, v temi prekrasno.

Tik preden zavijemo na Brooklynski most, pred podvozom ob koncu magistrale Belt, kjer sta pasova postavljena drug na drugega in zažrta v breg, obrnjen proti Manhattnu, se center pokaže v vsej svoji moči. Orjaški skladi hematita in smaragda, prestreljeni z lučjo, se pod zvezdami zibajo v kristalnem nočnem zraku, in hrum ceste je hrum njihovega jedra, talilne peči, zakopane globoko pod zemljo, ki s čisto silo poželenja drži vse te orjake v zraku, in so kilometri betona in stekla, bakrenih žic in vzgona svetlobe v čistem ravnovesju s pritiskom človeških usod, ki bi vso to materijo stisnile v pest za en pošten spopad z brezbrzišnim nebom, in je napetost sil tako oprijemljiva, da bi zgolj z rahlim dotikom lahko barval svojo prisotnost daleč, daleč v prihodnost.

“Lepo je,” zašepeta. Verjamem ji. Tudi ona je utrujena. Na ulici, kjer naju taksist odloži, ni nobenih nočnih zveri (nekaj identično oblečenih študentov razočarano strmi v izložbo, ni jasno, zakaj, sicer ni nikjer nikogar), recepcija je toplo osvetljena in odprta in vse gre brez težav, že čez nekaj minut sva v sobi. Postrešček se poslovi s poklonom in širokim nasmehom zaradi desetih dolarjev, ki jih ponesreči potegnem iz denarnice, pa se mi potem, ko so že v zraku, ne ljubi ukvarjati z nesporazumom, zato jih dobi on. Ko si umivava zobe, v ogledalu gledava svoja obraza, in ko se spraviva v posteljo, veva, da sva preutrujena, da bi se ljubila. Stisnem jo k sebi in poljubim na čelo.

“Lahko noč.”

“Lahko noč.”

Skozi okno se zazrem naravnost v temno stavbo na drugi strani ulice in še minuto zdržim v pričakovanju, da jo bo nekaj razsvetlilo.

V mestu sva preživela nekaj dni, si ogledala zbirke v Metropolitanu, Whitneyju, Guggenheimu, Momi, eno popoldne vrgla stran v galerijah Chelseaja (sicer nisva pričakovala veliko, ampak če bi se ti sodobni slikarji zavedali, kako strašno malo lahko ponudijo človeku v njenem stanju, bi se morali globoko sramovati) in se samo enkrat odkrito sprla, sredi mosta, v veselje namuznjenih turistov, zaradi nečesa trapastega – ne spomnim se več, kako se je začelo, nekaj o javnem zdravstvu in terorju denarja, ki briše kulture; jaz sem, poln samega sebe (navdahnjen z žarki sonca v zatonu, ki so iskali razpoke med stolpnici in pred naju polagali neskončne škrlatne trakove luči), trdil, da je tak razgled vreden vsega trpljenja človeštva, ona je na to zagrozila, da se bo vrgla v vodo, kar me je resda prizadelo, ampak sem nato v užaljenosti tudi pretiraval. Pobotala sva se, še preden sva prečkala most, saj nama kaj drugega ni preostalo.

Najela sva avto in se odpeljala na jug. Ameriška cesta je šepetala svoje pomene – Simon in Garfunkel sta štela avte na cestninski postaji v New Jerseyju, Moriarty alias Casady je vseskozi manično žlobudral z zadnjih sedežev –, ampak res samo šepetala. Sicer je bilo vse beton, bencin, brutalnost. Vozniki so pritiskali na plin, se vrivali, histerično sekali pasove, kričali kletvice. Pričakoval sem svobodo, ali vsaj njen odmev, pa me je namesto tega grabila tesnoba. Najlepši prizor naju je pričakal v Washingtonu – na pot sva šla še pred jutranjo zarjo, in ko je sončni vzhod z bronom prelil mogočno stavbo Pentagona, me je stisnila strašna lepota oblasti nad svetom – toda rekel nisem nič, saj sem vedel, da bo zgrožena. Ne vem, ali je spregovorila eno besedo. Spala sva v preprostem obcestnem motelu nekje blizu Nashvilla in se ljubila s surovo ihto, ker je bil to edini način, da si v srci vlijeva malo poguma. Ko je jokala, sem se pretvarjal, da spim.

Zdaj sva ravno prišla iz Memphisa in prečkala mejo iz Tennesseeja v Arkansas. Čeprav še sije sonce, imam na vetrobranskem steklu že nekaj kapelj in v daljavi naravnost pred nama se kopiči temen klif oblakov kot ogromen val, ki se bo zlomil in zgrmel na naju. Za trenutek upam, da bova videla tornado. Pogledam jo. Zazrta je naravnost predse in iz oči ji sije strah. Strela šine po oblakih in jih ožari s prosojno oranžno svetlobo.

“Lepo je,” glas se ji trese, “ampak bo izginilo.”

Molčim.

“Ničesar več ne bo tam.”

Krčevito zgrabim volan in izbruhu jeze pustim, da se razblini po vsem mojem telesu. Veliko sem meditiral. Zmorem.

“Ničesar.”

“Zdaj je tam,” rečem s stisnjenimi zobmi.

“Zdaj,” me pogleda, “zdaj. In potem?”

Molčim. Dežnih kapelj je vse več. Vklopim brisalce.

“Potem bo izginilo,” reče.

“V spominu ne. Lahko se boš spominjala.”

“Se ti spominjaš, kako je bilo, ko si me ljubil?”

Pljuča se mi širijo, vse gre skozi nos.

“Je isto?” vpraša. “Zdaj?”

Obstaja resnica, ki si je ne upam izreči. Ne morem je izreči. Nočem.

“Pa sem te! Ljubil sem te in tega ne bi nikoli spremenil. Tam sem bil. Jaz! To sem doživel. Nič ne more tega spremeniti. In če bi šel lahko, bi šel v sekundi nazaj. Samo da bi lahko spet to čutil. Da bi lahko spet to doživljal. Ampak zato nisem nič manj hvaležen, da sem nekoč to v resnici ...”

“Hvaležen si, čeprav si to izgubil? Bodi spoštljiv ...”

“Kar hočem reči – glej! Tam je, pred tabo je, lahko vidiš, lahko gledaš prav zdaj! Zakaj obupuješ, da bo izginilo? Umrla boš. Jaz bom umrl. Vse bo izginilo. Ampak ne bom pustil, nočem pustiti, da to vzame barve ven zdaj!”

“Bodi spoštljiv do izgube. Spoštuj jo, prosim te, to je edino, kar mi ...”

“Ničesar nisem izgubil. Ničesar ne morem izgubiti.”

Obstaja resnica.

“Ustavi avto.”

Pogledam jo in vidim, da misli resno. Roko drži na ročaju vrat. Porcelan. Grožnja razbitja. Živci mi vroče pulzirajo, toda zberem dovolj moči, da upočasnim, zamenjam pasove in ustavim na odstavnem. Ni veliko prometa. Prižgem smernike. Izdihnem skozi nos in jo razočarano pogledam. Kaj bo?

Odpne se, odpre vrata in skoči ven. Veter ji razpiha lase v Pomlad. V rahlem dežju steče na cesto – zavpijem, se odpnem, vse nagon – in s kriljenjem rok ustavi prvi avto, ki pride mimo. V njem je črn moški z bejzbolsko čepico na glavi. Oba spustiva okna in se zatreva vanjo.

“Kaj je?” zavpije on.

“A bi me rad pofukal?” zavpije ona in mene oblijejo neskončen sram, neskončna nemoč, neskončna frustracija nad tem, da moram poslušati svojo vest in izvajati obrede ljubezni za človeka, ki ga zaradi nesreče, ki ni zares moja, ki ni moja, ki sploh ni moja, globoko, globoko ...

Obstaja.

“Poberi se, ti zmešana psica,” ji zavpije in spelje.

Prazen sem. Rad bi videl tornado.

“A prideš prosim nazaj v avto?”

Odkima in se nasloni na sprednji del. Ramena se ji tresejo. Stopim ven in se ji počasi približujem.

“Pojdi stran.”

Iztegnem roko. Ošine me s pogledom.

“Ne dotikaj se me.”

Zaslišiva avto in spet plane in se mu postavi na pot.

“Prosim te, no, daj, no,” moledujem in srce se mi para.

Velik bel poltovornjak ji potrobi, da se mu umakne, nato pa zavije pred najin avto in se ustavi.

“Prosim te,” rečem.

Prepozno je. Vrata se odprejo in izza njih se najprej pokaže dolg srebrn revolver, in še preden mu sledi širok bel klobuk in še preden sledi klobuku zguban, usnjen obraz ostrih potez in obrazu črn škorenj in škornju dolga, žilava postava kavboja, vem, da je prepozno, da sem se zaman trudil – kar ji tako prekleto močno zamerim –, da sem vse to storil samo zato, da bi poiskal in končno našel svoj lastni grob. Ničesar ne morem izgubiti. Obstaja resnica. Upam, da bova v zemlji skupaj.

“No, kaj pa vidva otroka mislita, da počneta tukaj?”

Preveč me je strah, da bi kaj rekel. Ne vidim njenega obraza. Tako rad bi ga videl. Kavboj počasi koraka proti nama, pištolo drži dvignjeno v višini pasu.

“Ropata avte?”

Ona odkima.

“Tu nismo na severu. Tu bosta ustreljena, preden rečeta daj.”

Tako rad bi videl njen obraz. Zdaj stoji že povsem pred njo. Prosim.

“A bi me rad pofukal?”

Ne morem verjeti, da je res to rekla. Vedel sem, da bo, ampak še vedno ne morem verjeti. Ubila naju bo. Tako močno jo zasovražim, da postanem neverjetno ljubosumen na to, da jo bo ustrelil on, in ne jaz.

Kavboja to preseneti. Oči se mu razširijo – ledeno modre so –, nato prasne v smeh. Za trenutek me pogleda, me poniža z dvignjeno obrvjo, in se spet obrne k njej.

“Ah, ne, ljubica, mislim, da mi usoda ni namenila, da bom kdaj ... spal s tako lepo punco. Sta se sprla? Saj bo v redu. Saj bo vse v redu. Boš požirek viskija?”

S prosto roko si gre v notranji žep suknjiča in ji ponudi srebrno prisrčnico. Ona se obotavlja, nato jo vzame, odviije in krepko nagne. Ko mu jo vrne, se njegova pištola rahlo spusti.

“Zdaj pa se spravi nazaj v avto, preden se prehladiš, okej?”

Prikima in gre. Ne pogleda me.

“Pridi sem, fant.”

Počakam, da je varno v avtu, preden se osredotočim na svoje noge, jih umirim in napravim par pazljivih korakov.

“A boš ti tudi?”

Odkimam.

“Vozim.”

Prikima.

“Kaj pa je z njo?” vpraša.

Pogledava jo, ona strmi čez prerijo.

“Bolna je,” rečem, “oslepela bo.”

Spet prikima.

“In misli, da ji bi kavbojev tič pri tem kaj pomagal?”

“Ne. Kaznovati me hoče, ker ji nočem priznati, kako ... Mislim, hoče, da spoštujem izgubo.”

Minuto molčiva in se gledava v oči.

“Spoštovati izgubo,” reče tiho, “no, to pa je nekaj, kar zmore malo ljudi. Zahtevna punca. Je vredna?”

Ničesar ne rečem.

“Izgleda, da je. S kje pa sta?”

“Slovenija.”

“Nikoli slišal.”

“Jugoslavija.”

“A.”

Odkoraka k njej in s pištolo potrka na okno. Ona ga spusti.

“Moj ded je prišel slep iz vojne. Granata. Nekoč sem ga vprašal, kako je to – biti slep. Rekel mi je, da če ne bi vsake toliko poscal vsega naokrog, sploh ne bi opazil razlike. Zdaj pa premisli.”

Obrne se k meni, mi zaželi srečno z rahlim potegom klobuka naprej, odkoraka, se spravi v svoj poltovornjak in se odpelje.

Čeprav se nočem, se usedem v avto. Mojega duševnega stanja najbrž ni mogoče opisati in naravnost studi se mi, da bi ugibal o njenem.

“Pripravljen sem tudi umreti,” rečem, ko si pripnem pas. Saj je patetično, ampak ničesar drugega ne znam sporočiti, nikomur.

Pogleda me in zdi se mi, da tehta, ali naj mi verjame.

Če bi moral kam položiti svoje zaupanje, bi ga položil v psiho občutljivega gledalca, ki je prost konvencionalnih vzorcev misli. Ničesar ne vem o tem, kako bo gledalec uporabil moje slike, da bi izpolnil zahteve svojega duha, toda ko bo gledalec imel tako duh kot zahteve, bo lahko prišlo do resnične izmenjave.

MARK ROTHKO

Do Rothkove kapele v Houstonu se pripeljeva kot par iztrošenih duhov, ki ju samo še statika nevihte, ki sta jo prestala, drži v razmeroma enoviti obliki. Najini robovi so poroznati, prehajava iz enega v drugo agregatno stanje. Zdaj sem najtrša materija, zdaj sem lahek plin. Ne vem, katere so moje misli in katere so njene. Svojo osebnost izgubljam v vsaki črti, ki mi prekriža pot. Tlakovci tal, listi dreves, horizont so dolgi vzvodi, zagozdeni pod moja rebra, ki me silijo h kričanju, toda vsak krik je izražen zgolj z enim preprostim korakom naprej.

Vstopava.

Obletava me nekaj povsem vsakdanjih misli, ki jim nočem več zaupati. Vsakdanje misli so me privedle do sem. Pil bi pivo na ulici in mijavkal za ženskami. Hodil bi na pogrebe in se pretvarjal, da razumem izgubo, spoštoval bi jo z dvignjeno brado in stiski rok. Obiskoval bi kurbe in se prepričeval, da sem jim všeč. Vse bi bilo lahko vsaj tako preprosto kot kupiti par vstopnic, jo prijeti za roko – ki jo takoj pograbi in toplo stisne, kar sprejemem kot opravičilo – in korak za korakom kričati po hodniku.

Vstopava.

Ne morem reči, da razumem. Čutim, to že. Ampak ko rečem, da se počutim kot križišče bary, presek vseh možnih množic vtisa, se obenem ne morem znebiti občutka, da sem nekaj ukradel čisto in povsem zase in da bom to odnesel s sabo tja onkraj in da tega nikoli nihče ne bo deležen niti v najmanjšem obsegu in da me to naredi nepopravljivo sebičnega. Pozabim nanjo in jo pustim odtavati v praznino njene lastne teme. Napravim se dovzetnega za napad otenkov. Prihajajo z vzbujenjem tonov Beethovnov Devete – je to pompozno? Ne bi smel tega reči? Saj govorim sam sebi.

Pogledam jo, uokvirjeno s platni, in solze ji tečejo po licih, ampak oči ima odprte in kotički ustnic se ji vihajo navzgor.

“Rada bi ...” reče, in to so besede, ki sem jih želel slišati ves ta čas, besede, ki jih lahko zaključim, kakor hoče, dokler jih čuti, dokler jih res, zares čuti – rada bi na mestu umrla, rada bi raztreščila svet, rada bi zažgala to kapelico, rada bi počela nekaj čisto preprostega, rada bi živela dolgo, srečno življenje, rada bi, da izgineš iz mojega življenja, rada bi, da izginem iz tvojega, rada bi bila neizmerno, nemogoče, neutolažljivo sebična ...

“Rada bi videla obraz najinega otroka.”





Kristina Kočan

Kristina Kočan (1981) je pesnica in prevajalka. Na Filozofski fakulteti v Mariboru je diplomirala iz angleškega in nemškega jezika s književnostjo. Na isti fakulteti je leta 2016 doktorirala iz sodobne ameriške poezije. Je avtorica treh pesniških zbirk. Leta 2008 je pri založbi Litera objavila pesniško zbirko *Šara*, ki je bila nominirana za najboljši prvenec leta. Leta 2014 je izšla njena druga pesniška zbirka *Kolesa in murve* (Zavod Itadakimasu), leta 2018 pa tretja knjige poezije *Šivje* (Litera).

Leta 2009 je izšel njen prevod izbranih pesmi Audre Lorde z naslovom *Postaje* (ŠKUC). Leta 2006 je soprevedla antologijo afroameriške poezije z naslovom *Govoreči boben* (Separatio). Redno objavlja v osrednjih slovenskih literarnih revijah kot tudi na tujem. Živi v Mariboru in se zadnje čase veliko ukvarja s pisanjem kratkih zgodb in besedil za skladbe ter z avtorskim pesniško-glasbenim projektom. Trenutno pripravlja kratkoprozni prvenec, ki bo izšel jeseni 2019.

• Foto: Bojan Atanaskovič

Portfolio*

Ana je baletka. Stara je 14 let. Ana je dobra. Želi se vpisati na kraljevo akademijo za balet v Londonu, zato pridno trenira in pleše vsak dan. Na konservatoriju in pri svoji zasebni učiteljici. Ima dolge svetle lase, ki ji segajo do pasu. Nanje je nadvse ponosna. Živi z mamo in njenim fantom. Očeta ni. Mama ima na srečo dobro službo in še boljšo plačo, kot pravi sama. Ana so njene uresničene sanje. Fant je nepomemben. Nič posebnega. Ne vtikuje se in že to je dovolj. Ana je lepa. Njeno telo je brezhibno. Izklesano. Tudi Ana je ponosna na svoje telo. Ve, da je lepša od svojih vrstnic in da izstopa. Vanjo so zaljubljeni vsi sošolci in vsi učitelji. Tudi kakšna učiteljica. Ana je le zdravo hrano. Nobenih maščob. Včasih lososa. Nobene slabe prehrane. Pazi, da veliko pije. Vodo in kokosovo vodo. Ko ji čas dopušča, rada pomaga drugim. Ana je dobra.

Prejšnji teden sta šli z mamo k Stanetu. Stane je mamin dolgoletni prijatelj. Stane je fotograf. Včasih pride na večerjo. Mama ga najraje povabi takrat, kadar fanta ni doma. Mama se ob Stanetu hihita kot šolarka. Stane je zelo prijazen do Ane. Ana je dobra. Stane je zadolžen za Anin portfolio. Ana bo potrebovala portfolio ob vpisu na akademijo. Stane je star 49 let. Na vrhu glave se mu dela pleša, ki jo zaenkrat še dobro skriva. Skriva tudi trebuh. Na srečo je visok. Stane je samski. Ne najde primerne ženske. Prejšnji teden so se dobili v mestnem parku. Mama je asistent. Ani pomaga pri preoblačenju. Ana obleče za fotografije seveda tudi dres in tutu ter nadene baletne copate. Lase ima spuščene. Želi jih pokazati. Stane se med fotografiranjem zelo poti. Ves čas si z robcem briše čelo. Ani gre to na živce. Mama Ani tiho prigovarja in jo bodri. Za nekaj fotografij ji mama na koncu naredi tesno figo. Ana želi pokazati tudi svoj labodji vrat in čudovito silhueto. Stane jo postavlja na različne konce parka. Ana se postavlja v različne poze. Nogo dviga do glave in Stane skuša ujeti najboljše trenutke. Najboljše poze. Ana je dobra.

Danes je sobota. Ana še spi. Oddaljeno v spanju zasliši mamin telefon. Kmalu zatem mamino hihitanje. Ana se pokrije čez glavo. Ob sobotah si rada privošči malo več spanja. Čez pol ure potrka mama na vrata.

“Ani, Stane je klical. Fotografije so pripravljene. Danes moraš k njemu v studiu. Da izbereta fotografije in jih potem on še obdela. Ti moraš povedat, katere fotke želiš, srčica. Jaz ne morem s tabo. Saj veš, da bi rada. Ampak danes se prvič sreča ta delovna skupina v službi in ne morem manjkati. Stane je res vztrajal, da se dobita. Naslednji teden pravi, je ves čas zaseden. Na mizi te čaka jogurt s kosmiči. Naredila sem ti tudi sadni krožnik, žabica.”

Mama boža Ano po glavi in jo nato še poljubi. Ana ne želi sama k Stanetu. Ne razume. Čemu taka nuja.

* Kratka zgodba Kristine Kočan *Portfolio* je bila objavljena v reviji Mentor, 2016.

“Srčica, saj sem mu povedala, da jaz danes ne morem, ampak je vztrajal. Kaj naj bi mu rekla? Saj veš, kak je. Želi, da prideš. Pa saj je zelo prijazen s tabo. In tudi sama boš najbolj izbrala taprave fotografije.”

Mama zdaj Ano objema, medtem ko Ana sedi na postelji. Ana se strinja, da bo šla ob dvanajstih do Staneta. Potem pa na solato v svojo najljubšo restavracijo. Ana je dobra. Mama odide iz sobe in ji prinese petdeset evrov. Položi jih na Anino mizo.

“Izvoli, za kosilo. Pojej še kakšno presno sladico danes. Danes je poseben dan. Delaš svoj portfolio, lepotica. Danes si lahko privoščiš kaj sladkega.”

Mama skoraj cvili od navdušenja. Ana danes ne bo jedla sladice. Šla bo le na solato. Ana je dobra.

“Kakor hočeš,” se ji nasmehne mama. “Poskusila bom priti do petih domov in takrat mi poveš vse, kako je bilo in kakšne so fotografije, prav?”

Mama še enkrat poljubi Ano, ji pogladi lase in jo poljubi na čelo.

“Oh, kako si lepa, moja Ani,” zavzdihne mama, ko odhaja iz sobe.

Ana leže in se pokrije čez glavo. Nato se spomni na sadni krožnik in skoči iz postelje. Sama je doma. Maminega fanta danes ni. Ana pravzaprav sploh ne ve, kje je. Na mizi jo čakajo slastne in predvsem zdrave dobrote. Z veseljem se jih loti. Najprej jogurta s polnozrnatimi kosmiči in nato še sadja. Počasi je. Hrano vedno dobro prežveči. To ji je svetovala njena učiteljica in tega nasveta se drži. Ana je dobra.

Ana pogleda na uro. Deset do enajstih. Počasi bo morala od doma. Ana odide v kopalnico. Umije si zobe in obraz. Ana se vsak dan rahlo naliči. Nanese kremo, maskaro in rožnat lipglos. Njena koža je gladka in popolna. Ko ima predstavo ali produkcijo, je močno naličena. Danes si lase spne v čop. Obleče belo bluzico, črne debelejšje nogavice in črno krilce. Sega ji skoraj do kolen. Ana obuje gležnjarje. Čez bluzico ogrne jesensko jakno.

Do Stanetovega studia bo šla danes kar peš. Dan je lep. Nenavadno topel za ta letni čas. Ana hodi počasi. Uživa v sončnih žarkih. Gre po daljši poti. V studio zamudi petnajst minut. Naleti na zaklenjena vrata. Mama bo huda. Če se ne dobi s Stanetom. Ne ve, kaj naj stori. Najraje bi nadaljevala svoj sprehod. Najraje bi rekla, da Staneta ni bilo. Medtem ko premišljuje, kaj naj stori, se naenkrat odpro vrata.

“Oh, miška. Zamujaš. Sem se že bal, da te ne bo,” ji reče Stane.

Stane se smehlja. Z roko ji nakaže, naj vstopi. Ana ga pozdravi. Vstopi v studio. Stane zaklene vrata. Ana se obrne. Začudeno ga pogleda.

“Veš kaj, zaklenil bom. Da naju ne bo kdo motil. Saj uradno danes sploh nimam odprto. Bova hitro, miška. Ne skrbi. Sedi tam k računalniku. Datoteko imam že odprto. Pridi, ti bom pokazal.”

Ana sede na stol brez naslonjala pri računalniku. Stane na stol zraven njenega. Ana sleče jakno. Položi jo na torbo na tleh.

“Cel teden sem gledal samo tvoje fotografije. Niti sanja se ti ne, kako si lepa, a ne? Pizda, Ana. Taka krhka si, veš. Daj, da ti pokažem.”

Stane začne odpirati eno fotko za drugo. Ana je zadovoljna. Fotografije se ji zdijo lepe. Lepše, kot je pričakovala. Najprej pogledata vse na hitro. Nadaljujeta z vsako posebej. Komentirata jih. Ana se odloča, katera ji je všeč. Katera ne.

“Kritična si, Ana. To je dobro. Neverjetna si. Meni si grozno všeč na teh fotografijah. So dobre, ne?”

Ana prikima. Pokaže na fotografijo, ki ji je najbolj všeč. Na tej fotografiji stoji Ana ob drevesu in gleda v nebo. Fotografiral jo je s profila. Njen obraz je čudovito poudarjen s profila. Kot njene majhne prsi v dresu. Tako čvrste. Poudarjena so njena rebra. Kot bi prav v tistem trenutku zadržala dih. Ampak te ne bo uporabila. To bo imela v svoji sobi. Ana se nekoliko sprosti. Ana je dobra. Stane je res prijazen.

“Res si lepa na tej, celo tvoje telo je tako ... vidiš, sploh ne najdem več besed zate. Pa nisi lepa le na fotografijah, saj veš.”

Stane prime Ano za koleno. Ana ga gleda s svojimi velikimi očmi in takoj pomisli na mamo.

“Imaš fanta, Ana?” Stanetova roka še vedno počiva na njenem kolenu. Zdaj roka nekoliko zdrsi po kolenu. Kot bi jo pobožal. Stane se zdi nežen.

“Bi ga morala imet, veš Ana. Zdaj si stara ... koliko si sploh stara? No, saj ni važno. Ni mi treba povedat. Ampak si super veš. Imaš tako telo, ki bi ga bil vsak fant zelo vesel.”

Ana se nasmehne. Njegove besede ji laskajo. Stane ima prijeten obraz. Verjetno je bil včasih privlačen. Ko je bil mlad.

“Pizda, Ana. Kaj delaš z mano?” Njegova roka zdrsi po njenem bedru. Ana sedi na vrtljivem stolu. Stane jo sunkovito s stolom vred obrne stran od sebe. Prime jo za čop. Sname ji gumico. Lasje ji padejo po hrbtu. Pogladi ji lase. Z obema rokama zdrsi po njenih svilnatih laseh in istočasno po njenem hrbtu. Z rokama pristane na njenem pasu. Spet jo sunkovito obrne na stolu k sebi. Stane je močan. Prime jo za obe nogi. Ana ju stiska skupaj. Njen obraz je resen.

“Ne boj se me. Ana, Ana, Ana ... jaz bi te samo enkrat poljubil. Na usta. Počasi. Ampak mami ne smeš povedat, veš. Bi jo prizadelo. Kake lepe lase imaš. Mama mene rada vidi ... jaz pa rad vidim ... tebe. Ano. In te gledam, veš. In ne samo, da te gledam. Res te vidim. Vidim tebe, tu not.” Stane se dotakne njenega prsnega koša in po njem narahlo potrka. Poudarit želi, kar govori. Njegova roka ostane na prsnem košu. Nato zdrsi ob strani po levi strani njenih prsi. Nato po rebrih. Ustavi se na njenem trebuhu. Ana sedi kot prilepljena na stol. Ana ne čuti več svojega telesa. Ana je dobra.

“Ana, jaz te bom poljubil. Moram te poljubiti, sicer se mi zmeša. Cel teden se mi je mešalo zaradi tebe.”

Prime jo za boke. Pritegne jo k sebi. Močno jo stisne za boke. Poljubi jo. Njegov jezik najde v njena usta.

“Ana, kako si sladka,” ji šepeta. Poljublja jo po obrazu. Po vratu jo poljublja. Razpre ji bluzico. Poljublja jo po dekolteju. Razpre ji noge. Nenadoma jo dvigne nase. Ana je peresno lahka. Ko Ana sedi na njem, čuti, da je vzburljen. Stane dvigne Ano. Nese jo na kavč. Položi jo na kavč. Leže na njo. Ana ga čuti. Sebe ne. Ana je dobra.

Stane ji še kar naprej šepeta. Ana ga več ne sliši.

Ko se Ana prebudi, vidi Staneta. Sedi na stolu poleg kavča in jo zaskrbljeno gleda. Ana je še vedno na kavču. Ne razume, zakaj leži na kavču.

“Slabo ti je postalo, veš. Samo to je bilo. Slabo ti je postalo in jaz sem te položil na kavč. A nisi danes še nič jedla, Ana, miška? Ti lahko prinesem kozarec vode?”

Ana prikima. Čaka na vodo. Na dušek spi je cel kozarec.

“Ti je boljše? Boš lahko šla sama domov ali te peljem? Lahko te peljem, ni problema. Pizda, zaskrbelo me je zate.”

Ana odkima. S pogledom išče uro po prostoru. Vstane. Opoteče se do stola pri računalniku. Vzame svojo torbo. Ven potegne telefon. Ura je že skoraj pol štiri. Domov mora. Mama še ni klicala.

“Seveda, pojdi. Ana, moja Ana,” reče Stane. Stopi proti njej. “Mami reci, da sva dobro naredila, veš. In da bo kmalu gotovo. Se bom potrudil, da bom hiter.” Želi jo objet. Ana se odmakne k vratom. Pozabi, da so zaklenjena.

“Stisnem te, preden greš. Premirje, prav?” Stane objame Ano. Anine roke mlahavo visijo ob njenem telesu.

“Prav. Previdno ... prav?” še reče Stane.

Ana se spomni, da bi morala še na kosilo. Ana je dobra. Ko hodi, opazi, da bluzica ni več enakomerno zatlačena za krilce in tudi krilce je obrnjeno. Hiti si poravnati oblačila nazaj na svoje mesto. Na poti do doma se ustavi na Čopovi in zavije v McDonald's. Naroči največji meni. Z veliko Coca-colo. Naroči tudi solato. Dve jabolčni piti. Sladoled s karamelom. Naroči za s sabo. Vso hrano odnese domov. Fant je že doma, mama ne.

Ana odnese vso hrano v svojo sobo. Začne jesti. Najprej poje sladoled in ves krompirček. Nato solato s prelivom. Nadaljuje z Big Macom. Popije pol pijače. Poje še obe jabolčni piti. Gostijo zaključiti s preostankom pijače. Embalažo skrbno zavije. Odnese jo ven v smetiščno kanto. Maminega avta še ni. Fant posluša v dnevni sobi neke posnetke s koncerta.

Ana zavije v kopalnico. V grlo potisne zobno ščetko. Ana je dobra.

Gre nazaj v sobo. Leže na posteljo. Počuti se čudno prazno. Po petnajstih minutah vstopi fant s kamiličnim čajem. Skodelico postavi na Anino nočno omarico.

“Si dobro, Ana? Je vse v redu? Sem te slišal ...” ji tiho reče.

Ana ga pogleda. Prikima. Prvič ga sploh prav pogleda. Mlad je.

“Hvala, Bojan,” zašepeta Ana. Zapre oči. “Povej mami, da danes zvečer ne grem na trening.”

Bojan brez besed vstane. Odide iz sobe. Čez nekaj trenutkov zazvoni mamin mobitel. Zvoni in zvoni. Ana razume. Mama je spet pozabila svoj telefon doma. Ko začne telefon spet zvoniti, se oglasi Bojan. Nekaj časa je tiho. Nakar reče: “Ne kliči več sem. Nikoli več ne pokliči. Si razumel?” Za tem zasliši Ana ropot. Razume. Bojan je zalučal telefon po sobi. Razume. Klical je Stane. Razume, da je tudi Bojan dober.



Lara Paukovič

Lara Paukovič (1993) je na slovensko literarno prizorišče stopila leta 2017 z romanom *Poletje v gostilni*, ki je doživel velik medijski odmev. Leto kasneje je na Filozofski fakulteti v Ljubljani magistrirala iz anglistike in primerjalne književnosti, zdaj pa je samostojna ustvarjalka, publicistka in novinarka tednika *Mladina*. Bila je urednica literature pri spletni platformi *Koridor – križišča umetnosti* ter objavljala zgodbe, kritike in eseje na pomembnejših slovenskih literarnih portalih in v revijah. Za letos pripravlja drugi roman z naslovom *Malomeščani*.

• Foto: osebni arhiv

Pariz – Ljubljana*

Petinštirideset minut pred letom se je v prostoru za vkrcanje že nabralo kar nekaj ljudi. Močne vonjave parfumov iz duty free shopa v neposredni bližini so Luki, ki je stal v vrsti pred stojnico makronov Ladurée, neprijetno vdirale v nosnice. Postajal je živčen, kajti človek, ki je bil pravkar na vrsti, se je že približno deset minut odločal, katere makrone bo kupil. Prosil je za škatlico za tri kose ter se glede vanilije in čokolade hitro zedinil sam s sabo, zapletlo se je pri izbiri tretjega. V čem se razlikujeta jagoda in jagodna sladkorna pena, je spraševal prodajalko. Je morda malina boljša od jagode? Pa pistacija, te že dolgo ni jedel, jo gospodična priporoča? Prodajalka je rekla, da ja, človek pa je njen namig vendarle upošteval in dal prostor Luki, ki mu je, ko je odhajal, namenil osoren pogled. Odločanju se je sam elegantno izognil tako, da je vzel škatlico z vnaprej izbranimi dvanajstimi makroni, za kar je plačal okoli trideset evrov. V duty freeju je kupil še zavojček brieja, za katerega je upal, da bo preživel let, pol litra penečega vina in kremo za obraz, v trafiki nekaj metrov naprej pa *Le Monde Diplomatique*. Sicer je vedel, da ga ne bo prebral v celoti, ker njegova francoščina ni bila na dovolj visokem nivoju, a se bo z bralnimi poskusi vsaj zamotil med letom – pa še videti bo kot nekdo, ki mu ni vseeno, kaj bere. Manj kot dve uri trajajoči leti so mu šli vedno malo na živce. Prekratki, da bi pogledal kak konkreten film ali delal na službenem projektu – običajno se je letalo začelo spuščati, komaj je dobro odprl prenosnik. Vseeno pa predolgi, da bi ves ta čas gledal v zrak, posebno če je dobil sedež zraven kakšnega težaka. Tako je še najraje bral ali poslušal glasbo, še najbolj zadovoljen pa je bil, če mu je uspelo zadremati.

Sedel je na enega izmed prostih sedežev in nakupljeno pazljivo razporedil v potovalno torbo, nato pa se udobno namestil, iz žepa torbe zbežal žitno ploščico, ki jo je kupil dan prej v neki pariški trgovini z zdravo prehrano, ter pričel jesti. Prisedla je ženska, v rokah je držala papirnato vrečko s pecivom, iz katerega je čez nekaj sekund potegnila rogljič. Med jedjo je ves čas pregibala vrečko, ki je oddajala neprijeten zvok, moteče pa je bilo tudi drobljenje rogljiča in neokusno cmokanje. Luka, ki se je za razliko od nje trudil, da bi jedel tiho in neopazno, da žvečenje in šumenje papirčka ne bi motilo preostalih čakajočih, je naglas zavzdihnil, a gospodična bržkone ni niti pomislila, da bi bil vzdih lahko namenjen njej. Do konca je pojedla pecivo, še enkrat zadovoljno zacmokala, glasno zmečkala vrečko in jo frcnila v veliko torbo, nato pa iz kovčka potegnila knjigo in pričela brati. Pri tem se je tako razkomotila, da se je njen komolec na naslonjalu stola skoraj dotikal Lukinega suknjiča.

Luka je bil precej znerviran. Pomislil je, da bi se presedel, a do pričetka vkrcavanja ni bilo več dolgo. Bo pač potrpel, medtem pa bi si nadležno žensko lahko vsaj malo ogledal. Prej je prisedla tako hitro, da ni videl njenega obraza, in tudi zdaj je sedela z glavo obrnjena stran od njega, tako da bi moral, če bi jo želel videti od spredaj, stegniti vrat, kar bi bilo gotovo očitno. Poškilil je v knjigo, ki jo je brala, na platnici je pisalo *Kako biti Parižanka vedno in povsod*. Poglej, no, Slovenka, je pomislil. Kako predvidljivo; komaj se je zadržal, da se ni zarežal. Najbrž se je do pike držala nasvetov, napisanih v tej knjigi. Tudi v

Pariz je šla verjetno zato, ker je knjiga zapovedovala, da mora prava dama, modna navdušenka ali karkoli že mesto obiskati vsaj enkrat v življenju. Dišala je že tako, po neki dragi kolonjski, in bila je oblečena v pullover iz finega bombaža. Knjigo je za hip odmaknila, da je opazil minimalistično srebrno verižico z obeskom iz biserov, ki se je zaključevala prav tam, kjer se je začel njen dekolte. Natančneje, obsek je ležal v vdolbinici njenega dekolteja. In imela je zelo lep dekolte, kroj puloverja je razkrival ravno toliko, da mu je pričelo srce hitreje biti, vseeno pa ne dovolj, da bi ocenil, kakšne so prsi. Morda so bile samo tako dobro podprte, pri teh novodobnih modrcih nikoli ne veš. Doživel je že razočaranje, ko je spal z ženskami, za katere bi prisegel, da imajo pod tesnimi oblekami par dobro oblikovanih žogic, pravzaprav jih je tudi osvajal zato, ker je upal, da jih imajo. A ko se je prebil mimo čipkastih bodijev, modrcev z bleščicami in zakovicami in ostale navlake, so obline komaj napolnile njegovo dlan. Njegova sosedka je medtem vstala in se postavila v vrsto za vstop na letalo. Spet prehitro, da bi jo videl v obraz.

Do svojega sedeža je prišel brez prevelikega napora, ker je imel karto s prioritetenim vkrcavanjem, je bilo namreč letalo še skoraj prazno. Dobil je prostor ob oknu, ravno je popravil potovalno torbo ter na mizico pred sabo odložil časopis, telefon in slušalke, ko se mu je približala zelo privlačna ženska njegovih let. Prva stvar, ki jo je opazil na njenem obrazu, so bile polne ustnice, narahlo namazane z bleščilom, na katerega se je v kotičku ust ujela drobtina. Temne oči so se ji navihano svetile, ravni rjavi lasje pa so ji segali do ramen. Siv pullover je objemal njena ozka ramena in pokončne prsi, v razmaku med obema polovicama je tičala srebrna verižica z biserom.

“Je to sedež 9C?”

Pokimal je, rahlo v šoku. Delno zato, ker ni pričakoval, da ga bo ogovorila v slovenščini, delno pa zaradi silovite potrebe, ki ga je nenadoma preplavila.

“Dobro. Jaz sem 9A.”

Manjši kovček je naglo potisnila v razdelek za prtljago nad sedežem in se usedla. Zavohal je parfum, ki ga je zaznal že prej, in začutil toploto njenega telesa. Prej si vseeno nista bila tako blizu. Ni vedel, kaj naj stori. “Mimogrede, Luka,” je rekel v zadregi in ji pomolil roko.

“Petra,” je rekla, očitno nezainteresirana. Bilo mu je jasno, da ni običajna praksa, da se predstavljaš sopotnikom na letalu, a je vseeno upal, da bo njegov poskus obrodil sadove. Zaman: Petra se je ponovno zatopila v svojo knjigo o Parižankah, njemu pa ni preostalo drugega, kot da se obrne k oknu in spremlja vzlet. Tokrat je bil bolj živčen kot ponavadi, kajti pred vzletom jih je pozdravila in jim prijetno potovanje zaželela ženska pilotka s cvilečim glasom. Če je ugotovil, da letalo pilotira ženska, ga je bilo vedno malo strah, ni bil prepričan, ali lahko tako zahtevno in obsežno mašinerijo obvladujejo v enaki meri kot moški piloti. Po drugi strani je bil rahlo slabe volje, če je naletel na stevarda namesto stevardese. Moški so bili kot stevardi manj ustrežljivi – pa še v noge jih ni mogel gledati. Ko je letalo doseglo predvideno višino, si je oddahnil, si v naročje položil *Le Monde Diplomatique* in zaprl oči.

Težko bi z gotovostjo rekel, za koliko časa je zadremal, ampak prebudilo ga je šuštenje papirja. Petrini lepo oblikovani prsti z rdeče nalakiranimi nohti so zdrsnili pod časopis in se

premikali v smeri njegovega mednožja, kjer je vse gorelo od vročine in pričakovanja in le vprašanje časa je bilo, kdaj bo stvar eskalirala. Nekaj časa se je še pretvarjal, da spi, a kmalu ni mogel več. Skozi priprte veke je preveril, ali ga ostali gledajo. Zrak je bil čist, starejši par na njuni levi je s slušalkami v ušesih gledal film na prenosniku, s tistimi spredaj in zadaj pa se mu v tem trenutku ni ljubilo ukvarjati. Umaknil je Petrino roko, se obrnil proti njej, jo agresivno zgrabil za brado in njene ustnice pritisnil ob svoje. Medtem ko sta se poljubljala, je božal njene lase, bili so dišeči in mehki, ravno takšni, kot si je predstavljal, da bodo. Tudi prsi na prvi otip obetavne, a bi se vseeno moral prebiti še do površine pod modrčkom, preden bi lahko podal končno mnenje. Petra je segala po njegovi zadrgi, jo vlekla navzdol, on pa se je boril z njenim modrcem – še čisto malo, pa jih bo lahko otipal v celoti.

“Sorry, what would you like to drink?”¹

“Umm...white wine,”² je trznil Luka in se skoraj odlepil s sedeža. Stevard s piflarskimi očali mu je brez besed pomolil stekleničko, ki po Lukini oceni ni zadostovala niti za dva deci, a česa več na letalih tako ali tako ni pričakoval. Petra je pila kavo, vanjo pa namakala magdalenico, ki so jo potniki dobili ob pijači. Luka sladkorja ni preveč maral, hotel jo je vprašati, ali bi pojedla še njegovo, pa ni zbral poguma. Stisnil se je čisto k oknu, časopisa, ki je še vedno tičal v njegovem naročju, si sploh ni upal premakniti, saj je dobro vedel, kakšna je situacija pod njim. Moral bo na stranišče, to je bilo kristalno jasno, a se je ta hip zdelo neizvedljivo. V ušesa si je potisnil slušalke in togo obsedel na svojem mestu. Kako bizarno je, je razmišljal, kakšna potegavščina usode, da tako bdizu tebe sedi nekdo, ki te neznansko privlači, ti pa se ga ne moreš, ne smeš dotakniti, ne smeš niti migniti s prstom. In ob tem ta človek nima pojma, v kakšni agoniji si – zadovoljno srka kavo, jé pecivo in premleva nasvete iz tretjerezredne knjige. Kdo ve, ali v knjigi povedo tudi kaj o kvalitetnem spolnem življenju. Morda bi jo lahko povprašal in ji ponudil pomoč, v primeru da ne? Kaj bi ji sploh lahko *zares* rekel, se je vprašal, ko je samemu sebi dopovedal, da bi bila takšna slaboumna šala neprimerna. Je sploh obstajal kakšen način, da bi pridobil njeno pozornost?

Dvignil je glavo in jo pogledal, gledal jo je celo nekaj sekund, ona pa je brala še naprej. Ko ni umaknil pogleda, ga je končno ošinila, a je bil to prazen, naveličan, kaj-za-vraga-mitežiš pogled, potem se je ponovno sklonila h knjigi. Kapituliral je. Pobrskal je po torbi pod sedežem, iz nje potegnil toaletno torbico, ki je ta hip sicer ni potreboval, a je bilo še najmanj nenavadno, če se je z njo odpravil na toaleta, si z njeno pomočjo prekril območje med nogami in zamrmral, ali se mu lahko prosim umakne, ker mora na wc. Ko je vstala, je na hitro preskeniral še njeno rit v ozkih črnih hlačah, ki niso puščale ravno veliko prostora domišljiji, in za hip je pomislil, da mu do wc-ja sploh ne bo uspelo priti.

Stranišča na letalih so v njem vedno vzbujala občutke klavstrofobije. Imel je nekaj znancev, ki so se prav na letalskih straniščih uspešno včlanili v *mile high club* – ali pa so

1 Oprostite, kaj bi želeli piti?

2 Belo vino.

vsaj trdili, da so se – in vsakič, ko je šel na letalu odtočit, se je spraševal, kako jim je to uspelo. Luke misel na to, da bi vrhunec dosegel v letalski straniščni kabini, načeloma ni prav nič vznemirjala. A zdaj so mu misli nehote uhajale k scenariju, ki se je glede na situacijo, v kateri se je znašel, ponujal kar sam: nekdo nestrpno potrka na vrata kabine, odškrne jih in preveri, kdo je, zunaj stoji Petra, hudo jo tišči lulat, a je tudi druga kabina zasedena, ali bo kmalu, ga sprašuje. Povabi jo noter, češ, naj kar opravi, on si samo še umije roke, potem pa gre ven. Petra je najprej nekoliko v zadregi, a se potem vendarle usede na školjko, čipkaste hlačke ji zdrsnejo do gležnjev, ker je kabina tako majhna, se z nogami seveda dotika Luke, ki stoji ob umivalniku, on se obrne, jo pogleda, ve, da tudi ona pričakuje to, kar se bo zgodilo, ji razmakne kolena ...

Odtrgal je nekaj papirnatih brisačk, se pazljivo obrisal in si zapel zadrgo. Z mrzlo vodo si je splaknil obraz, da bi rdečica na njegovih licih hitreje izginila, in se odpravil nazaj k svojemu sedežu. Petra je sedaj poslušala glasbo, ne da bi slutila, kaj je v svoji domišljiji pravkar počel z njo. Pogledal je na uro: čez dobrih dvajset minut bi morali biti na letališču Jožeta Pučnika. In res, cvileča pilotka se je spet oglasila, naznanila je, da naj ostanejo na svojih mestih, ker se bo letalo pričelo spuščati. Še sreča, tako se je vsaj lahko zaposlil s podobami pokrajine pod njim, ki se je zdaj ves čas spreminjala – od zasneženih vrhov Alp do travnatih površin in gozdov, počasi je zaznaval zaselke, pa stavbe in avte. Za vsak slučaj je zadrževal sapo, dihal na škrge, kajti vsakič, ko mu je v nosnice zaplaval val Petrinega parfuma, ga je zopet napolnilo vznemirjenje in moral se je pošteno potruditi, da je ostal osredotočen na dogajanje pod sabo.

Kmalu po izkrcanju jo je izgubil izpred oči. Niti poslovia se ni, toda – kaj pa je pričakoval? Poklapano je čakal na svoj kovček in se oziral naokrog v upanju, da jo bo še kje videl, čeprav je bilo to malo verjetno. Imela je samo ročno prtljago, najbrž je že v avtu ali taksiju na poti domov. Njega je prišla iskat Urška, ki se mu je v objem vrgla takoj, ko je stopil skozi vrata v avlo. Nosila je svetlo roza trenirko, kakor zmeraj ob vikendih, ko se ji ni dalo pretirano urejati. Sicer je bila oprava dizajnerska, kar je bilo v Urškini omari prej pravilo kot izjema, ampak kakšne blazne usluge njeni postavi v vsakem primeru ni delala, čeprav je bila sicer postavna ženska.

“Dragi, tako sem vesela, da si spet doma. Vsi smo te pogrešali.”

“Jaz tudi vas. Prinesel sem ti kremo, za katero si prosila, in makrone.”

Urška je zažarela. “Makroni! Oh, Luki, ti si najbolj pozoren mož na svetu.” Prilepila mu je moker poljub in se od ganjenosti skoraj razlezla v njegovem naročju. Ko sta tako objeta stala na sredini avle, je mimo njiju zakorakala Petra. Spremljal jo je moški, ki ji je nosil plašč ter kovček in bila sta ravno sredi živahnega pogovora. Pulover ji je v zadnjem delu zlezal na sredino hrbta, tako da je Luka, preden sta s spremljevalcem izginila skozi vrata, še zadnjič ujel pogled na njeno zadnjico, ki je zanihala z vsakim udarcem pete ob tla. Še bolj se je stisnil k Urški, jo lastniško zagrabil za boke in jo poljubil s takšnim zanosom, kot še nikoli doslej.



Lučka Zorko

Lučka Zorko je pesnica in pisateljica, rojena 1981 v Murski Soboti. Piše poezijo, prozo in otroško literaturo. Do zdaj je izdala štiri pesniške zbirke: *Reciklaža kosti* – 2001, *Obdukcija srca* – 2004, *Karavana* – 2006 in *Vreščéče čeri* – 2011, roman *Božji delec* – 2013, kratko zgodbo v zbirki *Štirje* v soavtorstvu s F. Lainščkom, M. Rošem in M. Tirš – 2002 in samostojno zbirko kratke proze *Divja noč* – 2016 ter tri tekste za mlajše bralce: *Grimolda* – v soavtorstvu z Robertom Titanom Felixom, 2008, *Plavček* – 2013 in *Žirafek Željko* – v soavtorstvu s Tomažem Verdovom, 2018. Prevodi njenih pesmi v italijanščino, madžarščino in poljščino so bili objavljeni v tujih literarnih revijah in knjižnih antologijah. Svoja dela revijalno občasno objavlja v *Dialogih*, *Sodobnosti* in *Literaturi*. Leta 2009 je na pesniškem turnirju v Mariboru prejela nagrado vitezinja poezije. Trenutno živi in ustvarja v Murski Soboti. Je mentorica mladim literarnim ustvarjalcem v Pomurju, piše pa tudi spremne besede in literarni kritiški blog Okovrž na svoji spletni strani www.luckazorko.eu.

• Foto: Gregor Zorman

Pobeg*

Ta zvok. Če ne bi bilo tega zvoka, bi še nekako šlo. To je zvok jekla ob jeklo. Poznate občutek zavedanja, da se ne bo zoprni zvok nikoli prekinil in da ne bo prišla olajšujoča tišina, ki bi te prerodila? Ne? Blagor vam. Jaz ga poznam. To je zvok jekla ob jeklo.

Ušes si ne morem pokriti. Edino, kar lahko storim, je, da se osredotočam na brenčanje muh, ki so v soparnih poletnih dneh naša druga najhujša kazen. Sicer ne vem, kdo me kaznuje in za kaj. Ves čas je treba otresati z vsemi deli telesa, in v tej gneči, kjer se je treba boriti celo za zrak, čeprav je to borba na perfiden način, no, tukaj pravilo močnejšega ne velja. Majhne muhe imajo bistveno prednost pred nami in izkoriščajo jo na način, ki je za nas najmanj prijeten. Aaaaaa! Sovražim, ko se mi zarine v nosnico. Prhnem z vso silo – to je nekakšen neznamen upor, ki ga delim z večino svojih sotrpinov, ki jih sovražim, a ker smo v tem govnu skupaj, smo vseeno nekako rojaki.

Prihaja poletje. Vidim zrak, kako se gosti, in muhe nakazujejo, da bo poletje hudičevo. Tu notri je vse ovito v nekakšno mlečno, prašno svetlobo, trikrat na dan pa nas prežarči slepeč žarek – kadar se vrata odpro in pride moški ali včasih ženska z ruto: to je edino, česar se veselimo, trikrat na dan: voda, hrana! Voda je hladna in bistra in prinaša pozabo – če bi šlo, bi vanjo potopil glavo, celo telo in vse spomine, ki jih ni veliko, nekaj pa le. Sem med mlajšimi tukaj, toda opazujem, poslušam in si zapomnim: ne preostane mi drugega, kot da našpičim čutila, ker če jih ne bi, bi padel v otopelost in potem bi šel, kamor odhajajo drugi, starejši okoli mene. Zato pa tudi spremljam: muhe, prah, dihanje levega in desnega sosedu tik ob meni, nenehno kopanje s kopiti v tla, ki dela mojemu desnemu sosеду na nogi veliko, zmerom odprto rano, na kateri se veselo gostijo muhe. Ta rana je najbrž razlog, da je tega dne on tisti, izbran za odhod.

Da, moji rojaki odhajajo. Vsake toliko pridejo trije možje, eden od njih je ta, ki nam vsak dan v ogromna korita nasuje krmilo in zeleno travo, ki me dela divjega – krmilo je boljše, toda trava, po njej se nekaj v meni začne krotovičiti, nemiren postanem in prham in iz nosnic in gobca, okrašenega z jeklenimi obroči, se mi prične cediti penasta slina. Potem tako dolgo butam z glavo ob korito, da se utrudim in me prežame prijetna bolečina, ki zamenja nemir. Ko vstopijo, trije možje, eden od njih ta, ki nas krmi, je to edini trenutek, ko rožljanje verig, jeklo ob jeklo, preglasi divje, neobvladano mukanje in rjojenje. Vsa moč naših mišic se sprostí skozi glas. Možje kričijo, toda ne preglasijo nas. Seveda. To je krik strahu, in kadar je v kriku strahu več kakor štirideset odraslih bikov v polni telesni moči, ki je pripeta ves dan in vso noč z jeklom na prostor, ki komaj zadostuje za tako goro mesovja, potem je jasno, da šibki glasovi treh mož niso dovolj. Pa tudi sicer: kriplasta, pohabljená človeška telesa – z enim samim sunkom z glavo bi vse tri poslal v obljubljenó deželo.

* Kratki zgodbi *Pobeg* in *Časovni stroj* Lučke Zorko sta bili objavljeni v zbirki kratke proze *Divja noč* (Volosov hram, 2016).

Potem ko se trije možje končno sporazumejo in uspejo obrniti mojega rojaka, gre izbrani bik mimo štiridesetih govejih riti kakor skozi špalir. Mi še naprej mukamo. Nekateri od izbrancev se upirajo, otresajo z glavo, se vkopavajo v tla, toda nič ne pomaga: bolečina je močnejša od vsake volje, to vem tudi sam, in končno se bik vda in sledi možem, ki ga vodijo bogve kam. Seveda, saj imamo v nosnicah jeklo, in jeklo ob membrano ne proizvaja nobenega zvoka, pač pa bolečino, in z bolečino je enostavno voditi celo odraslega bika v polni telesni moči.

Ko se vrata zapro, se mukanje počasi poleže. Žrtev je padla, nekaj časa smo varni, pa četudi je to varnost jekla ob jeklo. Ušes si ne morem zamašiti, zato v meni še nekaj časa odmevajo pridušeni zvoki od zunaj – ropot drugačnega jekla, kriki žrtve, ki je ostala sama, zdaj ni več nas, da bi mu držali oporo s svojimi glasovi. Ostal je sam, on in možje, in ostro pekoče sonce, ki ga ni navajen in ki ga spremlja vse do vrat, za katerimi je neznana, tuja dežela. Zvečer, ko vstopi samo en mož, ta, ki nas krmi, je naše mukanje drugačno – želja po hrani in žeja po vodi sta večni.

Poletje je prišlo, ker vedno pride. Razen tega, da smo bolj željno čakali vodo, da so muhe postale neznosne in da smo nekoliko bolj nervozno otresali z glavami in se bolj trzajoče prestopali, se ni spremenilo nič in ni se zgodilo nič. Mleli smo med zobmi travo, prhali smo od sopare, muh in nemira in mukali smo zmerom, kadar so se vrata odprla. Tu in tam so katerega odpeljali, tu in tam katerega pripeljali – kadar se nam je pridružil novi, včasih celo tele, je razbil enolično ždenje – in mi smo se pridružili zateglemu Mooooo!, najbrž klicu po mami, po znanem, po domači štali ali celo po ritmičnem zibanju govejih zadnjic, ki jim slediš čez potke v stajo, ko prične sonce padati poševno in zlatiti goveje hrbte. In ko je prišla onemoglost, je strah postal topo ždenje, brez gibanja, še brez kroženja, nobenih govejih zadnjic ni bilo, ki bi se zibale pred njim, edinkrat jih bo videl, ko bodo prišli ponj, toda to ne bo mirno, lenobno pomikanje, pač pa agonija, in potem, potem bo vdanost.

Poletje gre h koncu. Nič se ne spremeni. Vse kakor da traja, kot da je vse ena sama večnost. Toda potem se vrata odpro in vstopi naša podoba strahu: trije možje, eden od njih ta, ki nas krmi. Na to se nikakor ne moremo navaditi. Rjovemo, trgamo verige, toda te so bolj trmaste od nas. Otresamo s telesi. Prhamo. Trije možje gredo skozi špalir in se ustavijo – za mano. Utihnem. Umirim se. Potuhnem. Toda nič ne pomaga – vrsta je padla name in tu se ne morem skriti, ne morem teči. Ne morem se potuhniti. Dva stopita na mojo levo, eden na desno. Obkolijo me. Stopim nazaj; korak, več ne gre. Eden od njih prime za mojo verigo. Potegne za obroč, da zaboli – zagrabi me panika, potegnem močnejše, zarjovem od bolečine. Zrinejo me zadenjsko iz moje nevidne ozke hiše. Nekoliko suvam z rogovi, toda bolečina me vodi, kakor želijo možje. Ostali mi vzklikajo. Rjovejo z mano na moji poti, rojaki, ki jih sovražim. Pravzaprav je dokaj enostavno – to sem že videl, in jaz vidim, ker so moji čuti našpičeni, seveda poznam to pot proti ozki lini, ki nakazuje, kje so vrata: gremotorej. Nekako čudno, a tudi domače je hoditi za tremi možmi. Potem se vrata odpro. Pred mano je grozljiva prostranost in predvsem veliko močne, zaslepljujoče svetlobe, ki me ovira in reže v oči. Kot bi se prostor sesul name. Ustavim se. Vidim veliko žival, večjo od

mene, iz njenega drobovja prihaja temno golčanje. Možje me potegnejo proti živali. Vidim, da je kovinska in da vanjo vodi pot. Vkopljem se v tla.

Potem me preplavijo žive slike. Skozme zletijo hitro kot blisk. Hladen, kovinski prostor. Cevi. Kovinska ograja. Vonj po kovini. Odmev rjojenja. Hodimo po sterilnem hodniku. Srca nam trepetajo. Možje v belem. Možje v belem, poškrabljeni z rdečim. Kovinski boks. Mož, ki meri v mojo glavo. Moja težka glava. Neznosen pok. Moje telo, ki se zaziblje. Moje telo, ki pade, težko in mehko, in pok. Številka. Noži. Žage. Sekire. Kovina. Curek vode. Visimo s stropa. Brez kože smo. S stropa visimo v delih. Glava posebej. Pleča posebej. Stegna posebej. Potem manjši deli. Rebra. Pljučna pečenka. Kare. Vratovina. Ribica. Srček. Nalepke, piše: *Slovenija. Turčija. Nemčija. Italija. Hrvaška*. Kako biti v več državah hkrati? Ni problema. Razkosanje reši težave s prostorom.

Morda je vonj po kovini tisto, kar mi v hipu šine skozi vse telo in v meni sprosti bikovsko moč, ki jo v sebi nosim že vse življenje. Zavest, da sem poltonski bik, me požene naprej. Brez opozorila z glavo sunem vznak – najbrž imam srečo, kovina se možu iztrga iz rok in jaz sem rešen bolečine. Ljudje prično kričati, toda hip, v katerem lahko prosto premikam glavo, je dovolj, da oživim, telo se mi napne, kar samo poskoči, iztrgam se trenutku in se poženem v prostor, in glej, prostor okoli mene leti in jaz znam teči, in tudi tečem – sicer je strah tisti, ki me žene, toda strah poznam, tega, kako je teči, do zdaj nisem poznal, zato tečem, proti rdeči svetlobi, ki žari tam spredaj, topel zrak prodira vame in se predihava skozme in to, kamor tečem, je življenje, ki sem ga sanjal, je hoja za govejimi ritmi, zibanje mojega telesa po potki med zelenjem, in trava, povsod trava, ta dišeča trava, ki je kriva za moje muke nemira v štali s štiridesetimi mučeniki, tečem, sopem, žene me strah, toda strah ostaja zadaj, prostor okoli se spreminja, za sabo puščam hiše, za mano ostanejo kričeči možje in tu in tam kako drugo bežeče bitje, ki v grozi obstane pred mano in hip zatem že tudi izgine.

Utrudim se. Zdaj zagledam rob, kjer se pričenjajo gosta drevesa. Počasi se ustavim. Kaj pa zdaj? Oziram se, sam sem, svetloba je poniknila in vem, da prihaja noč – hladneje postaja. Umaknem se med drevje in gledam. Moje telo postane težko – moj edini beg v življenju me je utrudil. Še zmerom sopem, iz gobca se mi cedi in žejen sem. Nekoliko moram postati. Potem pa naprej? Prešine me grešna želja po hlevu – želja po znanem. Toda ne! Nikoli več nočem slišati zvoka jekla ob jeklo. Zajame me mir. Nekaj časa hodim med drevesi. Napojim se v kalni, topli mlaki. Pomulim podrast, ki je kislja in rezka in vlaknata. Poslušam tišino, ki ni tišina. Večer pade name in zleknem se med grmovje – čez nekaj časa znova vstanem, vsa ta svoboda je utrujajoča in straši me, nikamor nisem pripet in sam sem. Ne, nisem sam. Poslušam, okoli mene cvrči in čivka in poka in skovika – tuji, nenavadni zvoki, prikrita grožnja teme in plenilcev v mraku. Stojim tam in se tresem. Nihče me ne varuje. Skoraj pozabim, da sem bik in da nosim na glavi roževinasto krono, ki ni le za okras – orožje, spravljeno za hude čase: in hudi časi so zdaj, zato mi zavest o rogovih pomaga, da se umirim, se uležem v podrast in nekako prekinkam neznano, tujo, preveč razsežno noč. Dobro, da so nad mano ta drevesa – tisto nebo s svetlečimi lučkami je preveč neznosno, utegnili bi me napasti in me s svojo težnostjo potegniti navzgor. Tako ležim,

sredi preslic, praproti in grmičevja, vdihavam zrak, poslušam klice noči in tu in tam me zajame dremavost, toda hitro se spet vzdam, našpičim ušesa in zajamem ta sladek, vlažen, neznansko dišeči zrak, napil bi se ga do smrti. Potem se prislišijo klici najzgodnejših ptic in spočetka drobna, potem pa vse svetlejša luč se prične počasi plaziti na nebo in delati nov, nepredvidljiv dan.

*

V hiši blizu gozda sta se stanovalki prebudili zgodaj. Slišali sta krik in planili premočeni iz sna. Kaj je to? Pogledali sta skozi okno. Na obronku se je risala mogočna senca velike živali. "Mama! Je tisto bik?" Mati je razprla oči in topla groza jo je spreletela, ko je bik dvignil glavo in se je temen glas razlegel po jutru, ki se je razlivalo po prostoru. Da je gozd vrnil zamolkel odmev. "Najbrž je komu pobegnil ..." "Mama, kaj bova?" "Pokličiva na radio." Hči se ustraši, divje odkima. "Toda potem ga bodo odpeljali ..." Mati jo pogleda. "Kaj pa naj? Si nora? Bik ni za zunaj." Obe pomislita, kako jima manjka mož in oče, ki je šel delat nekam na sever, v obljubljeni deželo, in se vrača vedno redkeje in vedno bolj mrk. On bi bika že spravil tja, kamor spada. Mati je poklicala na radio, hči pa ni hotela od okna. Bikova senca se je pomikala počasi ob gozdnem robu. Tu in tam je rjojenje razparalo prostor, da sta se ženski spogledali brez besed.

Čez pol ure so se na obzorju narisale drugačne sence: tovorno vozilo, ki je v sebi nosilo tri vojščake, oborožene z jeklom. Premirje med bikom in možmi se je končalo v trenutku, ko je bik našel svoje naravno okolje; v trenutku, ko se je nehala nadvlada manjših, a močnejših.

*

Zdrznem se: prihajajo. Velika žival prihaja pome. Vedel sem, da bo prišla. Telo se mi napne. Nekajkrat sunem z glavo za vajo. V tej noči, ko se mi je zgodilo vse, več, kot se mi je prej v petih letih – v tej noči polsna sem se odločil, da neznani spomin, ki me je prevzel v trenutku, ko so me povlekli iz hleva, ne bo postal tudi moj spomin. Želim si rjoveti v hladno jutro in želim si teči. Bližajo se, zato se pomaknem globlje med drevesa. Na gobcu se mi nabira rosa, hladna in prijetna. Slišim, kako se gozd trese od gibanja mojega telesa. Slišim tudi klice mož, ki pa kmalu poniknejo. Tečem med drevesi, tečem v nedogled.

Toda gozd je premeten in jaz sem pet let živel na štirih kvadratih, zato nevede hodim v krogu. Zaslišim pokanje vej in trepetajoč dojamem, da so me čakali v zasedi in me obkolili. Zdaj smo se srečali in treba se je rešiti.

*

Zagodel jim jo je, bik. Jezni so. Zelo so jezni. Čeprav je po drugi strani avantura, vso to načrtovanje, približevanje, kot da so v vojni. Tudi adrenalin je. Pet ur porabijo, da izsledijo govedo, ga obkolijo, toda prekleto žival se ne da, trmast bik je, malo jim je celo žal, da gre v klobase, toda kaj češ, za to so, in oni nimajo izbire, kje si pa to videl, bik v gozdu, lepo prosim, to pa ne gre. Priznati pa mora, da ga je nekoliko strah, kljub temu da ima puško. Ne

skrbi ga puška, dober strelec je in kroglo je pogнал v že ničkoliko bikov, toda ob tistem se ni počutil ne dobro ne slabo – bila je rutina; šiht. Toda tole ... no, tole je pravi, pristni lov, in že se vidi, kako razlaga zgodbo prijateljem v gostilni. Malo ga skrbi, ker ostala dva nimata pušk in ker je bik velik, hiter in nepredvidljiv, predvsem pa ni v boks, kjer je bilo enostavno najti tarčo. Toda bo že. Saj ima puško.

*

Možje se približujejo kot da brez strahu, zato se zmedem. Eden od njih ima tisto cev in sumim, da je to pok, ki ti izbriše spomin. Pripravim rogove. S kopitom skopljem v tla. Vidim, da nekoliko zastanejo: to je dobro, bojijo se. Tudi jaz se. Toda v meni že raste jeza. Čutim moč, na jeziku se mi naredi kovinski okus strahu in bližine krvi. Zarenčim. Nena doma se ne bojim več; noč na prostem me je okrepila, en dan je zamenjal vse poprejšnje življenje in tudi če je bil samo ta en dan, zdaj vem, da sem živel in da nisem živel zaman. Zdaj je v meni nočno nebo, in zvezde, strašne ponoči, me zdaj varujejo. Občutek strahu zamenja strahoten, usoden občutek moči, telesa, ki se bo pogնalo v prostor, da obstane ali mine; samo to dvoje – obstane ali mine.

*

Hči teče proti gozdu. Rada bi videla. V njenem zrklu se piše spomin. "Metka!" kriči mati za njo, toda Metka noče slišati. Hoče videti, kaj se bo zgodilo. "Dekle, umakni se!" za-kriči mož. "Nevarno je!" Puško ima, toda Metka se ne boji puške, ne boji se bika; boji se moža, ki rjove nanjo. Zato stopi za hrast. Gleda. Gladina njenih oči se spreminja in na mrežnici poskakujejo miniaturni bik in tri pomanjšane človeške postave.

*

Neumni bik. V tla koplje, to ni dobro. Druga dva, kot da sta zmrznila. Stojita tam kot kipa in ne vesta točno, kako bi se lotila živali. Dobro, najlaže bi ga bilo uspavati in ga odpe-ljati v klavnico, toda on ima samo puško s pravimi naboji. Kdo bi si pa mislil, da jim bo bik pobegnil v gozd? Kakšna neumnost. Predaleč je. S tolikšne razdalje še ni streljal. Treba se je približati in bik se mora umiriti – z neumnim, topim pogledom, zamrznjenim od strahu, ga mora pogledati izpod čela, da bo lahko umiril cev, jo nameril v točko med očmi in spro-žil. Taki biki padejo v hipu in v hipu umrejo. Toda ta ni videti top, prestrašen ali zamrz-njen. Videti je jezen, besen pravzaprav, in velik, tu na prostem je videti prava gora, gozd se je pomanjšal v primerjavi z njim – ne more verjeti, kako majhno je govedo v boks in kako veliko, kadar takole miga na prostem! Približa se. Bik se ritensko odmakne. Bi vseeno po-skusil? Oči postavi v luknjico za tarčo. Toda bik dvigne glavo, in mož v dvignjeno glavo še ni streljal. Ne, ne bo šlo. Cev čudno kroži. Se mu trese roka? To ga razjezi. Zdaj tvega. Hitro stopi nekaj korakov proti živali.

*

Dobro vem, da sem ujet. Pred mano je mož s cevjo, za mano druga dva. Lahko bi se obrnil in zdirjal mimo onih dveh, toda kaj pa vem, mogoče bi se mi obesila na telo. Ne vem, od kod ta slutnja obkoljenosti in krdela divjih gobcev, ki se mi obešajo na telo, en gobec, dva gobca, pet gobcev, deset renčečih gobcev, toda jaz nisem prestrašen, jaz sem jezen. Vidim, da se mi je s tretje strani približala še krhka postava človeške samice. Vem, da sem tarča plenilcev. Gozd je utihnil. Zrak je gost. Mož meri vame s cevjo, jaz vanj z rogovi. Če tako pogledam, je situacija kaj smešna. Nobeden se ne premakne, vsi stojimo zamrznjeni, napeti kot strune in čakamo, kaj bo storil drugi. Problem je konflikt interesov: jaz bi rad, da možje izginejo, oni bi radi, da se jaz pojavim tam in v obliki, kot načrtujejo oni. Po njihovem sem jaz njihov, po mojem sem svoj. Potem mož nenadoma stopi proti meni. Preseneti me ta predrznost in mi pod kopiri podkuri divji ogenj – zdaj ali nikoli – mož postane tarča, jaz postanem vojščak, spenim se od znotraj in že sem tam, pri njem, krhek je, zasliši se pok, toda jaz sem bil hitrejši, spodnesel sem ga, zdaj leži, kriči, se plazi, potem kričijo vsi trije, samica zdaj stoji in vriska, mož se plazi, jaz poskakujem in ga sunem, začutim težo na glavi, prebodel sem ga z rogom, ni tako lahak, kot se zdi, voham njegovo kri, cedi se iz njega, vonj po krvi je izbezal divjino iz mene in vem, da to ni dobro, toda zdaj se ne da odnehati, mož leti po zraku kot kos mesa, ostali tekajo okoli, in vse je tako hitro in bučno in glasno in ne vem več, kdo koga kaj, dokler za hip ne zastanem in neznosen pok in moje telo, ki se zaziblje, moje telo, ki pade, težko in mehko, hip za tem slika gozda zamiglja in se krošnje zavrtijo in se mi telo počasi sesede in v ušesih divje zašumi hladna, spenjena voda, ki je kri – tokrat moja.

*

Ko je stopil tiste tri korake proti živali, se je vse spremenilo. Morda se je čas razpotegnil in je bil gozd tisti, ki je zavrtel nebo, ali pa je bilo nebo tisto, ki je gozd prevrnilo nanj. Bik je bil nad njim, še preden je uspel krikniti, žival je bila preprosto ogromna in zadnje, kar je pomislil, je bilo, da je pravzaprav strahotno lepo, da obstajajo biki, ker česa takega še ni doživel: tolikšne sile telesa. Kje je izgubil puško, ni bilo jasno – še hip pred tem jo je držal v rokah. Nekaj vročega se je pocedilo po njem in naenkrat je bil gozdna ptica, ki preči zrak. Potem sta z bikom postala eno. Potem je bik postal majhen lesen kipec in on ga je častil, nesel mu je svoje lastno razkosano telo na žrtveni oltar, kar videl je v svojih rokah: stegno, ledvička, pljučka, srček. In pomislil je, kako nenavadno, da se je znašel v tej obljubljeni deželi, kjer je na voljo toliko dobrega svežega domačega mesa, in nekako ganljivo se mu je tudi zazdelo, da mu srce še vedno bije, čeprav ga nosi v rokah, in hkrati čudno, saj je zmerom mislil, koliko vsega je v tem srcu, zdaj je pa bilo naenkrat videti tako votlo in ubogo in majceno. Preden je postal opletajoče truplo na bikovem rogovju, je začutil vseobsegajočo praznino in zadnja misel, ki je potonila v temi, je bila skrajno absurdna, a grozljivo spokojna: ubil me je moj brat, ker nisem jaz prej njega.

*

Metka je, ko je bik dosegel moškega, kriknila in si zakrila oči. Toda potem je razmaknila prste leve roke, da je zenica kljub grozi lovila sliko. Držala je sapo, varno skrita za hrastovim deblom. Moža, ki sta se do zdaj držala ob strani, sta kriče tekla proti borcema, da ubranita kolega. Toda kolega je bil že v zraku in bik je spenjen poskakoval in besno godel. Eden od mož je pobral puško, ni bilo časa za merjenje, zato je streljal kar vsepovprek, da je skoraj zadel še drugega moža, ki je razburjen skakal pred živaljo, ki si je zdaj, ko je opravila s prvim, na piko vzela še drugega plenilca. Prvi strel je zadel taco in bik je rjoveč klecnil, kot da moli. Kot bi se poklonil gozdu, Metki in smrti – bil je obrnjen proti hrastu in Metki se je zdelo, da se je srečala s solznimi rjavimi očmi, čeprav seveda na daleč ni mogla natančno videti. Drugi, tretji in četrti strel so prereševali bika z leve in v sekundi je omahnil v podrast. Rjovenje je zamenjalo hropenje in zdaj je mož lahko pritekel, nameril med rogove in poslal bika v obljubljeno deželo, za katero se je bilo treba boriti na smrt, toda kaj, ko je telo pustil tukaj, in kaj je bitje brez telesa, brez meje in svobode svojega gibanja? Metka je tresočih se nog pomislila, da sta se bik in mož, ki je brez življenja ležal nekoliko vstran, odkupila drug drugemu za to, kar sta si vzela. In da ne bi smelo biti tako. Da bi bilo lahko drugače. Prizor se je zdaj umiril. Samo "Prekleta žival!" je presekalo tišino. Bikovo truplo je počivalo med preslicami, moža, ki sta odnesla celo kožo, pa sta klečala ob truplu svojega kolega, ki je prav tako ležal med preslicami. Obupana sta ga skušala priklicati nazaj v življenje, pritiskala sta na prsni koš, mu pihala v usta in tiščala krpo na rano, ki je rdeče cvetela sredi trebuha. "Teci, punca! Teci po pomoč!" je zdaj Metko opazil eden od mož. Zvenelo je raztrgano, proseče, hlipajoče, in Metka je stekla, kot da teče za življenje, čeprav je vedela, da zamen.

*

Prazne so grape. Prazni so pašniki. Prazne so gore. Metka teče čez travnik v zlatem večeru. V ozadju izginja njuna mala hiša. Metka teče. Zasopla se ustavi na obronku gozda. Išče kak madež krvi na tleh, kako znamenje dopoldanskega boja. Ničesar ni. Zemlja je popila vsa znamenja. Videti je, kot da se ni nič zgodilo. Samo podrast je nekoliko poležana tam, kjer je ležalo bikovo telo – kjer je ležalo človeško, so preslice že znova vstale, vzpenjajoče se v nebo. V grmu pojejo kosi, ščinkavci in vreščijo vrabci. Še včeraj bi sedla na štor in poslušala mehke zvoke gozda. Zdaj nemirno hodi med drevesi. Bikova podoba jo preganja, vanjo je zasejal grozo, in prvič opazi veliko kanjo – kroži nad gozdom, ki je brez odmeva bikovega klica naenkrat tako prazen in tih.

Časovni stroj

Stali so okoli nečesa majhnega in črnega. Njihove glave so se stikale in tako, izza rame, opazovalec ni mogel videti, kaj bi lahko bilo na tleh, da je tako pritegnilo njihovo pozornost. Kot bi kdo izgubil gumb ali kontaktno lečo.

Daleč naokoli ni bilo nikogar. Pustota, kolikor daleč je seglo oko, baldahin, napet kot streha, da je metal senco na plastično mizo s tremi stoli; in oni trije, strmeči v tla: stari belolasi mož, mlad črnelas skoraj še fant in črnelasa žena na pragu odraslosti.

»No? Vidiš?« je zamaknjeno rekel fant, belolaščev sin.

»Vidim,« je odgovoril oče. Ali bolj zamrmral v brk, saj mu ni bilo natanko jasno, za kaj gre, to se je videlo.

»To je moje darilo za rojstni dan,« je rekel sin in se vzravnal. Žena in oče sta še zmerom strmela v točko. Veter se je ujel v baldahin, da je zašumelo.

»Mi boš povedal, kaj to pravzaprav je?« Starec se je vzravnal in si pretegnil hrbet. Na stara leta ni mačji kašelj biti sklonjen k tlom več kakor pet minut.

»Časovni stroj.« Sinov glas ni dopuščal dvoma, čeprav je bil dvom edino, kar se je staremu naslikalo v očeh. »Vem, da ne verjameš, ti si še iz starega časa,« je nekoliko hudomušno pripomnil sin, »toda pokazal ti bom, kaj je sodobna znanost. Zdaj boš čase najprej videl in jih šele nato slikal. Končno boš lahko ... bog, ne le slikar. Bog, oče!«

Stari se je kislo nasmehnil.

»Videti je kot luknjica v tleh,« je tisto nekaj proučevala žena, se sklonila in vtaknila vanjo prst.

»Točka z globino,« je dodal slikar; postalo je očitno, da ga stvar pričenja zanimati, spustil se je bil namreč nazaj na kolena, da tudi sam preizkusi globino točke. Medtem ko je vtikal vanjo prst, je nekoliko užaljeno zamrmral proti sinu: »Jaz najprej slikam, šele potem vidim. *Obratno* kot Bog.«

»Edini bog, oče, je fizika. Zdaj boš videl. Te pa nekako tudi razumem. Umetnik si, umetnost pa ni narava, kvečjemu njen izrodek. *Nasprotno* od narave.«

Belolasi slikar je v sina uprl nedoločen pogled, potem pa se nekoliko prizanesljivo nasmehnil tej zagnanosti, še bolj pa gorečemu licu, s katerega je sijala naivna mladost.

»No? Si upaš pogledati notri?« ga je izzval sin, z rokami, uprtimi v boke, kakor da mu pripravlja nekaj zares spektakularnega.

»Ti si že?« mu je vrnil malce posmehljivo.

»Naredil sem ga zate. Pokukaj, no. Nič se ti ne bo zgodilo, če boš malo zamenjal dimenzijo. Točka sama prebere, kaj boš videl. Vsak vidi vse, in vendar ne. No, le poglej.«

Kleče, s prstom še zmerom zataknenim v luknjico, je slikar pogledoval malo sina, malo njegovo ženo in malo v tla. Kolebal, ali se ne bo osmešil, ali ga sin vendarle ne zafrkava, se dela norca iz starca, ki »ni iz tega časa«.

Pa se je odločil in oko približal piki. *Točki z globino*. Nekaj sekund je bilo potrebnih, da je oko našlo oprijemališče.

»Saj je kot babilonski rov,« je rekel pri sebi.

Najprej ni videl ničesar in takoj zatem je videl nič. Nič ni bil črn, bil je nikakršen in sprožal ni nobenega občutja. Naenkrat pa se je za tem ničem razgrnil prostor, prostor-platno, in na njem tri silhuete: on sam, njegov sin in sinova žena. Črne, ploskovite, negibne sence na belem platnu.

Sunkovito je skočil pokonci, kot da jih ima sedemnajst in ne sedemdeset. Zaprepadeno je zrl v sina, ki je zdaj umirjeno in na videz brezbrizno, *po božje*, sedel na plastičnem stolčku pod baldahinom in iz granatnega jabolka pobiral delčke sadu. Pokimal mu je nekako pokroviteljsko.

Slikar je ponovno pogledal v točko.

»Vidim vse črno-belo ali ta reč obvlada tudi barve?« je nekoliko posmehljivo, a vendarle prevzeto rekel sinu. Silhuete so se še v istem hipu pričele barvati in kmalu je bilo videti, da gre prav res za dvodimenzionalne podobe njih treh: on sam, klečeč na tleh, in sin z ženo pod baldahinom, ki iz granatnega jabolka pobira delčke sadu. Kakor da bi bilo notri nekakšno zrcalo.

»Če bi bilo po moje, bi dodal malo plastičnosti,« je izzval točko in sina. Zdaj se je že privadil čudnemu kalejdoskopu in pričelo ga je zanimati, do kod zmore sinova oboževana tehnologija. Kot na ukaz so udje in trupi in glave začenjali postajati plastični. Realistični, in tako natančni, da bi jih še sam težko tako dobro zadel. Nasmehnil se je.

»Ni slabo! Kaj pa zdaj? Bi se poigrali še s perspektivo?« Pa se ni nehalo. Plastičnost je naraščala in podobe so se pričele približevati, izstopati iz prostora.

»Moj bog!« je vzkliknil. Sin je namuznjeno vstal in se približal očetu z nekakšnim zadoščenjem. Oče je napeto spremljal dogajanje z očesom, prilepljenim k tlom. Slike so postajale kipi. Roka okiparjenega slikarja se je stegovala iz platna proti očesu resničnega slikarja in kljub grozi in nejeveri se ni mogel odmakniti od čarobnega prizora, dokler ni začutil, da ga lastna (ali pač druga) roka za lase vleče skozi točko! Ustrašil se je in se pričel upirati, a je slišal sina vzklikati:

»Brez strahu, nič ne bo, samo prostor se ukrivlja! Kar prepusti se. Te bova potegnili nazaj za vezalko, ti samo pocukaj z nogo!«

Pravzaprav niti ni imel izbire. Še preden se je lahko odločil sam, se je odločil tisti drugi on oziroma njegova zrcalna slika in ga potegnil navzdol. Naenkrat se je znašel nekje popolnoma drugje, v tistem platnu, na katerem se je še maloprej ogledoval in ki je zdaj tvorilo prostor, sobo pravzaprav, po stenah katere sta se kot risbi na tapetah vlekli raztegnjeni dvodimenzionalni risbi njegovega sina in žene. Zmeden je taval med stenami.

»Kaj pa zdaj?« je vzkliknil. Zaslišal je zamolkli in odmevajoči sinov glas:

»Niso stene, kar pojdi skozi! Tekoči kristali so!« mu je opogumljajoče vzkliknil glas, ki pa več ni zvenel kot sinov, ampak bolj kot njegov lastni glas.

»S kom se pogovarjam?« je vzkliknil nazaj, medtem ko je predrl steno in vstopil v novi prostor, ki so ga sekale nekakšne premice ali daljice.

»S sabo, seveda! Z mano!« Ni se več trudil razumsko spremljati dogajanja, že nekaj časa je vedel, da vse skupaj presega zdravo pamet, vsaj njegovo staro slikarsko pamet. Pravzaprav

pa bi ga lahko presenetilo, če bi le imel čas razmišljati, kako zelo se zanaša na to zdravo pamet, glede na to, da je zmerom govoril, da sta umetnikova aduta vizionarstvo in intuicija.

Stopal je skozi prostor, ki je postajal gostejši. Sprva se je še izogibal premicam, potem pa ni več bilo mogoče, saj so postajale vse številčnejše, in jih je pričel sekati, toda začuda se niso potrgale, samo lahno zavibrirale so. Hodil je vedno težje, vedno več upora je čutil, dokler ni napredoval zelo počasi skozi nekakšne rumenkaste pajčevine. Kot bi se zrak pričel sesedati sam vase. Pomagal si je z rokami in bilo je čutiti, kot da plava, dokler ni prišel do vrat. Pod njimi je bila vidna špranja, skozi katero so huškali ognjeni plameni. Ni si upal odpreti, zato je potrkal.

»Naprej! Nič se ne boj, ta ogenj je kreativen, ne destruktiven!« Glas je bil sinov, zato je pač odprl vrata. Ognja kar naenkrat ni bilo več in niti sina ni zaznal. To, kar je bilo za vrati, sploh ni bil prostor, pač pa nekaj tujega. Nekakšen preplet mehkih cevi kožnate strukture, pod katerimi je kлокotala voda; a vendarle se je bilo po njih mogoče premikati brez napora. Po nekajminutnem čudnem plutju po tej nekakšni cevni notranjosti pravega človeškega telesa je zagledal majhna bitja. Črna, kot da so zoglenela, delovala so kot ostanki nekega procesa ali pa zavrženi neuporabni začetki, a vendarle so bila živa. Njihove neglavice so se premikale kot regratove lučke in smehec je cingljaj iz nekakšnih njihovih ust. Trobezljala so akorde in zloge, česa takega ni še nikoli slišal. Bitja so bila videti tako uborna, da so se mu zasmilila, opazati pa je začel, da počasi amebasto spreminjajo oblike. Spominjala so ga na zoglenele zarodke, da se je stresel. Ozrl se je naokoli, nikjer ni bilo več vrat, nobenega izhoda. Oblila ga je groza.

»Griaj zes naim, liskar, ečo, ečo, ečo!« so cvilili spreminjajoči se zarodki in poskakovali okoli njega. Prav nič se ga niso bali – v nasprotju z njim, ki ga je zalila nedoumljiva groza.

»Kaj?« je bil zbehan od nepričakovane besedne komunikacije, a je vseeno obotavljivo pobožal po neglavici majhnega oneta, ki se je prikobacljaj čisto do njega. Potem pa ga je prešinilo, planilo je vanj, da so mu prišle solze na oči: seveda, saj jih je ustvaril on sam. Saj je njihov oče ... to so njegove slike, slike v zametkih, nedokončane slike, neuresničene ali zavržene ... nepričakovano so ga oblile solze ginjenosti in postalo mu je žal, da jih je sploh kdaj mislil. Sedaj so bili vsi zbrani okoli njega, njihovi repki so migotali in zdelo se je, kot da ga gledajo s čudnim molkom svojih neobstoječih oči. Majceni praoblikci, otrpli otročki v času, zogleneli obstanki časa, tisočletja, zlita v trenutek.

»Kaj naj z vami?« je polglasno vzkliknil med njihovo drobceno trobezljanje.

Skozi steno je naenkrat stopil njegov sin. »Sem ti rekel, da to niso stene; kadarkoli bi lahko šel ven,« ga je ogovoril. »Si videl dovolj? Sob je drugače še osem, ampak videti si utrujen. No, se te le bolj tičejo kakor mene.« Pridružila se jima je še žena, ki pa je ostala dvodimenzionalna. Nekako se ji ni vstopalo v te prostore in čase. Niso je zanimala vizionarstva in fikcije niti drugi svetovi. V tem svetu se je čisto dobro počutila, sicer pa je bilo vse skupaj med očetom in sinom.

»V sliki ni lahko ...« Samo to je lahko izustil slikar. Okoli oči so mu nabrekli rumeni podočnjaki. Hrbet se mu je še za kanček bolj ukrivil. Res je bil utrujen. Utrujen, star ... in prevaran.

»No, pojdimo. Zdaj se bo prileglo kakšno pivo zgoraj na vetru pod baldahinom! Pustimo ostale sobe za naslednja leta!« Sin mu je pomignil, naj mu sledi. Rade volje ga je ubogal.

V trenutku so se znašli tam, kjer so bili na začetku te pustolovščine, ki bo oziroma je že za vedno spremenila vse. Njega, s tem pa tudi oblike, ki jih je mislil, videl in slikal.

»No? Se je splačalo? Sem ti pripravil dobro presenečenje? Da ne boš rekel, da je tvoj bog opravil z znanostjo ...« Sin se je držal ponosno in zmagoslavno. Nič, ki je kot temna slutnja ždel za filozofijo njegovega časa in ga hkrati osmišljal, nič, ki je dajal svetu hkrati zanikanje in obstoj, se je razblinil. Hkrati se je razblinilo marsikaj, kar je ždelo v pregibih, gubah, sencah njegovih slik, hkrati pa je dobilo nekakšno potrditev, meso, življenje, ki se ga je bal in ga občudoval obenem. Sinu je samo pokimal; ni bilo kaj reči na to. Tisto, kar se je zgodilo v točki, ni bilo zgolj domišljija. Bilo je doživetje. Sam je striktno in brezkompromisno razlikoval med resničnim in namišljenim doživetjem, med izkustvom in spominom na izkustvo oziroma lažnim izkustvom. Zdaj, ko je bistvo svojega ustvarjanja doživel telesno, je vse skupaj dobilo drugačno vrednost. Iz točke se je vrnil drugačen, čeprav ni nikoli verjel, da bo na stara leta doživel še kakšno drugo spremembo razen razkrajanja.

Sedli so v senco baldahina in si molče odprli vsak svoje pivo. Sumničavo je pogledoval po tleh, a točke z očmi ni več ujel.

»No, oče. Tvoj rojstni dan se počasi izteka. Naslednje leto spet.« Zahahljal se je. »Na zdravje. Na vizionarje!« Slikar je molče dvignil svojo pločevinko. Nad njimi se je raztezalo svetlo modro nebo, ki je paslo svoje oblake in se ni menilo za njihove čase in prostore.

»Jaz pa vama moram nekaj povedati!« je končno prišla do besede žena. Njeni dolgi lasje so plapolali v vetru in bila je vse, česar ni videl v drugi dimenziji, in hkrati vse, kar je bilo tam notri. Zazrla sta se vanjo. »Noseča sem!« je veselo vzkliknila. Sin je poskočil, zavriskal in jo objel; slikarja je oblila zona, takoj zatem pa je začutil neizmerno olajšanje in željo, da bi v sebi pogasil tisto silo, ki ga je vse življenje delala nemirnega. Pomislil je na nestvore iz točke. Zdaj, ko je spoznal vse svoje otroke, je dojel, da je treba postoriti še marsikaj, preden bo legel v grob. In šele ko bodo tisti otroci odrasli, bo lahko mirno odšel. Dolga, dolga pot je še pred njim. Ta in druga.





Nataša Kramberger

Nataša Kramberger, rojena leta 1983, je dobitnica nagrade EU za književnost 2010, pisateljica in ekološka kmetovalka, avtorica petih knjig (*Nebesa v robidah*, 2007, *Kaki vojaki*, 2011, *Brez zidu*, 2014, *Tujčice*, 2016, *Primerljivi hektarji*, 2017) in množice esejev, reportaž in zgodb, ki so prevedeni v skoraj vse evropske jezike. Je dobitnica mnogih delovnih štipendij v Sloveniji in tujini ter pogosta gostja na festivalih in knjižnih sejmih po Evropi. Eseje in reportaže objavlja v različnih medijih v Sloveniji, Nemčiji in Italiji. Od januarja 2017 je stalna kolumnistka dnevnega časopisa Dnevnik.

Leta 2009 je v Jurovskem Dolu ustanovila kolektiv Zelena centrala, v katerem raziskuje načela socialne ekologije in socialnega vključevanja s pomočjo umetnosti in trajnostnega razvoja, od 2016 je tudi nosilka majhne ekološke kmetije in zeliščarica z nacionalno poklicno kvalifikacijo. Je ena od pobudnikov in ustanoviteljev zadruga za razvoj trajnostne lokalne preskrbe Dobrina in avtorica večkrat nagrajene ideje Polne vreče zgodb, ki združuje pripovedništvo, ekologijo in socialno vključevanje.

• Foto: Daniele Croci

Gustlek v Aničini deželi*

Šofer vozi prvič, na daleč se mu vidi. Sploh ne ve, da je Jurovski Dol zadnja postaja, to bo še veselo, pa ravno danes, ko je penzija. Taki dnevi so na medkrajevnih avtobusih največja veselica. Ko pride penzija. Še isti dan se gre na banko v Maribor in se kar takoj vse zapravi, za ziher, itak spraviš vse v tri plastične vrečke in do naslednjega meseca amen.

Šofer v zadregi reče, da ne ve, koliko stane karta za jareninsko križišče. »Ne križišče, midva grema do Jarenine,« se zareži penzionistka z oranžno šminko in se obrne k Tunču, ki sedi na sedežu za voznikom. Tunč še ni v penziji, je pa v rožicah. Penzionistka z oranžno šminko ocenjujoče pogleda šoferja, kar malo z odprtimi usti, da se vidi, kako sploh nima prednjih zob, in ko šofer še vedno nekaj tipka v svoj kasirni računalnik, starka malo zase, malo pa Tunču reče: »Toti pa je res hecn, kuj na križišče bi me pelal. Jaz in Joža že trideset let hodima na avtobus in v tridesetih letih niti enkrat nisima šla do križišča, ampak vedno do Jarenine!« »Takim bi blo treba vzeti izpit,« reče Tunč, ki sedi na sedežu za voznikom, potem pa se zareži in namuzne: »Saj se samo zajebavam, šofer, da ne boš kaj preveč resno vzel.«

Šofer vozi prvič, tu sploh ni debate. Sploh ne ve, kako se je treba pogovarjati s Tunčem v rožicah, penzionistko z oranžno šminko in z njenim Jožejom s klobukom, ki je bil do zdaj čisto tiho. Sploh ne vidi, kako sta se ona in njen Joža zrihtala za danes, ko je penzija. Kako ima ona oranžno šminko namazano na debelo in nohte z rdečo in verižico s plastičnimi biseri in poletno obleko s cvetjem, on pa kmašno srajco in blaženi nasmešek. To bo še veselo in poleg Tunč z zajebancijami.

»Torej dve za Jarenino?«

»Jarenino, ja, če pa sn ti ja že rekla, tam pri cerkvi.«

»Pri cerkvi?«

»Pa kak te tega ne veš, pri cerkvi se obrača, v Jarenini.«

»Aha. Pri cerkvi.«

»Toti pa je res hecn,« še enkrat ponovi penzionistka, potem si malo popravi naramnico od modrčka, ki ji gleda iz obleke, in razločno reče šoferju: »Če slučajno še ne veš, pa tak vem, da ne veš: jaz sem Anica, on je Joža ...« Kratka pavza. »Ti pa si novi, tak da kar zakurblaj. Se ne rabiš sekirat, ker ti bomo mi pokazali, kje se obrne.«

Na medkrajevnih avtobusih iz Maribora v Jurovski Dol (čez Jarenino, jareninsko križišče, Jakob, jakobsko križišče, Malno, Plodršnico in priložnostne postaje na vsakem ovinku) potniki ne potrebujemo novega šoferja, niti ne potrebujemo njegovega novega avtobusa in avtomatskega kasirnega računalnika. Znamo sami. Vemo, kje so luknje v asfaltu (ali bolj praktično: vemo, kje jih ni), vemo, kje se avtobus obrača in koliko stanejo vozovnice. Od šoferjev pričakujemo, da se bodo s situacijo pravočasno seznanili, ali pa naj kon-

* Kratka zgodba *Gustlek v Aničini deželi* Nataše Kramberger je bila prvič objavljena v Večeru, 2010, izšla pa je v zbirki *Brez zidu, časopisna pripoved o Berlinu in drugih krajih 2004-2014* (Cankarjeva založba, 2014).

trolo prepustijo nam, ki smo bolj pametni. Edini šoferji, ki nam lahko solijo pamet, so Muhič, Anza, Roman in Simič, torej ta domači, ki so vsi iz Jurija in za vsakega od nas vejo, kje smo doma. Problem je, ker bojo počasi tudi oni vsi v penziji in to je hudič. Ker potem nam pošljejo take nove šoferje iz Maribora, ki ne vejo niti, da se v Jarenini obrača pri cerkvi.

»Zakurblaj, ti pravim!« zašraja Anica.

»Gospa, manjkajo še tri minute do odhoda, ne morem kar prižgati!«

»Pa kake tri minute! Ti jaz povem, da ne bo prišel nobedn več.«

Na medkrajevnih avtobusih iz Maribora v Jurovski Dol (mimo cerkvic, bregov, krav in čez pogoste luknje v cesti) potniki vemo, kdaj kdo pride in kdaj ne. Prej, ko je bilo še manj avtomobilov, so bili avtobusi polni kot konzerve sardel in je bila množica res nepregledna, zdaj pa, ko imajo že vsi svoje avte, se nas z avtobusom vozi taka peščica, da za vsako rundo točno vemo, koliko nas bo. Izjem ni, ker so izjeme lahko samo turisti, turistov pa pri nas nimamo.

»Tri minute pa bomo že še počakali. Drugače me bo direktor namlatil,« novi šofer še vica ne zna povedati tako, da bi se kdo od nas smejal.

»Toti nas bo še v kako grabo zvrnil,« se pokriža Anica in svoje tri plastične vrečke odloži na sedež pri oknu. Tudi Joža odloži svoje vrečke in potem sedeta na tiste sedeže, ki s hrbtom gledajo proti šoferju in z obrazom proti nam. Joža sede na levo, Anica na desno stran prehoda, pošteno se razkomotita. Stara. Zdelana. Fajhna. Srečna. Anica brez prednjih zob se nasmeji in stegne roko na drugo stran prehoda. Primeta se za prste. Vsi v avtobusu malo zadržimo sapo, šolarju na zadnjem sedežu se kar malo kolcne. Na medkrajevnih avtobusih iz Maribora v Jurovski Dol se penzionisti nikoli ne držijo za roke, kaj šele Joža pa Anica. To res vidiš samo na plačilni dan. Ko je penzija. Šofer pa taki štor, da spelje kot baba in Tunč reče: »Drek na palci pa romantika.«

Zdaj je jasno vsem prisotnim. Novi šofer rabi lekcijo.

Mi, ki se z medkrajevnim avtobusom iz Maribora v Jurovski Dol vozimo od srednje šole naprej, vemo, da lekcije vedno pridejo, ko jih najbolj rabiš, čeprav po navadi bolijo ko pes. In ko nas novi šofer pri najboljši hitrosti pelje skozi mariborsko predmestje Košake, se zgodi prvi ruker. Na mali postaji ob cesti čaka moški z brado in tremi vrečkami. Ne stoji, ker ne more stati, še sedi komaj. »Glej ga, Gustleka, njega je tudi penzija dobila,« Anica vstane s svojega sedeža in pomigne šoferju: »Da slučajno ne bi ustavil! Toti nas bo fse pozljal. Naj se še malo trezni, ga bo naslednji pobral.«

»Če človek čaka na postaji, ga moramo pobrati,« šofer res ne ve, kaj govori.

»Pa kaj ti mi nismo zadosti?«

Anica se zgroženo postavi pred voznika in z roko divje pomaha, naprej, naprej!, zakrili kot iz uma, da šofer slučajno ne bi ustavil Gustleku v Košakih. Ko vidi, da besede ne bodo zalegle, začne Anica šoferju trositi poljubčke, z oranžno šminko poljublja svoje stare izdelane dlani in poljubčke kot dojenček piha proti šoferju, »Lepo te prosim, gremo naprej,« moleduje in na obleki s cvetjem zateguje pas, da naenkrat zgleda tenka in drobna in vsa sladka.

Ob taki sceni Joža ne more več sedeti pri miru in se začne dreti na Anico: »Prekletomače babjo, a zdaj se boš pa po šoferu slinilo!« Joža pograbi svoje tri plastične vrečke in se

prestavi čisto nazaj, povsem do sedeža na koncu avtobusa gre in sede k šolarju, ki strašno kolca. Anica ne more doumeti, kako da Joža ne razume, za kaj pri stvari gre: »Ti si šele tele, pijandura stara,« mu zabrusi, »Kaj ne vidiš, da bi rad ta novi Gustla pobral?!«

Anica ve. Ko je kriza, je treba zategniti pas, za naše skupno dobro, treba je uporabiti vsa možna sredstva in šoferju dopovedati, da ima ta avtobus že zadosti svojih pijancev. Kaj zdaj Joža nekaj galami. Poletna obleka s cvetjem se od zategovanja napne čez stare prsi in šofer je že čisto zmešan. Malo še, pa bomo mimo Gustlove postaje in potem bo mir. Anica šobi usta v oranžne poljubčke, dol ji visi, kaj reče Joža ali sam bog, ženska ve, da na ženskah svet stoji, in odločno prevzame komando.

Ampak zdaj se Jožetu spet nekaj pripelje. Vnovič pograbi svoje tri plastične vrečke, jih potežka, zasučje in z zadnjega konca avtobusa vrže Anici pod noge, tri plastične vrečke in Barcaffe, Fa, Baygon, vse leti med sedeži in po tleh, klingice, napolitanke in keksi, dvojni zokni, ena nova srajca, pri Aničinih nogah, Tunčevih nogah, naših nogah, tri plastične vrečke z robo za eno štajersko penzijo: »To si pa pozabila, kaj, kak sn te pri jareninskem britofu gor pobiral, ko te je enkrat penzija tak dobla, da še za sebe nisi vedla, to si pa pozabila, kaj, da naju je Anza takrat z avtobusom do same hiše pelal, do najine hiše, ker nisi mogla niti stat,« Jožetu tečejo debele solze po licih in Anica ga gleda, kot da bi padel z neba: »Gustla bomo pobrali pa fertik, pa če jaz za njim kozlanje gor brišem.«

Na medkrajevnih avtobusih iz Maribora v Jurovski Dol še nikoli nismo videli take veselice na penzijski dan in zdaj sploh ne vemo, kam naj gledamo. Anica se sesede na prvi sedež in začne jokati kot krokodil. Joža s tal skrušeno pobere svojo novo srajco in dva para nogavic. Novi šofer je prešfoh, da bi sploh kaj pametnega naredil, zato na postaji zgolj odpre vrata in ne reče nič. Gustlek z brado, tremi vrečkami in tresočimi nogami sedi na postaji napol mrtev in počasi dvigne pogled k avtobusu. Potem se majajoče odlepi od male klopce na mali postaji v Košakah in poskuša premagati stopnice na avtobus:

»Lep pozdrav vsem, do Maribora bi šel.«

»Kako do Maribora, gospod? Maribor je v drugi smeri, mi gremo stran iz Maribora, v Jarenino pa v Jakob pa v Jurovski Dol.« Šofer preklinja dan, ko je naredil vozniški izpit.

»Dobro, dobro, potem pa do Maribora.« Gustleku komaj uspe priti na vrh avtobusnih stopnic, ko ga vehementno zanesse direktno na prvi sedež poleg jokajoče Anice. »Do Maribora, sem rekel.«

Šofer ne ve več, kje ima glavo. »Naj mu nekdo razloži, da ne gremo v Maribor, ampak v drugo smer.« Anica se presede malo bolj proti oknu, da ji Gustlek ne bi dihal točno v dekolte, in pomenljivo pogleda proti Jožetu, ki zdaj spet sedi nazaj na svojem mestu in je pod klobukom čisto tiho. Šolar od zadnjih sedežev mastno rigne, »Jaz moram biti ob osmih doma. Vzemite denar za karto, pa gremo. Ko se bo streznil, bo že šel v Maribor, če bo hotel.« Zdaj šoferju prekipi: »Človeka ja ne moremo peljati, kamor noče iti. On vendar hoče v Maribor in Maribor je v nasprotni smeri od naše! In sploh? Do kam naj mu zaračunam vozovnico?« Anica si naramnice od modrčka popravi pod obleko in vzdihne: »Kaj pa me niste prej poslušali. Zdaj pa mate, ježa jahat!« Tunču se zazdi, da je šla situacija predaleč: »Šofer, glej, Gusta je moj sosed, on samo pravi, da bi rad šel v Maribor, ker so mu možgani

zadaj ostali, ampak verjemi, da bo itak moral it domov v Jakob, ti samo zaračunaj, Jakob in ne jakobško križišče, pa bo!»

Ko že mislimo, da je problem rešen, ugotovimo, da Gustlek spi in da v žepih nima nobenega denarja. Nič. Niti evra. In to danes, ko je penzija. Vse je zapil! Vse do zadnjega ficka! Kaj pa zdaj? Vržemo Gustleka nazaj na postajo? Saj je vendar tako usekan, da niti tega ne ve, kje je in kam naj se pelje. Tu v Košakih je cesta tako prometna, da ga bo še kak tovornjak nabasal. In sploh zdaj Joža napol v solzah tuli, da jamči s svojo kmečko častno besedo, da bo Gustlekova žena čakala na postaji v Jakobu in plačala moževo karto. Šofer da naj verjame, vsi ostali pa si itak ne zaslužimo drugega, kot da nas šofer vse po vrsti nažene dol.

Na medkrajevnih avtobusih iz Maribora v Jurovski Dol še nikoli nismo pomislili, da bi nas lahko šofer nagnal dol. Državni kontrolor mogoče že, če pride kontrolirat delavske vozovnice ravno na dan, ko je nimaš, a da bi nas dol vrgel šofer? Mi vendar spadamo sem. Avtobus nas pelje domov. Točno ta avtobus in noben drug. Povedano drugače. To je *naš* avtobus. Na medkrajevnih avtobusih iz Maribora v Jurovski Dol nam še nikoli ni padlo na pamet, da bi *nas* kdaj kdo pustil na postaji, če bi imeli malo preveč pod kapo. Kaj pa je to takega. Malo preveč pod kapo. To tukaj vsi delajo. To je del naše kulture. To je del *nas*. Mi smo del nas. Ja. To smo lepo povedali. Mi smo naši.

»Idite v rit vsi skupaj,« šofer končno izdavi nekaj pametnega.

Potem na avtobusu eksplodira izvenserijski kraval. Anica začne pošiljati poljubčke Tunču, Tunč nevarno krili in prepeva, Joža tuli, da na tem avtobusu nihče nima srca, šolar od zadaj pa nabija muziko in trmoglati, naj Gustlek plača, fukič stari. V vsem tem direndaju se pijani Gustlek prebudi ter mirno in razločno dahne s prvega sedeža:

»Glej ti to. Taki pametnjakoviči, avtobus pa nikam!«

In res. Na medkrajevnem avtobusu iz Maribora v Jurovski Dol smo bili tako zaposleni s svojimi penzijami in Gustlekom, da niti opazili nismo, kako nas na cesti brez težav prehitevajo drugi avtobusi, ki peljejo v isto smer. Tudi tovornjaki in prikolice in mali mopedi, vsi po vrsti zmešano dirkajo naprej in nekateri sploh ne upoštevajo prometnih znakov, da se od časa do časa grdo zvrnejo v škarpe. Mi pa, ki znamo tako prijetno peljati čez luknje v asfaltu, ki imamo novega šoferja in novi avtobus in avtomatski kasirni računalnik, mi že celo večnost stojimo pri miru na mali postaji v Košakih v malem predmestju malega Maribora in tulimo drug na drugega kot idioti.

»Novi, zakurblaj!« se zdaj zadere Anica in zategne pas na poletni obleki s cvetjem. »To pa je res kriza, če nam mora pijani Gustlek pamet solit.«

Pasta madre, kvasek *

NA KRUHEK PA KRIŽEK IN KRAŽEK

V torek zvečer pečem kruh iz droži. Moja babica je drožem rekla kvasek, nekoč, in hranila ga je v nečkah, ki so spominjale na zibko. Včasih je v nečkah kopala dojenčke, vodo je zagrevala na pečki. Dojenček ali hlebček, velike razlike ni, in kadar je povodenj zrasla čez dolino, so bile nečke za čolničke, za vesla pa dlani. Moja babica je rodila tri dojenčke in zdaj ima vnučke in pravnučke, a kvaska ne shranjuje več v nečke in za kruhek ne kuri več pečke, tako se je obrnilo s temi rečmi.

V dolini pod Topolovim drožem rečejo *pasta madre*. Vasica je temna in dan je odšel, vse, kar ostaja, so davni recepti: kvasek daj v vodo in čakaj, da se zmehča, malo ga s prsti razcufaj. Voda bo postala vsa mazlava in gosta, torej poleg primešaj moko. Zdaj mesi, mesi, potem pa spet čakaj (POKRIJ S PRTIČEM - SE TI PREHLADI!), nadevaj ogenj s tremi močnimi drvni (BUKEV - ONA DOBRO GORI!) in naštimaj postelj'co v skledčki. Veš, da kvasek potrebuješ za danes, a tudi za drugikrat, znova. Kvasek razreži na pol. Eno štručko daj v shrambo (NA MRZLO STAT!), drugo štručko počivat (NA TOPLO IN POKRITO!), da vzide. Zdaj v štručko počasi, a močno odločno vmesi še moke, še vode, še mastno in ščepec soli. Vse skupaj naj potlej v skledčki počiva, ti pa skrbi za drva, da kvišno gori. Nad mizo bo lučka in ob peči stol, ko se kruhek razleze čez rob, mora v peči pokljati od hice.

V torek zvečer pečem kruh iz droži. Hlebček imam in na pekač ga dam, ko v hišo vstopijo dušice. Ena gre k mizi, ena gre k peči, najstarejša sede na stol. Vzamem hleb in iz predala nožek (NA KRUHEK PA KRIŽEK IN KRAŽEK!), iz žgoče peči se usujejo iskre, tako je perajt. Noter dam hleb in pločevinasti lonček (MORA BIT VODA, DA IMA KRUHEK ZA PIT!), na hitro zapahnem in vprašam: »Kako je rekel Jezus na zadnji večerji?« In dušice: »Je rekel, pojdite v miru.« In jaz: »In zakaj ve tri nimate miru?«

V dolini pod Topolovim drožem rečejo *pasta madre*. Dušice hočejo vina. Reče ena, ta mlada, da njen sinek ni nikdar kropila dobil, je samo kratko, kratko pesem živel, in zdaj ga išče in išče od hiše do hiše, a sinka ni, sinka ni. Rečem: »Včeraj gori v lesu sem srečala tri škrate in vsi trije so imeli rdeče hlače, pod vodnim slapom so ribe lovili, zraven so

* Zgodba *Pasta madre, kvasek* je iz kratke zbirke pesmi in proze *Tujčice* (Novi Matajur, Čedad, 2016), ki jo je avtorica napisala po dvotedenskem bivanju v beneški gorski vasici Topolovo.

močeradovo žganje pili, a eden od njih je na kamnu sedel, je jokal in milo pesem pel, o mam'ci, ki v rumenem žitu leži, njega pa v srčecu škratjem skeli.«

Reče druga, ta srednja, da sta se njena dva brata v vojsko zagnala in nihče ni vedel, kje ju iskat, jo je mamica v skrbi na goro poslala, je nesla hleb kruha, vino in orehe, a gori na gori so bile Krivopete, so delale sladkor in čebelji med, se je na kratko, na kratko pri njih zadržala, a potlej je prišel debeli sneg. Rečem: »Včeraj spodaj v dolini sem srečala tri fante in vsi trije so imeli debele bukve, pred staro šolo so se s kamni igrali, zraven so se gromko, gromko smejali, in eden od njih je bukvo odprl, je s prstom čez pisano besedo šel, je bilo po slovensko, kot govorim zdaj, je bilo o dveh fantih, ki sta prišla nazaj, a bila je zaseda in bila je kri, dušica mila, pred materinimi očmi.«

Reče tretja, najstarejša, ki na stolu sedi, naj pazim na kruh, da se ne prismodi, a jaz hočem, da tudi ona pove, kaj jo žene po hišah v poznih nočeh.

V torek zvečer sem pekla kruh iz droži. Vino se je gorko požirat pustilo in v hiši je po svežem kruhu dišalo, ko je tretja dušica s stola vstala, z mirno roko na koledar pokazala, je rekla: »Torek je in ti bi morala že spat, če imaš moža, pod njegovim tramom ležat, a zdaj je prepozno, sva le ti in jaz ...«, (tu je pokazala svoj pravi obraz), moj mož je ravno iz sobe zaklical: »Pridi že, pridi že, pozno je!« In jaz sem zaklicala: »Malo še!« In ona je zdaj že pred mano stala, me je v enem ugrizu do kosti obrala, kosti je pustila na stolu sedet in zjutraj je mož našel kruh in skelet.

THE GRAND TOUR*

Anonymous, 1983

Lahko bi bila pav in pavica, krt in krtica, lisjak in lisica, ki sta šla na to pot. Lahko bi bila tudi vladar in vladarica, a še verjetneje: klatež in pastirica. Najdi mi, bralec, besedo, žival, ki poimenuje razliko med dvema, ki sta šla, in dvema, ki sta se vrnila. Kdo je ta, ki je potoval, in kdo, ki je pripovedoval, in, ah, kdo zapisal? Kabinet čudes, kabinet čudes.

Obstaja zvezek zgodb, to je gotovost. In obstajajo barve v oblikah in oblike v inštalacijah, nametane po Ptujju kot zemljevid fantastičnega potovanja. A kakor se ne ve, kako je z jajcem in kuro, tako ne moremo, res ne moremo, ni nam dano, povedati, kaj se je zgodilo prej: pot, umetnost, čudeži?

Glej, bralec, takole imaš. Bila sta dva, ki sta rekla, da gresta na pot, kajti hotela sta nove slike. V rokah sta držala sveženj zapisov z neverjetnimi avanturami in bajnimi kraji, kakor da bi bil popotniški dnevnik, opremljen s čudno, komaj razumljivo avtokarto. Kdo je to napisal? Kdo doživel? *Ni besede, ni živali, ki bi lahko poimenovala ...* Dva, ki sta šla, sta skušala voziti po pravih ovinkih in točnih dolinah ter poiskati prav te bajne kraje in točno tiste neverjetne avanture, kajti napotki so za to, da jim sledimo, malo pa, da jih ignoriramo. Nekaj sta jih našla, nekaj sta si jih izmislila, od povsod pa sta prinesla s seboj spominke, umetnosti. Strpala sta jih v svoje veselje, kabinet čudes, da bi jima bilo tam lažje. Kajti težko, če ne nemogoče, je preživeti brez tega, bralec, brez čudes: človek se iztroši.

A bolj kot sta gledala, bolj kot sta brala, bolj sta se spraševala: »Čakte, čakte, kako je zdaj s tem? Sma bla najprej midva, ki sma šla na pot po slike, al je bil najprej zemljevid z zgodbo, še prej pa slikar? Je bil najprej dnevnik, al je bil še prej dan?« *Kajti nihče ne ve, nihče ne ve, kje ima ta ocean začetek, nihče ne ve, nihče ne ve, kje ima konec, tisoče koncev, tisoče začetkov: nihče ne ve, kdo ve.*

Najdi mi, bralec, besedo, žival, ki poimenuje razliko med dvema, ki sta šla, in dvema, ki sta se vrnila. Kdo je ta, ki je potoval, in kdo, ki je pripovedoval, in, ah, kdo zapisal? Kabinet čudes, kabinet čudes.

* Sedem vključenih kratkih zgodb (cikel *The Grand Tour*, *Anonymous* 1983, I.-VII) je iz istoimenskega kataloga, ki vsebuje 30 kratkih sestavkov in jih je Nataša Kramberger napisala za ptujski festival Art Stays ob razstavi Wunderkammer leta 2015, nastale pa so po ogledu 30 različnih likovnih del – avtor in naslov dela sta zapisana v podnaslovu vsake zgodbe.

I.

(Jordi Alcaraz, El Bufador)

Bil je slap povsod nad nami. Vode so padale, strašno padale, pršile, in izpod maha so silile divje zvončnice, da je cingljalo. Nekaj dreves sem poznal, morale so biti smreke, črne smreke, črne praproti in jelenji jeziki; bile so krošnje, vse je pršelo in šumelo; bilo je tudi sinje nebo, odzgoraj, daleč odzgoraj, in beli oblaki, v vodi. Skale so bile sive, spolzke in strme, tako zelo sive, tako zelo spolzke in tako zelo strme, da sem se zbal za pravo mero. Skalna polica, naš kraj, je bila ena, nevidna in ozka, bila je gola in okrogla. »Leči moraš,« so rekli; in takoj zatem: »Zaspati moraš. Počakati na sanje moraš. Prebuditi se moraš.«

Pomislil sem, koliko vsega moram, moro moram, sem pomislil, kajti to sem poznal, že sem zagledal vsa svoja polulana ležišča. »Otrok sem,« sem rekel. »Ne morete me dajati spat, da bi sanjal sanje, ki bi me prebudile. To je brezsrčno.«

A oni so bili srčni, pokimali so: »Sanjati moraš. Prebuditi se moraš.«

Ko sem legel, je začelo še bolj šumeti. Krošnje in vode in nebo so postali sivi, spolzki in strmi, tako zelo sivi, tako zelo spolzki in tako zelo strmi, da sem se zbal zanje in zase; zbal sem se in v trenutku zaspal, moral sem biti kot klada.

Nato sem sanjal. Ne morem povedati.

A ko sem se prebudil, je nad menoj lebdela množica. V zraku je lebdela, povsod, in slap je izginil. Bili so tisoči, sami zase, vsak zase, bili so milijoni. Bili so iz kamna in brez obrazov, lebdeli so nad menoj in pihali besede: okamnele. In tudi besede so lebdele, obvisale so v zraku.

Segel sem po njih, a niso hoteli. Moledoval sem, rotil, kričal in prepeval: »Bliže morate! Sanjati morate! Prebuditi se morate!« Zrli so vame; iz kamna; z razdalje; in nič. Moledoval, rotil, kričal in prepeval sem do onemoglosti.

Nato sem skočil.

II.

(Aquaaura, Bodies #2)

Kmalu sem moral čez tisto provinco.

Nog kakor da nisem imel, pomislil sem, da bi se lahko kobacal, da bi se plazil, a tako bi uničil vso favno; bolelo me je srce. Dežela je bila drobcena kakor drobižek, a brezkrajna kot noč; nisem si znal odgovoriti.

V višini mojih oči so lebdele modre misli, skorajda bele in sinje in kanček puhaste, to sem najprej zagledal: mehke misli. Kakor sateliti so lebdele na dosegu mojih rok in krožile okoli razraslih stebel z veličastnimi nočnimi cvetovi. Nočni zrak je nočne cvetove odpiral v osupljajoče rožne pašnike, mehke misli pa je ovijal v krhke lišaje, modre lunice.

Bilo je pravljíčno, zato sem zajokal.

Zdaj sem že vedel, *da so najbolj trdni tisti svetovi, ki si jih ustvarimo v svoji glavi*, a kljub temu sem se moral čuditi, s kakšno samoumevno zavzetostjo, lahko bi rekel celo aroganco, so tista stebila in tisti cvetovi puščali svoje nočne satelite ali umreti ali oditi; še bolj sem zajokal. Modre lunice s krhkimi lišaji so vso noč, vse dokler je nočni zrak spreminjal to provinco v pesem, krožile in krožile okoli svojih rož, nato pa, ob prvi slutnji jutranjega svita, brez pozdrava, brez enega samega poslovilnega vzdih, zaplule po svodu navzgor v nebo.

A moral sem čez tisto provinco, moral sem. Nog kakor da nisem imel; pomislil sem, da bi moral lebdeti.

III.

(Hans Beckers, Eggcutterorchestra)

Prišel sem do pašnika.

Kmet mi je zažugal, da je v žici električni tok, ki me bo stresel, kakor strese njegove krave, če se mu bom približal. »Nič bat,« sem pomahal, »te zvijače poznam.« Skočil sem čez žico, kmet pa je prišel bliže, da bi mi prižgal cigaret. »Ne kadim,« me je stisnilo, a to se ne bi spodobilo, zato sem zavzeto potegnil: kmalu bi se zadavil. Nalil mi je kozarec, ki je smrdel po gnilih slivah, spil sem in še v istem trenutku izbruhal: zdelo se mi je, da bom izvrgel pol jeter. Bil sem poparjen: spremeniti bom moral pristop.

A kmet je postal žarke volje, gledal me je v oči, me trepljal po ramenih, nato pa mi je segel v hlače. Odskočil sem. Nekaterih praks res nisem odobral. Bil sem premlad, da bi znal pošteno zakleti, a v takšnih trenutkih človek odraste, res pa je, da je namesto mene zaklel kmet: »Jebela!«

Zdelo se mi je, da mi bo odtrgal ušesa, tako me je stresel zanje: »Jajca imaš!«

Skušal sem se spomniti kakšnega ustreznega komentarja, a bil sem izpraznjen in pijan, verjel sem, da mi je cigaret naredil halucinacije. Kmet me je za ušesa divje vlekel med krave, in šele ko sva bila globoko v njihovih vimenih, je šepetajoče zakričal: »Izgini s tega pašnika! Kakor si prišel, tako se poberi!«

Leta kasneje mi je sopotnik z vlaka med gromkim smehom razložil, da sem moral zaiti v Strahopetni kraj. Neki tamkajšnji bojazljivi župan, predsednik, je (dolgo nazaj) vaški orkester spremenil v plehbando za propagando, ki je poleg polk in valčkov rezala tudi človeške organe. Veljalo je, da bo orkester vsakemu, ki ne bo plesal po zaukazani glasbi, s svojim osrednjim inštrumentom, ki so mu rekli *eggcutter*, odrezal pogum.

Legenda je vztrajala tako dolgo, da je prerasla samo sebe. Odslej so v Strahopetnem kraju vsi moški, kakor tudi vse ženske in krave, brez poguma že ob rojstvu. Rezalnica iz orkestra – tako se je nasmihal človek z vlaka – pa je vmes že tako stara, betežna in topa, da so pred njenim rezilom varna še mehkokuhana prepeličja jajčka..

IV.

(Janet Belotto, Nile Blue)

Ali je res že čas, da vam povem o brodolomu? Ah, da: padli smo v vihar.

»Vesolje!« me je prešinilo, okoli nas pa črnina. Ocean je bil edina svetla točka. Še naprej sem brcal, opletal, odrival vodo s svojih prstov, s svojih stegen, z golega trebuha, vso tisto blatno sivo vodo, ki je bila polna dežja in morskega neurja in ki nas po samem čudežu še zmeraj ni zalila. Lovil sem sapo in poskakoval, nato pa: kot da bi se znašli v jušni zjemalki. Tp. Tišina.

Spomnil sem se majhnega roževinastega kolesa, ki sem ga pred leti videl v kletki s hrčki in belimi miškami – bolj ko so hrčki tekli, bolj se je vrtelo kolo, vrtelo, vrtelo, vrtelo kot školjka, v kateri smo se znašli.

»Kako pa veste, da je školjka?« me je spraševal deček. »Školjke pa res ne žrejo ljudi!«

Imel je prav, a raje sem se zanašal na lastni občutek; v školjki smo bili. Doletelo nas je novo potovanje, ne da bi vedeli, kako mu je ime in koliko časa bo trajalo. Povsod so bili mehkužci, razumete, tako grozljivo spolzko je bilo. Plezali smo, padali, brisali vodo s svojih prstov, s svojih stegen, spotikali smo se čeznjo, čez kaplje in luže, ki so naše korake delale težke, nesmiselne in krotke. Od biserovine na stenah je zamolklo kapljalo in bilo nam je, kakor da so se nam v srednjem ušesu naselile želve; izgubili smo ravnotežje.

Razumete, da sem se v nekem hipu strašansko razburil. »Ven hočem!« sem zatulil in školjka se je nevarno zamajala. Slutil sem smer, iz katere je prihajalo sveže deževje, slutil sem jasni svod. Slišal sem ptice, ki so v razpršeni jati letele v svobodno vesolje, in med tem kom proti njim me je dušilo: koliko je spirala, koliko je krog?

V.**(Mario Ciaramella, Fertile Icarus)**

Večkrat se sprašujem, kje natančno sem ostal gol. To je bila sreča zame, saj je imelo tisto mesto neznane krivulje, ki so se zares izrisale šele, ko si pred njimi obstal popolnoma slečen. Gol sem bil in krivulje: ah.

Zdelo se mi je, da mesto nima ulic, pač pa travnike, in da nima vogalov, pač pa boke. Namesto oken je imelo nasmeh in namesto vrat: ljubice. Od ene kamre do druge so tekli visoki mostovi, ki so spominjali na ženske pasove. Bili so vitki in leni, mični in debeli, mehki kot sanje in trdni kot ponos. V tem mestu ni bilo avtomobilov, ampak radostne solze, ki so se zbirale v velike pisane kaplje ter tu in tam obležale na prostem kot steklena posoda. Med oljčnimi drevesi so letali šarmi in vzdihni ter bežni dotiki, ki so naredili, da je človek poletel kakor lastovke. Vse v tem mestu se je rimalo na sodo in liho, na glasno in tiho, na ubranost in navzkrižje ter na skrivno leganje v travo, iz katerega so se rodili mnogi otroci.

To, vam pravim, je bilo srečno mesto, a ljudje smo nagnjeni k temu, da se oblačimo v obleke. Nekega dne me je premamil bel smoking v krojačevi izložbi, »To sem jaz!« sem zavzdihnil. Bil mi je kot ulit, bil je narejen zame. A v hipu ko sem si okoli vratu zavezal metuljček in na glavo poveznil klobuk, sem zagledal,

- Ah! -

kako se je srečno mesto, mesto, ki sem ga ljubil,

- Paf! -

razblinilo v ogledalu, kakor da bi ga stopilo sonce.

VI.

(Vanni Cuoghi, Bilocale 2)

Zdaj vam torej lahko povem o njej.

Nisem mogel nehati: »Ta jazbina te bo zadušila!«

Bil sem obupan. Obljubljal sem ji marmornato kuhinjo in položne stopnice, gondole in kolovrate, lestence in sveče, sonce in sence. Obljubil sem ji oblak in srebrne kozarce, šepet, dihljaj in vrtnice plezalke; glasbe, uhane in ure nihalke. Prisegel sem in v to sem bil prepričan, da bova hodila počasi, vozila hitreje in letela vznak; trmoglavil sem in brcal v žimnico na podu: »Še ježev hrbet je udobnejši od tega!« A kopal sem si jamo, kot si jo skoplje uplenjena lisica, in bevskal sem, kot bevška ranjena žival: »Pridi. Odidi. Umrta boš v tej luknji.«

Brez velike drame – takšna je bila: čudovita – me je objela, pojoč:

»Ljubi, ljubi, prišel je čas.

Prva nitka z jazbečevega trebuha,

druga nitka ježev pas,

tretja nitka z lisičjega repa,

četrtta nitka moj črni las.«

...

Preden bi utegnil razumeti, mi je v dlaneh ostal klopčič biserne preje.

Nikoli več nisem našel do njenega sveta.

VII.

(Lana Čmajčanin, Music Box)

Če bi potovali z menoj, bi se gotovo začudili, koliko ljudi, koliko krajev in koliko voda je prepričanih, da je dežela, iz katere prihajajo, najzlobnejša na svetu. Večkrat, pravzaprav skoraj vsako noč, ko sem na osamljenih vogalih iskal prenočišče, me je pot zanesla v brez-nice in gostilne, v katerih so krajani dveh različnih dežel ali potepuhi iz treh različnih kra-jev pobirali stave o tem, da prihajajo iz najzlobnejšega mesta pod soncem.

»Pri nas davimo sosedove kure!« »Pri nas zažigamo nevernike!«

»Pri nas koljemo radožive punce!« »Pri nas streljamo predsednike!«

Seveda razumete, da se je takšno pobiranje stav skoraj zmeraj končalo v krvavem pre-tepu z noži, v radovednosti in neprevidnosti sem staknil prenekatero brazgotino. Rezultat je bil zmeraj skrajno neodločen, na podlagi česar sem sklepal, da sta zloba in krvoločnost enakomerno porazdeljeni od tu do tam, mera pa je odvisna od notranjega občutka.

Dokler se mi, dragi ljudje, ni pripetila dolina glasbenih skrinjic.

Ob njenem vhodu je bilo pokopališče, ob njenem izhodu pa sadovnjak. Po sredi je te-
kel potok in ob njem bujno rastlinje. Vstopil sem vanjo, kakor popotniki vstopamo v do-
line, in bil presenečen nad njeno tišino, bila je mrtvaška. Kakor sem hodil, sem med rast-
jem zagledal v zemljo zapičene kole, na katerih so bile natakne nekatere reči. Zbal sem
se, da gledam v odsekane glave, in si oddahnil, ko sem ugotovil, da so le lesene skrinjice.
Približal sem se, da bi odprl eno od njih. A potok je postal hudournik in skoraj bi me pogol-
tnil vase. Približal sem, da bi odprl drugo, a potok je postal morje. Približal sem se tret-
jemu kolu in potok je zagorel. Stekel sem ven, proti sadovnjaku, da bi zbežal iz doline. A
zagledal sem kol z zadnjo skrinjico: bila je odprta, v njej pa drobtinice kruha. Približal sem
se, da bi bolje videl, ko je iznenada, naravnost z jasnega neba, k skrinjici priletela ptica. V
hipu ko je sedla na mehke drobtine, se je leseni pokrov gromko zaprl, potok pa: kot da bi se
nasmehnil.



Nejc Gazvoda

Nejc Gazvoda je pisatelj, režiser in scenarist, ki se je rodil leta 1985 v Novem mestu. Zbirka kratkih zgodb *Vevericam nič ne uide* je bila leta 2004 nominirana za najboljši literarni prvenec. Zanj je prejel nagrado zlata ptica Liberalne akademije 2005 in nagrado za najboljšo zbirko kratke proze, Dnevnikovo fabulo 2006. Naslednje leto je izdal roman *Camera obscura* (2006), ki je bil nominiran za nagrado kresnik za najboljši roman, za njim pa še zbirko kratkih zgodb z naslovom *Fasunga* (2008). Leta 2008 je izšel njegov drugi roman z naslovom *Sanjajo tisti, ki preveč spijo*, leta 2009 pa še roman *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta*. Nejc Gazvoda je kot režiser in/ali scenarist podpisan pod sedem filmskih produkcij.

• Foto: Darko Herič

Dobra vila*

Preden grem zjutraj na delo, očetu pomagam zamenjati kaseto v videokameri. Za petdeset let sem mu kupil novo, a je noče uporabljati. »Nove lažejo, ker niso iskrene,« pravi. Ne razumem ga, ampak ga upoštevam. Kasete pa je vseeno težko dobiti, ker je kamera tako stara. Ponje se s Fredijevim avtom vozim v prestolnico v malo, zanikrno trgovino. S trgovcem sva prijatelja in daje mi popust. Ni čudno. Oče da celo penzijo za te kasete. Ampak to ga dela srečnega. Kdo sem jaz, da bi mu kar koli preprečeval.

• * *

Moj kolega v avtopralnici je Debeli Fredi, ki je tudi moj edini prijatelj. Pomagal sem mu sešiti moder kombinezon posebej zanj, saj se niti v največjo številko ne more stlačiti. On je zadolžen za to, da pritisne na gumb, ki požene pralnico, po pranju pa obriše prage s krpo iz jelenje kože. »Dobra je tudi za pucanje očal,« pravi Fredi. Fredi ima zelo visoko dioptrijo. Nosi velika okrogla očala s črnim, debelim okvirjem, ki si jih rad porine čisto do korena nosu, in okvirje zahaklja z gostimi, črnimi obrvmi. »Razumem, zakaj se vsi delajo norca iz mene,« pravi Fredi. »Če bi bil jaz suh, lep in pameten, bi se tudi delal norca iz sebe.« Fredi ni ne suh ne lep ne pameten. Je pa moj prijatelj.

• * *

Jaz sem suh. Lep nisem. Pameten pa sploh ne. Sem pa zaljubljen. Ime ji je Silva, čeprav sem slišal, da jo prijatelji kličejo Sliva. Dela čisto blizu pralnice v lokalu, v katerega hodim na kavo med odmorom. Je še zelo mlada, ampak ne preveč. Ima krasno postavo, tako da bi lahko obesil plašč na njene kolčne kosti. Kar je zame kompliment, saj so mi kolčne kosti vseč. Če dekle nosi kratko majico, jih lahko gledaš, ko sedi, kako se premikajo sem in tja. Izzivalne so. Lepe so. Želel sem si jih dotakniti vsakič, ko mi prinese kavo. Zaplešejo pred mano, ko se obrne in pokaže čisto malo hrbta, posutega z drobnimi, skorajda prozornimi dlačicami.

• * *

Na delo se peljem s Fredijem, ki je doma v še bolj odročni vasici kot jaz. Pobere me zgodaj zjutraj in mi pusti, da kadim v avtomobilu. Ne pogovarjava se dosti. V avtomobilu nima radia. Gretje je pokvarjeno in dela s polno paro, kar je pozimi dobro, poleti pa niti ne.

* Zgodbi Nejca Gazvode *Vejkejšn* in *Dobra vila* sta iz zbirke kratkih zgodb *Fasunga* (Goga, 2007).

Poleti se vozim tako, da molim glavo skozi okno in odpiram ter zapiram usta. »Kot pes si,« pravi Fredi. Ne zamerim mu, ker vem, da mi v bistvu zavida, saj je sam predebel, da bi izvedel maneuver, s katerim bi potisnil glavo skozi okno. Ko prideva na delo, mu pomagam iz avtomobila. »Pedra!« se zaderejo delavci, ki sedijo na terasi lokala in pijejo pivo.

• * *

Domov prihajam pozno, ker s Fredijem ostaneva tudi po tem, ko zaprejo avtopralnico. Pomagava jo pospraviti. Tako dobim nekaj denarja več, da nama je z očetom laže. »Fajn sin si,« mi pravi oče. »Samo pravi svet ni fajn. Sploh ne.« Nato me poboža po glavi z dolgo, suho roko, ki jo nerodno zloži v naročje, kot da bi se jo sramoval. Moj oče je bolan. Fizično in psihično. Težko diha in večkrat ima omrtvičene roke. Takrat me kliče v službo in jaz si sposodim Fredijev avto, da mu grem zamenjat kaseto. »Bencin veliko stane,« mi reče Fredi, ko pripeljem avto nazaj. Ampak nikoli ne reče za denar. Fredi je pravi prijatelj.

• * *

Silva ni samska. Ima fanta, ki je star toliko kot jaz. Ime mu je Marko in je hud pretepač. Je eden izmed tistih, ki ne marajo Fredija. Je avtomehanik in pogosto hodi v lokal, kjer dela Silva. Enkrat sem sedel na kavi, kadil in gledal Silvo, kako se pogovarja po mobitelu in naslanja svojo prosto dlan na kolčne kosti. Fredi je sedel poleg mene, vendar ni gledal Silve. On je zaljubljen v sosedo Vero. Samo to mi je povedal, več mi noče. Če ga kaj vprašam o njej, si sname očala in si jih začne brisati v majico. Čisto se sključi, da slučajno ne bi razkril trebuha. »Ne bo me marala,« mirno reče in kar prikima, namesto mene. Jaz sicer odkimam, ampak me ne gleda, samo očala si briše še naprej. Ko mu postane jasno, da ga ne bom več spraševal, si natakne očala nazaj in se zastrmi v prazno. V prazno je strmel tudi, ko sem jaz strmel v Silvo. Takrat, ko strmim vanjo, svet okoli mene ne obstaja. Rad sem si zamišljal, da sem prvi, ki sem zaljubljen vanjo. Morda pa sem. Marko ne zgleda tak tip, da bi se zaljubil. Ko pride v lokal, me pogleda, jaz pa pogleda s Silve ne umaknem dovolj hitro. Vem, da sem zafrknil, ker me je videl. Silva takoj odloži mobilni telefon in se mu nasmehe, on pa se ne nasmehe nazaj, komaj jo pogleda. V lokal nikdar ne vstopi sam, ampak v družbi še večjih in bolj čudnih tipov, kot je on. Rezervirano imajo mizo v kotu, ki je največja. Nenapisano pravilo je, da je to njihova miza. Kdor to pravilo krši, si to za večno zapomni. Marko se tokrat ne usede za mizo v kotu. Svoji družbi pomigne, naj ga počakajo, in stopi k šanku, kjer sediva jaz in Fredi. Ta še vedno strmi v prazno, ampak začne divje potresavati z nogo, tako da se cel šank trese. Marka se zelo boji. Enkrat mu je Marko zlomil očala in moral si je kupiti najcenejša, ki mu pomanjšajo oči v dve drobni piki, ker ni imel denarja za brušena stekla z Japonske. Jaz se Marka ne bojim. Ni mi pa všeč. Je pa všeč Silvi, ki se skloni čez šank in ga poljubi. A Marko tu ni zaradi Silve, ampak zaradi mene. Jaz to vem. Ne gledam več ne Silve ne Marka, strmim v prazno in upam, da bo Marko šel stran. Ampak Marko ne gre nikamor. Gleda me in gleda. Silva gleda mene, pa Marka, pa

mene, pa Marka. »Marko, daj no,« reče. Marko se samo nasmehne. Gledam ga s koticom očesa. Marko čaka in čaka. In ko že mislim, da se je naveličal, s treskom prevrne barski stolček, da cel bar utihne, samo njegovi prijatelji za mizo v kotu z občudovanjem zažvižgajo. Marko je s tremi hitrimi koraki pri meni in začutim njegovo vročo sapo na mojem vratu. Prepričan sem, da me bo udaril, in pripravljen sem na to. Kdor gleda njegovo Silvo, ne konča brez posledic. Fredi začne drencati z nogo s tako silo, da skodelice kave poskakujejo na šanku. »Marko, daj no,« reče Silva proseče. Marko se skloni še malce bližje. Še vedno strmim v tisto nevidno točko in upam, da se bo premislil. Skloni se še bližje. Z usnicami je čisto pri mojem ušesu. Nekaj časa počaka. Silva odpira in zapira usta. Za mizo v kotu nekdo spet zažvižga. Nato Marko reče, ne, zašepeče, čisto potihom: »Nikoli je ne boš pofukal. Nikoli.« V trenutku ga ni več in že sedi za mizo v kotu ter se pogovarja s prijatelji in vpije na Silvo, naj mu prinese pivo. Bar spet oživi. Vsi si spet upamo dihati. Fredija primem za koleno in mu umirim nogo. Počakam, da se kava v skodelici umiri, nato izpijem požirek. S koticom očesa vidim, da me Silva gleda.

• * *

»On je pogumen,« pravi oče in kaže na TV zaslon. Gleda enega izmed množice resničnostnih šovov. Navija za nekega Braneta, ki je po poklicu kmet. »On je pogumen in ne igra,« pravi oče. Oče se snema štiriindvajset ur na dan. Njegove sanje so, da bi bil na televiziji. Najbolj na svetu si želi v resničnostni šov, ampak je preveč bolan, da bi se prijavil. »Zakaj?« sem ga enkrat vprašal. »Ker drugače ne bo nikoli nihče izvedel, da sem živel,« je rekel. Dve omari imava rezervirani samo za kasete. Ob steni so naložene škatle, ki čakajo na posneti material. Oče se ponoči zbuja vsako uro, da zamenja kaseto. V kamero govori svoje misli o svetu. Včasih posname tudi mene. Nekoč je prišel ponoči v mojo sobo, ker je mislil, da spim. Slišal sem tiho brenčanje videokamere in globoko, težko dihanje očeta. »To delam zate,« je tiho rekel oče. »Ker hočem, da boš ponosen name. Tudi tebe moram posneti. Tudi zate morajo zvedeti, da si živel.« Nekaj časa me je še snemal, nato pa s tihimi koraki zapustil sobo. »Kaj si želiš za rojstni dan?« me vpraša Fredi. Sva na čik pavzi. Tisti uradni. Kolona vozil stoji pred avtopralnico in v enem avtomobilu je en tip iz Markove ekipe. Vsake toliko časa potrobi in zavpije: »Stan in Olio! Zmigajta se, preden vaju prefukam.« »Uradna pavza,« rečem in skomignem z rameni. Fredi tudi skomigne z rameni. Tip še bolj popizdi, ampak nama je vseeno. Vroče je in zrak nad asfaltom migeta. »Kaj si želiš za rojstni dan?« me še enkrat vpraša Fredi. »Silvo,« rečem. »Prav,« reče on.

• * *

»Vse najboljše,« reče oče in mi da v roke kuverto. Odprem jo. Notri je vikend paket bon za obisk hotela ob morju. Piše: »Vikend paket za dva v hotelu Dobra vila. Polpenzion. Domače živali prepovedane.« Bon je star štiri leta in najbrž neveljaven. Vseeno se očetu lepo zahvalim. Oče me objame in reče: »Mislila sva iti z mamo, pa je prehitro umrla. A veš,

da je nisem nikoli posnel? Zdaj pa ne bo nihče vedel, da je živela.« »Midva bova vedela,« rečem. »Ja,« pravi in skomigne z rameni. »Ampak tudi za naju nihče ne bo vedel, da sva živela.« Odpre steklenico vina in spijsa jo v tišini, ki jo moti samo tiho, enakomerno brenčanje videokamere.

• * *

»Izvoli,« reče Silva in mi pomežikne. To je bilo prvič, da se je pogovarjala z mano, kaj šele pomežiknila. Fredija ni. Prejšnji večer me je poklical in rekel, da je zbolel. »Zdrav si slišati,« sem rekel. »Pa nisem,« je rekel. Nisem mu verjel, ampak kdo pa sem jaz, da bi mu kar koli preprečeval. »Hvala,« rečem Silvi. »Marko te ne mara,« pravi nazaj. Nasloni se, tako da sem primoran gledati v njen dekolte. Ker se to ne spodobi, še posebej ne glede na to, da sem zaljubljen vanjo, si izberem nevidno točko nekje na njenem vratu in strmim vanjo. »Vem, da me ne mara,« rečem. »Ne zameri mu,« reče ona. »Drugače je čisto fajn fant.« Zdaj se jaz nasmehnem in jo pogledam v oči. Hitro umakne pogled.

• * *

Po pol steklenice vina je oče pošteno pijan in zadrema kar na stolu. Jaz izpijem še zadnji požirek, vzamem videokamero in jo postavim na nočno omarico. Preverim kaseto. Očeta primem pod rameni in ga zvlečem v posteljo. V trenutku zasmrči. Zazvoni mi mobilni. Kliče Fredi. »Pridem te iskat, imam tvoje darilo.« »A nisi bolan?« vprašam. Fredi prekine zvezo. Ko se peljeva v avtomobilu, je Fredi srečen. Nekaj si požvižgava in stalno pogleduje proti meni. Ne vem, kaj ima v načrtu. Meni se malo vrti od vina, zato odprem okno in vtaknem glavo skozenj. Fredi ne reče nič, samo zasmee se, kar pomeni, da je res dobre volje. Kmalu se naveličam vetra, ki mi požvižgava mimo ušes. Glavo potegnem nazaj. Fredi me še vedno gleda. »Moj prijatelj si,« naenkrat reče. »Ti pa moj,« mu odgovorim. Nasmehe se, nato pa obrne pogled na cesto, ki v soju luči brzi pred nama. »Si moj edini prijatelj,« reče. »Ti pa moj,« mu odgovorim. Prav zanima me, koliko časa se bova še šla to igrice. »Misliš, da bo kdaj kaj iz mene?« me naenkrat vpraša. Na to ne vem odgovora, zato sem tiho. Rad bi mu povedal, da je meni čisto vseč tak, kot je. Ampak vem, da mu to ne bi nič pomenilo. Kot bi rekel moj oče - če zate nihče ne ve, to pomeni, da nisi živel. Jaz vem za Fredija. Ampak zame ne ve nihče. Kar je tako, kot da Fredi ne bi nikoli živel. Tega mu nočem reči, zato sem še nekaj časa tiho in ga gledam. Zdi se mi, da pričakuje odgovor, čeprav me ne pogleda. »Saj vem,« naposled reče. »Saj sam vem.« »Ti spucam očala?« vprašam. »Ja,« reče. Snamem mu očala, čeprav vem, da je brez njih slep kot krt. Spucam jih na isti način kot on, tako da si z majico ne odkrijem trebuha. Malce upočasni vožnjo. Nato mu očala nataknem nazaj na nos. »Bolje bi bilo z jelenjo kožo,« reče. »Ampak hvala vseeno.« Meni se to ne zdi vredno zahvaljevanja. A on je vesel. Pogleda me in se mi nasmehe. Do konca poti ne reče nobene besede več.

• * *

Fredi glasno zaloputne vrata, ko stopiva v hišo. Živi z babico, ki je skoraj čisto gluha in napol slepa. Fredi pravi, da svojih staršev ne pozna in da ga je babica posvojila, ampak vem, da laže. Njegovi starši so grozno problematični in redko pridejo na obisk. Fredi včasih pride k meni in reče, da je pozabil ključke in da ne more babice zbuditi, da bi mu prišla odpret. Pogrnem mu kavč v dnevni sobi. Vem, da to stori takrat, ko pridejo starši. Ne rečem ničesar. Kdo sem jaz, da bi mu kar koli preprečeval? Fredi me odpelje v klet po škripajočih stopnicah. Tema je. »Fredi?« rečem. Naenkrat se prižge luč. Klet je prazna, razen velike, stare postelje na sredi. Na postelji je privezana Silva. Usta ima zalepljena. Gleda me bolj naveličano kot prestrašeno. Poleg postelje stoji Fredi. »Vse najboljše,« reče in mi podari enega najširših smehljajev, kar sem jih bil kadar koli deležen. Nekaj časa ga gledam. Silva momlja in pobrcava z nogami. Roke ima privezane vsako na eno stran lesenega stebra starinske postelje. »Fredi ... jebemti,« rečem. Pametno bi bilo, da bi Silvo odvezal. Fredi me potrepja po ramenu, nato pa ponosno pomigne proti Silvi, kot da je kapitalni jelen, ki ga je ravnokar uplenil. »Vse najboljše,« še enkrat ponovi. »Vaju bom pustil sama.« Stečem do postelje in z enim sunkom potegnem lepilni trak na Silvinih ustih. »Kaj delaš?« prestrašeno reče Fredi. Silva najprej zacvili, ker sem premočno potegnil, nato pa nekaj časa samo globoko diha. Prepričan sem, da bo začela kričati. Skomignem z rameni in ji rečem: »Ne zameri mu.« Silva pogleda Fredija, ki gleda v tla. »Hvala za prevoz,« reče s hripavim glasom in se takoj odkašlja. »Samo problem je, da si bajto zgrešil!« »Ni za kaj,« tiho reče Fredi. »Za tole bo zvedel Marko,« reče Silva in tokrat Fredi zacvili. »Bosta že videla.« »Se ti lahko odkupim?« butasto bleknem. Nejeverno me pogleda. »Kaj pa mi boš dal? Sladoled?« Iz žepa potegnem kuverto z bonom za vikend paket v hotelu Dobra vila in ji ga ponudim. Silva me le grdo pogleda. Hitro ji odvežem roke. Začne se drgniti po razbolelih zapestjih in še vedno besno pogleduje proti Frediju. Še enkrat ji ponudim kuverto. Spuli mi jo iz rok in jo grdo odpre ter začne brati. »A to je na morju?« vpraša, ko konča. »Ja,« rečem. »Fredi?« Glas pride iz zgornjega nadstropja. Zasliši se škripanje stopnic. Fredi spet zacvili. Škripanje je vse glasnejše in Fredijeva babica se prikaže v soju luči. Glavo ima ovito v rdečo ruto in boljšci v nas skozi velike naočnike. »A se igrate?« reče zelo glasno. Fredi pokima, v bistvu zavilhti glavo gor in dol, da bi babica le videla. »Lepo,« reče babica in se nasmehe. »Samo ne bit preveč glasni.« Zasmajem se, ampak babica očitno misli resno, zato ji pokimam. »Brane je zmagal,« skoraj zavpije babica. »Kdo? V čem?« zavpije Fredi. »Ja na televiziji!« zavpije babica. »Zdaj ga vsi poznajo. Jaz bi tudi klicala zanj, pa ne znam. Je fajn fant, Brane.« Vse nas še enkrat lepo pogleda, nato pa izgine v temo in zasliši se škripanje stopnic. »Uh,« reče Fredi. »Greš?« rečem Silvi. »Rada imam morje,« odgovori Silva. »Samo moraš z mano. Fredi bo pa avto posodil,« rečem in pogledam Fredija, ki sicer s tem ni najbolj zadovoljen, ampak vseeno prikima. Silva me pogleda in se nasmehe. »Si pa frajer,« reče. »Marko me ubije, če to naredim.« »Enkrat te bo ubil v vsakem primeru,« bleknem. Silva nič ne zameri, samo pobesi pogled in reče: »Ja ... najbrž.« »Samo tokrat moraš dat za bencin,« reče Fredi. »Oče?« Oče sedi na sedežni in nepre-

mično strmi v televizijo. »Konec je,« reče. Sploh me ne pogleda. »Ja, Brane je zmagal,« rečem. »Saj je prav,« je rekel, »on si zasluži, da si ga zapomnimo. On ne igra.« »Oče?« Sedem poleg njega in ga primem za ramo, ki se mu v hitrem ritmu plitkega dihanja dviga in spušča. Končno me pogleda. »Oče, grem v Dobro vilo,« rečem. »Sam?« vpraša. »S punco,« odgovorim. Oče se nasmehne. »Kje pa je ta punca?« »Zunaj v avtu čaka.« »Pripelji jo notri,« reče upajoče. Na televiziji se začno oglasi. Glasnejši so od oddaje. Oče ponavadi gleda tudi oglase. Tokrat gleda mene. Samo mene. Pogledam stran in hočem nekaj reči, vendar oče hitro odgovori: »Saj ni treba. Lepo se imejta.« Žalosten sem, ker vem, da ve. Nočem, da bi ga spoznala. Rad ga imam. Ampak nočem. Ne zdaj, ko mi gre v življenju končno na bolje. »Prinesel sem ti kasete,« rečem in mu v roke potisnem paket. »Da ti jih ne bo zmanjkalo.« Oče se nasmehne in me poboža po glavi. Jaz pobesim pogled. Šele pri vratih se opogumim in ga znova pogledam. Strmi v televizijo in v rokah stiska kasete, tako da ima členke prstov čisto bele. Na vrhu televizije ima postavljeno videokamero. »Konec je,« rečem. »Ni ti treba več gledati.« Ne sliši me. Ali pa me noče slišati.

• * *

Pot proti morju je v starem Fredijevem avtomobilu dolga in naporna. Prva ugotovitev, ki razjezi Silvo, je pomanjkanje radia. »Avto se spleča imeti samo zaradi radia,« pravi. Druga stvar, ki jo razjezi, je pokvarjeno gretje. »Super začetek dopusta,« se namrdne. Okna imava odprta in non stop kadiva. Silva ne govori veliko, jaz pa tudi ne. Vsake toliko jo malo pogledam, pa tudi ona mene. »Lušen si,« mi reče enkrat na avtocesti. »Čeprav je Marko bolj.« »Ampak Marko te tepe,« rečem. »To ti praviš,« reče in se trmasto zastrmi vame. Ostanek poti ne rečeva nič.

• * *

Hotel je majhen in hecen. Včasih je najbrž bil rdeče barve. Na veliki tabli piše Dobra vila, vsaj včasih je. Zdaj piše Dbra ila. Receptorju pod nos pomolim kuverto. Odpre jo, prebere, nato pa me nejeverno pogleda. »To ni več veljavno,« reče. »Bom plačal,« rečem. Ko mi pove ceno, ugotovim, da imam dovolj samo za eno noč in za sobo s pogledom na zid drugega hotela. »V redu bo,« reče Silva. »Greva v vodo.« Silva je v vodi non-stop, jaz pa raje ležim na plaži in gledam njene kolčne kosti, ko prihaja in odhaja iz vode na čik pavze ter pivo. Plaža je dokaj prazna, saj še ni sezone. Vse skupaj postane bolj zabavno, ko pride neki tip, obkrožen s fotografi in z blondinko pod roko, ter razgrne brisačo blizu naju. Silva pri-teče iz vode in se skloni nadme, da me hladne kapljice z njenih las poškropijo po obrazu. »Imaš kemik?« mi reče. »V torbi,« odgovorim. Čez minuto je nazaj. Na podlahti ima velik podpis. Piše: »Brane.« »Sbral se ti bo, takoj ko boš šla v vodo,« rečem. Silva skomigne z rameni: »Pa kaj. Saj on tudi ne bo znan kaj dosti dlje.«

• * *

Na plaži ostaneva do večera. Silva ima oblečeno lahko poletno obleko. Njeni rjavi lasje so štrnasti od morske vode. Spila sva že vso pivo. »Zakaj si z Markom?« jo vprašam. »Ne povem,« reče in mi pokaže jezik. Malo sem užaljen in ona to opazi. »Ne vem, no ...« reče in me prime za ramo. »Prvi mi je pa to. Od fotra bo dobil delavnico, jaz pa nimam nobene šole narejene. Saj do mene je čisto fajn. In samo enkrat me je udaril.« »Vem,« rečem. »Sem videl modrico.« »Saj bi stregla s sončnimi očali, pa mi šef ni pustil,« se namuzne. Še vedno drži roko na moji rami. »Jaz te ne bi nikoli udaril,« rečem. »Ah, vi moški ste vsi isti,« reče, kot da je že sto let na svetu, nato pa globoko zavzdihne: »Totalno mam rada morje. Marko ga ne mara. Njegovi tastari imajo prikolico malo bolj južno od tu. Kmet. Pa spoznala sva se na morju. Čeprav sva skoraj soseda. A si lahko misliš?« »Jaz te ne bi nikoli udaril,« še enkrat ponovim. Tokrat me lepo pogleda. »Vem,« reče. »Poročil bi se s tabo,« rečem. »Nimam denarja, ampak bi te pa imel rad. Samo Fredi bi najbrž živel pri naju, ker je moj najboljši prijatelj.« »Kako lepo,« reče Silva in se skloni čisto k meni. Ustnice prisloni na moje uho. »Ful sem pijana,« mi zašepeta. »Če bruhaš, te bom imel še vedno rad,« ji rečem. Naenkrat me objame in objem kar drži. Ne morem si kaj, da se ne bi čisto rahlo dotaknil njenih kolčnih kosti. »Pridi, moja dobra vila,« mi zašepeta v uho.

• * *

V hotelu Silva najprej leže na zložljivo posteljo. Vztrajam, naj gre na tisto pravo, bolj udobno. Ona pravi, da ne. Na koncu se dogovoriva za kompromis in oba leževa na bolj udobno posteljo. Spet me objame, jaz jo spet malo božam po kolčnih kosteh. Pusti mi, da ji privzdignem obleko, ona pa mi sleče majico. S prsti se zapletem v njene štrnaste lase, ki dišijo po soli. Še bolj me objame. Vrnem ji objem. Zelo močno sva objeta. Kmalu se ritmično zibljeva sem ter tja, Silva tiho vzdihuje in me praska po rami. Ko zaspi, jo nekaj časa previdno poljubljam po vratu. Pokrijem jo, nato pa grem spat na zložljivo posteljo. Nekaj časa ležim, nato pa grem nazaj in jo odkrijem toliko, da ji vidim eno kolčno kost. Silva vztraja, da se cel naslednji dan kopava. Jaz sem preveč srečen, da bi sploh lahko govoril. Silvi stalno zvoni mobilni, a se ne javlja. Ko se peljeva nazaj, se pogovarjava, a ne o tem, kar se je zgodilo ponoči. Pogovarjava se o Marku. »Ne zanima me Marko,« ji rečem. »Mene pa,« pravi ona. »Pa na živce mi gre ta kurčev avto, ker nima radia.« »Se bova poročila?« jo vprašam. Nekaj časa je tiho, nato pa reče: »Glej, veš, kako je to. Jaz sem pač z Markom.« »Kaj pa ... saj veš, to ... kar je bilo?« rečem. Silva najprej malo odpira in zapira okno ter se trudi prižgati cigareto, a ji vžigalnik nagaja. Čez nekaj časa obupa, a neprižgane cigarete vseeno ne vzame iz ust. Obrne se k meni in reče: »Ker ti je rekel, da me ne boš nikoli pofukal. Tako. Zato se je to zgodilo. On nima pravice govoriti takih stvari.« »Pa saj je rekel meni,« rečem. »Ja. Ampak se tiče mene,« odločno odgovori. Nekaj časa sem tiho in jo samo previdno pogledujem, da se ne bi še enkrat zaletel. Nato jo vprašam: »A se ti zdi nujno, da si na televiziji, da živiš?« »Televizija je bedna, sam dolgačrt vrtijo,« mi odgovori in še enkrat poskusi s cigareto. Tokrat ji

uspe. »Boš povedala Marku?« jo vprašam. »Si nor?!« zavrešči. »Ubije me.« Nato puhne dim iz nosu in doda: »Pa saj ni bilo po televiziji, ne? Kdo bo pa vedel.« Nasmehne se. Nič ne rečem, ampak vem, kaj si mislim. Mislim si – vedela bova midva. To je vse, kar šteje. »Rad bi, da spoznaš mojega očeta,« ji rečem. Malce nezaupljivo me pogleda, a vseeno pokima, frčne cigareto skozi okno in začne žvižgati. »Namesto kurčevega radia,« razloži.

• * *

Noč je že, ko se ustaviva pred mojo hišo. Pustim motor, da teče. »No, ajde, kje je tvoj foter?« reče Silva. »Malo počakaj,« ji rečem. Utihne, ker vidi, da ni vse v redu z mano. Položi mi roko na ramo. In nič ne reče. Vesel sem, da razume. Naposled ugasnem motor in jo pogledam. »Greva,« rečem.

• * *

Televizor v dnevni sobi gori, a očeta ni na sedežni. Čudno. Ob taki uri nikdar ne spi. Potiho grem v spalnico, Silva pa mi sledi. »Čudno je pri vas,« zašepeta. »A sploh kaj pospravljata?« Oče je na postelji v spalnici, na nočni omarici je prižgana videokamera. Počasi se mu približam in ga rahlo potremem. Nato prislonim glavo na njegove prsi. »Ne diha,« rečem. »Šit,« reče Silva.

• * *

Videokamero priklopim na televizijo. Silva sedi na kavču po turško in me gleda. Kaseto prevrtim na začetek in pritisnem PLAY. Na televiziji se pokaže oče. Sedi na kavču, prav tam, kjer zdaj sediva midva s Silvo, in gleda televizijo. »Čudno,« reče Silva. »Kot da gleda naju na teveju.« »Ja,« rečem. »Čudno.« »Ali pa midva njega,« reče Silva. »Kakor vza-meš. Čudno,« ponovi. Čez nekaj časa se slika zamenja. Oče spi. Njegove prsi hitro poskakujejo gor in dol. Poskakujejo vse hitreje in hitreje. Začne kašljati in se premetavati. Nato zahrope. »Ugasni,« skoraj zakriči Silva in si zatiska oči. »Ne,« rečem. »To mu dolgujem.« Oče hrope in hrope in kašlja. Duši se. Dviga se gor pa spet dol, kot da dela trebušnjake. Naenkrat pa obmiruje. Pogled mu ostekleni. »Je konec?« previdno vpraša Silva, ki kuka skozi prste na ekran. »Ja,« rečem, ampak v resnici vem, da ni konec. Videla sva ga. Kar pomeni, da mu je bilo vredno umreti. Ker je na koncu tako le živel.

• * *

Frediju sva zvonila, butala po vratih, a ni in ni odprl. Silva nekaj časa obupano gleda, nato pa pritisne na kljuko. Vrata se odpro. »Fredí!« zavpijem, še vedno stoječ na pragu. »V kleti sem!« se zasliši. Fredi je res v kleti. Stoji na stolu, okoli vratu pa ima zategnjeno debelo vrv. »Fredí, kaj delaš?« vprašam. »Obesil se bom,« reče. »Vidim,« odgovorim. »Nista

me vzela s sabo,« kujavo reče Fredi. »To ni razlog,« rečem jaz. »No ...« reče Fredi. »Še nekaj je. Šel sem do Vere, da bi ji povedal, da sem zaljubljen vanjo.« Pogleda Silvo, kot da ga je malo sram govoriti o tem pred tujo osebo. »Šel sem do Vere in pozvonil na vrata. Odprla je. Jaz pa nisem rekel nič. In potem je ona rekla: »A ti si tisti, ki živi z babico?« Nič nisem rekel. Potem je zaprla vrata.« Fredi me grdo pogleda. »In to vse zaradi tebe,« reče. »Ker si mi rekel, da bo še nekaj iz mene. Zlagal si se. Zato sem te počakal. Obesil se bom pred tabo. Da veš.« Še preden sem lahko kar koli rekel, Fredi brčne stol izpod sebe. Za kratek trenutek se zaguga na vrvi, nato pa pade po tleh, za njim pa se usuje omet. Očitno je obesil vrv na neko staro kljuko na stropu, ki ni zdržala njegove teže. Silva zakriči in se požene proti njemu, jaz pa tudi. Skupaj mu snameva vrv in še preden Fredi lahko kar koli reče, ga objamem. »Ne delaj tega,« mu rečem. »Resno sem mislil, Fredi. Ti ne veš, kaj si naredil zame. Ti si moja dobra vila. Rabim te.« Fredi je preveč šokiran, da bi lahko kaj rekel. Vrne mi objem. Na njegovih licih čutim solze. Čez trenutek naju objamejo še Silvine roke. »Otroci?« se zaslisi iz zgornjega nadstropja. »Otroci? Potiho se igrajte!«

• * *

Sedim na sedežni in gledam omare, polne kaset s posnetki mojega očeta. Na pogreb ni prišlo veliko ljudi, le sosedje, Fredi pa Silva in Marko, ki je stal tam, ves zdolgočasen. Prišla je tudi Vera, ki sem jo poklical in povabil. Fredi jo je ves čas gledal, ona pa njega. Bila je majhna in boječa deklica s še večjimi očali kot Fredi. Nihče ni imel govora. Župnik je dvakrat povedal očetovo ime narobe. Sedim na sedežni in gledam omare, polne kaset s posnetki mojega očeta. Nato vstanem in jih začnem pakirati v velike škatle. Sposodim si Fredijev avto in jih odpeljem na največjo komercialno televizijo. Čez kak mesec dobim klic, da bi odkupili kasete in iz tega naredili šov. Ponudijo mi ogromno denarja.

• * *

Kupil sem avtopralnico in jo prepisal na Fredija. V zahvalo mi priredi veliko zabavo v svoji hiši, na katero povabi mnogo ljudi, ki jih sploh ne pozna, ampak hoče, da ga vidijo. Njegova starša prideta samo pogledat, a se ne najdeta najbolje. Kmalu odideta in Fredi nekaj časa gleda za njima, nato pa se obrne k meni: »Iz mene nekaj je,« mi reče in me poljubi na čelo. Na zabavi je tudi Vera. S Fredijem sedita skupaj. Fredi je pijan. Silve in Marka ni bilo. Prosil sem Fredija, naj ju ne povabi. Naslednje jutro me kliče Fredi in mi pove, da je babica umrla. Zdaj je tudi lastnik hiše. Na babičinem pogrebu je še manj ljudi kot na pogrebu mojega očeta. Fredi mi po pogrebu pove, da se bo Vera preselila k njemu.

• * *

Marko ni moj sosed, a se večkrat sprehaja okoli moje hiše. Začel je šele po očetovi smrti. Vedno se sprehaja ponoči, malo postoji pred oknom, a v varni razdalji, da ne bi kdo

kaj posumil. Jaz ga gledam skozi okno kopalnice. Če se slučajno postavi pod ulično svetilko, vidim njegov obraz, njegov pogled. Tak je, kot ga drugače ne poznam. Zdi se, da razmišlja. O težkih stvareh. Enkrat je imel v roki kamen, ki si ga je podajal iz ene roke v drugo, vendar ga ni vrgel. Čez čas so se ti nočni obiski nehali. Srečeval sem ga tam kot vedno – v baru. Še vedno sem namreč delal v avtopralnici. Fredi mi je dal povišico. Silva ni več stregla, zato sva oba zmanjšala število obiskov. Kadar pa sva se srečala, mi je dal mir. Bil je glasen kot vedno, samo včasih je za hipec dobil pogled izpod cestne luči, ko je stal pod njo in gledal proti moji hiši. Nato pa je nagnil iz steklenice in spremenil pogled, še preden je dobro pogoltnil.

• * *

Vsak večer, preden grem spat, gledam očeta. Njegov šov so zaradi kontroverznosti dali v pozne nočne ure. Tako je popularen, da ga bodo vlekli toliko časa, dokler jim ne zmanjka posnetkov. In posnetkov ne bo zmanjkalo. Po oddaji je okrogla miza, kjer razpravljajo, če bo moralno prikazati njegovo smrt, za katero voditeljica zelo jasno pove, da jo imajo posneto. Za predvajanje imajo moje dovoljenje. Oče bi bil presrečen, če bi to vedel.

• * *

Pred kakim mesecem se je oglasila Silva. Ni bila sama. V vozičku je imela majhno punčko. »Upam, da se zavedaš, da tega Marko ne bo nikoli izvedel. In Vila tudi ne,« reče Silva in pomigne proti vozičku. Vila je oblečena v lepo roza oblekico. Skremži se. Ponudim ji prst. Zgrabi ga s svojimi malimi rokami in ga nese v usta. »Lepo ime,« rečem. »Niti ne,« reče Silva. »Ampak vsaj toliko sem ti dolžna.« Iz žepa izvlečem kuverto, v kateri je še ostanek denarja, ki sem ga zaslužil. Silva jo brez besed vzame, nato pa mi položi roko na ramo. Gleda me in gleda, nato pa globoko zavzdihne in odide, hitro rine voziček pred sabo. Voziček šklepeta zaradi slabe ceste. Vila začne jokati.

• * *

Še istega dne se odpeljem v prestolnico po kasete. Prodajalec mi postreže bolj počasi, ker z enim očesom spremlja ponovitev šova mojega očeta. Ko pridem domov, je že pozno. Kamero postavim na nočno omarico in odvijem kaseto. Na škatlico napišem – »za Vilo«. Pritisnem RECORD, ležem in se trudim zaspati. Vila bo dobila kasete potem, ko umrem. In ko umre Marko. V nobenem drugem primeru jih ne bo videla. Niti nihče drug. Očetu to ne bi bilo všeč. Rekel bi: »Nihče ne bo nikoli izvedel, da si živel.« Jaz pa ne bi rekel nič, samo mislil bi si svoje. Mislil bi si - saj imam dokaz. Svojo lastno dobro Vilo. Lepo je živeti. Pa čeprav nihče ne ve, da to počneš.

Vejkejšn

Star sem bil dvanajst let, ko sem sedel zraven očeta na kavču. Nekaj časa sem mečkal, nato pa sem ga le vprašal: »Oči? Kaj je to ljubezen?« Dal mi je vzgojno klofuto in me poslal v trgovino po pivo. Četrtnfinale nogometa je resna stvar, je rekel. Ne pa ljubezen.

• * *

Človek nikoli čisto zares ne zanika samega sebe. Jaz sem od nekdaj vedel, kakšen sem. Saj ni bilo težko - vsako jutro v ogledalu sem se soočil sam s sabo. In nič zanikal. Navlekel sem si dve številki preveliko majico, si oblekel kavbojke in jih zavihal, nato pa se odpravil v šolo. Vedel sem, da me ljudje gledajo, ko sem racal po mestu, ampak itak jih nisem videl v obraz. Grba, ki mi je počivala na hrbtu, me je ravno prav ukrivila, tako da so mi bili pogledi prihranjeni. Ampak jaz se nisem obremenjeval, res ne. Dobro, no, včasih sem razmišljal, kako bi bilo, če bi bil normalne velikosti in me ne bi klicali Velblod, ampak vseeno. Recimo, da sem si uredil življenje. Rad sem sestavljal Eifflove stolpe iz vžigalic, nekaj minut hoje od doma je bil velik gozd, kamor sem hodil in malce lomil veje. Pa nabral kakšno gobo in gozdno jagodo. Mama je bila vesela, če sem ji nabral borovnice. Oče pa se ni ravno veliko pogovarjal z mano, ker nekako nisva bila enakovredna. Jaz bi se pogovarjal z njim, ampak se nisem imel o čem. Bil je športnik in želel si je sina, ki bi z njim tekel, smučal, hodil v hribe. Jaz pa tega nekako nisem mogel. Vedno me je bolel vrat in čeprav sem si želel, da bi šla kam skupaj, mi ni uspelo. Saj se je tega zavedal, ampak nikoli se ni čisto sprijaznil. Zato pa sem hotel iti na morje. Bolj kot vse drugo. Ko sem bil majhen, sem namreč veliko gledal filme, ker se nisem hotel igrati z drugimi otroki. Tako sem gledal te poletne romance, kjer je bilo na koncu vedno tako lepo. Dva sta se imela rada na plaži, po vsem tem, kar sta naredila drug drugemu. Jaz ne bi bil nikoli tak do punc, sem si rekel. Jaz bi jo že takoj pobožal in objel, že na začetku filma. A starša mi nista dovolila. Da se mi lahko kaj zgodi, da mi ne bo prijetno na plaži. Samo meni je bilo vseeno. Zato sem se odločil in nekega večera šel štopat, ne da bi kar koli vzela s sabo. Pobral me je star nemški par. Njej je proteza šklepetala, ko je smrčala na zadnjem sedežu, on pa je vozil čisto počasi, saj je komaj videl. »Urlaub?« me je vprašal. »A?« sem odgovoril. Nato je nekaj časa momljal, naposled pa izdaval: »Vejkejšn?« »Yes,« sem odgovoril. Nato sem se nasmehnil, zaprl oči in še enkrat rekel, samo glasneje in bolj veselo: »Yes.«

• * *

Odložila sta me v bližini neke cenene plaže, polne betona, mladine, debelih babnic, smeti in postavljaških reševalcev. Nisem imel brisače, ampak vsaj kopalke sem si oblekel. Slekem sem majico in se šel namakati v plitvino. Razmišljal sem o tem, kar so mi pripovedovali sošolci. Da se imajo na morju vedno zakon, da popivajo, fukajo in nasploh uživajo.

Malce hecno mi je bilo, da jim to toliko pomeni. Saj morje je vendar čisto nekaj drugega. Ostal sem v vodi do večera, ko se je plaža spraznila in gledal sem gladino, ki se je krasno lesketala, malce naprej od mene pa je iz morja štrlela velika skala. Jaz sem morje, grba je pa skala, sem pomislil. Ne pokvari splošnega vtisa, saj je morje veliko. Sam sebi sem bil velik človek. Nekoč sem rešil majhno deklico, ki je padla v jarek. Oziroma nisem je čisto rešil. Ko sem jo vlekel ven, sem padel nanjo in ravno takrat je mimo prišel njen brat, ki jo je iskal. Nalomil me je kot psa in vpil, da sem spaček in perverznejak, da so taki najhujši. Kar je grdo na zunaj, je grdo tudi na znotraj, je rekel. Zapomni si to. Nato me je še enkrat s pestjo udaril v nos.

• * *

Prespal sem kar na plaži. Borove iglice so me pikale, ampak bilo mi je vseeno. Žal mi je bilo, da nisem vzel nobene knjige s sabo. Vedno sem bral take cenene. Tiste, v katerih je glavni junak popoln, ampak nezadovoljen z življenjem, sem sovražil. Kako pa se naj identificiram s takim kretenom, lepo vas prosim? »Ljubim te,« je rekel ženski glas. Odprl sem oči. Nad mano se je sklanjala pegasta blondinka in se smehljala. Nato me je na kratko poljubila na usta, se dvignila in hihitajoč se stekla stran. Oblekel sem majico in ji sledil. Malce naprej se je priključila družbi treh fantov in še dveh deklet. Vsi so se režali in jo začeli objemati, ena punca ji je v roke stisnila nekaj denarja. En fant pa jo je objel in globoko poljubil ter jo zgrabil za rit, ona pa se mu je kar pustila. To pa ni prav, sem pomislil.

• * *

Življenje je treba jemati resno, mi je mama vedno govorila. Zato sem ga. Nekateri so rekli, da ga jemljem preresno. Da imam pokvarjeno abstraktno mišljenje. Ampak sploh ni res. Vse razumem. Recimo: »Ena lastovka ne prinese pomladi«. Tega ne smeš jemati dobesedno. Tako kot ne smeš jemati dobesedno, če te v šoli zafrkavajo, je rekla mama. Ni važno, kakšen si na zunaj. Ampak jaz sem vedel, da to ni res. Tako kot je rekel tisti fant, ki me je nalomil: če si grd na zunaj, si tudi na noter. Ker drugačen ne moreš biti. To je ta resnost življenja. Jaz lahko imam sebe za lepega in dobrega, ampak če me drugi vidijo kot zlobnega spačka, je to resnica. In resnica je lepa čednost, je rekla mama.

• * *

Fantu, ki se je poljubljal s plavolaso deklico, sem sledil do njegovega šotora, ko pa je zaspal, sem se splazil notri in mu s kamnom razbil glavo. Tolkel sem toliko časa, dokler ni bilo več po čem tolči. Nato sem se šel sprehajati po plaži in tam, kjer sem prej ležal, je bila ona deklica. Glavo je skrivala v dlani in jokala. Prisedel sem ter jo pobožal po laseh. Sunkovito se je obrnila in me zgroženo pogledala. »Tudi jaz te ljubim,« sem rekel. »Aja... a... a to,« je rekla in smrknila. »Ma, oprosti več. S frendi in tipom sem na vejkejšnu, pa smo mal

objestni. Pa šmo šli stavit, da ti dam lubčka pa ti to rečem. Sej najprej je bla kao stava na grbo, pa ne vem, če je kej okužena. Sorry.« »Potem ... nisi mislila resno?« sem vprašal. »Itak da ne,« je rekla. »Jst mam tipa. Oziroma mela sem ga,« je rekla in zahlipala. »Prasec je rekel, da rabi čas.« »Enkrat bi šel v Pariz,« sem ji rekel. »S tabo. Najprej bi ti pokazal svoj Eifflov stolp, potem bi pa šla še na pravega.« Vstala je in mi rekla: »Spizdi, gnus.« Nato je stekla stran in hlipala, jutranje sonce se je lovilo v njene dolge lase.

• * *

Kmalu je vse začelo vrveti, policijske sirene so zavijale pa nekdo je kričal. Na plaži ni bilo praktično nikogar, samo jaz sem sedel in gledal strmo predse. Bil sem vesel, da sem naredil dobro delo. Prvič sem vedel, kaj pomeni biti lep. Ne to, da delaš to, kar hočejo drugi. Ampak da nekaj sam spoznaš. Da poslušaš sebe. Nekoč mi bo plavalaska še hvaležna, sem pomislil. Ko bo gledala kakšen film, recimo, in videla vso to zlaganost. Če bi vsi spoznali to, kar sem jaz, bi bil svet mnogo lepši. Ampak prostora zame na njem na žalost ni. Ne morem živeti med ljudmi, ki so lepi na zunaj, a tako grdi tam, kjer imajo srce. Šel sem malce naprej, kjer se je pečina strmo zažrla v morje. Vrgel sem se iz nje in začel toniti kot kamen. Nato mi je postalo grozno žal. Staršema sem pozabil napisati razglednico. Napisal bi: »Motila sta se. Lepo se imam.«





Nevenka Miklič Perne

Nevenka Miklič Perne se je rodila leta 1982 v Mariboru. Po izobrazbi je akademska slikarka. Z družino živi v Ljubljani, ukvarja se s slikanjem, ilustracijo, pisanjem poezije in kratke proze. Leta 2013 je izšel njen pesniški prvenec *Ideali* (Zavod Droplja), leta 2018 pa druga pesniška zbirka *Lisičja vstopnica* (Založba Litera). Leta 2018 je prejela zlato priznanje JSKD »v zavetju besede«.

• Foto: Barbara Miklič

Dragi starši

V mojem življenju sta trenutno dve dobri stvari, jutranja kava in kava na pavzi. Jutranja je turška, ubijalska, napol puding, brez sladkorja, brez mleka. Popoldanska je izcuzek iz avtomata, brez sladkorja, brez mleka, ampak v okoliščinah, kjer jo pijem, blagoslov.

Osemindvajset let sem pomočnica vzgojiteljice v vrtcu. Moji živci so podobni gatam, ki jih moj mož najraje obleče za doma.

»Lepo pozdravljeni, dragi starši, dobrodošli na našem prvem roditeljskem sestanku. Prav lepo smo že zajadrali v novo šolsko leto in vaši malčki se prav lepo privajajo na vrtec ...« To je Neja, moja nova vzgojiteljica. Se pravi, jaz sem njena pomočnica. Tudi sicer je nova. Direktno s faksa. Ravnateljčina nečakinja, še brez strokovnega, vendar tega, kot da nobeden ne ve. Zdaj sedi tukaj, na moji desni, in vsa sijoča in odlično pripravljena pozdravlja starše. Lepo se je uredila, res, še na nohtih ima nekakšne nalepke, rožice. Odprt računalnik pred seboj in projekcijo na steni. Starši so videti zadovoljni. Natančno poslušajo, vestno zapisujejo, nekateri tipkajo kar v telefon, in se nestrpnost pripravljajo na svoje monologe, v stilu: *Naš Jurček je pa tako občutljiv, veste, tako ga prizadene, če mu kdo reče lump ali ga okrega, ampak zaupamo, da tega tukaj ne počnete, ker, saj veste, lahko to pusti trajne posledice na otrokovi psihi ...*, ki sledijo kasneje.

»Naš letni delovni načrt za prvo starostno obdobje, ne predvideva ...« Kot pes sem utrujena. Prav čutim, kako mi oči lezejo v lobanjo. Če ne bi pred mano sedeli vsi ti starši na otroških stolčkih, kar me sicer vedno zabava, bi zaprla oči in se zvalila na tla kot morska krava. Danes je bila polna skupina. Po spanju sem vse previla, sedem se jih je še naknadno pokakalo, bržkone zaradi jogurta, ki je bil za malico, od tega je imel eden drisko, ki mu je butnila do pol hrbta in sem ga stuširala v umivalniku, štirje so se polili, eden je dobil vročino, laufala sem klicat starše, ko sem prišla nazaj so že lezli po vsej igralnici. Otroci, ne starši. Bor celo po vratih na teraso in je bil že na sredinski prečki. Eni se je jogurt prevrnil in se razlil po tleh, ko sem brisala tla, je Jurček ugriznil Tima v lice, najmlajši Noah pa je v času, ko sem tolažila Tima, z vsemi štirimi zagazil prav v ta jogurt. V tem najprijetnejšem trenutku dneva, me je prišla »pozdravit« Majda, ravnateljica, s katero se pozna že iz srednje šole, ko sva bili še prijateljici in sva ga skupaj srli, in je zdaj postala že prava specialistka za prefinjeno ustrahovanje. Najraje v igralnico zagazi v svojih petkah (ki ji res ne pašejo na debele narte), kadar delam sama s polno skupino otrok in ob polni luni. Saj veste, kakšni so otroci ob polni luni. No, hip za ravnateljico, ki mi je dala par koristnih nasvetov, kako obvladati takšne situacije, ko ti vodstvo res ne more zagotoviti pomoči, niti študentke, ker občina strogo nadzira porabo sredstev, je potrkala gospa Potokar, ki je prišla po Milo in želela od mene tudi pojasnila, zakaj se njena Mila ponoči zbuja, če se *kaj takega* dogaja v vrtcu. Gospod Horvat, ki se je vistem hipu tudi pojavil na vratih, pa ni bil zadovoljen, ker je na njegovo Kristal, ki je vistem času še spala na ležalniku, padal snop še poletnega sonca, kar zagotovo ni zdravo za otroka, mi je zagotovil.

»Resnično, dragi starši, se z mojo pomočnico potrudiva, da z otroki vsak dan preživimo urico na prostem, ne glede na vremenske razmere, saj veste ...« Aha, *z mojo pomočnico*, res rada slišim te besede.

Počutim se staro. Staro kot fasada na moji hiši. Včasih je bilo drugače, imela sem voljo. In zelo masivni zid živahne samozavesti pred seboj. Obvladala sem. Zdaj me vse boli in tem mladim vzgojiteljicam in tem mladim staršem, ki me vsak dan hočejo naučiti kaj novega o mojem šiltu, nimam več kaj povedati. Kaj pa naj jim rečem, tem današnjim staršem, njihovi otroci so boljše oblečeni od mene. No, lahko bi rekla: gospa, vaša dvojčka sta nagravžno scrkljana, gospa, vaša Mila se joče za vsak drek, gospod, vaša Katarinca je samo suhe makarone in suh kruh in vsak dan joče, ko pred njo postavimo kosilo, ki ji ni všeč (so-vražim, če kdo joče ob kosilu), gospa, vaš Aleksej ima gnile že vse zobe v ustih, ali niste vi zelo priznana psihologinja po poklicu (aha, mogoče ga nočete trpinčiti z umivanjem) ... Ne, jaz nisem tukaj, da govorim. Neja mi bo sicer kmalu dala besedo, da povem *nekaj malega o popoldanski rutini*, saj ona odhaja domov, ko se pravo garanje šele začne in »žal zamuja ta del dneva z vašimi sončki«. Do takrat bom pa srepo boljčala predse, ker s plačo, ki jo dobivam, ne pokrijem več stroškov smehljanja.

Prizemljitev

Je že tako, da se ti delo, ki ga opravljaš, sčasoma začne poznati na obrazu in tudi na celotnem telesu. Posebej na območju okoli oči, kjer se oblikujejo gubice. Ko si ženska v petdesetem letu, je to najbolj prepoznaven znak tvojega stanu. Gubice, ki so svetle in se razprostirajo kot čedna pahljača nasmeškov, dajejo pogledu neko odprtost, plemenitost, kažejo na bogastvo izkustev, na to, koliko sveta si že videla, koliko svetovnih plaž si že obdelala, posledično je ljudem jasno, da si svetovljanka in intelektualka. Gube, ki pa so kot sive, mrke ceste, ki lahko peljejo samo v znani vsakdan, ki se zlagajo kot dolgočasen dan na dolgočasen dan, in čez njih povešena še težka koža, ki duši zgornjo očesno veko, no, takšne gube pa delajo pogled prazen, popolnoma prazen.

A ne spoznaš čistilke že na deset metrov? Kaj, mislite, da sem grda? Povedala sem samo to, kar si tudi sami mislite. Jasno je, da ne glede na to, kaj bo oblekla, bo videti kot čistilka. Lahko je tudi direktno od frizerja.

Nekaj drugega so fine obrazne poteze. Tanek, koničast, ne prevelik, lahko celo rahlo zakrivljen nos, visoke, rožnato obarvane ličnice, tanke ustnice, ki so vendarle dovolj velike za šminko, ravni zobje, seveda popravljeni, in vedno in povsod namazane trepalnice, nobene druge kričeče navlake ne rabiš okoli oči, če imaš inteligentne gube. Pri takšnem obrazu so gube dodaten okras. No, takšen je tudi moj obraz.

Saj me niste hoteli prekiniti, kaj?

Ker sem drobne postave, kot vidite, si lahko privoščim čedne petke in že sem kot gabela. Zato rada kdaj pa kdaj malo potečem po ulici, kot da se mi nekam mudi, se mi zdi, da zgleda lepo.

Ali pa obleka, kaj je bolj prefinjenega kot bela kombinirana z mornarsko modro? Tudi vsi bež odtenki se popolnoma podajo zraven. Bele prosojne bluzice, mornarsko modre hlače s pentljo namesto pasu, mila bela krila, mornarsko modre jopice z čisto majhnimi svetlečimi bunkicami, oprijete bež hlače, balonski plašči, rute z mornarskimi vzorci, beli sandali s polno peto ali mornarsko modre balerinke s kovinsko sponko, fini nakit kot da greš ravnokar na jahto. Pa seveda blond, negovani lasje, ki se svobodno sprehajajo po hrbtu.

No, mene so večkrat spraševali, če mogoče kaj poučujem, če sem profesorica, mogoče na fakulteti, kateri? Zdim se jim znana. Lahko bi bila tudi zdravnica, specialistka, seveda, tako nevsiljiv, eleganten, pomirjujoč in skladen je moj videz. Ne, da bi se hvalila, to so mi sami povedali ali pa sem razbrala iz njihovih pogledov.

Dejstvo je, da sem bila v firmi trideset let gospa, prilezla sem, kot se grdo reče, zelo visoko. Bila sem predsednica sindikata, z upravo zelo lepo sodelovala, s šefom sva se včasih solidno dala dol na njegovem mini baru v pisarni, ko je bilo potrebno kaj uskladiti, in je šlo vse lepo naprej, brez trenj. Radi so me imeli. Razen tista debela črna prasica mi je včasih kaj siknila, ampak kdo bi pa njo jemal resno. Kot češ, kaj sploh delam v firmi, da še sama ne vem. Dobro sem vedela, brez mene bi stvari začele prav grdo razpadati. Vsaka firma rabi osebo, ki povezuje zaposlene, navadne delavce z upravo, ki jim daje vedeti, da je tam za njih, za dobrobit vseh, da se bori za pravičnejši jutri.

Kar solidno plačo sem imela, okoli tri tisočake. Brez problema sem na primer kupila sedežno za pet tisočakov, s čimer se je moja hčera hvalila sošolkam in varuški, tisti klošarski študentki. Bivši mi je redno plačeval preživnino, kaj drugega si tudi ni upal. In ko je šla hčerka študirat, sem ji seveda kupila stanovanje, kaj pa drugega. Ja, vzela sem kredit za deset let, kdo pa ne bi naredil tega za svojega otroka?

Kaj se je zgodilo potem, tega še zdaj pravzaprav ne razumem. Prišlo je tako daleč, da sem šla celo v cerkev, pokleknila pred oltar, v dolgi beli obleki, z črno ruto čez ramena. Ampak, komu je še Bog kdaj pomagal?

Stvar je postala namreč zelo neprijetna, ko je našo firmo kupila multinacionalka. Ne vem, če veste, ampak v multinacionalkah ni veliko čustev. No, tisti zajebani Norvežan nekako ni razumel opisa mojih delovnih nalog, četudi v angleščini, in naziv mojega delovnega mesta mu je bil uganka. Mislim, pa dobro, kje smo mi, kakšni papirji, izobrazba, dokazila, rezultati, poročila, analize!? Ali niso najbolj važne sposobnosti, na primer sposobnost pogajanja, komunikativnost, povezovalnost in nenazadnje, urejenost? Res je, da nisem bila najbolj pripravljena na obisk gospoda Isungseta, ko se je narisal za mojim hrbtom in sem ravno Simoni na računalniku kazala katero preprogo imam nagledano. Ja, in nisem najboljša govorka v angleškem jeziku. Ampak, halo, saj smo vendar v Sloveniji! No, v glavnem, gospod se je odločil, da bo tisti dan preživel z menoj v pisarni, da se поблиže seznani z mojim delovnim mestom, to je bil najbolj grenak dan mojega življenja.

Dobila sem lepo odpravnino, saj sem imela tudi lepo plačo. Iz firme sem odšla kot gospa. Na internem sestanku sem delavcem povedala, da sem se za to potezo odločila sama, saj sem ponosna Slovenka in ne bom garala za tujca, na mojih plečih ne bo bogatel kapitalist! Ploskali so mi. Rekla sem jim, da imam veliko planov za prihodnost in da si bom za začetek privoščila malo oddiha, po vseh teh napornih letih službe, saj vendar nisem več najmlajša. Smejali so se. Poljubili smo se v slovo.

Problem je ta kredit. Nikakor mi ne pride na misel, da bi moja razvajena hčerka prišla nazaj pod mojo streho, in tisti njen obupen fant. Mislim, popolnoma mi je jasno, da se bom znašla, saj sem sposobna ženska, poznam nekaj ljudi. Začasno, ampak res samo začasno, hodim čistit k znanki moje ostarele matere. Najbolj sovražim, ko se ženska podela in ne počisti za seboj, tako stara pa spet ni, da ne bi opazila, da njen drek še vedno plava po WC školjki. Da ne bo pomote, vse kar sem bila poprej, sem še vedno. Zjutraj se oblečem kot za službo, čedno, potem se usedem v kuhinjo h kavi in telefonu in čakam, da me kdo pokliče. Kmalu me bo. Trikrat na teden grem k dementni Vidi, oblečena kot za v službo, malo počistim, malo pokramljam z njo, jo peljem na balkon, da se prezrači, vedno iste stvari, ni težko. Strah me je edino teh temnih gub, ki so se začele nabirati okoli mojih oči, tega me je strah, gospa doktor.



Nina Dragičević

Nina Dragičević (1984) je književnica, skladateljica in magistrica sociologije. Je avtorica štirih knjig: prvenca *Kdo ima druge skrbi* (2014), dveh esejističnih – *Slavne neznane: Zvočne umetnice v konstrukciji družbe* (2016) in *Med njima je glasba: Glasba v konstrukciji lezbične scene* (2017) – ter pesnitve *Ljubav reče greva* (2019). Njeni teksti so bili prevedeni v angleški, nemški, češki in španski jezik. Je sourednica literarne revije *Idiot*, objavlja pa tudi v revijah *Dialogi*, *Live Encounters*, *Odzven* itn. Je članica in sodelavka Društva slovenskih pisateljev. Poleg literarnega ustvarjanja je izrazito tudi njeno delovanje na področju skladateljstva – Nina Dragičević je umetniška vodja Mednarodnega simpozijskega festivala *Topografije zvoka*, avtorica radijske oddaje *Slavne neznane* na Radiu Študent ter finalistka leta 2018 za evropsko nagrado *Palma Ars Acustica*.

Leta 2018 je kot prva v zgodovini pesniške nagrade *vitez poezije* na Pesniškem turnirju Založbe Pivec prejela obe nagradi – tako po izbiri strokovne žirije kot po izbiri občinstva.

• Foto: Nataša Velikonja



prepletle so se niti. tu pod alpami, kjer se nič ne zgodi, so se prepletle, poveže se daljice ne premic britvice niti so se rezale namesto povezovala in vse več jih je bilo vse krajših premic niso se prepletle ampak naložile so se.

dober večer, dober večer, kaj vi mene skušate ubiti, ne seveda ne, kaj pa potemtakem počnete, je to nekakšna igrlica, ne nikakor ne, je stava z milijonskim dobitkom, ne, ah kje pa, kaj pa potem počnete, film snemamo, vendar, dobro, pa kaj me morate ubiti za to, da jo narišete, saj boste v knjigi, kaj mi to koristi, to je najvišji čin, naj si ga dam na nagrobnik, ne to bi bila pa res škoda, kaj mi torej pomaga, da bom v knjigi, če bom umrla, ne boste umrli, če pa me skušate ubiti, ne seveda ne, umiram, v knjigi boste, od tega se ne da živeti, umetnost je edino, kar preživi, bodite zadovoljni z malim.

v večnem strahu za svoja življenja smo, vsaka v svojem podhodu v svoji ulici mislimo ena na drugo mislimo na golo preživetje ene in druge, ne mislimo o ljubavi in boljšem, mislimo o vitalnih funkcijah, pritiskih, bolečinah in vnetjih, točno to tudi živimo.

sprašujejo nas o sceni in dogodkih, odgovarjamo s skomigi in mislimo na revmo druge. pripovedujejo nam o aminokislinah in eko pesticidih in železu, boljčimo predse in mislimo na žleze druge. ob večerih iščemo načine nove strategije, ker ob jutrih že vemo, da si s prejšnjimi ne moremo pomagati. ker so fosili, okostja brez celičnih struktur brez delujočih, odtujeni razumu humanega razsodnosti svobodnega, perverzna plesen s plemenitostjo, to je stari svet, ki ostaja svež, ker je zalivan in plodovit je, prakticira kolobarjenje prežgano olje v motorju, rjove, a ni na seznamu nevarnih snovi, dopuščamo ga in mislimo na sklenja druge.

ležerne smo in pišemo o grozi, upamo, da jo dovolj poudarjamo, skrajno neopazna je, subtilna nežna jegulja na dnu, zato jo opisujemo neposredno z vso simboliko, ki jo svet pozna, da se vidi in razume, ponavljamo venomer isto, obtežimo s študijami primerov, medtem ko gospe za katedri govorijo, kako je bilo, ko so hodile na gimnazijo, nimamo nobene naloge, nobene funkcije, še kar nas vabijo v projekte, mi pa upamo, da druga nocoj zaspi.

v finese smo rafinirane premazane s kremami maziljene polakirane nepočesane, dame smo, zato se dobivamo v kavarni s prti na mizah imamo kave in zvezke za vsak slučaj, končno se upogibamo v stole povsem resne se režimo strahu v ksiht in govorimo, da nam nihče nič ne more. diskutiramo o nedogodkih, zanje delamo in nočemo. pomagamo si. čas trošimo za pogovore o nadstandardnih vozičkih za invalide, besnimo nad nedomišljenimi brezrazložnimi koncepti, složne, da bomo nekoč bogate ker bomo potrebovale vozičke, ko nam kakšna prijetna gospa iz soseske polomi noge, ker imamo vse, zmrcvari hrbtenjače, ker stojimo na odprtih zlomih, zdrobi medenice razproda črevo debelo votlo okisa želodce goltance razbrazdane, spregleda slepič, še govorimo, da nam nihče nič ne more.

* Vključeni besedili Nine Dragičević sta fragmenta iz knjige *Kdo ima druge skrbi* (Škuc, 2014).

na drugi strani mesta čisto blizu tu nimamo blage zveze, kaj počnemo. mislimo si in ves čas. v zmoti in tako bo ostalo in odmeva o bitkah in vztrajamo. raje ne bi imeli sabelj in na drugi strani mesta bi bili na tej strani mesta in popolnoma vseeno je, o kom, te dni smo gluhe. včeraj smo se pokazali na papirju in v luči. pokazala sem, da ni vseeno. potem smo rekle, da naj še pokažemo interes, me pa smo si rekle, da ne bomo in bomo od sedaj dalje le še govorile potem ko bomo slišale.

razmerja so vnetljive snovi in gorijo petnajst minut in ni jih mogoče prijeti. včasih jih ni mogoče spustiti. potem je novo leto in na novo vzpostavljeni in vsak po svoje in nihče ničesar

ne ve in vsak je v svojem zaklonišču in tisti, ki se sunkovito branijo spokojnosti, so zunaj. ne ve se in se skonsolidira. da je novo leto in začetek in da ga prej ni bilo in zgodnjega vstajanja tudi ne in ne fevdalizma in pisanja na roke. nikakor ni bilo seksa in hodilo se je bolj skupaj. golazni ta čas tacajo, spimo na kredo gloria igra sveti vse, nekdo prevladuje, drugače se seksa vsepovprek, pločniki pa so vse ožji.

na bruhanje mi gre, šele ko pridem k sebi in se zavem zapoznelosti učinkov odzivov, ne odzovem se na klice in ne iščem črk po zaslonu v kopalnico grem mater kaj sem nenehno tam se prepogibam dvigujem moralo sklanjam v postan vodovod mi vrača udarce pljuska in klofute razpršene toliko za osvežitev odprem pipo za končno kaj novega preverim ali sem zaklenila za seboj da mi ne vstopi v polje še kak novodobni okoljsko ozavešeni nikoli realizirani navdahnjeni v periodi obrokov in šopki vrečk za brezno mentalnega vakuumu in prostanstva požiralnikov in so skrbi ukvarjanja namembnosti in praktičnih pripomočkov za hitreje periode več trenutkov brezbržnosti in skrbi za vitalnost in je crknjeno življenje na relaciji med priprtimi in zaprtimi vrati preverim ali sem se torej zaklenila da mi ne udre pravkar napojena gmota gostih celic in razsvetljeno pove o težavah sveta pomanjkanju in trošenju življenje je eno samo to za nekatere na žalost ni res življenje je v tej pipi da, samo v tej pipi, mimogrede, nikoli ne bo uspelo, oprostite za pokvarjeno presenečenje. zaklenila sem in mir je le pod boilerjem imam zdaj glavo in dve pipi, isto teče ne enako, temveč isto in v dva odtoka do postanega vodovoda in mi zopet vrne, ker sva usklajena v teku. psi lovijo vzorce v belkastem hrupu števec imajo zapiske oči povsod mreža na preži na vsakem vogalu platoji demonstracije za zelene površine sprehajalne police.

nikoli ne bo drugače bi bilo.

vedno bo tako bodo novi dogodki in isti nedogodki in iskanje sreče in ere nesreče in lomljivosti med njima eno proces drugo večno bo tako in isti pogovori z drugimi enakimi in različne teme in ponovni zaključki da se mora spremeniti od začetka sicer bo poguba in ne bo pogube ker bo tako kot je je dobro ali zadovoljivo ali pa slabo in je lahko slabše a ni in ne bo.

iz afekta ne iz hudobije pa res ne iz provokacij in izhodišča so vzroki in posledice so kratko nosovi segajo dokler poseže in zmore in zmore zelo je napeto in nevzdržno je ko ni več vzdržljivo in takrat ni prostora za spomin v nobenem izmed več prostorov ni drugače bi že nekoč bilo če bi ne bilo vedno tako.



jaz sem nateg. tako sem najbrž tudi nastala. sem fikcija same sebe, imaginarij, ustvarjen po potrebi po vzpostavitvi. jeklena puhlica, že staljena pa nazaj zmečkana in puščena ohladitvi. sem izmišljena gmota delcev, ki se, ubogi nepovezani, komajda držijo skupaj, da je celota manj opazna. na škodo partiklov, seveda.

nečloveška sem in emšo so mi dali iz navade in reda in ker sem bila tam in je žigosanje nujno. nisem niti ženska niti tip. nisem otrok, odrasla nikoli, postarala se pa tudi ne bom. neživalska sem. če bi bila živalska, bi bil v meni gon, ki ga ni, gonila bi se po barjih in grmovjih ne glede na trne, šopirila bi se ali pa bi pustila da se mi šopirijo ali pa oboje dokler ne popoka in bi se spet gonila. breja bi bila in skrbela bi za majhne in jih pošiljala, da se gonijo, in v gobcu bi jih nosila do prve jame, kamor bi jih potem odvrгла, ker mi res dol visi. nikoli ne bom žival.

nerastlinska sem in rastlinska sem samo po stoični drži, ki je še vsakogar pretentala. to so te spretnosti, zaradi katerih potem tudi človek nisi. nisem. ne obračam se niti proti soncu niti me veter ne upogne, ker gre lahko čez mene, ker nisem to.

vse, kar sem, sem lepa. ne drži, da je lepota v očeh opazovalca. lepa sem in to je dejstvo in takšna sem, sem. pod tem ni ničesar, nikoli ni bilo, izmišljene vrline, pridih senzibilnosti, ki je res ni težko osvojiti, če se ti le ljubi in ljubim močno. pa zaman. kajti tudi tega ni.

čista izmišljotina sem – zase in za tiste, ki rabijo še. ker tega ni in se trudijo biti učloveceni in človeški in vse je usmerjeno v popolni umor in meni se je zataknilo že zdavnaj. sem napaka druge stopnje. napake se vrednoti in analizira in rešuje, ponavlja in ponavlja in korigira in spet ponavlja in lahkotnost človeške zmotljivosti je tista, ki me opravičuje. iz napake se kaj novega nauči in potem je napredek. kaj ti bo napredek, če crkneš pred samim seboj. nimam pojma. tako nežna.

nisem subjekt. magnet za mazohiste, ki jih mirim, korenina za sadiste, iz katere se učijo. tvorba. polje vidnih min. luč na koncu tunela, luč, ki je zares hitrivlak. mutiran termin na poti sredi gozda. a, pa tako ležerna.

avtoakumulacijska poguba, napovedana katastrofa, perpetuum mobile razdejanja, zamaskirana v nek lep obraz, ki je zares tako iznakažen kot njegova nosilka, predatorsko prežeca sredi dogajanja, muka za gravitirajoče, muka za fizike in biologe, trepet za bodoče zaljubljene in odrešitev za naveličane radosti.

ebola z daljšo inkubacijsko dobo.





Primož Sturman

Primož Sturman (Trst, 1980) je na tržaški univerzi diplomiral iz zgodovine, z literarnim ustvarjanjem pa se je začel resneje ukvarjati leta 2010, ko je v reviji Poetikon objavil prvi pesniški cikel. Istočasno je za slovenske in italijanske literarne revije prevajal iz slovenščine, italijanščine in furlanščine. Njegova zbirka kratkih zgodb *Gorica je naša* (Litera, 2018) je bila na 34. Slovenskem knjižnem sejmu nominirana za nagrado za najboljši prvenec.

• Foto: Rado Lipovec

Gorica je naša*

»Naši bodo zmagali! Gorica bo naša!«

Moj glas se izgublja v tihi in jasni poletni noči. Ura je nekaj čez tri zjutraj in vsi so že odšli spat.

Pri sosedih se prižge luč. Prikaže se moški in z okna zavpije.

»Dovolj je tega, poklicali bomo 112, da pridejo po tebe in te peljejo v Idrijo. Že celo poletje sitnariš s to Gorico. Če ti tu ni prav, pojdi spet tja, od koder si prišel, *pristopavc!* Mi ponoči spimo.«

Sosedove besede me še dodatno podžgejo, da grem v kuhinjo po večji nož, s katerim mu imam namen zagroziti. Ko se vrnem na dvorišče, ga ni več na oknu. Da je tokrat mislil resno, spoznam po modrih lučeh, ki se bližajo po ulici. Rešilec iz zdravstvenega doma v Novi Gorici gre.

Vozilo postane pred vhodom na dvorišče, iz njega pa izstopita dva medicinska tehnika v belih majicah z napisom REŠEVALEC na hrbtu in rdečih hlačah. Stojita na varni razdalji od mene, eden pa me ogovori.

»Kaj bo?«

»Kako, kaj bo?« mu odvrnem. »Na Gorico bomo šli. Dokončat delo naših nonotov, ki so bili v prekomorskih brigadah in partizanskih odredih. Travnik bo spet naš. Tam so prelili kri naši puntarji. Raštel tudi, kjer so bili nekoč naši ljudje!«

»Pomiri se, vojne je že zdavnaj konec.«

»Nič se ne bom pomiril, kar nam pripada, bomo pridobili nazaj. Zdaj je pravi čas za to!«

Medicinski tehnik od mene z lepimi besedami ničesar ne doseže, zato stopi do šoferja rešilca in mu reče, naj pokliče policijo. Ne bom se jim dal, sklenem.

Čez približno pet minut pripelje policijski avtomobil. Medtem se je pred vhodom na dvorišče zbralo že nekaj krajanov, ki sem jih z nočnim vpitjem zbudil in na meni pasejo firbce. Eni se mi posmihajo, drugi pa zaskrbljeno opazujejo.

Ko opazim policista, ki izstopita iz službenega avtomobila, me še dodatno podžge.

»Živijo, naši, živijo, naši!« začnem vpiti. »Postavite se za mano in gremo osvobajati Gorico! Oborožene sile Republike Slovenije bodo sedemdeset let po drugi svetovni vojni in petindvajset let po osamosvojitvi osvobodile še preostali del našega ozemlja!« posmehujoče porečem v smeri prisotnih.

Medtem eden od policistov spretno izrabi moj trenutek nepozornosti in se mi približa od zadaj. Z brco mi iz roke izbije kuhinjski nož, nato me z naglim sunkom podre, da z brado udarim po tleh, in me z lisicami vklene. Krajanji pravijo, da me v Idriji čaka zaprti oddelek psihiatrične bolnišnice.

* Kratka zgodba Primoža Sturmana *Gorica je naša* je naslovna zgodba zbirke kratkih zgodb *Gorica je naša* (Litera, 2018).

Ko me vodijo v rešilec, uspem sosedu, ki je poklical 112, še enkrat zapretiti, da ga bom zaklal, ker je narodni izdajalec, saj je zaposlen pri nekem podjetju v bližini Krmina, torej v Italiji. Za svoje besede dobim še zadnji sunek, s katerim me policist dokončno spravi v rešilec.

»Če bi jaz tu ukazoval, bi ti zdaj sedel za mrežo v marici,« mi reče.

Odpeljemo se. Reševalno vozilo ubere vipavsko hitro cesto v smeri Razdrtega do Ajdovščine, kjer jo zapusti in se začne vzpenjati proti Colu na Trnovsko planoto. Med potjo se umirim, ker se začenjam zavedati, v kakšno govno sem se spravil. Pot je ovinkasta in na sedežu me zanaša desno in levo, medtem ko policist budno pazi, da ne bi česa ušpičil.

»Prosim, snemite mi lisice. Umiril sem se,« mu rečem.

»Lisice bomo sneli v bolnici,« mi odvrne. Na misel mi pride, da bi ga znova začel zmerjati, a se zadržim, saj nočem še dodatno poslabšati svojega položaja.

Prispemo v Idrijo. Iz mesta se povzpne na grič in reševalno vozilo tik pred jutranjim svitom zapelje po notranjem dvorišču psihiatrične bolnišnice. Vrata se odprejo, tako da lahko izstopim. Pred sprejemno ambulanto mi policist sname lisice. Čakamo na dežurnega zdravnika, ki bo odločal o moji usodi.

Medtem se osebje, ki me je pospremilo sem, pogovarja o narkomanih, ki izrabljajo socialna stanovanja, ki jim jih daje na razpolago država. S socialno pomočjo si kupujejo trip, metadon pa prodajajo na črnem trgu.

Končno prispe zdravnica. Ime ji je Zarja Zajc. Poleg tega ji na znački piše še dr. med., spec. klin. psih. Psihiatrična bolnišnica Idrija – *Spes, amor, libertas*.

»ZZ kot zdravstveno zavarovanje,« rečem. »Vse je urejeno, tudi dopolnilno.«

»Raje mi povejte, kaj je bilo,« me vpraša.

Ne odgovorim. Namesto mene to stori policist, ki me je spremil v sprejemno ambulanto.

»Kalil je nočni mir in grozil z nožem sosedom ter nato še nam. Letos že večkrat.«

»Nisem grozil, ampak spodbujal oziroma prepričeval, da gremo osvobodit Gorico.«

»Kolikor vem, je državna meja odprta in se lahko gibljete po želji. Seveda brez nožev in vpitja. Ne boste pa šli v Gorico še tako kmalu, ker nujno potrebujete zdravljenje. Se strinjate, da ostanete v bolnici?« mi ne ostane dolžna zdravnica.

»Kaj pa, če se ne?«

»V tem primeru se sestane komisija, neodvisni zdravnik, neodvisni sodnik in socialna delavka in vam izda odločbo, s katero vas bomo tu zadržali do izteka njene veljavnosti. Ne spleča se vam. Bolje, da podpišete.«

Podpišem in posredujem telefonsko številko svojega brata, ki ga bodo zjutraj obvestili o moji hospitalizaciji. Pome pride medicinski tehnik in me po stopnicah spremi na moški sprejemni oddelek. Dodelijo me na intenzivno enoto, kjer me bodo nekaj tednov opazovali, dokler se moje stanje ne stabilizira. Vsaj tako pravijo.

Zjutraj se pacienti začenjajo počasi prebujati. Zdi se mi, da sem padel v narobe svet. Le kako so me moja goreča domovinska čustva lahko pripeljala na zaprti oddelek psihiatrične bolnice, se sprašujem.

Čas je za jutranji zajtrk in vizito. Mimo mene pride oddelčni zdravnik dr. Štefan Škof, ki opravlja pregled.

»Tudi vi imate enaki inicialki,« pripomnim, a se zdravnik za moje ugotovitve sploh ne zmeni.

»Kdaj ste prišli sem?«

»Danes ponoči, pred tremi urami,« mu odvrnem.

»V zapisniku sem prebral, da ste vpili nekaj o Gorici in narodni osvoboditvi. Da ste celo grozili policistom in medicinskim tehnikom. Se zavedate, da vas lahko kazensko ovdijo zaradi kaljenja nočnega miru in groženj?«

Sesuje me.

»Me po vašem bodo?«

»Od njih je odvisno ...«

»Nono mi je stalno pripovedoval o tem, kako je bilo v partizanih in da še vedno ni prav, da Gorica ni naša.«

»Pa saj imamo že veliko časa svojo Gorico, torej Novo Gorico. Kar je bilo v prejšnjih generacijah, pustite njim. Tudi moj stric po mamini strani je bil v partizanih. Od tega pa je že zelo dolgo. Ne tiče se nas več toliko, da bi nam te stvari morale krojiti življenje. Vi živite svoje življenje tukaj in zdaj. Hitreje ko boste to doumeli, lažje vam bo.«

Zdravnik odide k naslednjemu pacientu, jaz pa se nekoliko razgledam po oddelku in se skušam sprijazniti s stanjem, v katerega sem padel. Vrata ob izhodu so zaklenjena, tako da nihče ne more zapustiti prostora brez dovoljenja osebja.

Sobota zjutraj je. Pomislim, kako bi lahko zapustil te preplete prostore, četudi le za kako uro. Tu notri me utesnjuje. Če bom tu predolgo, se mi bo resnično zrolalo. Počutim se, kot bi bil gol. Pogledi me prebadajo. Nekateri pacienti ležijo kot pravi zombiji na posteljah, spet drugi kadijo v prostorih, posebej določenih za kajenje, tretji gledajo televizijo, četrti debatirajo in tako dalje. Le eden vpije nerazumljive besede. Videti je obseden. Stopim do medicinskega tehnika in ga vprašam.

»Jutri je nedelja, rad bi k maši,« pogruntam ta pravo.

»Tu ni nedeljskih maš,« reče odrezavo.

»Kaj ni v bolnišnici kapele?«

»Da, je, ampak maše so ob ponedeljkih.«

»Me boste spustili vsaj malo ven?«

»To odloči zdravnik, jutri vam bo povedal.«

»Bom tudi to noč na hodniku?«

»Morda že. Bomo videli. Rekel sem ti, da zdravnik odloča.«

Ob štirih popoldan pride na obisk brat, ki ga na oddelek spustijo skozi stranska vrata, ki gledajo na stopnišče. Prinese nekaj prepotrebnih stvari za bivanje na oddelku, oblačila in higienski pribor.

»Kaj ti je bilo vsega tega treba?« me vpraša.

»Bah, celo poletje so me izzivali s tem, da sem Italijan, ker da prihajam izza meje, in hotel sem jim pokazati, da sem večji Slovenec od vseh skupaj.«

»Kaj boš pa zdaj s svojim slovenstvom na zaprtem oddelku?«

Molk.

»Boš sprejel strokovno pomoč in zdravljenje? Ne vidim druge rešitve, kot da te malce poštimajo. Ko boš pozdravljen, se lahko vrneš delat k nam v podjetje. Z ženo ti bova malce pospravila hišo, ker sva videla, kakšen nered imaš.«

»Zdravnika vprašaj o zdravljenju. Meni je rekel, da bomo nocoj začeli s terapijo. Dobil bom tablete, nekaj proti maničnosti, poleg tega pa še stabilizator razpoloženja. Pa še neke injekcije z moditenom mi bodo dajali vsakih štirinajst dni. Zadnje čase sem se ob nekaterih trenutkih počutil tako v strahu, kot bi mi vdirali v hišo in me hoteli zaklati. Čez pol ure pa sem se čutil vsemogočnega, in sicer da bi sam z močjo svoje volje lahko naredil, kar želim, tudi premaknil svet. Predvsem pa mejo bolj na zahod.«

»Pusti mejo tam, kjer je, saj je ni več,« pravi brat.

Zdravnik dr. Škof, tudi on dr. med, spec. klin. psih., je mnenja, da sem mejna osebnost. Njegova ocena se seveda ne nanaša na dejstvo, da sem človek z meje, z Goriškega, ampak na to, da sem točno nekje na polovici med psihotikom in nevrotikom. Take pa je najtežje zdraviti. Če nameravam sodelovati pri zdravljenju, kar mi bo najbolj pomagalo, mi svetuje, naj svoja čustva kako drugače izražam, saj mi ekstremna vedenja nikakor ne bodo koristila. Če bo vse v redu, bom čez mesec dni že na odprti enoti. Brez kazenskih ovadb, kar je najbolj pomembno.

Mesec dni ali stran na koledarju. Že tisočkrat sem izmeril razdaljo od vhodnih vrat intenzivne enote do okna na pročelju stavbe, ki gleda proti jedilnici. Dvaindvajset metrov in šestdeset centimetrov, seveda ocenjeno v korakih. Desno dnevna soba, kjer zvečer gledajo *Eno žlahtno storijo* in nogometne tekme, levo pa kadalnice, od koder pacienti mahajo svojim prijateljem in znancem, ki se lahko svobodno sprehajajo po bolnišničnem dvorišču. V štirih ali petih tednih se tu notri ni zgodilo nič omembe vrednega, morda le to, da smo dobili sopacienta, ki skuša na vsak način pobegniti z oddelka skozi glavna vrata. Hrano nam prinašajo iz bolnišnične kuhinje na vozičku, ki obhaja obe intenzivni enoti, najprej žensko, nato še našo. Stran od stavbe je notranje dvorišče. Še dlje druga stavba, v kateri je alkoholiški oddelek. Dva dni in dve noči je od tam nekdo vijugal s pojočim glasom. Najbrž je imel alkoholni delirij. Sopacienti so rekli, da vidi gosenice in črve, ki mu gomažijo iz ust in nosu. Zaradi poletne sople in visokih temperatur smo imeli vso noč odprta okna in poslušali njegove arije.

Tedni minevajo in res me, kakor so napovedali, čez dober mesec premestijo na odprto enoto. Pravzaprav celo na drugi oddelek. V bolnici namreč poleg ženskega in moškega deluje še psihoterapevtska enota, ki je mešanega značaja, torej moški in ženske skupaj. Program je tu veliko bolj pester in je predviden za tistega, ki je pripravljen sodelovati pri zdravljenju. Očitno so me ocenili pozitivno, sam pa bi si še pred kakim tednom rekel, da sem kolaboracionist. Tu končno naletim na zdravnico, dr. Danico Demšar – spet dvojna inicialka –, ki mi končno pojasni, katera so moja zdravila in zakaj jih jemljem. Pravi, da so me na intenzivni enoti našopali z apaurini, da sem se umiril, in da bom terapijo nadaljeval z lamiktalom, ki je stabilizator razpoloženja in ki sem ga že dobival; kvetiapiinom, torej an-

tipsihotikom za boljše nočno spanje in proti strahovom ter prozacom, ki naj bi mi pomagal prestati obdobje depresije in pomanjkanje volje, v katero sem zapadel. Predvsem bi se moral vrniti v službo v bratovo podjetje, kjer sem že bil zaposlen, a sem se dela otepal. Prepričan sem bil, da ni na mojem nivoju.

Dodelijo me v sobo številka trinajst – po vsej terapiji niti vraževeren nisem več –, kjer dobim cimra, ki je približno deset let mlajši od mene. Medicinska sestra me pospremi iz timskega prostora, kjer mi bodo prve tri dni merili pritisk, v sobo, v kateri bom spal. Čisto sem zmeden, ne morem verjeti, da se lahko odslej gibljam, kakor želim, celo do te mere, da lahko zapustim oddelek, ko me je volja, pa tudi, da odidem v mesto. Razen seveda med deveto zvečer in sedmo zjutraj, ko so oddelčna vrata zaklenjena.

»Ime mi je Emanuel,« pravi sopacient, s katerim bom poslej delil nočni počitek.

Emanuel ali dan od Boga ... Ali pa Emanuel kot Immanuel, Kant.

»Kakšno terapijo pa imaš? Meni dajejo neke kveatipine in paroksate, pa še injekcijo dvakrat mesečno,« pravim.

»Nimam je, zdravim se samo s pogovorno psihoterapijo.«

»Ti si pa srečen, kaže, da nimaš ranjene duše.«

O Emanuelu še ne vem vsega. Tu je zato, da bi znova poprijel šolsko učenje, predvsem pa, da se izogne medvrstniškemu nasilju, v katero se je zapletel nekje na Obali, kjer živi.

»Nekega dne so me frendi pretepli do krvi,« pravi.

»Srečo imaš!« mu znova rečem. »Meni pa so pretepli dušo in jo smrtno ranili. Tvoje rane so bile vidne, moje pa ne.«

»Kdo pa ti je ranil dušo?«

»Italijani, ki okupirajo naše narodnostno ozemlje vse do Soče.«

»Moj oče je Italijan ...« odvrne bolj žalostno kakor jezno.

Čez nekaj dni se z Emanuelom odpraviva najprej do klopce, do koder seže večerni sprehod pacientov našega oddelka, nato pa še do TV-antene, ki s televizijskim signalom oskrbuje Idrijo in njeno okolico.

»Lepa si, zemlja slovenska,« zavpije Emanuel na vrhu. Pogled nama seže do Kanomlje na eni in Idrijskih Krnic na drugi strani.

Kar se mene tiče, me sopacienti obravnavajo še precej normalno, morda z izjemo Mitje, moškega v zrelih letih, ki je celih osem let varal svojo tedanjo ženo s petnajst let mlajšo ljubimko, zaradi katere je nato moral oditi od hiše. Rekel mi je, da sem pravo blebetalo, jaz pa se na njegove besede nisem odzval, ker se mi ni zdelo vredno.

»Govoriš, govoriš in nič ne poveš.« Mislil je na moje narodnoobrambne ideje in sanje o Gorici.

V tistem trenutku se je skupina vrgla nanj, češ da je on veliko slabši od mene. Psihologinja, ki opazuje vsako našo kretnjo in meri vsako našo besedo, me je naslednji dan poklicala v svojo pisarno.

»Andrej, zadnjič vas je Mitja na skupini žalil, ko vam je rekel, da ste blebetalo, vi pa se niste postavili zase.«

»Ni se mi zdelo vredno se dajati z njim, vsi vedo, kakšen je!«

»Potem se ne čudite, da vas zjutraj meče in se počutite slabo.«

Res je, pomislim. Velikokrat me zjutraj pred telovadbo na poti h klopici daje vrtoglavica in občutek imam, da bo z menoj konec. S travo poraščena reber v smeri mesta se mi zdi kot prepad, v katerega me bo vsak trenutek potegnilo. In to kljub temu, da mi merijo pritisk, pulz in vsebnost sladkorja v krvi, vse vrednosti pa so v mejah normale.

»Kaj pa bi mu moral reči?« vprašam dr. Barbaro Bajzek. Pravzaprav ne, ni dr., ampak je samo univ. dipl. psih., spec. klin. psih. Spet *Spes, amor in libertas* – Psihiatrična bolnišnica Idrija.

»Postavite se zase. Povejte mu, da vas ne more tako obravnavati, ker je do vas žaljiv. Saj veste, dovoljeno je kritizirati človekovo vedenje, ne pa človeka kot takega. Ohranjati morate svoje dostojanstvo in ga po potrebi tudi braniti. Mejo postavite ...«

Spet ta meja. Ko sem bil otrok, je trdno stala. Vedeli smo, da je na Škabrijelovi in da je za njen prehod potrebna prepustnica. Potem je meja v nekaj letih dokončno izginila. Začeli smo jo prehajati, ne da bi se kdo zmenil za nas. Kasneje sem začel najprej sanjati, potem pa še razmišljati in bloditi o tem, da bi jo premaknil nekam bolj na zahod. Zdaj mi psihologinja pravi, da jo moram postaviti poleg sebe.

Njene besede prekinejo moje misli.

»Ponavljam vam, ne dovolite, da vas ne spoštujejo kot človeka, kot tisto, kar ste.«

Na misel mi pride, kako sem moral v otroštvu velikokrat poslušati take ali drugačne psovke na račun svoje narodnosti. Izpovem se.

»Razumem vas, prav gotovo vam ni bilo lahko. Skušajte pa živeti tukaj in zdaj, kakor vam je bilo večkrat rečeno. Bolje vam bo. Preteklost je šla mimo. Mejo postavite poleg sebe, pozabite pa na tiste meje, ki jih danes ni več.«

Da, mimo so šli tudi trije meseci zdravljenja v psihiatrični bolnici. Oktober je.

Sosed me v hladnem dnevu skozi okno zagleda na mojem dvorišču; že velikokrat me je psihiral s tem, da bi moral zgraditi visok zid ali posaditi živo mejo, da bi me drugi ne videli.

»Gorica je naša!« se mi posmehne.

»Je in bo,« mu odvrnem. »Tvoja meja pa je pri tistem kamnu,« pribijem.



Tea Hvala

Tea Hvala (1980) je esejistka, pisateljica, umetnostna kritičarka in prevajalka. Kratke zgodbe občasno objavlja v *Literaturi*, *Apokalipsi* in na *Radiu Ars*, pa tudi v samozaložbi v obliki zinov, ki poleg proze vsebujejo esejistiko in umetniško fotografijo. Prvemu zinu *Pssst...* (1997–2000) so sledili *Potopis kože* (2001), *Slastičarna* (2002), *The Curved* (2004), *Izvajanje velikega blatarja* (2007), *3 Stories* (2010), *Togi nasmehi* (2013), *Razkorak / Discord* (2015) in *Podzemlje* (2016). Svoje prvo prozno delo za otroke *Skrivna bolnišnica* (2017) je s soavtorico Špelo Oberstar objavila pri Založbi Skrivnost.

• Foto: Nada Žgank

Za spoznanje razprta vrata

V soboto dopoldan, ko se je Andra vrnila iz trgovine, je bilo dvorišče prazno. Le ob podhodu, ki je iz ulice vodil na veliko notranje dvorišče, sta se dva moška v sivih delavskih pajciah sklanjala k železju in orodju. Takoj je pomislila, da sta prišla zaradi prejšnjega večera, ko je nekdo baje vlomil v knjigarno v podhodu. Jasno, prišla je tudi policija. Zavzdihnila je in se ozrla po pročeljih nad sabo. Zgoraj, pri sosedah iz drugega nadstropja, se je zganila zavesa, sicer pa je bilo vse videti mirno.

Sonce je trepetalo na listih visokih bukev, ki so segale čez strehe starih meščanskih blokov. Morale so biti že zelo stare. Andri je bilo žal, da ni nikoli v teh šestih mesecih, kar so bile s sostanovalkami tukaj, sedla pod drevo nasproti njihovega vhoda, da bi brala. A kaj bi to, še sprehodila se ni med njimi. Ni se želela po nepotrebnem izpostavljati. Že tako je bilo napeto. Med njimi in ostalimi stanovalci, in med njimi samimi.

Spet je zavzdihnila in se odpravila proti stopničkam pred vhodnimi vrati. Njene sostanovke so najbrž še plesale v podaljšani noči ali pa jih ni slišala priti domov in so že spale. Samo da niso pozabile na ključ, je strahoma pomislila Andra in se sklonila k stopnicam. Ključ je bil tam, v špranji za načetim ometom, kjer ga kmalu ne bo več, toliko je že vedela. Ker tuhtajo, célo hišo daje nespečnost in tuhtajo, kako naj nas čimprej spravijo ven.

V razpadajočo stavbo so kmalu po njihovem prihodu vzdali nova vhodna vrata. Za novi ključ so prosile ženici prek hodnika in naredile eno samo kopijo, za več ni bilo denarja. Ženici sta jim odzdravili vsakič, ko so se srečale na stopnišču, vendar sta nakupovalno vrečko tiščali k sebi, vse dokler razdalja ni udušila njihovih korakov, preveč lahkonjih za to starinsko hišo.

Odklenila je vhodna vrata, jih za spoznanje razprla in med krili zagostila svoj nahrbtnik. Potem je izvlekla ključ in ga vrnila v režo pod stopnicami. Stopila je v temačen hodnik in od daleč videla, da je poštni nabiralnik spet poln. Med reklamami je bilo pismo, naslovljeno na »Stanovanje št. 7«. Tretjič zapored, naslov tudi tokrat zapisan z vaze zaverovano pisavo upravljalcev. Na obisk ne pridejo, je jezno pomislila Andra in vrgla pismo v koš. Vzpela se je po stopnicah in s prstom sledila tanki zeleni črti, ki je v višini prsi ločevala cvetlični vzorec od spodnjega, temno zelenega ometa. Cvetlično šablono je nekdo tisočkrat ročno odtisnil na steno. Tudi svetlo modro črto, ki je v stanovanju povezovala vse sobe, je povlekel.

Stopila je v kuhinjo in iz nahrbtnika izvlekla vrečico kave. V zamolklem hrupu mestnega avtobusa, ki je oddrvel mimo blokov, so se zatresle šipe. Andra je pomislila, da je stanovanje že sedaj videti zapuščeno. Z mize je vzela tri umazane kavne skodelice in jih odnesla v kopalnico, pod edino pipo v stanovanju. Vrnila se je v kuhinjo in pristavila vodo za kavo. Potem je prižgala radio, da je s svojim šumenjem za silo zapolnil prostor. Prazne meščanske sobe udomači elektrika, potem barve, obed, toliko je že vedela. Z ljudmi je bilo težje.

Našli in povezali sta jih potreba in želja po skupnosti. Zasedle so zapuščeno stanovanje v razpadajočem bloku brez skupnosti, ki se je izoblikovala šele ob pogledu na njihovo

predrznost. Njihove metle in lahki koraki so stanovanju dali vrednost in stanovanjski svet je bil menda v hipu sklepčen; podjetnici, ki se je že dolgo zanimala za nakup, je zdaj vedel postaviti ceno. Vrednost je tista, ki raste in nas podi ven, je pomislila Andra. In voda vre. Vse je mogoče, samo počasi gre: odločiti se moraš, poiskati ljudi, najti zapuščeno stanovanje, ga usposobiti in potem kmalu zapustiti.

Vmešala je kavo in čakala, da se pena dvigne do roba.

Vsaka stvar posebej vsak dan posebej.

S hodnika so se zaslišali copati, ki so oddrseli proti stranišču. Andra je natočila dve skodelici kave in sedla za mizo. Poslušala je, kako je zaklenkal zatič na vratih, kako se je dvignil pokrov, kako je zašumela obleka in zatem voda iz kotliča. V kuhinjo je pogledala Simba. Sesedla se je za mizo ter ji zmečkanih lic in razmršenih dredov voščila dobro jutro.

»Je že pozno,« je vprašala in objela toplo skodelico.

»Enajst bo. Sta se naplesali?«

Simba je prikimala in začela razpihovati vročo kavo.

»Spet grozijo,« je rekla Andra. »Pismo sem vrgla v smeti, najbrž piše isto kot v prejšnjih: ven ali pokličemo policijo.«

»Midve z Urško bova kar ostali,« je rekla Simba, »policija nam ne more nič. Dokler ne odloči sodišče.«

»Bojim se, da ne bodo čakali na sodišče. Poklicali jih bodo, morali bodo priti, in ko pridejo prvič, pridejo tudi drugič. Si jih videla sinoči, na dvorišču?«

»Saj veš, da niso prišli zaradi nas,« je rekla Simba. »Prišli so v knjigarno, zaradi vloma.«

»Vendar cela hiša misli, da so prišli zaradi nas!«

Simba je vrgla glavo nazaj, da so dreda zaplesali po zraku. Dlani je položila na mizo in se zazrla vanje. »Glej«, je rekla, »jaz bi šla do bodoče lastnice, se z njo pogovorila. Dobra ženska je, razume nas.«

Andra je zmajala z glavo. »Nisi videla? Za denar ji gre, ne za dobroto. Postavili so nam ultimati! Ne moremo se pogajati, to je vendar vojna.«

»Ne pretiravaj. Saj smo ljudje, ne?«

»Točno tako.«

»Nehaj. Kam boš pa šla,« jo je zavrnila Simba.

»Ne vem, nekam že. Saj poznam cel kup ljudi.«

»Saj.« Simba je vstala od mize. »Ti se že znajdeš,« je rekla prezirljivo in se počasi odzibala iz kuhinje. Skodelico je pustila na mizi.

Andra je molčala. Spila je požirek kave in se zagledala v trepetavo svetlobo nad mizo. Listje bukve, pod katero nikoli ni brala in nikoli ne bo, je na kuhinjski steni s svojimi sencami zakrivalo in razkrivalo pogled na modro črto. V tej lisasti svetlobi je skoraj valovala.

Ni dovolj, je sklenila, želja po skupnosti ne zadošča. Našlo nas je naključje in porazgubile se bomo v svet. Če prej ne, se srečamo na obravnavi. Rekle bomo, da je bila zasedba politično dejanje, in sodnik se bo nasmehnil. Meščanske hčerke, ki mislijo, da zakon zanje ne velja. Ne, bomo rekle, to je delavski odgovor na meščanske zakone, in sodnik bo priki-

mal, seveda, plačajte, tako kot plačajo vsi drugi. Sicer dobite kartoteko. Nihče vas ne bo hotel zaposliti. Takrat se bomo najbrž ustrašile in umolknile. Nevarnost je razburljivejša, dokler jo gledaš od daleč, je premlevala Andra. Od blizu je dolgočasna in spraviš jo lahko v mapo k drugim pozivom in opominom. Od blizu smo negotove in v tej motni, lisasti svetlobi ne vidimo dobro.

Nagnila je skodelico in na jeziku začutila kavna zrna. Modra črta vodi ven, k zeleni, tako je to. Vstala je in odložila skodelico v vedro, ki je nadomeščala kuhinjsko korito. Zaprla je zadrgo na nahrbtniku in za trenutek postala. Potem je stopila v mračno predsobo in za seboj tiho zaprla vrata.

Na dvorišču je iz navade pregledala okna in se ozrla k hrupu, ki je prihajal iz podhoda. Delavca v sivih pajacih sta k oknom in vratom knjigarne privijali jeklene rešetke. Skrajni čas je bil, da gre, toliko je že vedela.





Tina Bilban

Tina Bilban (1983) kot avtorica, raziskovalka, literarna kritičarka in urednica deluje na preseku med literaturo, filozofijo in znanostjo. Njen literarni prvenec *Interferenca*, iz katerega izhaja tudi izbrana kratka zgodba, je izšel leta 2010 v zbirki Prvenci založbe Mladinska knjiga. V letu 2017 je objavila mladinsko ne-leposlovno knjigo *50 abstraktnih izumov*, v letu 2019 pa je izšel njen roman *Hvala za škarje*.

• Foto: osebni arhiv

Apoptoza*

Torek, 17. april 2007

7.10 – Sredi srednje velike sobe, zapolnjene s tremi belimi omarami in dvosedom v enakem odtenku, za široko belo mizo sedi moški, najverjetneje v poznih štiridesetih, oblečen v zeleno-rjave žametne hlače, svetlo rjavo srajco in temno kravato. Na mizi pred njim stoji ploščat računalniški ekran z odprtim Outlook Expressom, pod njim tipkovnica in miška, desno od njiju usnjen rokovnik, odprt nekje na sredini. Moški z desno dlanjo, v kateri drži črn kemični svinčnik, drsi po odprti strani v rokovniku. V ozki koloni je s spisano pisavo izpisanih nekaj besed, po ena ali dve v vsaki vrstici. Z roko zdrsne proti sredini seznama in prečrta eno od alinej. Nato se vrne na vrh in izrisuje kljuko na koncu vsake vrstice. Ko pride do konca, še enkrat preleti seznam in rahlo prikima, odrine rokovnik še nekoliko bolj proti desni, preloži prste leve roke na tipkovnico, z desno pa prime miško in klikne ikono z belim pismom in kuverto v levem zgornjem kotu na ekranu. Z obema rokama podrsi po tipkah.

1

From: kristjan.svetek@siol.net

To: jerneja.natanael@siol.net

Subject: sredina ambulante

Pozdravljeni,

samo še enkrat vas opominjam, da se jutri ambulanta odpre ob 10:30, pridite kakšne pol ure prej – kot ponavadi,

Dr. Svetek

* Zgodba Tine Bilban *Apoptoza* je prvotno izšla v zbirki Prvenci v knjigi kratkih zgodb z naslovom *Interferenca* (Mladinska knjiga, 2010).

2

From: kristjan.svetek@siol.net
To: tomaz.svetek@gmail.si
Subject: stanarina

Tomaž,

v redu, sem pripravljen plačevati naprej, če lahko računam vsaj na minimalno resnost s tvoje strani. Jutri zjutraj sem frej do 10h, če hočeš, da se dogovoriva, pridi takrat,

Kristjan

3

From: kristjan.svetek@siol.net
To: tadeja.j.svetek@siol.net
Subject: počitnice

Tadeja,

sem se spomnil, da si danes v Mariboru (in prideš v Ljubljano šele jutri zjutraj, ne?) – lepe pozdrave tustu in tašči – jutri sem nameraval plačati dopust, med 10h in 11h sem frej, tako da si, če se le da, pred tem vzemi eno kratko pavzo pa mi prinesi svoj potni list/osebno,

lp

Kristjan

4

From: kristjan.svetek@siol.net
To: matej.svetek@hotmail.com
Subject: vaje

Matej,

Zadnjič sem te pogrešal na vajah. Ti pišem zaradi kongresa v Gradcu, ki te je zadnjič zanimal, lahko bi te prijavil, če si zainteresiran, se oglasi v ordinaciji jutri okoli 10h,

Kristjan

5

From: kristjan.svetek@siol.net
To: andrej.svetek@guest.arnes.si
Subject: posojilo

Živjo,

meni je zdaj potekla vezava, jutri bom imel denar pri sebi, če bi si ga še vedno rad izposodil pridi okoli 10h, drugače ga bom vložil v delniški sklad, danes sem polno zaseden in verjetno ne bom dosegljiv na telefon, se bova vse zmenila jutri na kakšni kavi,

Lep pozdrav,
Kristjan

6

From: kristjan.svetek@siol.net
To: simon.gorecnik@hotmail.com
Subject: mzo

Pozdravljen,

sem si pogledal papirje za tisti skupni projekt, mislim, da bi šlo – tvoj predlog se zdi obetaven. Bi se lahko prosim jutri – bi šlo okoli 10h? – oglasil pri meni, pa bova vse pogledala,

Hvala in lep pozdrav,
Kristjan Svetek

7

From: kristjan.svetek@siol.net
To: jaka.zebede@volja.si
Subject: jadranje

Pozdravljen,

gremo – ne? Jutri sem hotel iti plačat, saj ti ob sredah delaš pri nas v ambulanti – no, pa se oglasi, preden začneš, še pri meni, ker rabim tvoj in Lenin dokument,

lp,
Kristjan

8

From: kristjan.svetek@siol.net
To: jana.gromar@gmail.si
Subject: kava?

Živjo,

kako kaj gre? Si jutri dopoldne slučajno prosta za kakšno kavo? Nič obvezujočega – samo en chat med kolegi. Ne vem, če bom danes dosegljiv na telefon, če imaš jutri čas, se kar oglasi enkrat dopoldne (okoli 10h?),

lep pozdrav,
Kristjan

9

From: kristjan.svetek@siol.net
To: simona.skala@volja.si
Subject: izvidi

Simona,

prišli so Jolandini izvidi, mi niso najbolj všeč, pripelji jo kar jutri ob 10h v ambulanto,

lep pozdrav,
Kristjan

10

From: kristjan.svetek@siol.net
To: filipordinacija@gmail.si
Subject: racuni

Filip,

pri računih za prejšnji mesec mi nekaj ni všeč, se oglasiš prosim jutri okoli 10h,

Lp
Kristjan Svetek

11

From: kristjan.svetek@siol.net
To: jaka.mladika@hotmail.com
Subject: Stane Fariza

Pozdravljeni,

dobil sem poziv za primer g. Farize, čim prej bi rad govoril z vami, če le lahko, se oglasi-
site jutri dopoldne (okoli 10h),

hvala in lep pozdrav,
doc. dr. Kristjan Svetek, dr. med.

12

From: kristjan.svetek@siol.net
To: jure.iskarija@gmail.si
Subject: zavarovanje

Pozdravljeni,

nabralo se je nekaj nujnih stvari – tožba g. Farize in skupinsko zavarovanje za jadra-
nje – bi se prosim oglasili jutri ob 10h,

hvala in lep pozdrav,
doc. dr. Kristjan Svetek, dr. med.

*

Torek, 17. april 2007

8.40 – Moški v svetlo rjavi srajci s kravato še dvanajstič preloži desno roko s tipkov-
nice na miško, z belo puščico preleti ekran in pritisne na "send", nato zapre program, zape-
lje puščico k startu in izključi računalnik. Med ugašanjem se nasloni nazaj, iz žepa izvleče
mobilni telefon, ga izklopi in pospravi v namizni predal. Vstane in se odpravi proti vratom
na levi. Spotoma z desno roko z belega stojala dvigne svetlo rjav spomladanski plašč, z levo
seže po kljuki in jo potegne k sebi. Prestopi prag in s hitrim gibom potegne vrata k sebi. Za-
sliši se škrtanje ključa v ključavnici na drugi strani, oddaljujoči se zvok korakov po hod-
niku, odpiranje in zapiranje masivnejših vrat ter komaj slišno škrebļanje, ki se počasi
prevesi v tišino.

*

Sreda, 18. april, 2007

1

9.50 – Kongresni trg; svetlo moder twingo zapelje s ceste in se ustavi na granitnih kockah. Voznica, stara okoli 40 let, oblečena v živo zelen kostim, se hitro odpne in skoči iz avta, zraven pa, v naglo si sledečih odrezanih stavkih nagovarja otroka na zadnjih sedežih: »Tukaj gresta ven. Saj znata do vrtca. Tamle zraven. Mamici se mudi. Saj sta že velika...«

»Mami, mami...« jo s povišanim glasom prekine starejši.

»Kaj,« glasneje in zapotegnjeno odgovori ona, sedaj že stoječ pri odprtih zadnjih vratih.

»Poglej Klemena, jaz s takim ne grem nikamor, a si zmešana?«

Ozre se k mlajšemu, se obrne in odhiti na drugo stran. Odpre vrata, se nagne k otroku, odpne pas in umakne prednje naslonjalo otroškega stolčka. Deček, star približno tri leta, jo gleda grizljajoč spodnjo ustnico. Oblečen je v črtasto majico in modre, povsem premočene hlače, od katerih svetlo rumene kapljice počasi drsijo po površini stola in se stekajo na črn predpražnik. »Pa kaj je s tabo, mulc, koliko si pa star?« zavpije ona.

Starejši deček se še bolj pomakne na svojo stran sedeža in se rahlo namuzne, mlajši pogleda v tla, namrgodi in povesi ustnice, v očeh se mu pričnejo nabirati solze.

Ona se vzravna, iz torbice izbrska mobilni telefon, s prsti podrsa po številčnici in ga prisloni k ušesu. Počaka nekaj trenutkov, nato sunkovito pritisne na tipko z rdečo slušalko ter mobilnik in torbico vrže na prednji stol: »Številka ni dosegljiva, kreten, on verjetno nima poscanih otrok,« reče s popačenim glasom. Tiho hlipajočega dečka spet pripne, zaloputne vrata in odide okrog do voznikovega sedeža. »Gremo domov, preobleč poscane gate... šef je itak prepomemben, da bi dvigoval telefon,« sikajoč pripominja v prazno, medtem ko obrača twinga, mlajši deček še vedno prihuljeno hlipa, starejši zamaknjeno gleda skozi okno.

2

9.43 – Ozka soba z razgledom na rimski zid; mlajši moški se obrne na postelji, počasi odpre oči, z roko seže proti nizkemu stolu brez naslonjala, otipa površino in izpod Mladine ter oguljenega stripa odprtega nekje na polovici izvleče budilko. Ko jo potegne k sebi, spremeni postavitev na stolu in rdeč zavitek s tobakom pade na tla. »Pizda,« reče polglasno, pogleda na uro, »pizda,« doda glasneje in bolj zapotegnjeno. »Ma, jebi se stari,« zamomlja, spusti uro na tla in se obrne proti steni.

3

10.04 – Prostorna prenovljena pisarna nad Tržaško cesto; za masivno rjavo mizo sedi ženska oblečena v moder hlačni kostim, uhani z biseri se ujemajo z verižico in zapestnico, rahlo valoviti lasje so s sponko speti v čop. Nasproti nje sedi starejši moški, oblečen v sivo, na komolcih nekoliko zdrsano obleko, potne kaplje se mu stekajo za ovratnik.

»No, je še kaj, kar vas zanima,« vpraša ona, »sva dogovorjena – ne?«

On z obema rokama prime papirje, ki ležijo pred njim na mizi, jih potegne k sebi, pokima in počasi vstane.

»Če vas bo še kaj zanimalo, pa kar pokličite.«

On še enkrat prikima: »Prav, hvala,« se obrne in odide iz pisarne.

Ona pogleda na uro, zavzdihne in zavije z očmi, z desno roko seže po telefonski slušalki, z levo podrsa po številčnici. Čez nekaj trenutkov odloži. Z mize vzame mobilni telefon, z drsenjem po osrednji okrogli tipki izbere ikono pisemske kuverte, nato s hitrimi, vajenimi gibi pritiska na tipke. Na osvetljenem ekranu mobilnika se izpiše: Se je zavleklo. Pokliči, ko boš lahko, lpt. S palcem podrsa k večjemu gumbu nad tipkovnico in ga pritisne, nato odloži telefon nazaj med sponke in lonček s pisali na desnem robu mize in se v stolu zavrti proti monitorju.

4

9.49 – Kavarna na Trubarjevi; za okroglo mizo na pletenih stoli sedijo tri moške postave; Vsi trije so oblečeni v kavbojke, moška na levi počasi srkata tekočino iz belih skodelic in se pogovarjata, moški na desni ima k ušesu prislonjen telefon. »Ma,« zamrmra in sunkovito izpusti telefon na mizo.

Sogovornika se obrneta proti njemu: »Kaj pa je?«

»Ma, stari hoče, da pridem tja ob desetih, zdaj pa niti telefona ne dvigne.«

»Saj, kaj, greš zdaj?« vpraša mladenič ob vratih.

»Ma, ne, srat naj se gre, saj nisem halo pica...Pustmo zdaj to, kaj smo že govorili?«

5

8.05 – ozek kabinet na Filozofski fakulteti; za eno od treh miz sedi moški, oblečen v kavbojke in športni pullover, naslonjen je nazaj, oči ima rahlo priprte, dvakrat zaporedoma zazeha, nato strese z glavo. Ko se na ekranu prenehajo izrisovati nove ikone, se nagne naprej, prime miško in klikne ikono s pismom in modro puščico. Na hitro preleti novo pošto, nato se rahlo namuzne in klikne odgovori. S prsti podrsa po tipkovnici. »Sva že dobila denar, ti kar vlož. Danes imam vaje, se dobiva na kavi kdaj drugič, Lp Andrej« se izpiše v bellem okviru, nato pritisne tipko pošlji in zapre okno.

6

00.02 – Manjši kabinet-knjižnica v stanovanjski hiši, skozi okno je videti obrise manj prometne ceste; moški v črnih športnih hlačah in sivi mikici sedi za računalnikom, desno od njega skodelica črne kave. Z miško podrsa proti zgornjemu desnemu kotu in pritisne rdeč križec, nato klikne belo-modro ikono in počrnjeno obvestilo o prejeti pošti, na hitro jo preleti, nato pritisne na lik z vijolično puščico v desnem kotu okna in odtipka novo sporočilo. »Oprosti za pozen odgovor, cel dan sem bil odsoten. Jutri...« pogleda v desni spodnji kot ekrana in se rahlo nasmehne. Nadaljuje s pisanjem... »(danes) ne morem, sem pa vse-kakor še vedno zainteresiran za sodelovanje. Te pokličem enkrat dopoldne, pa se zmeniva, LP Simon«

7

11.05 – Večja poslovna stavba ob cesti v Mestni Log; moški v temno sivi obleki, beli srajci in črni kravati z dolgimi koraki zakoraka po hodniku, se ustavi pred masivnejšimi belimi vrati polepljenimi z informacijskimi letaki, potrka, pritisne na kljuko in vstopi.

Za daljšim pultom sedi mlajša ženska v svetlo modri uniformi.

»Me že čakajo, ne«, jo nagovori sredi koraka in se rahlo obrne k njej, medtem ko se že usmerja k vratom na levi.

Ona pokima.

»Še pet minut rabim... aja,« ustavi se pri vratih in se obrne nazaj k sogovornici, »a pokličete prosim dr. Svetka, recite ..., da se opravičujem, da sem ga klical, pa če ima čas, ko končam,... ne, kar samo recite, da ga pokličem kasneje, po ambulantni.«

8

10.05 – Večja poslovna stavba ob cesti v Mestni Log; ženska postava v kremni bluzi in nekoliko temnejših oprijetih žametnih hlačah se izriše na vrhu stopnic in zakoraka po hodniku. Ustavi se pred rjavimi vrati, še enkrat preleti zgornji del črno-belega napisa – »doc. dr. Kristjan Svetek, dr. med, ambulantna za ...« – ozre se po prazni sprejemnici, glasno pozdravi, nato stopi proti vratom na drugi strani prostora, potrka, počaka nekaj trenutkov in počasi pritisne na kljuko.

9

10.03 – Parkirišče ob cesti v Mestni log; bel golf s kranjsko registracijo zapelje na parkirišče, se zapelje okoli stavbe, zmanjša hitrost in počasi zavije na prosto mesto med cliom in twingom.

Izstopi ženska s kratko skodrano pričesko, oblečena v črn hlačni kostim, z zamahom leve roke zapre vrata in se odpravi na sopotnikovo stran.

Medtem se tam počasi odprejo vrata. Ženska pristopi in oprime tresočo se roko v sivi volneni jopici, ob njeni opori počasi izstopi starejša ženska, najverjetneje stara okoli 80 let. »Pa sva, a ne da,« nagovori mlajšo, »kam pa zdej?«

»Mal počak,« odgovori sogovornica, se nagne k vratom, pritisne gumb za zaklep, jih zaloputne in se obrne proti stavbi za njima, »tamle so vrata, glej,« iztegne roko in nakaže s prstom, »bo šlo?«

»Ja, ja,« zamomlja starejša, medtem ko počasi hodi proti nakazani točki.

Mlajša se odpravi za njo, jo prehití za nekaj korakov in ji pridrží vrata. Po hodniku se odpravita proti stopnicam. Starejša se oprime ograje, mlajša počasi stopa za njo. Na vrhu stopnic se obrneta desno in zakorakata proti rjavim vratom na koncu hodnika. Mlajša potrka, nato odpre vrata in stopi noter, starejša ji sledi. Za pultom v sprejemni sobi ni nikogar, pod podbojem belih vrat, ki vodijo v naslednji prostor stoji ženska postava v rjavem.

10

7.10 – Pisarna v starejši stanovanjski hiši ob cesti Na klancu; v ozek prostor, ki ga zapolnjujeta široka pisalna miza in kotna omara z redniki vstopi moški, oblečen v elegantne črne hlače in belo spodnjo majico, z belo skodelico v roki, sede za računalnik, potrese misko, da se na ekranu izriše slika tropskega otoka s palmo, nato klikne ikono belega oblačka z rdečo črko M v spodnjem desnem kotu, dvoklikne M v spodnjem delu manjšega okenca, ki se pojavi sredi plaže nato pa v na novo odprtem oknu izbere počrnjeni naslov kristjan.svetek@siol.net. Na hitro preleti izpisano, nato z levo roko seže po telefonski slušalki in si jo pritisne ob uho, z desno pa zavrti številčnico, nekaj časa obmiruje, nato odloži. Zavzdihne, s prsti potapka po površini mize, klikne na zgornjo alinejo v oknu na ekranu in v odprtem oknu počrnjeni odgovori. Nad predhodnim tekstom se prične sinhrono z zvokom tipk izpisovati besedilo: »Pozdravljen, pišem še enkrat, ker te ne dobim na telefon, upam, da si dobil mojo prejšnjo pošto, danes dopoldne res ne bo šlo, ker sem dogovorjen s stranko v Slovenj Gradcu, prosim pokliči, ko dobiš sporočilo, pa se bova dogovorila za kakšen drug termin, morda že danes popoldne ali pa jutri, Lep pozdrav, Filip«

11

7.55 – Prešernova cesta; moški v sivi obleki, s črnim, usnjenim kovčkom v roki odklene vrata starejše stavbe in vstopi, po manjših stopnicah se povzpne do prvih vrat v pritličju, pritisne na kljuko in naredi korak v osrednji prostor. Prostrana soba meščanskega stanovanja je urejena kot sprejemnica v slogu bidermajer s pohištvom v češnjevi barvi.

Za pisalno mizo na desni sedi ženska, stara okoli 50 let s srebrnimi očali na verižici, ki se rahlo pozibava ob straneh njenega obraza. Prišlek se ob vstopu obrne k njej in ji pokima: »Dobro jutro.«

»Dobro jutro,« odgovori ona, »kavo?«

»Prosim,« odgovori, medtem ko stopa proti vratom na desni. Čez nekaj trenutkov se vrne, tokrat brez suknjiča in kovčka, se usede na enega od stolov v sprejemnici in razgrne časopis, ki leži na nizki barski mizi.

Skozi vrata na njegovi desni vstopi ona, s pladnjem v rokah. Odloži ga na mizo.

On dvigne pogled in prikima s stisnjenimi ustnicami: »Joj, veste kaj, pokličete prosim še enkrat dr. Svetka, sporočite mu, da danes ne bo šlo, da naj se kar oglasi kadarkoli med dnevom ali pa se zmenite za kakšen termin ta teden, v petek bi se mogoče spotoma lahko oglasil, no, saj vi bolj kot jaz veste, kdaj imam čas, se boste že zmenili.«

Ona prikima, se rahlo nasmeje in se obrne proti mizi ob vratih.

12

9.45 – Celovška cesta; v sivem espacu v koloni pred rdečo sedita starejši moški v temnih kavbojkah in sivi črtasti srajci, ter mlajši, oblečen v široke modre kavbojke in belo mikico, s sivimi slušalkami v ušesih. Starejši seže v odprtino pod CD predvajalnikom, izvleče mobilnik, s palcem desne roke vtipka nekaj števil in ga prisloni k ušesu. S prislonjeno slušalko spelje, nato pritisne eno od tipk, telefon sunkovito potisne nazaj na poličko, seže proti menjalniku in prestavi v drugo.

»Koga pa kličeš?« vpraša sopotnik in se nekoliko obrne proti vozniku.

»Doktorja gromozanski ego...« odgovori starejši in zamenja prestavo, »...nameravam razočarati, da ne bo nič z obiskom,« za trenutek pogleda v sogovornikovo smer in se rahlo namuzne.

*

Sreda, 18. april, 2007 - 7.35, Večja poslovna stavba ob cesti v Mestni Log.

Moški v svetlo rjavem plašču in zeleno-rjavih žametnih hlačah vstopi skozi stranska vrata. Roke ima togo spuščene ob telesu, v desni drži manjšo belo vrečko, ki se med hojo nekajkrat odbije od desnega stegna. Plašč je odpet, tako da med koraki mahedra naprej in nazaj. V obraz je blede, oči so motne. Hodi monotono, v enakomerni, brezizrazni drži. Povzpne se po stopnicah, na vrhu zavije desno in se ustavi pred večjimi rjavimi vrati.

Z levo roko seže v žep plašča in izvleče šop ključev, nekaj časa jih drži v dlani in jih prebira s prsti, nato prime daljši ključ brez oznake in ga potisne v ključavnico. Trikrat ga obrne, da se vrata odprejo, vstopi, potegne ključ iz ključavnice in za seboj zapahne vrata. Po prazni sprejemnici se sprehodi do belih vrat, preprime ključ in z manjšim plavim z enim vrtljajem v ključavnici odklene vrata.

Vstopi, postoji za trenutek, odide do široke pisalne mize in odloži vrečko, nato se vrne k vhodu, sleče plašč in ga obesi na stoječ obešalnik ter zaloputne vrata. Stopi nazaj do mize, odrine usnjen pisarniški stol na kolesih in se usede nanj. Nasloni se nazaj, iztegne noge in zamiži. Obsedi za nekaj minut. Nato se vzravna, odpre predal v mizi, izvleče mobilnik, ga približa in za nekaj trenutkov obdrži v roki ter ga, ne da bi pritisnil katero izmed tipk, spet vrne med papirje in zapre predal.

Vstane in odide do bele omare v kotu in odpre zgornji dve krili. Z zgornje police vzame lonček, naredi nekaj korakov do umivalnika na levi strani stene, odpre pipo in natoči vodo. Lonček odnese nazaj in ga postavi na majhen kuhalnik vgrajen v dno omare. Nekaj minut nemo, s priprtimi očmi stoji ob odprti omari. Zasliši se brbotanje. Počasi odpre oči, seže na polico, prime kovinsko posodo zlate barve in jo odpre. Pokrov odloži ob kuhalniku, prime s prosto roko ročaj lončka in ga odstavi. Iz plastične košarice v kotu omare izbrska čajno žličko in iz kovinske škatle preloži v lonček tri zvrhane žlice kave. Lonček postavi nazaj na kuhalnik, škatlo zapre in vrne na zgornjo polico, s katere sedaj vzame bel lonček. Ugasne kuhalnik in tekočino pretoči v lonček. Z levo roko zapre omaro in se s skodelico v desni vrne k mizi.

Sede, v tišini počasi srka kavo in zre v nedoločeno točko na drugi strani sobe. Po nekaj minutah prične iz bele vrečke na robu mize zlagati pisane škatlice v velikosti dlani. K sebi potegne zeleno z napisom Aspirin in modro-belo z napisom Persen. Odpre ju in izvleče tablice s tabletami. Vstane, s skodelico v roki odide k umivalniku, jo splakne in vanjo natoči vodo. Vrne se k mizi. Iz večje tablice porine dve tabletki in ju pogoltne s požirkom vode. Nato vzame manjšo, zeleno, se nasloni nazaj in počasi požira bele tabletki. Pri peti se ustavi, vstane, si natoči novo skodelico vode, se vrne za mizo in nadaljuje, dokler ne izprazni cele. Sedaj se nasloni nazaj, nekajkrat globoko vdihne z zaprtimi očmi, nato sunkovito vstane in se odpravi proti vratom nasproti mize.

Odpre jih – soba za vrati je nekoliko večja, na sredini je bela operacijska miza, ob njej kovinski voziček, ob stenah je nekaj omar, v enaki beli barvi kot pohištvo v pisarni. Stopi k omari na drugi strani sobe. Slišati je odpiranje predala, žvenket in šušljanje plastike. Ko se obrne, drži v roki dve injekcijski igli, napolnjeni z brezbarvno tekočino in skalpel. Naredi nekaj korakov, odloži igli in skalpel na voziček, si odpne pas, gumb in zadrgo na hlačah, prime hlače v pasu in jih potegne dol. Stopi iz hlačnic, pobere hlače, jih prepogne in zložene odloži na rob operacijske mize. Usede se na mizo, tako da nihajoči stopali razkrečeni nog obstaneta rahlo nad tlemi. Obrnjen je proti kovinskemu vozičku. Vzame eno izmed igel, jo podrži pred obrazom in pritisne na plastični batek, da iztisne zrak, nato rahlo razkreči noge in zapiči iglo v levi dimeljski predel. Obrazne mišice se mu nekoliko napnejo. Prazno iglo odloži nazaj in vzame naslednjo. Zopet jo najprej podrži v višini oči in iztisne zrak, nato zabode dober centimeter bolj desno kot prvič in jo odloži. Noge dvigne na mizo in se počasi uleže, oči ima priprte, diha globoko in pospešeno.

Čez slabe pol ure se dvigne v pasu, z levo roko podpira telo, z desno se uščipne blizu mesta, kamor sta prodrli igli. »O.K.,« reče tiho in prikima, zravna se v sedečem položaju, se obrne k mizici in vzame skalpel.

*

Sreda, 18. april, 2007 – 10.09, Večja poslovna stavba ob cesti v Mestni Log.

V srednje veliko sobo zapolnjeno z belim pohištvom počasi vstopi ženska postava v žametnih hlačah in svileni bluzi. Ustavi se med podbojem vrat, se razgleda po prostoru, s prsti poškreblja po površini vrat in vprašujoče doda: »Kristjan?«

Slišati je glasove, ki prihajajo s hodnika, nekoliko obrne glavo. V prostor vstopata dve ženski, najprej mlajša, nekoliko močnejša, za njo starejša, drobnejša, v ramenih nagnjena naprej. »Dr. Svetka iščeva,« reče mlajša.

»Jaz tudi,« odgovori ženska v žametu, obrne se nazaj proti pisarni: »Kristjan...« stopi vanjo in naredi nekaj korakov proti priprtim vratom v ordinacijo. Prime za kljuko, odpre in obstoji.

Na operacijski mizi leži moško telo. Roke prosto padajo, glava je rahlo obrnjena proti vratom. V obraz je bled, usta so rahlo odprta, jezik pokriva sprednje zobe. Oči so na široko odprte, izbuljene in motne. Noge so gole, bele. Leži v mlaki krvi. Rdeče kaplje z ravne površine kapljajo na obeh straneh in se zbirajo v manjši luži na desni in večji na levi strani.

Obiskovalka za hip obstoji. Rahlo prebledi, zenice se ji razširijo, diha pospešeno. Počasi vstopi. S počasnimi koraki stopi do telesa. Prime ga za zapestje, s palcem otipa žilo, nato preprime in ga za trenutek stisne za dlan ter spusti roko, da spet prosto pade. Stopi korak nazaj, se obrne in počasi odide iz sobe.

Sredi pisarne stojita mlajša in starejša ženska.

Ženska v žametu počasi dvigne glavo in pogleda mlajšo v oči. »Dr. Svetka ni, najbolje, da greste.«

»Kaj pa je, mislim, Kristjan je moj bratranec, pa mama je naročena, zato sva prišli, ...« med vzdihljaji odgovarja mlajša, pogledujoč preko sogovorničinih ramen skozi odprtino med obokom in napol odprtim krilom vrat.

»Pojdite na kakšno kavo, vas bo sestra poklicala, ko pride,« na hitro odgovori sogovornica, nekoliko pripre vrata za svojim hrbtom, naredi še nekaj korakov do pisalne mize in se sesede na stol.

»Kaj pa je, a je kaj narobe, a je kaj s Kristjanom,« nadaljuje mlajša od obiskovalk, stopi dva koraka levo in se nagne na stran, tako da stoji nasproti razmika med podbojem in krili vrat v ordinacijo. V lica postane nekoliko rdeča, stopi še korak naprej, starejša se pomakne za njo. »Kaj pa je, kaj pa je bilo s Kristjanom, a zdravniki, a ne bi bilo dobro klicati zdrav-nike?« doda čez nekaj časa z rahlo se tresočim glasom.

Ženska v žametnem se rahlo zvrti v stolu, tako da je sedaj obrnjena pravokotno na sogovornici. Sedi zakrčeno, njena polt je za odtенок bolj bleda kot pred vstopom v pisarno, na obeh licih je videti solzno sled: »Zdravniki nimajo več kaj pomagati, jih bom pa poklicala zaradi ogleda ... noter ne hoditi, da ostane, kot je ... tamle se usedita na kavč, ali pa pojedita na kavo,« pove tiho in počasi.

»Kaj pa je bilo?« nadaljuje mlajša ženska, »a je bil bolan, a je bila nesreča, a...« naredi še nekaj korakov proti vratom, jih počasi razpre in se ozre v notranjost, molče obstoji.

Ženska v žametnem se na stolu počasi zavrti proti oknu in nemo obsedi. Drugi dve obiskovalki se pomakneta iz prostora, pustita za seboj na stežaj odprta vrata in se usedeta v čakalnici, zaslišijo se visoki piski tipk mobilnega telefona.



Tina Vrščaj

Tina Vrščaj, rojena leta 1987 v Ljubljani, je avtorica romanov *Zataknjena v pomladi* (2010) in *Odradek* (2012), zbirke zgodb *Plašč* (2018) in pravljice za najmlajše *Plah, plašen, najplašnejši Tapatapata* (2017). Pisala je kritike za časopisa Delo in Pogledi in revijo Literatura. Prevedla je Coetzeejev roman *Jezusovo otroštvo* (2014) in humanistično knjigo *Ekonomija želje* (2016) Daniela M. Bella jr., trenutno prevaja eseje Denise Levertov.

• Foto: Andraž Gregorič

Hansov sindrom*

Tu je njegovo telo. To ni Hans, ker si ni domač s sabo, in če vprašate njega, s tem telesom ne mara imeti nič. Rad bi šel na sejem in si kupil drugo.

Stoji sredi plaže in se plaho ozira okoli, negibno kot kandelaber. Nihče ne opazi kandelabra, tudi njega ne. Ali pa ga vsi vidijo že na daleč. Vpadljiv je kot grafit *fuck you* na steni prhe sredi javne plaže. Samozvana umetnost, nekaj na prvo žogo, a menda vseeno unikaten. Enako zoprni je kot povprečen grafit na neljubem javnem mestu. Nebodigatreba, ki čaka na izbris. Ne drznejo si gledati vanj, kajti gledajo lahko samo mimo. Zrejo veliko lepega v daljavi, v dalje zre tudi on in se tako steguje k pozabi.

Kje je njegova žena? Zagleda jo, umaknila se je. Spokojno sedi nekaj metrov proč na travnati izboklini, ki ji služi kot pručka. Kaj bi dal, da bi izvedel, kakšne misli pestuje, kakšne v zvezi z njim. Poročena sta že triindvajset let, pa mu njegova omejenost še vedno ne dovoljuje, da bi si predstavljal, kaj se dogaja v njej. Zdi se mu, kot da si nista v znanstvu. Ti sta ženska na travnati pručki je samo naključna obiskovalka iste plaže kot on. Slučajno pride vsak dan sem ob istem času in hkrati z njim jo vsakič tudi zapusti. Ne vesta imen drugega.

Še vedno stoji na mestu, a njegova drža nakazuje, da se ima namen premakniti. Mora se, in s čim manj trenja. Bolj ko bo previden, tem elegantneje bo šlo. Kajti v vsako celico je vgraviran spomin na estetsko preverjanje njegove telesne kompozicije.

Bo šla žena v vodo ali ne? Skupaj še nista šla, kar sta letos na morju. Niti enkrat to poletje se nista prijela za roke. Tudi brisače si ne delita in njegova je malomarno vržena čez klop več metrov od njenega kotička. Nobena brisača ni tako dolga, da bi ju povezala. Včasih ji ponudi svojo podlogo, a se skromno brani, da bo raje sedela na travi. Tako se počuti bolj ozemljeno, pravi, in s trdnih tal pod zadnjo platjo jo spreletava srh od ugodja, ko s pogledom spremlja potujoče jadrnice. Zatopljen je v valovanje morja in pluje skupaj z jadri, prisluškuje pršenju prhe in se opaja z vonjavami kreme zoper sonce.

Ali pogleda kdaj njega? Za majcen hip, v katerem bi se ji odstrl, prostran kot morje, trden kot kopno? Ne more ga pogledati, brez dvoma ne. Nobenega dvoma. Odvraten je.

Rdeče lisast, iznakažen in zmečkan. Parodija samovšečnih teles, ki jih kazi le nekaj mozoljev, kakšna brazgotina, zastaran tatu.

Izpostavljen je kot kandelaber. Izzivalen kot grafit.

Treba bi ga bilo olupiti z nožem. Malo zlikati, tu in tam napudrati.

Nenavadno je, kako trdovratno razmišlja o svojem stanju, čeprav nanj sploh ne bi hotel misliti in bi se ga lahko že zdavnaj navadil. Ni ga mogoče pozdraviti.

To je neobičajna stvar. Tako redka, da njegov zdravnik ne zna postaviti diagnoze. Nadel ji je ime Hansov sindrom, njemu, Hansu, pa se to zdi smešno. Poslal ga je na več pre-

* Zgodbi Tine Vrščaj *Hansov sindrom* in *Sodba* sta iz zbirke kratkih zgodb *Plašč* (Cankarjeva založba, 2018).

iskav in na hospitalizacijo v tujino, kjer so ga v najboljšem primeru obravnavali kot hvaležen material za poskuse. A ničesar niso mogli odkriti. Tisto, kar je bolezen poganjalo v razcvet ali jo, kot se mu je zdelo, tu in tam udušilo, to je imenoval krog bolezni, tisto je poznal samo on. Poznal z intuicijo, ne z razumevanjem. Strokovnjaki so nanj napravili vtis nekompetentnosti in od zadrege ponavljali: nobenih simptomov ni videti. Kakšen ponižujoč udarec je bilo takšno zapostavljanje.

Poenostavljeno bi rekel, da simptomi najbolj izbruhnejo takrat, kadar se naveliča življenja z občutkom sramotne zavrženosti. Če se ga prične spet veseliti, bo postopoma ozdravel. A česa se imajo veseliti garjavi psi? In z leti garjavost postaja le še bolj akutna. Slabša se iz dneva v dan, da se ne more več gledati. V spalnici ne prenese ogledala. Če se nehote ošine v kakšni odbojni površini, se še vedno začudi, kako je lahko tako grd. Nenaavadno, da ga je žena sploh vzela. S težavo si v spominu obudi neverjetno zgodbo njenega začetka. Takrat je bil radosten od zaljubljenosti in radost je iz njega napravila normalnega moža. Vsa koža je bila v tistem obdobju gladka in sijoča, zdravo poraščena in enakomerno pigmentirana. Telo se je čutilo celo. Sijal je. Nikakor pa si ne more pred oči priklicati trenutka, ko se mu je telo skrotovičilo. Ne še takrat, ko je bil predmet ljubečega preverjanja telesnega ustroja, gotovo še ne takrat.

Žena ima, tako kot mnoge ženske, čut za lepo, harmonično in urejeno. Občudovala je morski zaliv, gore okrog, krike galebov, in čudes narave se ni nikoli nasitila. S pogledom je brez sramu sledila lepim ljudem ali čevljem, ki so jih nosili, in včasih jo je navdušil kakšen ljubek drobec, ki ga je omenjala še dneve. Je videl tisti žametni klobuček na pudlju? Smejala sta se temu, da so ljudje krancljali pse, ampak klobuček na ščenetu je bil po njenem prava slika. Njuno stanovanje je urejala tako, da je bilo vse kompozicijsko premišljeno. Vsaka malenkost je izžarevala usklajenost njenega bivanja. V takem krasnem stanovanju je z njo živel Hans, in z njima Hansov sindrom.

Včasih so prišli meseci veselja in zadovoljstva, ki je izviralo prav iz tega, da so kožni turi plahneli in se je čutil zaceljenega. Živel je lahkotno, kakor da se mu nikoli ni pripetilo nič zlega in kot da je varen pred udarci sveta. Turi so bili pozabljeni. Potem ga nenadoma doleti kakšen življenjski šok, v njem oživijo mučni spomini in spet izbruhne kožni požar.

Tu na plaži lahko pekoče jasno občuti, da se je vrnil v svoj lastni način bivanja, kožavost. Ni bil ne srečen ne nesrečen, samo kožav. Živel je v svoji slabi koži, in ta opna je bila njegov stik s svetom. Z njo je tipal druge in drugi njega. Tipal je zelo previdno, ker ga je vse peklo. Ko se je spustil v morsko vodo, ga je slanica obdala s svojo jedkostjo. Tudi dotiki drugih, ki seveda niso bili pravi dotiki, ampak le postranski pogledi, so bili sol na njegove rane. Iz oči jim je bral, da mu nihče noče blizu. Čeprav jim ni nikoli pogledal v oči, ker se je umikal pred njimi, je bral njihov strah, da bi se od njega česa nalezli. Tega jim ni zameril, kajti videti je bil kužen. Tudi sam ne bi šel v vodo po stopničkah takoj za kakim drugim Hansom.

Žena se je vsako leto cepila proti nekaterim kužnim boleznim. Vedela je sicer, da ima on le Hansov sindrom, ki drugih ne more prizadeti. To niso bile zares garje, ni bil sifilis, gobavost ali gnojna mehurjasta krastavost. Lahko bi se optimistično oprl vsaj na to, da je ta bolezen samo od njega in narejena prav zanj.

Kadar je z ženo skušal govoriti o kožavosti, da bi ga razumela, morda pa tudi predru-
gačila njegov zorni kot, ga terapevtsko preobrnila, je vsakič odločno pokazala, da ji ni mar.
Rokohitrsko mu je dala vedeti, da stvar ni vredna omembe. Sprva ji je bil hvaležen za ob-
zirnost. Če bi se zapičila v njegovo stanje, bi mu bilo, kot da je pogoltnil šop feferonov, in
ne bi se znal umakniti pred njeno sodbo. Če bi enkrat samkrat glasno omenila, da jo to na
njem moti, bi odslej ta omemba ostala z njim kot neozdravljivi herpes.

Sčasoma pa je v njem vse bolj naraščala potreba, da se ji razodene. Hotel bi razkriti
nekatero dvome in se prepričati, da jo njegovo stanje res pušča neobremenjeno. To se mu
je zdelo prav nemogoče. Njemu samemu je bila njegova kožavost popolnoma neznosna.
Bila je vseprisotna motnja zakonskega ekosistema. Očitno je, da se drug drugega še na
plaži ogibata. Nastanjena sta vsak zase v ločenih koticčkih. Tu pa tam se mu je trpko zasvi-
talo, da se ji njegova zadeva toliko upira, da o njej noče niti slišati. Želi se zavzeto pretvar-
jati, da je njen mož normalen človek in da ga ni najedla bolezen, tako kot druge ljudi načne
starost. Včasih je menil, da žena najde uteho vsaj v tem, da je on ne more postaviti v senco,
pač pa bok ob bok z izmečkom zmeraj deluje kot urejena in brezhibna. Še dobro, da ji ni ni-
koli povedal za tisti pripetljaj iz mladih dni. Najbolje bi storil, če bi ga na silo izruval iz
sebe in posmirkal s kože te otročje izpuščaje.

Hans preži, ali ga bo pogledala. Nalašč ga ne. Morda takrat, ko se on obrne stran, s
hladnim pogledom vendarle ošvrkne njegovo telo, a kot da mu očita, da ji je vzelo vso svo-
bodo diha. V tem trenutku Hans pozabi, ali ima na sebi kopalke. Prestrašeno se ozre nav-
zdol, ima jih. Ni gol. Bo kdo opazil izboklino od erekcije? Kje pa, ni je, samo zdelo se mu je,
ker mu je telo po celem zagomazelo. Ud mu v resnici ne deluje več prav, ker je obtičal v
senci, narejeni iz kože.

Sklenil je nekaj storiti s sabo, da prekine urok kandelabra. Premakne se in se usmeri
proti baru na plaži. Vsak gib zaškripa, ob vsakem se mu koža napne, kot da bo počila. Ni
prijetno nositi tega grobega in neelastičnega materiala. Oblečen je v smirkov papir. Skuša
hoditi čim bolj neopazno, kot vetrič, ampak po tleh je nastavljeno kamenje. Ravno take de-
beline je, da se opoteka, ker ga zbada v bose noge. Bos pa je zato, ker edino koža njegovih
podplatov ni okrnjena, ni zaznamovana in mu daje vsaj minimalen občutek varnosti. Ta
vez s podlago sicer ni posebej trdna, ko nenehno lovi ravnotežje in se kremži od zbadanja.
Okolici se navzlic temu trudi kazati brezizrazen obraz, ki ničesar ne razkriva, da se ne bi
imeli ljudje ob kaj spotikati.

Drugi stopajo mimo. Nekaterim starčkom koža visi do tal, a se za to ne menijo. Če se s
katerim spogleda, v njihovih ošiljenih zenicah uzre usmiljenje. Najraje bi obrnil svojo po-
škodovano lupino proč od njih. A poškodovan je okrog in okrog. Prav takšen je kot odojek,
ki so ga enakomerno zažgali z vseh strani. Zdi se mu, da sliši, kako neki otrok sprašuje ma-
ter, kaj je to odojek. Mati pa pokaže na Hansa in reče: »Tam ga imaš.«

Njegov učitelj je takrat šele prihajal v srednja leta, a za osnovnošolca je bil starček.
Hans je bil še mali odojek, ki išče, kje bo sesal mamino mleko.

Proti baru gre, da bi kupil sladoled, a je pozabil vprašati ženo, ali ga bo tudi ona. Tako
globoko se je potopil v brbotajočo opno, da mu je čisto ušlo iz glave, da je z ženo, da ima ne-
koga s sabo in da mu pripada.

Pravzaprav mi ne pripada, zato ne dobi sladoleda, si misli. Bila bi moja, če bi mi pokazala svojo vdanost in mi bila v oporo. Če bi bila njegova, na način, da bi to lahko vsi videli, bi to tudi on opazil. Lahko bi ga recimo tu zunaj, na prostem, objela. S svojim zaobljenim, gladkim in neiznakaženim telesom bi mu nudila zaslombo. Če bi bila njegova prava ženska, bi ga obdala s seboj in mu dala priporočilo: glejte, to ni pokvarjeno blago. Ne more stati sam na odprtem, burja ga bo vzela.

Četudi v njem za hip poblisne plemenitost in bi kljub vsemu rad stopil do žene, da jo vpraša, ali bi si v baru privoščila osvežitev, zdaj ne upa več nazaj. Vrnitve po promenadi pred istimi pari oči ne bi zmogel.

Neko dekle denimo bulji vanj prav kot tele na paši. Zdi se mu, da bulji, a ga je samo oplazilo s pogledom. Njega pa je udarilo kot bič. Dekle – mlado in očarljivo. Več o njej ne bi mogel povedati. Nima si časa ogledati, ali ima široke boke, prifrknjen nos, kratke lase ali dolge, spete v figo zadaj. Vidi samo lepo normalnost, odeto v kopalke, ki jih lahko dostojanstveno nosi, ne da bi mislila nanje. Kako Hans prezira vsa ta gola telesa, ki razstavljajo svojo negovanost in pričajo o ljubeznivosti lastnikov. Prav nič pa ne dokazujejo, da premorejo kaj pameti. To je bila njegova zajedljiva tolažba.

Učitelj likovne vzgoje se je navdušil nad Hansom, ko se mu je ta pohvalil, da je dobil tri zlata priznanja, Vegovo, Preglovo in Štefanovo. Likovni pouk ga ni zanimal, a učitelja to ni motilo. Povabil ga je na dodatni ali dopolnilni pouk – ni bilo jasne besede glede tega – v kabinet. Pravzaprav mu je rekel kot otroku: »Pokazal ti bom Leonardovo risbico.«

Ali žena pogleduje za njim? Hans se drži pokončno, da z držo kljubuje pomilovanja vrednim občutjem. Nikoli ni lačen, ker mu ta občutja vzamejo tek. Gurmani se mu upirajo, saj se polnijo z dobrotami edino zato, da ne bi bili prazni. Ne proizvajaj abotnih misli, si reče. Pokončno hodi, Hans, pokončno. Ne bodi mladi grdi raček, postani stanovitni kosi-trni vojak.

Če se prav spomni, in s tem v zvezi so spomini nedvomno trdoživi, je njegov učitelj rad dobro jedel. Bil je uživaško naravnan, teknile so mu morske in mesne jedi. Zakaj si ne bi postregel s Hansom?

Dopoveduje si, da mu pogledi ne morejo do živega. Niso orožje. Niso zlonamerni. Niso prikrite moči. Toda zdrava koža bi poglede res gladko odbila, medtem ko jih raskava vpija.

Ni kužen, ampak po kamenju stopa z avro nedotakljivosti, kot bi bil. Če bi okoli svojega stoječega telesa s kredo narisal krog, bi drugi počitnikarji na istem bregu poležavali brez skrbi. Javno bi bilo oznanjeno, kje je meja, ki je ni dovoljeno prečkati. Zdaj pa zrak med Hansom in drugimi valovi negotovo, nabit s potencialno grožnjo. Nihče si ne želi izkusiti malo Hansa, ker je vsem jasno, da je ta njegov sindrom navadno prekletstvo. Sam je v boleznih pogosto iskal kaj dobrega, da bi se vzpostavil kot jin jang. Kako ga je izoblikovala? Česa ga je naučila? Samo tega pač, da nihče, kar je ljudi okrog njega, noče biti kot on, nihče mu ne zavida. Vse, ki naletijo nanj, spreleti ena sama misel: še dobro, da nisem kot on. Ti-ste, ki jih pesti kakšna bolezen, pa bodreče spretetava, da z njimi le ni tako slabo. Ljubi bog! Ljudje se ga ogibajo, ker jim nagon velevala, da lahko, če si delijo plažo z njim, staknejo

karkoli. Njegovo stanje nekaj žarči v okolje in lahko povzroči motnje v drugih imunskih sistemih v bližini. Nazadnje bodo godrnjaje odšli z dopusta in ga krivili za svoj išias, angino in celo uši, ki jih je staknil njihov dihur.

Samega sebe lahko sovražiš, Hans, ker si bil takrat tako servilen. Pa kaj potem, če je nekega učitelja mikalo izvedeti, kakšen je najboljši učenec pod oblekami! Kako učeno se je lotil izmere proporcev njegovega telesa na ozadju linolejskih plošč. Hans je bil telo, ki bi ga rad naslikal; kajpada ga nikoli ni. Pač pa se je, res bistrourmno, spraševal, kako se telesu pozna, da v njem prebiva izredni duh. Hansu je veliko pihal na dušo, dokler niso zavore popustile. Ko je bil enkrat ob njegovih bosih nogah kup oblek, pa ni bilo več kaj govoriti.

Preden stopi v bar, opazi, da mu žena maha. Videti je nejevoljna, kot da ga kliče že dolgo. Pa je bil ves čas pozoren nanjo. Ušlo mu je, da hoče nekaj reči prav njemu, ko pa se obrača proč. Koga neki gleda? Zakaj se ne obrne naravnost proti njemu? Zakaj ne more biti z njim frontalna? Lahko bi ga jasno pogledala in brez omahljivosti zaklicala: HANS! A ona ga ne pokliče po imenu. Še vedno se pretvarja, da sta si neznanca.

Dobro, da ga ni imenovala. Njegovo ime je obrabljeno. Zmeraj nosi s seboj učiteljevo intonacijo. »Hans. Ljubi Hans.«

Zdaj se *mora* vrniti po promenadi. Spet se spotika čez kamenje, ko se ji bliža. Pretežno gola telesa se kot rožnate bilke stegujejo k njemu, in vsa so tako spolno usmerjena. Nič ji ne bo rekel, zakaj ga ni poklicala glasneje. Ne bo ji oponašal, da je mahala v prazno in se ni potrudila, da bi pomahala prav njemu. Vendar je ves nasršen in to nasršenost težko potlači. Bilo bi precej lažje, če bi nase navlekel nekaj kosov obleke. In zakaj ne bi počitnikoval oblečen? Sonce je postalo tako strupeno, da mu ni več zdravo nastavlјati kože. Njegovo kožo sončni žarki pretepejo in zmrcvariјo. Torej se bo oblekel v dolge hlače, čez rame si bo ogrnil brisačo. Pri štiridesetih stopinjah je sonce res peklensko.

Učitelj je, kot bi se klanjal višji sili, z dotikom dlani počastil vso njegovo kožo, takrat gladko in otroško napeto opno, in nekaj šepetal. Ne spomni se, kaj mu je šepetal, še vedno pa čuti, kako je vsak dotik njegove dlani na koži pustil neizbrisljiv žareč pečat.

Kam si šel? vpraša žena in se nasmehne.

Pozabil je, kam. Hotel je samo pobegniti. Kajpak ne pred njo, ona je povsem prijazna. Sploh ne hladna. Le diskretna. Vseeno je ne upa pogledati. Ne more občutiti njene naklonjenosti. Rad bi ušel lastnemu tavajočemu pogledu, a se boji, da v njenih očeh tega pobega ne bo.

»Vse me boli od sedenja,« reče. Pojdiva na sprehod. Hans se zdrzne. Je rekla njemu?

In gresta. Stopata drug za drugim, na razdalji. Eden gre malo hitreje, drugi počasneje. Če Hans pospeši korak, da jo ujame, se ona kmalu spet kje zatakne in zaostane. Nista običajen par. Ne stiskata se. Narava okrog je pripravno mašilo za nezdržljivost dveh oseb. Hansu gre na jok, ko pomisli, da ga lastna žena noče objeti, ker se ji upira. Ampak potem se zbere, spomni se, da je njegova koža tista, ki ne prenese dotika. Rane so občutljive, v njih hitreje pride do okužbe, ker ni zaščitne povrhnjice. Zato se rane bojijo stika. Nagonsko se varujejo vsakega zunanjega vpliva.

Če se ozre v daljavo, mu pozornost uhaja. Ne more na primer prešteti jadrnic v marini. Ena, dve ... Niso tako daleč, le precej skupaj so in ker se mu vid zamegljuje, fokus pa se premika, migetajo, nagajivo menjajo položaje in se spajajo v eno.

»Koliko je jadrnic?« vpraša ženo in jo pogleda naravnost, da bi ga videla. Zanj bi rad postal razpeta jadrnica, ki jo veter še lahko ponese kamorkoli.

»Čuden si,« reče.

Počuti se, kot da po njem leze tarantela.

Ko prispeta v zatišni kotic, obdan z grmovjem in drevjem, sedeta v travo. Tokrat Hans zbere vse svoje moči in se stisne obnjo. Nekaj miru se naseli vanj. Zeleno rastje, ki ne opreza s privoščljivimi pogledi, ga zdaj navda z gotovostjo, da ga bo ženina ljubezen izvlekla iz karantene.

»Ta moja bolezen,« začne in se popraska po najbolj žgočem mestu.

Žena ga naveličano pogleda in zavzdihne:

»Kakšna bolezen, Hans?«

Sodba

Kako ste spoznali svojega očeta?

Umrla mi je mama. Petnajst let sem imel tedaj. Izbrskal sem očetov naslov in se odpravil k njemu.

Nazadnje sem ga videl, ko mi je bilo tri leta. Nisem se spominjal njegovega obraza. Mati je zavrgla vse njune fotografije, če jih je kaj bilo. O njem ni nikoli govorila. Šele pozneje sem razumel, zakaj ne. Takrat sem ji ta molk štel v zlo, očital sem ji, da me je prikrajšala za očeta. Zdi se mi, da ga je ona spodila od hiše (v strahu zame, mi je enkrat vendarle namignila, ker ji je bilo dovolj mojih očitkov) in sva se po njuni ločitvi preselila v drug kraj, kjer naju ni mogel doseči. Kakšno predstavo sem imel o očetu? Neprijetno, a predvsem nejasno. Moral sem ga spoznati in jo izpopolniti. Tako grozen moj oče ne more biti, sem si dejal, da bi midva z mamo bežala pred njim, ali da se ne bi mogel po toliko letih soočiti z njim. Prepričan sem bil, da se bova razumela, saj sem bil že skoraj odrasel in osebno zrel; predvsem pa sem gojil močno željo, da bi se zblížala.

Pozvonil sem pri vhodnih vratih velike in lepo urejene hiše. Mačke so se ovijale okrog mojih nog, srce mi je bilo v ritmu laježa psov, ki je odmeval po kmetiji, vonj gnoja mi je udarjal v nosnice. Pričakoval sem očeta, odprla mi je stara mati.

»Josip,« se me je razveselila. Pomiril sem se, ko sem jo zagledal. Njo sem poznal, saj je naju z materjo nekajkrat na skrivaj obiskala. Hotela je občasno videti svojega vnuka in spremljati njegov razvoj, prinašala mi je darila. Objela sva se in poljubila na lica.

»Josip, stopi naprej,« me je toplo povabila v vežo. Tu je na tleh počivalo nekaj parov blatnih škornjev. Lahko bi bili od očeta, njegove žene in njunih treh otrok, sem prešteval škornje in ugibal o njihovih lastnikih. Ko sem se sezul, so me prišli sprejeti še otroci, o katerih sem nekaj malega že izvedel iz pripovedovanj stare matere, moja polbrata in polsestra. Veseli so me bili, da so kar poskakovali. Najmanjša, Kaja, ki ji je moralo biti kakih sedem let, prijazna deklica svetlih skodranih las, me je prijela za rokav in me odvedla v notranjost hiše. Njena starejša brata, dvojčka, nekaj let mlajša od mene, sta se me previdno dotikala, se sukala okrog mene in me v jedilnici posadila za mizo.

Name se je zgrinjalo mnogo vprašanj, a nihče ni mogel čakati na moj odgovor, vsi so bili preveč razburjeni. Razvneto so govorili drug čez drugega.

»Kako si potoval, fant moj?« je vprašala stara mati. Zelo se je postarala, odkar sem jo zadnjič videl.

In kako bom ločil dvojčka? Preveč sta si podobna, mi je rojilo po glavi. Bil sem prepoln novih vtisov in nasprotujočih si čustev, da bi iz sebe spravil kak smiseln stavek. Večinoma sem molčal in kimal. Zakaj so se mojega prihoda tako radostili? Nisem se jim mogel načuditi. Radovedno sem si ogledoval pohištvo in predmete v prostoru, kjer smo bili. Star štedilnik na drva, v kotu peč, na stenah viseča razpela, pod stropom star lestenec. Prihajal

sem iz mesta, vaškega okolja nisem poznal. Z nelagodjem sem odkrival, da vonj po domačih živalih prodira v jedilnico.

Tu, kjer sem zdaj sedel, je bil dom očeta, njegovih staršev in še prej starih staršev. Ta hiša je imela zgodovino in jaz sem bil naenkrat neločljivo povezan z njo. Če bi odšel, bi se zgodba kmetije zasukala drugače; a moral sem ostati pri svojih.

V sobo je prikorakal stari oče, ki sem ga takrat videl prvič. Bil je suh kot trska in se držal za križ. Približal se mi je, ob vsakem premiku zahropel, se mi čisto od blizu zagledal v obraz, v oko pravzaprav, in se široko nasmehnil. Zgrabil me je za dlan, njegova je bila raskava, žilava, pod nohti sem zagledal debelo plast črne umazanije. Bil je brez dveh prstov, stresel sem se. Mojo dlan je prijel krčevito, da me je zabolelo. Stara mati je medtem na mizo prinesla domače jedi, pražen krompir in pečenko, vloženo zelenjavo, rdečo peso, zelje in nekaj drugih reči. Ko sem jedel, so me z vseh strani hvalili. Nisem razumel, zakaj jih je moj prihod tako osrečeval. Le dvojčka sta sumničavo premerjala vsak moj gib. Morda sta preverjala, koliko sem jima podoben.

Ob našem prvem srečanju sem se od velike zadrege nenehno smehljal. V naslednjih dneh so zadrego in smeh zamenjala povsem druga občutja.

Ojunačil sem se in vprašal, kje je oče, saj ga nihče ni omenjal. Do čistega sem pospravil svoj krožnik. Ljudje okrog mene, sorodniki in tujci v enem, so se ob mojem vprašanju spogledali. Molčali so.

Saj je vedel, da pridem, sem mrmraje poizvedoval dalje, ker se mi je zdelo čudno, da me ni pričakal, ko sem svoj prihod vendar napovedal v pismu, naslovljenem prav nanj, in kmalu prejel pismo z nekaj skopimi besedami, da me pričakuje.

Nihče mi ni odgovoril. Peljali so me v sobico, ki so jo pripravili zame. V njej ni bilo nič starinskega ali vaškega, bila je povsem nova. Odložil sem torbo s svojimi stvarmi in šel ven na prosto.

Tisto popoldne je bilo čudovito, lepo smo se imeli kot pozneje nikdar več. Z Vikom in Krikom (tako je dvojčka poimenoval oče, ker sta ob rojstvu menda kričala in vpila) in s Kajo (ki je postavljala veliko vprašanj) smo tekali po njihovem posestvu. Ponosno so mi razkazovali okolico hiše, ribnik, kokošnjak, hlev in ograjene travniške in gozdne površine. Navduševal sem se nad najrazličnejšimi živalmi, domačimi in divjimi, nekaterih v življenju sploh še nikdar nisem videl. Ob prvem stiku s tem okoljem je človek moral pomisliti, kakor sem pomislil jaz, da sem se znašel v idili, in zavidal sem vsem, ki so tu preživeli vsa leta svojega življenja in je bil to njihov dom. Fasada hiše in hleva je bila pred nedavnim prebarvana na sinje modro. Kakor nebo.

Dvojčka sem povprašal po njuni materi.

Odgovorila sta mi, da v bolnici pazijo nanjo, in pogledala stran.

Bila sta si podobna, a Vika sem zdaj ločil od brata po tem, da je rahlo šepal. Ko sem ju pozneje večkrat natančno opazoval, sem odkril, da ju je mogoče razločevati tudi po vzorcu brazgotin na obrazu in rokah.

In oče?

Zvečer sem sedel na klopi, s pogledom spremljal srne, ki so skakljale naokrog znotraj ograjenega območja, in razmišljal, da postajajo nemirne, ker jih najbrž ves dan ni nihče nakrmil. Družina je poskrbela zame, nanje so pozabili. Tako kot oče name, sem se žalostil.

Tedaj me je od zadaj z vso silo lopnil po rami, da sem se stresel od strahu in bolečine. Pod težo njegove krepke dlani sem se skoraj sesedel.

Tako je bilo najino prvo srečanje po vseh teh letih, nič drugačno.

Obrnil sem se in mu ponudil roko. Njegov obraz je bil neprijeten. Napet, zabuhel in poln nezdrave rdečice, ki nastane od jeze, pijanosti ali telesnega napora. Iz oči so mu švigale strele. Zarezal se je in z roko pokazal na sode, ki so tičali pod nadstreškom poleg hleva, v katerih so na kmetiji shranjevali koruzo in druge reči.

»Prasci so lačni, kaj se obiraš!« je zarohnel.

Povesil sem roko in se kakor lepo vzgojen sin ali, raje, pohleven pes, ki ga je nekdo brcnil v zadnjico, napotil proti sodom. Hotel sem vprašati še, koliko koruze pojejo, a očeta ni bilo več. Nekaj storžev sem si naložil v naročje in previdno stopal proti ogradi, za katero so bivali divji prašiči. Bil je že mrak, komaj sem videl, kod hodim. Kam so se skrili Kaja, Vik in Krik, sem se spraševal.

Pred ograjo sem obstal. Kaj zdaj? Noter si nisem upal. Prašičev ni bilo na spregled, ograjeno območje je bilo velikansko. En storž koruze sem spustil skozi mrežo na drugo stran in čakal, ali bo kaj prišlo ponj. Za seboj sem zaslišal očetov raskavi glas:

»Tepka! Smotka! Idiot?« Ko je živali poklical po imenih, so prišle. Ogromen merjasec, breja merjaščevka in mala prašička. Pomolil sem storž skozi žičnato ograjo.

»Ne!« je besno zarohnel oče. Ne?

»Naj prosijo, da bodo kaj dobile, prasice!«

Morale so se dvigniti na zadnje tace in se s prednjimi nasloniti na ograjo. Ustrašil sem se jih, ko so vstale v zrak, to so bile velike živali, z gobci, čekani in ostrimi parklji.

»Tako, ja. Naj vejo, kdo je gospodar! Vrzi jim tisto koruzo, tema je.«

Prašiči so krulili, jaz sem odšel spat.

Kar nadaljujte s pripovedjo, prosim, a skušajte se držati bistva.

Zjutraj me je prebudil hrup. Ko sem se ovedel sebe, sobe in okoliščin, v katerih sem po novem živel, sem razpoznal glasove dvojčkov, ki sta kričala od bolečine ali strahu. Nisem vedel, kaj naj storim. S srcem v hlačah sem stopil iz sobe in šel proti zastrašujočemu hrupu. Previdno sem priprl vrata sobe bratov in pogledal v notranjost. Na postelji sta se tesno stiskala skupaj in si z rokami in blazinami pokrivala glavi. Udarci so padali. Ena, dva. Pozabil sem, s čim ju je tepel, naš oče. S svojimi šapami, s stolom? Ali ju je brcal? Pozabil sem, tako sem bil zgrožen. In preveč me je bilo sram.

Zavpil sem »Ne!« in oddirjal po stopnicah v svojo sobo, se zaprl in prisluškoval zvo-
kom, ki so se razlegali po vsej hiši.

»Krave so že dve uri pokonci, vidva, bika, pa bi še spala!!«
Ob steno je priletel stol.

Vi ste prišli iz mesta?

Z mamo sva živela v manjšem mestu. Včasih sem v našem bloku slišal kričanje iz drugih stanovanj, ko so se ljudje prepirali. Stene so bile tanke. Mati me je takrat mirila, češ da se vsakdo kdaj spre, a da nad menoj ne bo nikdar nihče dvigal ne roke ne glasu. Nikoli me ni tepla. Tudi učitelji v šoli so z mano in drugimi ravnali lepo, saj se nas po zakonu niso smeli niti dotakniti, in otroci smo bili dobro seznanjeni s tem. Nasploh sem dobil občutek, da so se v mestu ljudje večinoma obzirno držali pravil. Vedelo se je, kaj je vljudno in kaj ne. V tistem svetu sem se počutil varnega.

Na očetovi kmetiji smo imeli le zakone, ki jih je postavil oče sam, in ti so se večkrat nepredvidljivo spreminjali, ker je prišlo do zasuka v očetovem razpoloženju ali ker je preveč pil. Kmalu sem videl, da se ga boji vsa družina, pa tudi druga živa bitja na vasi. Sosedje, živali, zveri. Domači mu niso nikdar ugovarjali niti z besedo, poslušni so bili kakor cucki. Kako me je bilo spričo njihove podložnosti sprva sram! Svojo mater je pogosto napadel, kot bi bila najbolj zavrženo bitje pod soncem, ne pa njegova mati, njegovo meso in kri; z njo je delal kakor s cunjjo, ona pa je s sklonjeno glavo to trpela in živela, kot da ni nič. Še vedno mu je kuhala in prala.

Kadar je stopil v hlev, so morale vse krave vstati s svojih pogretnih slamnatih ležišč. Če je katera ležala in le začudeno strmela vanj, jo je namlatil z vilami ali lastnimi rokami. Ko so postrojene stale pred njim in zrle v svojega gospodarja, jih je ozmerjal, da so »vse od dreka«. Nekdo bi res moral počistiti tisto govno.

Živali, ki so imele svobodo gibanja, so se ga izogibale. Če mu je pod noge prišla kaka mačka, je poskrbel, da jo je s škornjem sunil v trebuh. A mačke so vedele, da mu morajo s poti. Tudi pasji cucki so se pravočasno poskrili pod klop, takoj ko se je zaslišal njegov korak. Ne vem, nad čim je bil oče tako besen in čemu se je maščeval. Temu nisem prišel do dna. Včasih je njegovo rohnenje splašilo jato ptic. Ptice so lahko odletele, jaz sem ostal.

Videli ste, kaj se godi. Zakaj niste odšli?

Najteže sem prenašal prve dni po prihodu, ko sem skušal popraviti vsako stvar, ki je šla v očetovi družini narobe, a sem vse le poslabševal. Moral bi oditi takoj drugi dan, imate prav, a nisem bil dovolj odločen, saj tudi nisem imel kam. Potem sem ostal veliko dlje, kot bi si želel ali kot sem načrtoval. Vzljubil sem ljudi, ki so trpeli, in jih vzel za svoje. Hotel sem jih ščititi pred surovo očetovo avtoriteto. Nisem jih mogel prepustiti njihovi usodi, ko sem jo enkrat ugledal tako od blizu in postal del nje. Bil sem soodgovoren, mar ne? Zato me je bilo tako sram tega poniževanja. Huje mi je bilo, kadar se je spravljal nad njih. Ostal sem, da prevzamem nase vsaj kak udarec, ki bi ga drugače, kadar je pač moralo nekam pa-

sti, prestregel drug človek ali žival. Oče je potreboval našo popolno pokornost, sicer je postal rdeč v obraz, in naslednji hip je nekam priletelo ... Ne vem, česa se je tako grozno bal.

Najprej sem ostal več mesecev, ki so se začeli podaljševati v leta. Naučil sem se delati vse, kar se počne na kmetiji. V hlevu sem krmil živino, oral njive, pobiral pridelek, obrezoval drevje v sadovnjaku, popravljaj hišo. Delal sem skupaj z bratoma in sestro, pomagali smo si. Stara mati je večinoma gospodinjala, stari oče je bil preveč betežen in se je le potikal sem ter tja, dal kak nasvet, kaj ukazal, zahropel in se spet pobral v posteljo. Očetove žene iz bolnišnice ni bilo nikoli domov. Svoje otroke je prepustila možu, s katerim ni mogla živeti. Zaradi tega se je nam še dodatno maščeval. Zdaj šele sem svojo pokojno mater zares spoštoval.

Mi smo trdo delali, oče nam je s trdo roko poveljeval.

Ob večerih si je v topli vodi pol ure namakal noge.

Noge! Kaj imate povedati o divjadi in puškah?

Oče je bil lovec. Po hiši so bile v vitrinah razstavljene puške, naboji, noži, tokovi, pod stropom so bile na stene pribite njegove lovske trofeje: glave srnjakov, lisic, divjih prašičev in druge divjadi, tudi ogromna medvedova lobanja. Sredi trofej je na vidnem mestu visel Titov portret. Zaradi svoje lovske strasti je imel oče ograjeno veliko posest trave in gozda, znotraj ograje pa vedno različne živali, ki jih je ujel na prostosti, uspaval in pripeljal k nam. Pri nas so se nekaj časa pasle, nato so jih zamenjale nove. Kadarkoli smo zaslišali strel, ki je odmeval po vsej dolini, je Kaja pritekla v mojo sobo in jokala.

Oče je imel včasih na obisku kolege. Razkazoval jim je plen, vsak je imel na rami svojo puško. Ob takih priložnostih smo morali biti člani družine v hiši, to nam je večkrat strogo zabičal in besede podkrepil s klofuto. Ob enem takih neprijetnih dogodkov Kaje ni bilo nikjer. Zunaj se je oče pred svojo družbo na ves glas šopiril, kakšne so prednosti in šibke točke posameznega plena, kateri srnjak najhitreje teče, katera svinja ga najvišje časti. Stekel sem k hlevu. Preiskal sem vse koticke in obkrožil hlev, previdno, da me oče ne bi videl. Bil je zatopljen v svoje pripovedovanje. Zaslišal sem hlipanje, Kajin jok. Našel sem jo pod streho v veliki posodi, kjer smo hranili pšenično moko. Potepala se je pač. Ko je zaslišala glasove lovcev, je brž skočila v moko in se pokrila s pokrovom. Pomagal sem ji ven, prestrašena je bila in vsa bela. Prijela sva se za roko in tekla proti hiši. Oče naju je zagledal. Kričal je za nama in naju zmerjal, kljub prisotnosti kolegov ni bil nič bolj prijazen ali zadržan.

»Ne smeta postaviti zunaj hišnih zidov, ali vama nisem že stokrat povedal? Nič ne za-leže. Pobil vas bom, sodrgo!«

Sredi najinega bega sem zaslišal pok. Kaja se je opotekla in sesedla. »Noga,« je zjavkala. Zajokal sem, jo prijel v naročje in tekel z njo v hišo. Zakaj ne smemo biti zunaj, sem šele takrat dojel. Lahko nas kdo nehote zadene, do nesreče lahko pride. Hudo je, če se ne držimo očetovih pravil.

»Da, oče, nesreča je bila. Ne, oče, ne bo se ponovilo,« smo morali ponavljati, jaz, Kaja in dvojčka. Je hotel ustreliti mene, pritepenca, ker je še vedno kuhal zamero do moje matere, ki jo je gotovo večkrat ugledal v meni? Žal mi je Kajine noge, moral bi jo pustiti v tisti moki.

Ste kdaj zaklali žival?

Dejal sem, da sem se naučil delati vse. Tudi živino sem klal. To mi je povzročalo nočne more. Sprva me je v to početje silil oče, nato sem sprevidel, da jo živali precej bolje odnesejo, če to opravi jaz. Zakaj bi uboge pare pred koncem trpele očetove zmerljivke in fizično nasilje, brez katerega pri njem res ni šlo? Če sem sam vozil traktor, delal suho salamo in naše pridelke prodajal naprej, zakaj ne bi rok pomočil tudi v to, čemur se na kmetiji ni mogoče izogniti? Tudi bolj naravno je kot kupovanje mesa sredi mesta. A verjemite, živali nisem maral ubijati. Imel sem jih rad.

Razen tega mučnega opravila, ki sem ga nekako sprejel, mi je delo na kmetiji prinašalo veliko zadovoljstva. Življenje mi je grenilo le to, da je moj oče tak bedak, da ustrahuje in muči bitja, ki jih imam rad.

Torej ne bi mogli reči, da je bil vaš oče dober človek?

Kako naj še povem drugače? Ni bil dober človek, ne. Vika in Krika se sploh ni trudil razlikovati, zanj sta bila »isti kurac«. Zaslužil si jih je eden, dobil jih je drugi ali največkrat za vsak primer kar oba. Če bi sploh lahko rekli, da si je kdo kdaj kaj zaslužil na tak način. Jaz sem bil »pritepenec in kurbin sin«, za staro mater je imel na zalogi celo goro žaljivk, eno gršo od druge, še najbolje sta jo odnesla Kaja, ki je bila le »cmra« in po streli v nogo tudi »pohabljenka«, ter stari oče, najpogosteje »leni gnoj«. Nad svojim očetom sicer ni dvi goval pesti, verbalno pa ga je trpinčil podobno kot vse nas.

Ste kar dovolili, da vas je tako poniževal?

Večkrat sem razmišljal, da bi se mu vsi skupaj uprli. Pokazati bi mu bilo treba, da nad nami ne more gospodariti na tako nečloveški način. Ampak vsi skupaj z vso naravo, prašiči, kravami in kokošmi vred nismo mogli nič, bili smo nemočni, verjemite. Znali smo se objemati, kadar nam je bilo hudo, recimo, in si izmenjati kako hrabrilno besedo, nismo pa zmogli naklestiti človeka, ne našega očeta. Sram me je bilo, še zdaj me je, da nisem bil dovolj močan, da bi se spopadel z njim kot mož z možem, in da nisem zaščitil svojih bližnjih. Bal sem se ga, strl me je, nekoč mi je izbil dva zoba.

Ga niste nikoli prijavili policiji?

Zakoni zanj niso veljali. Bil je rezervni policist. Njegovi policijski kolegi so prihajali k njemu na lov. Mislim, da so se ga tudi oni bali.

Kako je prišlo do incidenta?

Neke sobote si je mel roke in čistil puško na jedilni mizi.

»Greš danes z mano, kaj, ali se boš posral od strahu?« me je vprašal in me z dlanjo oplazil po glavi. Hotel sem odkimati, a me je že prekinil:

»Saj ta žival ni drugega kot kokoš ali prašič.«

Potreboval je pričo: junaštvo, ki si ga je pripravil za ta dan, ni moglo kar neopaženo mimo. Upiralo se mi je, da bi šel z njim, a se temu v nobenem primeru nisem mogel izogniti, on se je že odločil. Kadar sem ob njem jokal ali moledoval, je s toliko večjim užitkom košuti »odpihnil možgane« in se naslajal nad tem, da sem to gledal. Zato me je jemal s seboj. Žarel je od ponosa nad mogočno živaljo, ki jo je nameraval ustreliti tistega dne.

To je bila najlepša, najveličastnejša žival, kar sem jih kdaj videl. Velik, postaven jelen, dvakrat višji od človeka in trikrat toliko dolg, z elegantno razpredenim rogovjem. Dostojanstveno je hodil okrog, plemenita žival. Dve leti je bil pri nas in razen očeta smo se vsi zelo navezali nanj, čeprav smo vedeli, kaj ga čaka. Večkrat me je zamikalo, da bi ga na skrivaj osvobodil. To mi je preprečevala le zavest, da se bo besni oče potem znašal nad nami, pa tudi sicer bi si v kratkem pridobil novo divjad.

Z očetom sva stopila skozi vrata in jih zaprla za seboj. Zdaj je tudi naju obdajala žičnata ograja in nad njo električni pastir, ki je bil tam zaradi živali; te so se s skoki večkrat skušale rešiti iz ujetništva. Nekaj divjih prašičev je žvečilo hrano par deset metrov stran. Jelen se je prikazal med drevesi in naju opazoval. Zvedavo se je začel pomikati proti nama. Srce se mi je trgalo ob misli na usodo, ki ji stopa naproti. Mrzlično sem iskal način, kako bi očetu preprečil ta odstrel ali ga vsaj odložil. Vedel sem, da bi ga s prošnjami le podžgal. Jelen se nama je približeval. Oče je vanj meril s puško in se krohotal:

»Ničesar ne slutí, ničesar.« Imel ga je na muhi.

Potem je orožje povetil in dejal, naj ga splašim, kajti take živali ni častno ubiti v mirovanju, ta žival si zasluži več; teči mora, divjati sem in tja, užitek jo bo ubiti, ko bo poskakovala in se oddaljevala – to je tudi vsa radost živih tarč.

»Zdaj je preblizu, plen za babe,« je z mano kot da zavezniško kramljaj.

Jelena nisem splašil, zato je hotel ustreliti v zrak. Tedaj sem mu izpulil puško, česar ni pričakoval. Moral sem pobegniti, kajti če bi orožje pridobil nazaj, bi ustrelil najprej jelena, potem mene, in stvar bi bila opravljena. Če bi bežal k vratom, bi me med odpiranjem dobil, zato sem tekel v nasprotno smer po pobočju navzgor. S puško si nisem mogel pomagati, predobro je vedel, da ga ne bi ustrelil. Tekel sem po valovitem terenu gor in dol in oče mi je grozeče hitro sledil.

Ko sem se v nekem trenutku obrnil, sem videl, da jelen divja proti očetu s sklonjeno glavo in rogovi naprej. Videl sem, kako ga je nasadil in ga vrgel po tleh. Oče se je hitro pobral, rjovel in besnel, a žival ga je znova nabodla na rogove in ga pritisnila ob ograjo, da se ni mogel premakniti.

»Ubij ga,« je rjovel oče in obračal oči vame.

»Ustreli! Ustreli! Ustreli!«

Divji prašiči, mali in veliki, so naredili obroč okrog prizorišča dogajanja. Vstajali so na zadnjih tacah in na vse grlo krulili. Oče se je skušal izviti iz rogovja. Kričal je: »Prekleta žival, prekleta žival!« Na zunanji strani ograje so stali Kaja, dvojčka in stara starša, priklicali so jih očetovi kriki. Oprijemali so se žice in zaprepadeno opazovali, kaj se dogaja.

Čakal sem, veste, da mi kdo od njih ukaže, naj jelena ustrelim. Čakal sem, poslušal, ali bo kdo rekel, naj namerim in sprožim. Videli so, da imam puško, rekli niso nič.

Jelen je očeta še nekajkrat nabodel z ostrim rogovjem, nato pa mlahavo telo odvrigel na tla. Oče se ni več zganil.

Tako, tako, niste ustrelili. In kaj je bilo z jelenom?

Spustili smo ga na prostost.



Tomo Podstenšek

Tomo Podstenšek (1981) je avtor petih romanov in dveh zbirk kratkih zgodb (*Vožnja s črnim kolesom*, Droplja, 2015, in *Ribji krik*, LUD Literatura, 2017). Leta 2012 je zmagal na proznem festivalu Spogledi. Roman *Sodba v imenu ljudstva* je bil uvrščen med deseterico nominirancev, roman *Papir, kamen, škarje* pa med peterico nominirancev za nagrado kresnik – nagrado za najboljši slovenski roman preteklega leta. Zbirka kratkih zgodb *Ribji krik* je bila leta 2018 nominirana za nagrado *novo mesto* za najboljšo kratkoprozno knjigo leta. Prozo občasno objavlja tudi v domačih in tujih literarnih revijah. Poleg pisateljevanja sodeluje pri različnih gledaliških, radijskih in drugih sorodnih projektih. Živi in ustvarja v Mariboru.

• Foto: Simon Černelč

Fuzija

»Poglej, kaj delaš,« je rekla gospa Magda Jesenšek.

Gospod Vinko Jesenšek je pogledal in ni videl ničesar.

»Na, tu imaš,« mu je gospa Jesenšek zamenjala očala in s prstom pokazala na nekaj velikih svežih kavnih madežev na preprogi, iz katerih se je še vroče kadilo.

»A, to ... Ja, zakaj pa nalivaš kavo čisto do roba.«

»Na koncu bom še jaz kriva, da si star in se ti tresejo roke.«

»Nič se mi ne tresejo roke. Sploh pa ne vem, zakaj se razburjaš. Kot da bi bil to prvi madež na tepihu,« je zagodrnjal gospod Jesenšek in s podplatom copata razmazal rjavkaste packe.

Gospa Jesenšek se je zagledala v orientalski vzorec preproge, ki je bila skoraj tako stara kot gospod Jesenšek in komaj kaj manj obrabljena, in prav zares je na njej brez pretiranega truda našla več zasušениh madežev različnih barv in velikosti. Rjavkasti od kave, umazano beli od sladoleda in smetane, vijolični od borovnic ali česa takega, velika temna zaplata v obliki Antarktike pa od steklenice rdečega vina, ki jo je Vinko nerodno prevrnil s klubske mizice, ko se je nekega božičnega večera med gledanjem petnajste ali šestnajste reprize *Čudeža na 34. ulici* stegnil proti svojemu kozarcu. Tudi sicer je bila preproga v precej klavrnem stanju. Po njej je bila izhojena ozka oguljena steza, ki je vodila od kavča proti vratom na hodnik, in robovi, ki so jih nekoč davno krasile rumene resice, so bili na več mestih čisto razcefrani, en vogal pa je bil videti, kakor da bi ga obgrizel pes, kar je bilo čudno, saj zaradi Vinkove alergije na pasjo in mačjo dlako ni bilo – z občasno izjemo kakšnega pajka, muhe, komarja, molja ali zablodele mravlje – v stanovanju nikoli nobene živali.

»Potrebujeva novo preprogo!« je sklenila gospa Jesenšek.

»Saj je pa ta še čisto v redu,« je odgovoril gospod Jesenšek.

»Kako v redu, sam si rekel, da je polna madežev. Ne morem verjet, da nisem tega že kdaj prej opazila. Človek se res na vse navadi in sploh ne vidi več, kako vse postopoma propada,« je s pogledom ošinila trebuh gospoda Jesenška, njegovo plešo in šop dolgih črnih dlak, ki so mu štrlele iz ušes. Morda pa so se njegovi lasje zatekli s temena v notranjost njegove glave, od koder zdaj skozi uho previdno kukajo na plan, je mimogrede pomislila, na glas pa rekla, da ji je kar nerodno, ko se spomni, da sta v tej sobi sprejemala obiske. »Le kaj so si ljudje mislili?«

»Nič. Kaj bi si mislili? Koga briga za preprogo!«

»Mene! Mene briga. Kako si lahko tako brez vsakega čuta za estetiko?«

»Ni tako težko. Odkar sem malo daljnoviden in malo kratkoviden, nimam s tem nobenih večjih težav,« si je gospod Jesenšek snel očala za daleč, si nataknil tista za blizu in se ponovno zatopil v reševanje križanke, kjer sta mu manjkali samo še dve navpični in eno vodoravno geslo. »Veš mogoče, kako se drugače reče spojitvi ali zlitju?« je vprašal.

»Nič, treba bo kupit novo, ni druge. Te svinjarije niti globinski sesalec ne bi več potegnil ven. Če se ne motim, sem pred par dnevi videla ...« je gospa Jesenšek odhitela iz sobe

in se kmalu vrnila s šopom reklam. Sedla je na kavč poleg gospoda Jesenška, ki se je nekoliko odmaknil, si oslinila prst in jih začela prelistavati. »Tukaj je,« je rekla čez nekaj minut in možu pokazala letak s pohištvom in opremo za dom. »Preproge, različnih vrst, barv in velikosti. Cena že od sto dvajset evrov naprej.«

»To res ni veliko,« je mimogrede pripomnil gospod Jesenšek.

»Ne, res ni,« se je strinjala gospa Jesenšek in bilo je odločeno; še isti dan bosta šla po novo preprogo.

*

V trgovini se je nanju takoj prilepil prodajalec v rdeči polo majici in značko z imenom na prsih. Sicer je bil s svojimi vsiljivimi vprašanji precej nadležen, jima je pa vsaj pokazal, kje je oddelek s preprogami.

»Kako veliko pa iščete?«

»Tako, no, za običajno dnevno sobo,« je zamomljal gospod Jesenšek.

»Se pravi dvesto trideset krat sto šestdeset ali pa tristo deset krat dvesto trideset centimetrov. To so naše standardne mere, « je razložil prodajalec.

»Mogoče raje večjo,« je dejala gospa Jesenšek, ko se je spomnila, da tudi parket ni več v najboljšem stanju.

»Dobra odločitev. V večjo lahko brez problema zavijete tudi kakšno truplo, če bi kdaj tako naneslo,« je rekel prodajalec in gospa in gospod Jesenšek sta resno pokimala; človek res nikoli ne ve, še živemu se marsikaj zgodi, kaj šele mrtvemu, in če si v preprogo zaviti tako, da ti noge molijo ven na mraz, najbrž ne more biti preveč prijetno.

Preproge so bile zložene na visoke kupe, še nekaj pa jih je visela na ogromnem obešalniku, ki se ga je dalo listati kakor knjigo. »Kar ustavita me, če vidita kaj, kar vama je všeč,« jima je prodajalec začel razkazovati vzorce in pri vsakem rutinirano počakal dve sekundi, natančno tako, kot so jim naročili na enournem usposabljanju, preden so ga vzeli v službo.

»Stop! Ne, ne ... Preveč žive barve. Ne. Ne. Ne. Stop! Vinko, kaj misliš? Malo preveč moderno, a ne? Gremo dalje ... Ne, ne, ne ...« je sproti komentirala gospa Jesenšek, gospod Jesenšek pa je v mislih reševal nedokončano križanko, ki jo je pustil na domačem kavču.

»Stop. To je to! Skoraj takšna, kot jo imava zdaj, samo nova. Kaj pa cena ... Krščenduš, a ni v reklamah pisalo, da so po sto dvajset evrov?«

»Od. Od sto dvajset evrov. Od sto dvajset pa navzgor, odvisno od velikosti in materiala,« je pojasnil prodajalec.

»Ja, saj se mi je zdelo nekam prepoceni ...«

»Oprostite, če smem vprašat – koliko pa bi bili pripravljeni odšteti?«

Gospod in gospa Jesenšek sta se negotovo spogledala.

»Ne vem ... Dvesto, dvesto petdeset ...« je mencala gospa Jesenšek.

»Nekje do tristo evrov. To je zgornja meja,« jo je odločno prekinil gospod Jesenšek, ker mu je bilo nerodno pred prodajalcem.

»Za to ceno se bojim, da nimamo ničesar v tej velikosti ... Mogoče je še ena med znižanimi artikli, ampak ne vem, če vama bo všeč vzorec,« jima je pomignil, naj mu sledita ne-

kaj metrov naprej do oddelka ob skladišču, kjer so bile brez kakšnega posebnega reda nagrmadene različne preproge, predpražniki in tekači. »Ja, tukaj je, sem vedel. Gospod, mi jo, prosim, pomagajte potegniti ven?«

Gospod Jesenšek je zgrabil za obšiti rob in skupaj s prodajalcem sta nekaj časa vlekla in sopihala in vlekla in končno izpod velikega kupa ustrojenih kravjih kož izvlekla pisano preprogo.

»Ja, to je ta,« je zadihano rekel prodajalec.

»Saj ni tako zelo napačna,« je menila gospa Jesenšek.

»Kako da ne, grozna je! Poglej samo ta vzorec, kot na mojih nogavicah,« se ni mogel zadržati gospod Jesenšek.

»Tvoje nogavice so vendar čisto črne,« ga je pogledala gospa Jesenšek.

»Ne te, ampak one druge, ki si mi jih kupila za rojstni dan,« je rekel gospod Jesenšek.

»Eh, to se ti samo zdi. Preproga je čisto v redu. Taka moderna, bolj živih barv, točno kot sva hotela, a ne?«

»Ne vem, pa že ...«

»Pa še iz poliestra je, to je precej lažje čistiti kot volno ali kaj podobnega, ker umetna vlakna ne vpijejo tekočine, če se kaj polije,« je vskočil prodajalec.

»Dobro, pa jo vzemiva,« se je vdal gospod Jesenšek.

»Super, garantiram, da vam ne bo žal. Tukaj vam bom napisal kodo izdelka, plačate tam na blagajni, jaz pa vam bom medtem preprogo lepo zvil in zamotal v folijo in vam jo prinesem kar na parkirišče, velja? Še kakšno vprašanje?«

»A veste mogoče, kako se knjižno reče zlitju oziroma spojitvi? Šest črk, druga je U,« je vprašal gospod Jesenšek.

Prodajalec ni vedel odgovora, jima je pa ponudil petodstoten popust na plačilo z gotovino.

*

Spraviti preprogo domov ni bila preprosta naloga; najprej jo je bilo treba med prevozom dobro povezati, ker je bila predolga in je zadaj štrlela iz avta, nato se je pokazalo, da je prevelika tudi za dvigalo in da jo bo treba nesti po stopnicah. A nazadnje sta jo le pritovorila v peto nadstropje in jo še zapakirano položila na tla poleg stare.

»Kdo bi si mislil, da je tako težka,« je rekel gospod Jesenšek, ko je prišel do sape.

»In zdi se celo malenkost krajša je od te,« se je čudila gospa Jesenšek.

»Ja, povej, kaj bova naredila s staro? Jo razrežem na kose in vržem v kontejner?«

»Nesi jo v klet, lahko da še kdaj prav pride,« je odvrnila gospa Jesenšek in čisto mimogrede pomislila, kolikokrat bi se dalo preprogo oviti okoli Vinkovega trebuha. Dva in pol, mogoče celo trikrat ... To je več kot dovolj, prodajalec je imel prav.

»Dobro, danes jo bom samo zvil in dal na hodnik,« je rekel gospod Jesenšek. »Pomagaj mi premakniti mizico. A veš, da mi je kar malo žal tega tepiha. Ja, saj ga bova zamenjala, nič me zdaj tako ne glej. Ampak zmeraj je bil tu, soba bo brez njega čisto drugačna. Mag-

dica, se spomniš, kaj vse sva včasih počela na njem? Mogoče bi si lahko na hitro privoščila še enega poslovilnega, ti lahko greš kar na vse štiri, jaz pa hopa-cupa odzadaj ...»

»Daj mir, butelj stari,« ga je prekinila gospa Jesenšek in pomislila, da so se mu dlake iz ušes zagotovo razrasle tudi navznoter po možganih, da ima tako kosmate misli. Ko si je predstavljala skodrane temne kocine, ki se skrivajo pod Vinkovo ogolelo lobanjo, ji je postalo slabo. Sploh pa je bilo tisto edino crkljanje na preprogi tako neudobno, da sta se še pred koncem raje premaknila v spalnico. Trideset let kasneje, z Vinkovo hernijo in njenim artritisom, izkušnja zagotovo ne bi bila nič bolj prijetna.

»Daj, prinesi metlo ali nekaj, tu spodaj je polno svinjarije,« je rekel gospod Jesenšek, ko je začel zvijati stari tepih.

Gospa Jesenšek je prinesla sesalec, ga nastavila na največjo jakost in brž posesala vse tri svoje ljubimce, Vinkovo nezakonsko hčerko, mamino shizofrenijo in očetovo inkontinenco, sestrin poskus samomora s tabletami, sinov nedokončan študij in vse drugo, kar sta z Vinkom v zadnjih desetletjih sporazumno pometla pod preprogo.

Ko sta razgrnila novo in jo lepo poravnala vzporedno s kavčem, sta ugotovila dvoje. Prvič, bila je res nekoliko krajša in tudi ožja od prejšnje, zaradi česar se je videl okoli nje nekaj centimetrov širok rob boljše ohranjenega in temnejšega parketa. In drugič, barvna kombinacija, ki je bila v trgovini zaradi velikega prostora in drugih pisanih predmetov še za silo znosna, res ni bila najbolj posrečena.

»Malo je neobičajna, ampak se bova že navadila. In lepo poživi sobo, to je treba priznat,« je rekla gospa Jesenšek, gospod Jesenšek pa je brez besed odšel v spalnico in si preobul nogavice.

»Glej, da je čisto isti vzorec,« je rekel, ko je prišel nazaj.

»Reče se enak,« ga je popravila gospa Jesenšek.

»Ne, mislim, da je pri vzorcu bolj pravilno reči isti. Ker gre bolj za koncept, ne za konkretno stvar. No, a je isti ali ni?«

»Mogoče je malo podoben.«

Gospod Jesenšek je sedel na kavč in postavil stopala na preprogo. Zamenjal je očala, se sklonil in pazljivo poravnal robove majhnih kvadratov na nogavicah s tistimi na tleh. Črte so se popolnoma ujemale.

»Vidiš?« je rekel.

»Prav, v redu, je pač enak vzorec! Kot da je to pomembno ... Prestavi raje mizico nazaj na svojo mesto. No, kaj čakaš, vstani že.«

»Saj bi, pa ne morem,« je zmedeno zajeceljal gospod Jesenšek.

»Kako ne moreš?«

»Ne vem, kje imam stopala. Sploh jih ne vidim več.«

»Kako ne veš, kje imaš stopala, na koncu nog, a ne?« je odvrnila gospa Jesenšek. A ko mu je hotela pomagati – njen načrt je bil, da bo s peto možu s vso težo stopila na mezinec – je ugotovila, da stopal gospoda Jesenška tudi ona ne vidi več. Lahko je videla njegova bedra in koščena kolena in meča, ko pa je pogledala še bolj navzdol, se ji je zaradi pisanega vzorca v hipu popolnoma zameglil pogled in razpoznala je samo še žive barve in abstraktne oblike, za katere se je zdelo, da lebdi v zraku in se počasi vrtijo.

»Posodi mi svoja očala,« je rekla.

Nekaj naslednjih minut sta si izmenjevala očala za blizu in za daleč, gospa Jesenšek je prižigala in ugašala luč, odgrinjala in zagrinjala zavese, a neprijetne iluzije, ki jima je hipnotično poplesavala pred očmi, ni mogla pregnati. Potem se je domislila in poskušala potegniti preprogo na stran, a je ni mogla premakniti, ker je imel gospod Jesenšek na njej svoje noge. »To je dobro znamenje,« je rekla gospa Jesenšek. »To pomeni, da so tvoje tace še nekje tu. Poskusi mogoče malo pomigati s prsti.«

»Saj poskušam, pa ne gre. Zaradi teh prekletih nogavic sploh ne vem, kje so.«

»Kaj pa če si sezuješ nogavice?«

»Kako naj jih sezujem, če jih pa ne vidim?«

Oba sta se spet zazrla v zelene, rumene in rdeče kvadratke. Površina preproge se je zdaj zdela popolnoma mirna in enakomerna.

»Pustiva zdaj to, čez pet minut se bodo začela poročila,« se je gospod Jesenšek stegnil do daljinca in prižgal televizijo. Glas iz reklame za zobno pasto je v prostor spet vnesel občutek normalnosti.

»Če jutri ne bo nič boljše, bom morala reči komu drugemu, naj mi pomaga nesti staro preprogo v klet,« je mimogrede zamrmrala gospa Jesenšek, gospod Jesenšek pa jo je utišal z glasnim sikanjem.

Ker se stanje tudi naslednji dan ni spremenilo in gospod Jesenšek ni mogel nikamor s kavča, mu je gospa Jesenšek prinesla velik porcelanasti jušnik, ki sta ga dobila za poročno darilo in ga nista skoraj nikoli uporabljala, zdaj pa je prišel prav namesto nočne posode. Sicer pa se življenje gospoda Jesenška v splošnem ni kdo ve kaj spremenilo. Še naprej je sedel na kavču, gledal televizijo in reševal križanke.

Sreča revežev*

Nekega julijskega jutra je malo pred Sânmartinom avtomobil povozil kokoš.

Nesreča se je zgodila na slabo preglednem delu ceste, kjer je pred sicer blagim ovinkom vidljivost omejevalo visoko razraščeno grmovje. Žrtev je bila svoje usode kriva toliko, da se je nahajala sredi cestišča, kjer ni imela kaj iskati. Ob upoštevanju omejenosti njenih za zrno graha velikih možganov pa se lahko še občutno večji del odgovornosti pripiše njenemu lastniku Dumitruju Popescu, ker kljub večkratnim opozorilom svoje žene Iliane v treh mesecih ni uspel zakrpati luknje v žičnati ograji, ki je obdajala njuno razpadajočo staro bajtico in skozi katero je pokojna kokoš pobegnila na prostost.

Povsem nedolžen pri vsej zadevi ni bil niti voznik avtomobila; njegova hitrost je namreč za dobrih dvajset kilometrov na uro presegala predpisano omejitev. V olajševalno okoliščino bi se mu morda lahko štelo slabo poznavanje podeželske ceste, po kateri je vozil prvič in še to zgolj zato, ker je bil del glavne ceste med Aradom in Oradeo zaradi obnovitvenih del zaprt in je moral na obvoz.

Omeniti velja še sporadično dejstvo, da je omenjena obnovitvena dela omogočilo sofinanciranje Evropske unije, kar lahko napelje tudi k morda vendarle malce prenagljenemu sklepu, da so za tragedijo krivi predvsem birokrati v Bruslju, kakor so krivi za večino problemov, ki pestijo male ljudi in še manjšo perjad.

Voznik je takoj po trku silovito zavrl in kakšnih petdeset metrov naprej ustavil ob robu cestišča. Izstopil je iz avta, glasno zakašljaj zaradi dvignjenega prahu, na hitro ošinil sprednjo masko avtomobila in se nato peš vrnil do prizorišča nesreče, kjer je ne popolnoma brez gnusa pobral povoženo kokoš ter jo odnesel na dvorišče zakonskega para Popescu.

Stari Dumitru je že stopil iz hiše, saj ga je na nenadejan obisk opozorilo glasno bevskanje dolgodlakega in na pol slepega ščeneta, privezanega na zarjavelo verigo.

»Nico, tišina!« se je zadržal Dumitru in pes je v trenutku utihnil ter zbežal nazaj v strohneli stari sod, ki je služil namesto pasje hišice.

»Je to vaša kokoš?« je brez potrebe vprašal tujec; v bližini ni bilo namreč nobene druge hiše, o potovalnih zmožnostih nesrečne kokoške pa najbrž tudi ni vredno zgubljati besed.

Dumitru je pokimal in vzel ponujeno truplo. Na hitro ga je ošinil ter se malo potolažil; avtomobil čez kokoš ni zapeljal s kolesom in za v juho bo še dobra. Potem je premeril še neznanca v lepi mestni obleki in ga povabil v hišo.

»Tale gospod je povozil našo kuro,« je rekel Iliani in v dokaz zabrisal ptičji kadaver na mizo.

* Zgodba Toma Podstenška *Sreča revežev* je bila objavljena v reviji Mladika kot zmagovalna zgodba Mladikinega natečaja 2015.

Gospod v lepi mestni obleki pa se je nestrpno prestopal in več kot očitno mu je bilo v zatohlem prostoru z rumenkasto umazanimi stenami nekoliko neprijetno.

»Malo se mi mudi, če se lahko čim prej dogovorimo za odškodnino ...« se je namrščil in s poudarjeno pomembnostjo iz žepa potegnil mobilni telefon ter ga po nekaj hitrih pristikih na tipke takoj spet pospravil.

Dumitru je že hotel zamahniti z roko, kaj bi komplicirali, kokoš je bila stara in razen tega je meso še čisto uporabno; takrat pa mu je žena poslala pomenljiv pogled, katerega sporočilo je po dvainštiridesetih letih zakona brez težav razvozlal.

»Prosim, sedite vendar! Sedite, sedite,« je ponovil in ponudil tujcu najboljši stol, ki ni skoraj nič škripal in pri katerem je bila razmajana samo ena noga. »Jaz bom prinesel domače žganje, Iliana pa bo narezala meso in sir, da se malo okrepčate, preden greste dalje.«

»Res ni treba, hvala,« se je gospod v lepi mestni obleki nerodno oziral okoli sebe in zaman iskal pomoč pri zaprašeni Kristusovi ikoni na zidu.

»Toliko, da poskusite,« je Dumitru iz hladilnika že potegnil načeto steklenico in jima nalil. »Na varno vožnjo! Živeli!« je nazdravil in gospod v lepi mestni obleki se je vdal ter pogumno izpil do dna.

»Uh, močna. Ampak dobra! Slivovka?« je vprašal in Dumitru je zadovoljno pokimal ter mu spet natočil.

Iliana je medtem na mizo že postavile narezek in krožnike. »Kruh je od predvčerajšnjim, ampak mislim, da je še dober,« se je opravičila.

»Nič hudega,« je odvrnil gospod v lepi mestni obleki, ki je ob pogledu na narezano dimljeno meso in kose kozjega sira ugotovil, da je vseeno malo lačen. »Odlično! To je tudi vse domače, predvidevam?« je po nekaj grižljajih zamomljal s polnimi usti in Dumitru je znova prikimal. »Sicer skromno, ampak pošteno pridelano,« je ponosno dodal.

»To je najboljše, ne pa tisto umetno sranje, ki ga prodajajo v supermarketih,« mu je pritrdil gospod v lepi mestni obleki. »Kupljena hrana se s tem ne more primerjati. Tisto meso je našopano z bog si ga vedi kakšnimi hormoni, paradižnik je sama voda, vse pa je brez pravega okusa ...« je nadaljeval s hvalo in z jedačo in pijačo; Dumitru se je podvzidal in mu še v tretje napolnil kozarec.

»To že, drugače pa ... Saj vidite, kako je tu pri nas, na kmetih. Vse propada, mladi odhajajo, samo starci še ostajamo,« si je drznil potarnati.

»No, vsaj hrano si lahko sami pridelate,« je menil gospod v lepi mestni obleki.

»Ja, ampak denar vseeno potrebuješ, je treba plačati vodo in elektriko, da o drugem sploh ne govorim! Lani nama je crknil televizor,« je Iliana pokazala na majhno starinsko škatlo v kotu sobe, »in si ne moreva kupiti novega. Penzije tako veste, kakšne so, včasih sva ob tem vsaj prodala nekaj zelenjave na trgu, pa je nekako za silo še šlo, zdaj pa nič več. Ne gre, ljudje ne kupijo. Pravijo, da je v trgovini ceneje. Nič ne pomaga, če je doma pridelano boljšega okusa, vsak gleda samo še na ceno ...«

Gospod v lepi mestni obleki je razumevajoče prikimal, k temu ni bilo kaj dodati in tudi če bi hotel, je imel prepolna usta.

»Iliana, skuhaj še kakšno jajce, gospod je gotovo lačen od poti. Prejšnji teden nama je zmanjkalo plina in zdaj kuhava na štedilnik na drva, ker enostavno nimava za bombo. Ni. Mogoče ob naslednji penziji, če bo kaj ostalo. Ali pa če nama bo sin kaj poslal iz mesta, čeprav tudi njemu ni lahko, dela v livarni, plača je mala, doma pa žena in dva otroka,« je Dumitru razlagal med zvijanjem starega časopisa; ko ga je uspel oblikovati v čvrst tulec, je z njim silovito udaril po mizi in razmazal mušje drobovje po plastičnem prtju. Tujec se je prestrašeno zdrznil in za hip prenehal z žvečenjem.

»Se opravičujem. Muha,« je pojasnil Dumitru in z umazanim nohtom kazalca pokazal na razpacan madež. »Kot sem prej dejal, res ni lahko, ampak midva se nimava navade pri-toževati, z božjo pomočjo bo že nekako šlo,« se je nato prekrižal in spet dvignil kozarec.

Gospod v lepi mestni obleki je odzdravil, a tokrat izpil le do polovice. »Jebeš viski in konjak, čez domačo slivovko ga ni!« je zasoplo zajel sapo in z malo truda naredil še en kratek požirek.

»Če hočete vam lahko dam kak liter za domov,« se je domislil Dumitru.

»Lepo prosim, to bi bilo res prijazno od vas,« je bil gospod v lepi mestni obleki vidno presenečen.

Dumitru je z roko pomignil Iliani, ki je odhitela iz kuhinje in se vrnila s polno plastenko, na kateri je bila še zmeraj nalepljena rdeča nalepka od kokakole. »Steklenic nama je zmanjkalo, saj si lahko doma pretočite,« se je opravičila, dala žganje v rumeno vrečko in ga postavila na mizo poleg gosta.

»Nimamo veliko, ampak kar imamo, pa z veseljem damo,« je odločno pristavil Dumitru, Iliana pa je takoj zatem prinesla še krožnik s štirimi velikimi trdo kuhanimi jajci.

»Kakšna barva rumenjaka,« se je občudujoče začudil gospod v lepi mestni obleki, ko je načel prvega.

»Ja, to je od te,« je Iliana pomignila z glavo proti mrtvi kuri, ki je še vedno ležala na drugem koncu mize. »Grahka sem ji pravila. Najboljša nesnica, kar smo jih kdaj imeli. In ravno njo ste nam povozili,« si je iz koticika očesa obrisala nevidno solzo.

»No, saj gospod Grahke gotovo ni povozil nalašč,« se je Dumitruju vendarle zdelo, da mora zadevo malo omiliti. »Ko smo že pri tem – ne da bi hotel biti malenkosten, nikakor, ampak morda je čas, da se pogovorimo o odškodnini ...«

Gospod v lepi mestni obleki, ki je bil že prijetno sit, je prikimal. »Tudi jaz bi rad, da se čim prej dogovorimo. Sploh, ker se mi zdaj pa res že precej mudi,« je odločno vstal in ponovil postopek jemanja telefona iz žepa in kratkega tipkanja s palcem. Ko je napravo spet pospravil, je pograbil pripravljeno vrečko s slivovko: »Če se strinjate, bi nastalo škodo pavšalno ocenil na kakšnih ...«

Pogledi Dumitruja in Iliane so bili pričakujoče prilepljeni na njegove odjedače še zmeraj mastne ustnice.

»... tako, recimo štirideset evrov, če se strinjata?«

Dumitru je izbulil oči in glasno pogoltnil slino. »Mislim, da je to povsem poštena vsota,« je tujcu hitro ponudil roko, preden bi si ta premislil. Gospod v lepi mestni obleki

mu je segel v dlan in jo močno stisnil: »Resnično mi je žal, da je tako nanesclo, sploh, ker vidim, da živite v dokaj težkih razmerah. Ampak maska je rahlo popraskana in plastika ob robu sprednje desne luči je počena. Lahko pridete z mano in sami pogledate, če ne verjamete ... In mislim, da je vsem ljubše, če se dogovorimo tako, brez klicanja policije in dela nja zapisnikov ...«

Dumitru Popescu ni več slišal besed, zmedeno je še kar stresal tujčevo roko, dokler mu je ni ta skoraj izpulil iz prijema. Potem se je obrnil proti svoji ženi, ki je imela na obrazu izraz, ki je bil na las podoben izrazu uboge pokojne Grahke. Dumitru jo je nemočno pogledal, skomignil z rameni in odšel v spalnico, da bi iz skrivališča v zgornjem predalu nočne omarice vzel denar, ki sta ga dajala na stran za novi televizor.





Vesna Lemaić

Vesna Lemaić (1981) je diplomirala iz primerjalne književnosti. Kot pisateljica se je predstavila leta 2008 s prvencem *Popularne zgodbe*. Leta 2010 je objavila lezbično akcijsko antiutopijo *Odlagališče*, ki ji je 2014. sledil roman *Kokoška in ptiči* in 2018 kratkoprozna zbirka *Dobrodošli*. Za Radio Slovenija je napisala radijsko igro *Podpotnik*. Ena od njenih zgodb je bila uvrščena v antologijo *Best European Fiction*. Za svoje delo je prejela nekaj nagrad. Med drugim vodi delavnice pisanja za mlade in eksperimentalne delavnice skupinskega pisanja. Pripravljala je mesečno oddajo Puko Učkur na Radio Študent, sodeluje pa tudi pri organizaciji festivala Živa književnost.

• Foto: osebni arhiv

Stik*

Na španski plaži Zahare de los Atunes v bližini Cádiz ležijo zagoreli kopalci vseh starosti. Naenkrat se jih nekaj podpre s komolci, drugi se usedejo, tretji vstanejo, oči se uprejo v morje. Vznemirjenje gre čez obalo, kot bi uzrli razsežen naftni madež, ki se nezaustavljivo približuje njihovim telesom in telesom njihovih dragih. Ta občutek je, da so premalo oblečeni in nepripravljeni, a to v tem trenutku ni pomembno, ker bi morali nekaj storiti. Ker to, kar prihaja na valovih, ni nafta ne lebdeče otočje cvetočih alg ne množica luninih meduz, je nekaj, kar je turistom po obliki in strukturi sorodno. Kar vidijo, prinaša zavedanje, da je ne daleč na drugi strani še ena obala, da čeprav nevidna, obstaja. In to, kar se jim primika, je poslano od tam, saj utripa kot zabrisana, tuja prikazen. Kopalci si z dlanjo zastrejo oči, izvlečejo telefone, da bi posneli nezaslišani pojav. V obzorju so zasidrane jadrnice s francoskimi in nemškimi zastavicami. Po horizontu zložno potujeta križarka in sonce. Toda na vidik je naplavilo to stvar, ki je vrgla tihožitje iz ravnovesja. To, kar vzhaja, se večja, vstaja in pada na valovih, se pomika naprej, dospeva, dohaja obalo in njih na njej. Glede tega ni mogoče narediti nič. Mogoče je onemeti, zakrkniti v negibnost, medtem ko med ležalniki, napihljivimi blazinami, zločljivimi stoli, rokavčki, hladilnimi torbami turistov steče serija nog, ki v diru sprožajo majhne eksplozije peska. Pete in prsti se zarivajo v mehko peščeno plažo in njihove stopinje se pomešajo z ostalimi odtisi. Tako je, kot bi mokra stopala vdrla iz druge resničnosti, kot bi jih dohitela in povzročila presek neujemajočih se razmerij. Kot bi kopno južne obale nasledilo na severno in bi se prividi preobrazili v snovna telesa.

Kopalci bodo pokazali posnetke s telefonov, dali bodo izjave, da se tujci niso zmenili zanje. Za sabo so pustili le napihljiv gumenjak, ki nedolžno plivka v plitvini do prihoda policije.

Antonia

V stari vasi, kjer so bile hiše grajene iz kamna in so bile poleti prijetno hladne, je živela šjora Antonia. Pri njej smo kupovali krompir in blitvo. Na pritlični terasi je babico in dedka povabila na bevando, meni pa je postregla z domačim mlekom. Morala sem ji pustiti, da me poboža po laseh in licih, čeprav se mi njeni prsti nikoli niso zdeli čisti. Okoli glave so ji le-tale muhe in povsem mirno je odmahovala z roko, tako kot njena krava v hlevu.

* Izbrane kratke zgodbe Vesne Lemaic so iz zbirke kratkih zgodb *Dobrodošli* (Cankarjeva založba, 2018).

Žival me je vsakič sprejela z mukanjem. Imela je žalostne oči, ker je bila privezana in je bila tako sama. Tresla je dlakavo kožo in z repom nenehno opletala, zato sem jo skrivaj klicala kar Antonia. Mislila sem, da mrčes odganja od svojega mleka. Njena vimena so bila bolj bela od šjorinih rok. Izgledala so nezaščiten pred muhami, ki sem jih podila stran, medtem ko sem čepela in jo stiskala za seske, da bi iz njih še kaj špricnilo. Antonia je rada stegovala jezik za mojimi slanimi laktmi in koleni. Med lizanjem me je žgečkala s hravim jezikom. Ko sem oslinjena stopila iz hleva, je kravji vonj hodil z mano in me zapustil tik pred šjorino teraso.

Dedku in babici se ni nikamor mudilo. Šjora Antonia jima je pripovedovala o vsem, kako je hodila v italijansko osnovno šolo in kakšno je bilo življenje pod fašisti, o tem, da je priklenjena na zemljo, o otrocih in vnukih, o bolečinah v kosteh. Med nalivanjem vina iz pletenke je imela navado reči, da človek ni žaba, zato se vina ne sme preveč redčiti z vodo.

Dedek in babica sta bila nazaj grede posebno dobre volje. Nosili smo vrečke zelenjave, ki smo jo kupili pri domačinki in drugih kmetih iz vasi. Spotoma je dedek na njihovih poljih ukradel še tri storže koruze. Ustavili smo se na plaži, znosili skupaj dražje in češarke borovcev in zakurili. Babica je osmukala liste, nabodla koruzo na palice in jih prislonila nad prasketajoči ogenj. V mraku so se nad nami zvrtnile iskre. Z dedkom sva tekmovala, kdo bo nasmejal babico, on je oponašal šjoro in njeno modrost o človeku in žabi, vinu in vodi, jaz pa sem posnemala Antonijino mukanje in otepanje z repom. V počitniško naselje smo se vrnili s sajami okoli ust in koruznimi otrobi med zobmi.

Čas se je zganil, poletja so se pregibala, drugo za drugim, in z njimi naša življenja. Kravo so prodali, umrla je šjora in za njo še babica. Vnuki kmetovalcev so naredili gostinske in turistične šole in opustili obdelovanje polj. Dedek tu ni mogel več kupovati zelenjave ne krasti koruze na donosnih ograjenih parcelah. Na njih so zdaj prezimovale prikolice.

Kljub temu sva se prvo poletje po babičini smrti odpravila proti stari vasi. Dedek je s palico drdral po žičnati ograji in dražil osamljenega psa, ki so ga zaprli na počivališče prikolic, da bi odganjal tatove. Žival se je zaganjala v naju, renčala in lajala. Ni mi bilo jasno, zakaj mora dedek rožljati s to svojo hodilno palico. Brez opore so bila njegova kolena neza-nesljiva. Poleg tega pa mu med bevskanjem nisem mogla povedati, kako me je šjora nekoč zasačila v hlevu.

Takrat so bili še posebno vroči dnevi in živali sem se, kot mi je naročila babica, zahvalila za mleko, s katerim sem se odžejala na terasi. Rep, katerega dlaka je bila sprijeta od govna, ji je mahedral okoli zadnjice in gonil muhe stran. Gladila sem žalostno mlekarico po gobcu in ji ljubkujoče prigovarjala, Antonia, Antonia, uboga kravica Antonia. Nena-doma je živahno zamukala, in ko sem se obrnila, je za mano stala šjora. Slišala me je, raz-bralo se ji je z obraza, s stisnjenih ustnic. Slišala je, da sem kravo poimenovala z njenim imenom. Še preden sem debelo pogoltnila, mi je z lopatasto dlanjo pripeljala ploskovito kloffuto. Zahtevala ni nobenega pojasnila, brez besed je zapustila hlev. Skozi solze sem vi-dela mlekarico, ki je stresala z glavo in uhlji, kot bi mi hotela povedati, da to ni bilo prav. Obliznila me je po dlani, jaz pa sem si obrisala veke. Od takrat mi je bilo nerodno pogledati

šjori v oči, za njeno mizo sem na hitro pogoltnila Antonijino mleko in se podvizala v hlev. Šjora pa se je delala, kot da je na vse pozabila.

Dedek je še kar kolovratil s palico po žičnatih prepletih in izzival psa. Zdel se je zama-knjen v objectno igro in povsem nedostopen. Kot da ne bi hotel, da mu povem o hlevski zaušnici ali o tem, da je ravno tu nekje, kjer zdaj ždijo prazne prikolice, včasih izginil med lasata zelena stebila in se pojavil s tremi koruznimi storži pod pazduho.

Pred nama se je končno odprl razgled na staro vas. Dedek je nehal razgrajati. Na me-stu, kjer je včasih stal hlev, se je vzdigovala apartmajska vila z bazenom. Premierila sva raz-daljo med novogradnjo in morjem, bila sva istih misli. Zakaj bi kdo hotel plavati v bazenu, če pa je morje tako blizu.

Saj človek ni žaba, je nazadnje izustil dedek in spet zamahnil po ograji. S palico je od-ganjaj privide iz preteklosti. Vse skupne poti z babico, koruzna stebila, šjoro Antonio in njeno močno bevando.

Skoraj prizor z razglednice

Na najini levi je vse polno lokalov z enakimi mizami, stoli in senčniki, prav tako dopustni-kov, takih, kot sva midve. Pretvarjava se, da jih ni, in gledava proti morju. Hočeva, da je vse kot na dlani, nočeva odvečnih misli, zato opisujeva, kar vidiva. Mrežo na ribiški barki, od-krušeno barvo na lesenem trupu, sipino črnilo na robu pomola, alge na vrveh.

Ko prispeva do marine, kjer so privezane jahte, rečeš, fak, kako imajo eni tolk denarja, da se tako preseravajo. Naenkrat se spomniš na jastoge, ki jih še žive vržejo v krop, ker naj bi bili tako bolj okusni.

Jaz pomislim, da mora biti lepo, če ti ni treba nikoli misliti na denar. Ampak molčim, moja dlan v tvoji je znojna, moram jo obrisati ob hlače. Ko hodiva po isti poti nazaj, se ob barkah spomnim na revmatične členke ribičev. V tem ni nič romantičnega, vsak kraj je označen z razliko, tudi če hočeva, da ni tako. Nimava jahte in nimava revme, imava denar za počitnice. Turistki sva, in ne morem se več pretvarjati, da sva sami. Sva trombotična strdka, ki mašita žile tega mesteca. Uličice doživljajo zaporedne infarkte. Domačini imajo kronične podočnjake. Ob polnih kontejnerjih se razsuvajo plastične vreče odpadkov, smetarji ne mo-rejo obvladati julijske prebave gostov. Mestnemu črevesju se spahuje, kloaka pod najinimi nogami še komaj požira izločke iz apartmajev, restavracij in hotela. Mačke se gonijo, kar je slišati, kot bi izpod temeljev srednjeveške naselbine cvilile križane nočne more.

Tudi najino domače mesto, skozi katerega teče reka, je zatlačeno s turisti. Nočeva biti tam in tu nama ni več prijetno. Zdi se, da doma izgubljava prostor in ga tu jemljeva dru-gim. Narobe sva se razporedili. Čeprav sva dobrodošli, je obmorski kraj postal pretesen, takega ga nočeva ohraniti v spominu.

Pozno ponoči se mačke oplodijo, turisti, kuharice, čistilke zaspijo in mesto zazeha s polnimi pljuči. Midve še sediva na najbolj oddaljenem pomolu. Ti si moja vrv in jaz sem spolzka alga, ki te obrašča. Popolnoma nepomembni sva, ploščat obris objetega para, skoraj prizor z razglednice.

Ugly

Ne samo jaz, vsi stojimo in čakamo na prehodu za pešce. Razbeljeni avtomobili polzijo mimo kot srage znoja po omehčani skorji ceste. Opoldansko sonce ničesar ne zasenči, vse je v žarišču.

Za hrbtom slišim, I liked Triple Bridge and those statues on Butchers' Bridge.

Drugi glas mu pritegne, Yeah, they' re monumental. But the girls here are really ugly.

S punco, ki stoji poleg, se spogledava. Nobena se ne obrne nazaj, da bi si ogledala turisti. Še bolj bi se zmedli, če bi se onadva zasmejala položaju, v katerega sta naju postavila. Mimo se potegne avtobus, zavore zaškrtajo in obstane kot mišica v krču. Potniki zrejo v naju in zdi se, da so slišali opazko in se zdaj sladkajo nad najino zadrego.

Premieriva si obraza, telesi, nisva tekmici, zrcali sva. Ne moreva si reči, dobro zgledaš. Njeno lice je težko od mastne šminke, jaz pa nosim na svojem ogrce, počeno kapilaro in štrleče dlake ob ustih. Pomislim, da bi se počutila neprijetno v njeni oblekici, ki posnema odrto kožo skoraj izumrlega afriškega plenilca. In mogoče njej pade na pamet isto, v moji trenirki ne bi doma šla niti do smetarnice. Ne najdeva pravih izrazov na obrazu, ne znava zrcaliti druga druge. A ta mimobežni pripetljaj naju povezuje. Avtobus spelje, pločevina-sto tkivo zastoka in spusti vroč izpuh. Nekaj moram narediti, pomežiknem ji in ona se nasmehe. Ničesar nimava skupnega, samo to domače mesto, v katerem živiva z drugimi ugly domačinkami. Ni pomembno, kako se katera od naju trudi ali pa ji je vseeno, ne moreva tekMOVATI z ljubljanskimi monumenti, ne moreva zadostiti potrebi turistov po obetavnih puncah.

Ona reče, upam, da ju bo kdo okradel.

Na semaforju se prižge zelena luč.

So bili

Noč je mrzla in temna, navadna zimska noč, bi lahko rekli. V ozadju se vidi črna vijuga poraščenih hribov. V ospredju smo mi, strežemo čaj v odprtem vegastem šotoru, ki stoji ob cesti med policijsko postajo in domom za ostarele.

Ob kadečem se loncu stoji Imad, srka iz plastičnega kozarca, pripoveduje, od njegovega obraza se oziramo tja čez. Pravi nam, da so prehodili te gozdove, poimenuje jih gozdovi brez spomina, ker se jih bo vedno spominjal, pravi. Ne razumemo prav dobro, kaj s tem misli, samo še ena zgodba, zgodba med zgodbami, bi lahko rekli, samo še en prebežnik med prebežniki, ki smo jim ponudili čaj. Imad pravi, da so v gozdovih naleteli na sestradane in prezeble ljudi, ki so bili omagali še pred mejo. Ko jih je videl ležati same zase med podrastjo, je iz njega steklo vse upanje. Imad pravi, da takrat ni bil več gotov, da ne bodo kmalu mimo njega hodili drugi, ki se jih bo ob pogledu nanj prav tako polastil obup. Potem molči in mi molčimo z njim. Naposled reče, da ne razume, zakaj je njemu med vsemi ostalimi uspelo.

Težko je poslušati, bi lahko rekli, težko je celo stati blizu njega, obdaja ga nekaj nedostopnega, kar nas drži stran. Kot da bo moral to zgodbo povedati še velikokrat, da se bo osvobodil tistega gozda in bo spet stopil med žive. Zdi se, da bomo morali Imadovo pripoved ponoviti še velikokrat, da nas bo spomin na brezimne, ki so zaman ostali v gozdu, preživel.

www.aristej.si | www.facebook.com/revijadialogi

